

ქართული კინოს წარსულიდან

გერმანე გოგიტიძე

თბილისი, 2013

გერმანე გოგიტიძე (1886-1960) – ქართული კინონარმოების ერთ-ერთი პიონერი. უმაღლესი განათლება მიიღო საფრანგეთში. 1914 წელს ოზურგეთში თავისივე თანხებით ააშენა თეატრი, რომელიც შემდეგ კინოთეატრ »ილუზიონად« გადაკეთდა. 1916 წელს რეჟისორ ალექსანდრე წუნუნავასთან ერთად გადაიღო პირველი ქართული მხატვრული ფილმი »ქრისტიანე«. 1921 წლიდან სათავეში ჩაუდგა განათლების სახალხო კომისარიატთან არსებულ კინოსექციას. 1923 წლიდან, »სახკინმრეწვის« შექმნის შემდეგ, იყო მისი დირექტორ-განმკარგულებელი. 1949 წელს სისხლის სამართლის კოდექსის 58-ა მუხლის (სამშობლოს ღალატი) საფუძველზე დააკავეს და კომის ასსრ-ში მდებარე შრომა-გასწორების ბანაკში (მინლაგი) გადაასახლეს, საიდანაც 1956 წელს დაბრუნდა. გოგიტიძე იყო რეაბილიტირებული, თუმცა მას შემდეგ იგი ქართულ კინონარმოებაში აღარ მონაწილეობდა. გოგიტიძის დამსახურებაა, რომ საქართველოში კინონარმოებამ ინსტიტუციური ხასიათი მიიღო.

საქართველოს
ქართული ენის
სამეცნიერო
სამუშაოები

საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა
დაცვის სამინისტროს ხელშეწყობით

საქართველოს
ქართული ენის
სამეცნიერო
სამუშაოები

საქართველოს თეატრის, მუსიკის,
კინოსა და ქორეოგრაფიის სახელ-
მწიფო მუზეუმის ხელშეწყობით

საქართველოს
ქართული ენის
სამეცნიერო
სამუშაოები

საქართველოს ეროვნული არქივის
ხელშეწყობით

ნახატი გარეკანზე:

ქ. Nadar-ის მეგობრული შარუი გ. გოგიტიძეზე (1925).
„ჩვენ როცა კინოწარმოება დაიწყო, არაფერი
არ გაგვაჩნდა გარდა ქალთა ტეხნიკუმიდან მო-
პარულ სამეღმისა“ – გ. გოგიტიძის მიერ ხელ. მუშ. V
ყრილობაზე წარმოთქმული სიტყვიდან.

რუსული ნაწილის თარგმანი: კონსტანტინე დუმბაძე

სამეცნიერო რედაქტორი: ნინო ძანძავა

რედაქტორი: რუსუდან ასათიანი

გამომცემელი: სოსო დუმბაძე

პირველი გამოცემა, 2013

ISBN 978-9941-0-5910-0

ყველა უფლება დაცულია

© საზოგადოებრივი გამომცემლობა სა.გა., 2013

www.sa-ga.org

სარჩევი

წინასიტყვაობა 7

ბიოგრაფია 13

მოგონებები

ცოტა რამ ქართული კინოს წარსულიდან 65

როგორ იდგმებოდა კინო-სურათები:

„სურამის ციხე“, „სამი სიცოცხლე“, „ვინ არის
დამნაშავე?“ („უაილდ-ვესტის მხედარი“) და
„ჯანყი გურიაში“ 81

რამდენიმე სიტყვა სურათის

„ვინ არის დამნაშავე?“ („უაილდ-ვესტის
მხედარი“) თაობაზე 100

ჩემი მივლინება ბერლინსა და

პარიზში, 1925 წელი 106

რამდენიმე სიტყვა ჩემს მივლინებაზე

სპარსეთში – თეირანში 127

ქართული კინოს წარსულიდან 140

* * * (ლადო მესხიშვილი) 161

კრიტიკული წერილები

სახკინმრეწვი (პ. საყვარელიძე) 173

საყვარელიძის სტატიის გაგრძელება 187

გ. გოგიტიძის პასუხი პ. საყვარელიძეს 196

საარქივო მასალები

გ. გოგიტიძის წერილი აკაკი ჩხენკელს 213

რეჟისორ ალ. წუნუნავეასათვის
„ქრისტინეს“ გადასაღებად
ნებართვის გაცემის დოკუმენტი 214

გ. გოგიტიძის განცხადება კავშირთა
კავშირის გამგეობას 217

ცნობა „ფილმას“ შესყიდვის შესახებ 220

მოხსენება კინონარმოების მოქმედების
გაფართოებისათვის 221

1920-1921 წლების ქართული
კინონარმოების ხარჯთაღრიცხვა 234

ცნობა გ. გოგიტიძისადმი ბინის
გადაცემის თაობაზე 248

გ. გოგიტიძის დეპეშა ცეკავშირს 251

თხოვნა ირანში გასამგზავრებლად
ვიზის მიღების თაობაზე 252

უცნობი პირის წერილი გ. გოგიტიძეს
თეირანიდან 255

საძიებელი 259

წინასიტყვაობა

ორი ფოტო: ათიან წლებში გადაღებულ ფოტოზე ჩანს უღვაშდანიკეპილი, ქვაბურა ქუდიანი მამაკაცი, იმდროინდელი მაღალი მოდის შესაბამისად ჩაცმული, ასევე მოდურად, შეიძლება ითქვას, მდიდრულად გამოწყობილ ქალბატონთან ერთად. ოციანი წლების ფოტოზე იგივე მამაკაცს უღვაშები მოუპარსავს და მუშურ-გლებური ქუდიც დაუხურავს, როგორც ჩანს, უნდა, რომ პროლეტარიკით გამოიყურებოდეს.

ორივე ფოტოზე გერმანე გოგიტიძეა გამოსახული რევოლუციამდე და რევოლუციის შემდგომ. ისე ჩაიცვა და დაიხურა, რომ არ ყოფილიყო გამორჩეული სხვა საბჭოთა მოქალაქეებისგან, მაგრამ ბოლშევიკის ფხიზელი თვალი ვერ მოატყუა. სანამ ხელისუფლებას მისი გამოცდილება და კინოსაქმის ცოდნა სჭირდებოდა, საბჭოთა საქართველოს კინომრეწველობა ააწყობინეს, ფეხზე დააყენებინეს, ნეპის დასასრულს და კინოხელოვნების საბოლოოდ პროპაგანდის სამსახურში ჩაყენებისთანავე, 1928 წელს, ეს „ყოფილი“, „ბურჟუა“ მისივე შექმნილი სახკინმრეწვიდან გააგდეს. მისი ხსენებაც ნელ-ნელა გაქრა. ერთ-ერთი პირველი, ვინც გერმანე გოგიტიძის დამსახურებაზე ქართული კი-

ნოს წინაშე ყურადღება გაამახვილა, აკაკი ბაქრაძე იყო. აკაკი ბაქრაძე ერთგან წერს: „ვისაც ჰქონია შემთხვევა ენახა მენშევიკური ხელისუფლების დროს გადაღებული კინოქრონიკის ნაკუვნები, იგი ეკრანზე გერმანე გოგიტიძესაც დაინახავდა. დღეს შეიძლება გაგელიმოთ კიდეც – როგორი სიმკვირცხლით, ბავშვური ხალისით ხელმძღვანელობს იგი გადაღებებს.“

გერმანე გოგიტიძე კინოში საქართველოს დამოუკიდებლობამდე მოვიდა. ჯერ კიდეც 1914 წელს მის მიერვე აშენებულ ოზურგეთის თეატრის შენობას, რომლისთვისაც ელექტროსადგურიც კი მოაწყო, კინოთეატრადაც იყენებდა. 1915 წლიდან ის შეუდგა პირველი ქართული სრულმეტრაჟიანი ფილმის „ქრისტინეს“ გადაღებისათვის მზადებას. მერე, როცა ფილმის რეჟისორმა ალექსანდრე ნუნუნავამ გადაღება მიატოვა, ფილმი თვითონ გერმანე გოგიტიძემ დაასრულა. ასე რომ, იგი არა მხოლოდ პირველი ქართველი კინოპროდუსერია, არამედ ერთ-ერთი პირველი რეჟისორიც. დამოუკიდებლობის დროს საქართველოს მთავრობამ მას ჩააბარა კინოქრონიკის გადაღების საქმე. იმავე პერიოდში მხატვრული ფილმების მთელი სერიაც დაიგეგმა. 1921 წლის თებერვალში მოსულმა ბოლშევიკებმა კარგად იცოდნენ გოგიტიძის ფასი და მას ქართული საბჭოთა კინოინდუსტრიის ხელმძღვანელობა დაავალეს.

J. Gerscht & Nancy

გერმანე გოგიტიძე მუდღესთან, ნადია ქადეიშვილთან ერთად

გადაღების წელი უცხოვრია, ნანსი, საფრანგეთი

კინოდან გაძევების შემდეგ გერმანე გოგიტიძემ კიდევ დიდხანს იცოცხლა, მაგრამ მის საყვარელ საქმეს აღარასოდეს გააკარეს. ქართული კინოს პიონერი და დიდი ენთუზიასტი გაჭირვებით შოულობდა ლუკმა პურს. ბოლოს, მოხუცებულს საბჭოური რეპრესიებიც არ ასცდა, ციმბირში გადასახლებადაც კი უნია.

ქართული კინოს საწყისები, საერთოდ, ცუდადაა შესწავლილი და ბევრი რამ, დღემდე, ჩვენთვის უცნობია, რადგან საბჭოთა პერიოდში შექმნილი ლიტერატურა არ იძლევა სრულ და სწორ წარმოდგენას ქართული კინოს, ისევე როგორც კულტურის სხვა დარგების ისტორიის შესახებ.

გერმანე გოგიტიძე, ისევე როგორც სხვა ბევრი ადამიანის ცხოვრება და ღვაწლი მივიწყებულია და ისინი უნდა დავუბრუნოთ ქართული კულტურის ისტორიას.

ლაშა ბაქრაძე

ბიოგრაფია

¹გერმანე გოგიტიძის შემოქმედებითი ცხოვრების ისტორიას გთავაზობთ კინომცოდნე პაატა იაკაშვილის გამოუქვეყნებელი მონოგრაფიის «იდეთა ბრძოლა უხმო პერიოდის ქართულ კინოში» მიხედვით.

იბეჭდება ნინო ძანძავას რედაქციითა და დამატებებით.

დასაწყისი

ერთ-ერთი პირველი კინომენარმე და კინონარმოების ფუძემდებელი საქართველოში, რომელმაც ეროვნული კინემატოგრაფის ინდუსტრიული საფუძველი შექმნა, იყო გერმანე გოგიტიძე.

გერმანე გოგიტიძე 1886 წლის 12 სექტემბერს ქალაქ ოზურგეთის მახლობლად, სოფელ ჩალაში დაიბადა. პირველი დაწყებითი განათლება ქუთაისის კერძო პანსიონში მიიღო. სწავლა განაგრძო ბათუმის გიმნაზიაში, სადაც მონაწილეობა მიიღო მოყვარულთა სპექტაკლში და ქალის როლი განასახიერა. კინოში მოღვაწეობის დაწყებამდე გარკვეულ ადგილს მის ცხოვრებაში იკავებს თეატრი.

---

¹ ყველა შენიშვნა, სადაც არ არის მითითებული თამარ მაისურაძის ავტორობა და გამომცემლის შენიშვნა, შედგენილია ნინო ძანძავას მიერ.

1904 წელს, გიმნაზიის დამთავრების შემდეგ, გოგიტიძე სასწავლებლად საზღვარგარეთ მიემგზავრება ჯერ გერმანიაში, ქალაქ ლაიფციგში, მოგვიანებით კი საფრანგეთში, სადაც 1905-1910 წლებში იურიდიულ ფაკულტეტზე სწავლობს. უცხოეთში ის მეუღლესთან, ნადია ქადეიშვილთან, [დაბ. 1894] ერთად გაემგზავრა. საფრანგეთში მათ ორი შვილი, შარლოტა და გივი, შეეძინათ. მაგრამ ბავშვები მცირეწლოვან ასაკში გრიპის ეპიდემიამ შეინირა. მოგვიანებით, უკვე საქართველოში ცხოვრების დროს, ნადია ქადეიშვილს და გერმანე გოგიტიძეს კიდევ ორი ვაჟი გაუჩნდებათ – იოსები და რევაზი.

1910 წელს გოგიტიძე საქართველოში ბრუნდება და ოზურგეთის თეატრალურ ცხოვრებაში იღებს მონაწილეობას. იქაური თეატრალური დასი, სხვა პროვინციულ დასთა მსგავსად, მოყვარულთაგან შედგებოდა. თუმცა ოზურგეთის დასთან პერიოდულად პროფესიონალებიც თანამშრომლობდნენ. მათ შორის იყვნენ ალექსანდრე წუნუნავა, იუზა ზარდალიშვილი, ლადო ალექსი-მესხიშვილი, მიხეილ ჭიაურელი და სხვები. დასის ხელმძღვანელი გახლდათ გოგიტიძის ქვისლი ნიკოლოზ დოლიძე. მოყვარულთა თეატრში მსახიობის ამპლუაში გერმანე გოგიტიძეც გამოდიოდა (სპექტაკლები: «ციმბირელი», «და-ძმა», «სამშობლო», «პატარა კახი», «მოფუჩხულა»).

გოგიტიძე გრძნობდა, რომ მარტო მოყვარულთა ენთუზიაზმი არ კმაროდა და ოზურგეთში სრულფა-

სოვანი თეატრალური ცხოვრების დასამკვიდრებლად გარკვეული პირობების შექმნა იყო საჭირო. 1914 წელს ოზურგეთში მან 360 ადამიანის ტევადობის თეატრი ააშენა, რომელიც საკუთარი ელექტროსადგურით იყო აღჭურვილი. სცენის მოცულობა ზუბალაშვილების სახალხო თეატრის სცენის მიხედვით გაკეთდა. ქართული თეატრალური საზოგადოება მოუთმენლად ელოდა ამ ამბავს. «ოზურგეთის თეატრს გახსნიან ხუთშაბათს, 29 მაისს. წარმოდგენაში მონაწილეობის მისაღებად მოწვეულნი არიან ვ. ალექსი-მესხიშვილი და იუზა ზარდალიშვილი» – იტყობინებოდა ჟურნალი «თეატრი და ცხოვრება»². საბოლოოდ, თეატრი საზეიმოდ გაიხსნა 1914 წლის 1 ივნისს. თეატრის გახსნის ცერემონიალს პოეტი იოსებ გრიშაშვილიც დაესწრო.

ოზურგეთში თეატრის დაარსება იმდენად მნიშვნელოვანი მოვლენა იყო იმდროინდელ საქართველოში, რომ საგანგებოდ აღინიშნა თეატრის შენობის აგების წლისთავიც. ამის შესახებ იტყობინება 1915 წლის 27 ნოემბერს ჟურნალში «თეატრი და ცხოვრება» დაბეჭდილი ინფორმაცია, რომელშიც თეატრის ამგებს ამგვარად იხსენიებენ: «მადლობის ღირსია ბ-ნ გერმანე გოგიტიძე, რომელმაც საუცხოო თეატრი ააგო და ყოველმხრივ ხელს უწყობს სასცენო ხელოვნებას».

---

2 ჟურნალი «თეატრი და ცხოვრება» №2, 25 მაისი, 1914. (აქ და ყველა მომდევნო ციტატაში დაცულია დედნის სტილი – გამომც. შენ.)

ახლად აგებულ თეატრში მალე კინოფილმების ჩვენებაც დაიწყო და ამ იმპროვიზაციულ კინო-თეატრს სახელად «ილუზიონი» უწოდეს. იმ ხანებში კინოთეატრებს ხშირად უწოდებოდათ ხანძარი – ამის მიზეზი ნიტროფუძიანი კინოფირები იყო, რომლებიც უსაფრთხოების წესების დაუცველობის შემთხვევაში ადვილად ალდებოდა. 1914 წლის 5 ივლისის ამგვარი შემთხვევა ოზურგეთშიც მოხდა: «კინემატოგრაფის ლენტს ცეცხლი მოეკიდა ოზურგეთის ახალ თეატრში სურათების ჩვენების დროს, შაბათს, 5 ივლისს. შეშინებული ხალხი კარებს მიაწყო. მსუბუქად დაშავდა რამდენიმე პირი. დაიწვა ორი განყოფილების ლენტი.»³

«ქრისტიანე»

სწორედ ოზურგეთის თეატრის შენობაში, სადაც სისტემატურად აჩვენებდნენ კინოფილმებს, 1915 წელს გერმანე გოგიტიძეს აზრად მოსვლია დაეწყო ქართული ფილმების გადაღება, რასაც მოჰყვა კიდევ კინოწარმოების შექმნისკენ მიმართული კონკრეტული ნაბიჯების გადადგმა.

1909 წელს პოლიო ირეთელმა ნინოშვილის «ქრისტიანეს» მიხედვით პიესა დანერა, რომელიც წარმატებით იდგმებოდა ქართულ თეატრებში. ხოლო 1918 წელს კომპოზიტორმა რევაზ გოგიაშვილ-

---

3 ჟურნალი «თეატრი და ცხოვრება», 13 ივლისი, 1914.

მა ამავე თემაზე დაწერა ოპერა, რომლის დადგმა თბილისის ოპერის თეატრში 1918 წელსვე განხორციელდა.

1915 წლის 5 ივლისს ჟურნალი «თეატრი და ცხოვრება»⁴ რუბრიკაში «წერილი ამბები» იტყობინება: «ქრისტინეს» ეკრანზე გადასაღებად კინემატოგრაფის ერთმა ცნობილმა ფირმამ მიმართა ალ. ნუნუნავას და ალ. ახმეტელს, რომელთაც ეს საქმე იკისრეს. ხსენებულ პირთ განუზრახავთ «ქრისტინეს» სურათები ადგილობრივ გადაიღონ (გურიასა და თბილისში, ორთაჭალაში).»

დღეისათვის უცნობია მართლაც მიიღო თუ არა სანდრო ახმეტელმა მსგავსი შეთავაზება. თუმცა დანამდვილებით შეგვიძლია ვთქვათ, რომ «ცნობილი «ფირმა», როგორც ასეთი, არ არსებობდა. შესაძლებელია ინფორმაცია უფრო სარეკლამო და გაზვიადებული ხასიათის იყოს, ვიდრე ზუსტი ფაქტების შემცველი. თუმცა გადასაღები ადგილების მითითება იმასაც შეიძლება მონშობდეს, რომ ფილმის გადაღების მოსამზადებელი პერიოდი მართლაც დაწყებული იყო.

ფილმის გადასაღებად საჭირო თანხის მოსაძიებლად გერმანე გოგიტიძემ ქართველ მილიონერსა და მეცენატს, აკაკი ხოშტარას, მიმართა, მაგრამ

---

⁴ ჟურნალი «თეატრი და ცხოვრება», №27, 5 ივლისი, გვ. 16, 1915.

მისი დარწმუნება ძნელი გამოდგა. მაშინ გოგიტიძემ ამიერკავკასიის ბანკის გამგეობის წევრს, რაჟდენ დათეშიძეს, სთხოვა, ბანკს მისთვის კრედიტი გაეხსნა. ამისათვის საჭირო იყო ორი ადამიანის შუამდგომლობა. გოგიტიძეს სასტუმრო «ვეიცელის» პატრონი ნოე სიხარულიძე და სტამბის მფლობელი ბართოლომე კილაძე დაეხმარნენ. მათი შუამდგომლობითა და დათეშიძის დახმარებით, ბანკმა გოგიტიძეს კრედიტი გამოუყო.⁵

1915-1917 წლებში გოგიტიძე ფილმის გადაღების საორგანიზაციო საქმიანობით არის დაკავებული, პარალელურად არც თავისი თეატრი ავიწყდება. «თეატრის პატრონმა და სცენის თავდავიწყებით მოყვარულმა ბ. გერმანე გოგიტიძემ ამ სეზონისთვის მოიწვია ბათუმის დრამატული საზოგადოების მსახიობთა დასი. წელს ამ დასს მეთაურობს პატივცემული ვალიკო შალიკაშვილი. დასი სისტემატურად ივლის ოზურგეთში და ყოველ შაბათ-კვირაობით გამართავს წარმოდგენებს», წერს ვინმე ხოჯა-ოღლი, გაზეთ «საქართველოში»⁶.

თუმცა 1917 წლის ზაფხულიდან საკუთარი კინოპროექტი გოგიტიძეს დიდ საზრუნავს უჩენს. დღის ნესრიგში დგება ოპერატორის საკითხი. ამ დროს

---

5 გერმანე გოგიტიძის მოგონებები. მე-4 რეეული, „ცოტა რამ ქართული კინოს წარსულიდან“. (იხ. წინამდებარე გამოცემა, გვ. 67)

6 გაზეთი «საქართველო», №223, 1916.

ვასილ ამაშუკელი ქუთაისშია. სამი წლით ადრე გოგითიძესა და ამაშუკელს შორის მომხდარმა გაუგებრობამ მათი ერთობლივი მუშაობა დააბრკოლა. დღეისათვის ცნობილია ორი ოპერატორი, რომელიც «ქრისტიანეზე» მუშაობდა: ალექსანდრე შვუგერმანი და ალექსანდრე დილმელოვი. თუმცა გოგითიძის და ალექსანდრე წუნუნავას მოგონებებიდან ირკვევა, რომ როგორც ფილმის რეჟისორი, ასევე პროდიუსერი ოპერატორის მუშაობით უკმაყოფილნი იყვნენ. წუნუნავა წერს: «მე, რასაკვირველია, ბუნებას მივაშურე, რადგან არ ვიცოდი მონტაჟის ოსტატობა. ჩემი გადაღებული კადრები გრძელ ეპიზოდებად მიდიოდა და ისიც შორ პლანზე ან მესამე პლანზე. ჩემი ოპერატორი სრულიად უვიცი გამოდგა და ჩემი თხოვნა, რომ ზოგიერთი რამ უფრო მსხვილად გადაეღო, უყურადღებოდ დასტოვა. ამაზე ჩვენ დიდი ჩხუბი მოგვივიდა და სოფელ აჭში (გურია) ოპერატორი თავისი აპარატით მაღლობიდან ძირს ჩამოვაგორე. დაბოლოს ჩემმა «ხაზეინმა»⁷ შეგვარიგა. ამის შემდეგ «ქრისტიანეში» ერთადერთი მსხვილი პლანიც გამოვიდა; მრავალი საჭირო კადრი სულ არ იყო. არ გამოვიდაო, – ასე მატყუებდა ოპერატორი, ალბათ აპარატს ხანდახან ცარიელს აჩხაკუნებდა, რომ აფსკი შეენარჩუნებინა.»⁸

---

7. იგულისხმება გერმანე გოგითიძე.

8. გაზეთი «კომუნისტი», №29, 5 თებერვალი, 1940.

ალექსანდრე ვიტალის ძე შვუგერმანი სამხედრო მოხელე და გამოცდილი კინოოპერატორი იყო. ოპერატორის ძიებისას, გოგიტიძე კავკასიის სამხედრო ოლქთან არსებული სამხედრო-საისტორიო განყოფილების ხელმძღვანელს, პოლკოვნიკ სიმონ ესაძეს დაუკავშირდა და დახმარება სთხოვა. მაგრამ სამხედრო ოპერატორი სამოქალაქო პირის განკარგულებაში რომ გადასულიყო, ამისათვის ამიერკავკასიის უმაღლესი სარდლობის ნებართვა იყო საჭირო. 1917 წლის 8 ივნისს ოზურგეთის საქალაქო სათათბიროს ხმოსანი გერმანე გოგიტიძე მთავრობაში, ამიერკავკასიის განსაკუთრებული კომიტეტის წევრის, აკაკი ივანეს ძე ჩხენკელის, სახელზე წერილს აგზავნის: «ქართული თეატრების რეჟისორის, ა. წუნუნავას მიერ სინემატოგრაფისათვის ინსცენირებულია ცნობილი ქართველი ბელეტრისტის ნინოშვილის ნაწარმოები «ქრისტიანე», რომლის ეკრანზე გამოსვლაც დიდ სარგებლობას მოგვიტანდა მასების ზნეობრივი აღზრდისათვის, მაგრამ კავკასიაში კინოგადამღები ფირმები არ არის. ერთადერთი დაწესებულება, რომელსაც კინოგადამღების წარმოების საშუალება აქვს, არის სამხედრო-ისტორიული განყოფილება, რომლის უფროსი პოლკოვნიკი ესაძეა, თუმცა მას დაკისრებული აქვს ამოცანა აწარმოოს გადაღებები კავკასიის არმიის სამხედრო საველე ცხოვრებიდან.

გთხოვთ, ნუ გვეტყვით უარს შუამდგომლობაზე უმაღლესი სარდლობის წინაშე, ნება დართოს

პოლკოვნიკ ესაძეს დაეხმაროს ამ სასარგებლო საქმეს. ჩემის მხრივ კი კავკასიის სამხედრო ლაზარეთის სახსრების გასაძლიერებლად გავიღებ 500 მანეთს.»⁹

შუამდგომლობამ გაჭრა და სიმონ ესაძეს ნება დართეს ფილმის გადასაღებად კინოოპერატორი ალექსანდრე შვუგერმანი გამოეყო. გარდა ამისა, როგორც გოგიტიძე იგონებს¹⁰, «მან [ესაძემ ნ.დ.] თავაზიანად დამითმო გადასაღები აპარატი, რომელსაც სხვა ფილმებზე მუშაობის დროსაც ვიყენებდი».

1917 წლისათვის, როდესაც გოგიტიძემ «ქრისტიანეს» გადაღებებში შვუგერმანის ჩართვის სურვილი გამოთქვა, შვუგერმანს კინოში მუშაობის 14 წლიანი პრაქტიკა ჰქონდა. ამას მოწმობს პოლკოვნიკ სიმონ ესაძის მიერ კავკასიის არმიის შტაბის უფროსისადმი 1915 წელს მიწერილი წერილი¹¹, რომელშიც ესაძე კავკასიის ფრონტზე მოქმედი არმიის სამსახურის გადაღებისთვის ოპერატორის გამოყოფას სთხოვს ადრესატს და შვუგერმანს ძალიან კარგ დაახასიათებას აძლევს.

---

9 საქართველოს ეროვნული არქივის ცენტრალური საისტორიო არქივი. ფონდი №1438 ანანური 1, საქმე 767, გვ.2.

10 ჟურნალი «საბჭოთა ხელოვნება», №10, გვ.58, 1957.

11 საქართველოს ეროვნული არქივის ცენტრალური საისტორიო არქივი, ფ. 1087, ან. 1, საქმე 1128, გვ.317.

მოცემული ფაქტების გათვალისწინებით, არსებობს ვარაუდი¹², რომ «ქრისტინეს» პირველ ხანებში არაპროფესიონალი ოპერატორი იღებდა და რომ ალექსანდრე შვუგერმანი ფილმის მეორე ოპერატორია. ხოლო საბოლოოდ ფილმზე მუშაობა ალექსანდრე დილმელოვმა დაასრულა, ვინაიდან შვუგერმანი ისევ სამხედრო მოქმედებების გადასაღებად გაიწვიეს.

ფილმის გადაღების მომენტისთვის წუნუნავას დრამის რეჟისურაში პროფესიული ცოდნა და მრავალწლიანი პრაქტიკა ჰქონდა მიღებული. ის უკვე დგამდა სპექტაკლებს ქართულ და რუსულ სცენაზე. თუმცა კინოში ახალბედა იყო და თავის წერილში არც მაღავს, რომ გამოუცდელობამ ფილმის გადაღების პროცესში გარკვეული პრობლემებიც შეუქმნა. ამ საკითხს თავის მოგონებებში გერმანე გოგიტიძეც ეხება, როდესაც წუნუნავაზე წერს: «მშვენიერი თეატრალური რეჟისორი იყო, მაგრამ კინემატოგრაფის სპეციფიკა მაშინ ჯერ კიდევ შეთვისებული არ ჰქონდა.» ფილმზე მუშაობისას პროდიუსერსა და რეჟისორს შორის შემოქმედებითმა უთანხმოებამაც იჩინა თავი. მათგან ერთ-ერთი მთავარი როლის შემსრულებლის დამტკიცებას ეხებოდა. თუმცა უფრო მნიშვნელოვანი გამოწვევა გერმანე გოგიტიძეს წინ ელოდა.

---

12 ხარატიშვილი გიორგი, «ქართული კინოს დაბადება», თბ. ხელოვნება, 1975.

«ქრისტინეს» პირველი სამი ნაწილი 1916 წელს გადაიღეს. ამავე წელს ბაქოს დრამატულ თეატრში წუწუნავამ ორი სპექტაკლი დადგა, 1917 წელს კი ფილმზე მუშაობა საერთოდ შეწყვიტა და როსტოვში გაემგზავრა. წუწუნავა იგონებს¹³: «გადავიღე სამი ნაწილი – ქრისტინეს ქალაქში ჩამოსვლა ნატალიასთან მისვლამდე, მეტი ვერ მოვასწარი. ქალაქის სცენები უჩემოდ იქნა გადაღებული. მე როსტოვსა და ბაქოში დავრჩი 1918 წლის ბოლომდე.»

გერმანე გოგიტიძემ სხვა გამოსავალი ვერ იპოვა და «ქრისტინე» დამოუკიდებლად დაასრულა, რამაც ფილმის მხატვრულ დონეს თავისი კვალი დააჩნია, რადგან, სარეჟისორო ოსტატობის თვალსაზრისით, გოგიტიძე ალექსანდრე წუწუნავას ვერ შეცვლიდა.

ზემოთხსენებულ პიროვნებათა გარდა, ფილმზე მუშაობდნენ: მხატვარი დიმიტრი შევარდნაძე, რომელსაც 1915 წელს უკვე შესრულებული ჰქონდა ესკიზები წუწუნავას მიერ დადგმული სპექტაკლისათვის «ქრისტინე», ხოლო გრიმიორობა დაეკისრათ არჩილ გამყრელიძეს, ივანე და გრიგოლ მხეიძეებს.

«ქრისტინეს» გადაღებები 1917 წლის ოქტომბრის დასაწყისში დასრულდა: «სინემატოგრაფი ე. ნინოშვილის «ქრისტინე» გერმანე გოგიტიძის

---

13 გაზეთი «კომუნისტი», №29, 5 თებერვალი, 1940.

თაოსნობით და ალ. წუნუნავას ხელმძღვანელობით ლენტზე გადაიღეს. სურათები ადგილობრივ გადაიღეს გურიაში, თბილისში, ორთაჭალაში, სასაფლაოზე, რკინიგზაზე და სხვაგან.»¹⁴

«ქრისტიანე» მზად იყო ეკრანებზე გამოსასვლელად, მაგრამ მთავარი გმირისა არ იყოს, ფილმს რთული ბედი აღმოაჩნდა. ამის თაობაზე თავად გერმანე გოგიტიძე წერს «ცეკავშირის» გამგეობას¹⁵. წერილში იგი ახსენებს, რომ 1918 წლის აპრილში ოზურგეთში ოსმალების შესვლის შედეგად «ქრისტიანეს» კინოფირი გოგიტიძის დანარჩენ ქონებასთან ერთად დაინვა. თუმცა თბილისში შენახული ნეგატივების წყალობით, მან ფილმის აღდგენა და ახალი ასლის დამზადება მოახერხა.

მხატვრული კინოს გარდა, გოგიტიძე დოკუმენტური ფილმებითაც იყო დაინტერესებული. «ქრისტიანეს» ეკრანებზე გამოსვლამდე მან ქრონიკაში სცადა ბედი და პირველი რესპუბლიკის მთავრობის მოღვაწეობის ამსახველი უნიკალური კადრები გადაიღო. როგორც გოგიტიძე იხსენებს, დოკუმენტურ მასალას ის «ქრისტიანეს» ახალი ასლების დამზადების პარალელურად იღებდა: «ამ აღდგენის პროცესში გადავიღე კიდევ «გვარდიის დღე,

---

14 ჟურნალი «თეატრი და ცხოვრება», №39, 8 ოქტომბერი, გვ. 16, 1917.

15 საქართველოს ეროვნული არქივის უახლესი ისტორიის არქივი. ფ. 371, ან. 1, საქმე 219. გვ. 16.

12 დეკემბერს 1918 წელს» და «დამფუძნებელი კრების გახსნის დღესასწაული» და ასე შევქმენი ერთი მთლიანი პროგრამა პირველი ქართული არშიებისა.»¹⁶

«ქრისტინეს» აღდგენა 1918 წლის 8 ოქტომბერს დამთავრებულა. ამის შესახებ იტყობინებოდა გაზეთი «სახალხო საქმე»¹⁷. ქართული ფილმების სრული პროგრამა კი გოგიტიძეს უკვე მომდევნო წლის დასაწყისში ჰქონდა მზად. ახლა საჭირო იყო ამ პროგრამის ფართო საზოგადოებისთვის ჩვენება და გოგიტიძის კინოფირმის მიერ დახარჯული თანხების ამოღება.

დოკუმენტური ფილმების და «ქრისტინეს» პრემიერა 1919 წლის მაისში, საქართველოს დამოუკიდებლობის გამოცხადების წლისთავზე შედგა. გაზეთ «ერთობის»¹⁸ სარეკლამო განცხადება იუნყებოდა: «26 მაისს კინოთეატრ «აპოლოში» დაიდგმება შემდეგი სურათები:

1. «სახალხო გვარდიის დღე საქართველოს დედაქალაქში, 12 დეკემბერი 1918 წლისა»
2. «დღესასწაული დამფუძნებელი კრების გახსნის დღეს»

---

¹⁶ იქვე.

¹⁷ გაზეთი «სახალხო საქმე», №352, გვ. 3, 1918.

¹⁸ გაზეთი «ერთობა», №115, 26 მაისი, გვ.1, 1919.

3. «ქრისტიანე» დრამა 4 მოქმედებად, გადმოკეთებული ეგნატე ნინოშვილის მოთხრობიდან. სცენარეუ. ნუნუნავასი, გადმოცემა გ. გოგიტიძისა.»

ასე დამთავრდა «ქრისტიანეს» ეპოპეა. იდეის დაბადებიდან ფილმის ეკრანებზე გამოსვლამდე დაახლოებით ოთხი წელი გავიდა.

მალე გერმანე გოგიტიძეს დაუკავშირდა ქართული ლატარიის გამგეობა, რომელმაც ითავა მის მიერ გადაღებული ფილმების დემონსტრირება.

«ლატარიის გამგეობამ მომართა წინადადებით, რომ ეს სურათებით დავხმარებოდი იმათ კასას. ესე იგი სურათების ჩვენება ყოფილიყო ლატარიის ბილეთებით. მეც დავეთანხმე, მეგონა რომ ამითი ორ მიზანს ვახწევდი. ერთი რომ ჩემს ნაშრომს ფართო მასას მივანოდებდი და მეორე ამ ფრიად დანიშნულ მიზანს (როგორიც ამ შემთხვევაში ლატარია) დავეხმარებოდი. მაგრამ სინამდვილეში ორივე მიზანს ხელი ვერ შეეწყო. ბილეთების საფასური იყო დანიშნული 30 მანეთი. ხალხს ეძვირა და ამითი საქმე შეჩერდა.»¹⁹

ფილმების ჩვენებისათვის საქართველოს ქალაქებსა და სოფლებში, იქ, სადაც კინოთეატრები არ იყო, ლატარიის გამგეობას მოძრავი ელექტროსადგუ-

---

¹⁹ საქართველოს ეროვნული არქივის უახლესი ისტორიის არქივი, ფ. 371 ან.1 საქმე 219. გვ. 1.

რი, საბარგო ავტომობილი და რკინიგზის ვაგონ-
პლატფორმა ჰქონდა.

მოგვიანებით, გოგიტიძე მოგონებებში დაწერს,
«ქრისტინეს» გულთბილად შეხვდა მაყურებელი
და თუმცა ენით უთქმელ ტანჯვის საფასურად შე-
იქმნა იგი, მაინც დამდგმელებს უდიდესი მორა-
ლური კმაყოფილება მოგვანიჭა.»²⁰ «ქრისტინე»
ფინანსურად წამგებიანი აღმოჩნდა, მიუხედავად
იმისა, რომ ლატარეამ მისი პოპულარიზება სცადა.

ლატარეის მიერ წამოწყებული საქმის შესახებ
იოსებ იმედაშვილი წერდა: «ეს ლენტები შეიძინა
ქართული ლატარიის დირექტორმა ს. ახვლედიან-
მა, რომელსაც განუზრახავს მთელი საქართველო
მოვლოს და ყველგან ხალხს აჩვენოს და ნამდვილი
სამეცნიერო თვალხეირიც ეს იქნება ჩვენის ხალხი-
სა. შემდეგ განზრახულია ეს ლენტები ევროპას
გაიგზავნოს საზოგადოების საჩვენებლად.»²¹

«ცეკავშირი» და ქართული კინო

«ქრისტინეს» დასრულების შემდეგ გერმანე გო-
გიტიძისათვის ნათელი გახდა, რომ ის, როგორც

---

20 ჟურნალი «საბჭოთა ხელოვნება», №10, 1957.

21 «სამეცნიერო თვალხეირი», ჟურნალი «თეატრი და
ცხოვრება», №7, გვ. 2, 1919.

დამოუკიდებელი კინომენარმე; ვერ წარმართავდა ეროვნული კინოხელოვნების განვითარების პროცესს.

1916 წლის მაისში თბილისში «მომხმარებელთა საზოგადოების კავშირი» დაფუძნდა. 1918 წლიდან ეს ორგანიზაცია «ამიერკავკასიის კოოპერატივთა კავშირად» იწოდებოდა (იგივე «ცეკავშირი»). «ამიერკავკასიის კოოპერატივთა კავშირის» გამგეობის მიერ 1919 წლის 19 სექტემბერს შინაგან საქმეთა სამინისტროსთვის გაგზავნილი ბარათი²² ნათელ წარმოდგენას იძლევა ორგანიზაციის საქმიანობის შესახებ: «მოგახსენებთ, რომ ცენტრალური კოოპერატივთა კავშირი ეკონომიურ მოქმედებასთან ერთად აწარმოებს ფართო კულტურულ განმანათლებელ მოღვაწეობასაც მთელ საქართველოს ტერიტორიაზე. კავშირის მოქმედება ამ დარგში ამჟამად საგრძნობლად განვითარებულია. კავშირს აქვს ფართე მასებში კოოპერატიული და საერთო განვითარება ინსტრუქტორების შემწეობით, კურსებისა და ლექციების მოწყობით ყველა რაიონებში; კავშირს ჰყავს კაპელა, რომლის საშუალებითაც ხალხი ენაფება ხელოვნებას, დაარსებულია და ოქტომბრის შუა რიცხვებიდან დაიწყებს მოქმედებას დრამატული სტუდია; კავშირი ავრცელებს კოოპერატიულ და საერთო ლიტერატურას და სხვა და სხვა. მაგრამ

---

²² საქართველოს ეროვნული არქივის უახლესი ისტორიის არქივი, ფ. 371 ან. 1. საქმე 219; გვ. 17.

მარტო ზემოთ ჩამოთვლილ კულტურულ მოქმედებაზე ვერ გაჩერდება კავშირი. იგი ყოველგვარ საშუალებას ხმარობს, რომ უფრო მეტად დაუახლოვდეს ხალხს და შექმნას ისეთი მიმზიდველი და ხალხისთვის ადვილად გასაგები რამ, რომლითაც უფრო გაადვილდება ხალხის გათვითცნობიერება და ამასთანავე ხელი შეეწყობა სახელმწიფოებრივი იდეების განმტკიცება-გალრმავებას. ვინაიდან ერთად ერთი საუკეთესო საშუალებად ხალხთან დასაახლოებლად და მასში განვითარების შესატანათ ჩვენ ვცანით კინემატოგრაფიული საქმე, ამიტომ განვიზრახეთ მოვანყოთ ამ დარგში მოქმედი განყოფილება. ამ მიზნით კავშირმა უკვე შეიძინა კინემატოგრაფიული გადასაღები აპარატები თავისი ლაბორატორიით და ამავე მიზნით სწარმოებს მოლაპარაკება ევროპის კინემატოგრაფიულ ფირმებთან, ამ საქმის უკეთესად დასაყენებლად. ამასთანავე ჩვენ შევიძინეთ პირველი ქართული კინემატოგრაფიული არშიები.» შემდეგ ჩამოთვლილია გერმანე გოგიტიძის კინოპროგრამა და გამოთქმულია სურვილი გასწიონ კინოხელოვნების პროპაგანდა სოფლად. ამისათვის საჭირო ტექნიკური საშუალებების მისაღებად ცეკავშირი ცდილობს მინისტრის მხარდაჭერა მოიპოვოს.

1919 წლის 27 სექტემბერს ამიერკავკასიის კოპერატივთა კავშირის გამგეობასა და გერმანე გოგიტიძეს შორის დაიდო ხელშეკრულება, რომელიც ითვალისწინებდა საქართველოს პროვინ-

ციებში გოგიტიძის მიერ გადაღებული ფილმების დემონსტრირებას და საამისოდ საქართველოს ლატარეის კომისიისაგან სათანადო ტექნიკის ცეკავშირისათვის გადაცემას. ამიერკავკასიის კოოპერატივთა კავშირის გამგეობამ გოგიტიძეს ავანსის სახით ორას ოცი ათასი მანეთი გადაუხადა, რითაც ეს უკანასკნელი ქართული ლატარეის ვალის დაფარვას შეძლებდა. სამაგიეროდ, ამიერკავკასიის კოოპერატივთა კავშირს გოგიტიძისგან მის მიერ გადაღებული ფილმები ერგო (ქრონიკა და «ქრისტიანე»).

ხელშეკრულების მიხედვით, კინოჩვენებების ორგანიზება და ხელმძღვანელობა გოგიტიძეს დაევა-ლა. ამისათვის ის გასამრჯელოს მიიღებდა. გარდა ამისა, სეანსებიდან მიღებული თანხა ამიერკავკასიის კოოპერატივთა კავშირსა და გერმანე გოგიტიძეს თანაბრად უნდა გაეყოთ.²³

მოცემული ხელშეკრულებით, ქართული კინოს ისტორიაში იწყება ახალი პერიოდი, რომელსაც უნდა ვუნოდოთ «ცეკავშირის» ხანა და რომლის დროსაც ქართული კინო კერძო ფირმიდან იქცა საზოგადოებრივ ორგანიზაციად. ხელშეკრულების დადების დღესვე გოგიტიძე წერს განცხადებას, რომლითაც ცეკავშირს ლატარეის კომისიისგან ტექნიკის დაუყოვნებლივ გადაცემას სთხოვს.

---

23 საქართველოს ეროვნული არქივის უახლესი ისტორიის არქივი, ფ. 371 ან. 1. საქმე 219.

თხოვნა ორ დღეში იქნა სისრულეში მოყვანილი. 1919 წლის 29 სექტემბერს შედგა მოთხოვნილი ტექნიკის გადაცემა.

ამის შემდეგ გერმანე გოგიტიძე დოკუმენტური ფილმების გადაღებას იწყებს მთელი საქართველოს მაშტაბით, ასევე, ამთავრებს მის მიერ დაწყებული ქრონიკების გადაღებას. ასე იქმნებოდა დამოუკიდებელი საქართველოს ვიზუალური მატრიანე, რომელიც საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ცხოვრების ბევრ სურათს მოიცავს. ეს ფილმების სახელწოდებებიდანაც ჩანს: «აზერბაიჯანის ფრონტი», «ბათუმის გადმოცემა საქართველოსთვის», «1919 წლის 26 მაისი», «1920 წლის 26 მაისი», «დამფუძნებელი კრების გახსნა», «გორის მიწისძვრა», «ბათუმის სიმაგრეები», «სახალხო გვარდიის სასოფლო მუშაობა», «აჭარა», «სახალხო გვარდიელთა ჯირითი», «ბათუმის პროტესტი», «მეორე ინტერნაციონალის ლიდერთა დელეგაცია», «გორის წისქვილი».

დღეს ამ ფილმების მხოლოდ ნაწილია შემორჩა. მათი გადაღების აუცილებლობის შეგრძნება მოწმობს, თუ რამდენად კარგად ესმოდათ ავტორებს ისტორიული ფაქტის დოკუმენტაციის მნიშვნელობა. ყველაფერი მყისიერად კეთდებოდა. 1920 წლის 1 ივლისს ოზურგეთში მყოფი გოგიტიძე ასეთი შინაარსის დეპეშას უგზავნის ცეკავეშირს:

«=ძლიერ საჭიროა, გამომიგზავნეთ ოპერატორი. ბათუმი თხოვნილობს. მისი გამოსვლა მიდებეშეთ= გოგიტიძე .»²⁴

იმავე დღეს ოზურგეთში მყოფ გოგიტიძეს ცეკავშირის სათანადო განყოფილება უგზავნის საპასუხო დეპეშას:

«=დღეს ღამით მოემგზავრება ხუდიაკოვი=»²⁵

მეორე დღეს კი უკვე ბათუმში, გერმანე გოგიტიძის ხელმძღვანელობით, ოპერატორი ხუდიაკოვი გადაღებებს ანარმოვბდა.

ცეკავშირმა არა მარტო უზრუნველყო დოკუმენტური ფილმების გადაღებები, არამედ რეგულარულად ახდენდა მათ დემონსტრირებასაც. თუმცა ცეკავშირის კინოატელიეს დირექტორსა და რეჟისორ გოგიტიძეს მეტი რესურსი და უფრო დიდი მატერიალურ-ტექნიკური ბაზა ესაჭიროებოდათ, სხვაგვარად სახიობით ფილმებს ვერ გადაიღებდნენ და ვერც დოკუმენტური სურათების რაოდენობას გაზრდიდნენ.

ამ პერიოდში საქართველოს დემოკრატიული რეს-

24 საქართველოს ეროვნული არქივის უახლესი ისტორიის არქივი, ფ. 371 ან. 1. საქმე 219, გვ.33.

25 საქართველოს ეროვნული არქივის უახლესი ისტორიის არქივი, ფ. 371 ან. 1. საქმე 219, გვ.35.

პუბლიკის მთავრობა ყიდულობს წარმოშობით ბელგიელი კინომენარმის, პირონეს, კინოფირმის თბილისის ფილიალს. საქმეში, ერობათა კავშირთან ერთად, კოოპერატივთა კავშირიც მონაწილეობს. კოოპერატივთა კავშირის კინოატელიე სახელმწიფო კინონარმოვებას უერთდება.

საქართველოს კინემატოგრაფიული საქმის მომწყობი გამგეობის მიერ 1920 წლის 17 ოქტომბრით დათარიღებულ, ცენტრალურ კოოპერატივთა კავშირისადმი გაგზავნილ წერილში ვკითხულობთ: «ამა წლის 15 ოქტომბერს საქართველოში კინემატოგრაფიული საქმის მომწყობ გამგეობამ თავის სხდომაზე დაადგინა: «რადგანაც მომავალ საქმიანობის გეგმის და ხარჯთ-ალრიცხვის შედგენისთვის საჭიროა დრო, მიმდინარე მუშაობა კი თხოულობს ხარჯებს, ეთხოვოს სახალხო განათლების სამინისტროს ერობათა კავშირს და ცენტრალურ კოოპერატივთა კავშირს, რათა გაღებულ იქნას ჯერ-ჯერობით მათ მიერ ამ ხარჯების დასაფარავად ორმოცდა ათი ათასი (50.000) მან. თვითოეულის მიერ». ამ დადგენილებას გაუწყებთ სათანადო განკარგულებისთვის.»²⁶

1920 წელს სახელმწიფო კინონარმოვების ხელმძღვანელი ხდება გერმანე გოგიტიძე. ამ დროს ის უკვე თბილისში იმყოფება, თუმცა საცხოვრებელი

---

²⁶ საქართველოს ეროვნული არქივის უახლესი ისტორიის არქივი, ფ. 371 ან. 1. საქმე 219, გვ.38.

ბინა არ აქვს. ამ საქმეში მას საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის სახალხო განათლების სამინისტრო ეხმარება და გოგიტიძეს ბინას გადასცემენ. ბინის გარდა, გოგიტიძეს თავისი თანამდებობის დამადასტურებელი საბუთიც მოუთხოვია, რაც მისთვის მიუციათ კიდეც 1920 წლის 7 დეკემბერს.²⁷

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობამ კინონარმოების ნაციონალიზება კი მოახდინა, მაგრამ მისი ფინანსური უზრუნველყოფა მეტად გაუძნელდა. 1920 წელს ერობათა კავშირმა განათლების სამინისტროს თხოვნის საფუძველზე, კინონარმოების წინასწარი ხარჯებისთვის 200.000 მანეთი გამოყო.

მიუხედავად იმისა, რომ დაფინანსება მწირი იყო, გერმანე გოგიტიძემ ჩვეული მონდომებით მოჰკიდა საქმეს ხელი. 1920 წლის 3 დეკემბერს ის განათლების მინისტრს უგზავნის «მოხსენებას კინონარმოების მოქმედების გაფართოებისთვის სამრეწველო თანხიდან 13 მილიონი მანეთის გაღების შესახებ». მოხსენებაში კინოატელიეს მომავალი საქმიანობის გეგმაა აღწერილი: «მას [კინოატელიეს ნ.დ.] განზრახული აქვს ერთი წლის განმავლობაში დაამზადოს ეკრანებზე საჩვენებლად: სამი დიდი სურათი, ქართული სალიტერატურო ნაწარმოების ეკრანიზაცია, მაგალითად, «ვეფხისტყაო-

---

27 საქართველოს ეროვნული არქივის ცენტრალური საისტორიო არქივი, ფ. 1935 ან.1. საქმე 894 გვ. 37.

სანი», ალ. ყაზბეგის «მოძღვარი», ალ. სუმბატაშვილის «ღალატი» და სხვა. ექვსი კომედია, სამი საბავშვო ზღაპრული შინაარსისა, ათი სამეცნიერო და ოცდაათი ადგილობრივი სანახაობა. სულ კინონარმოება ერთი წლის განმავლობაში დაამზადებს 52 სურათს, რომელთა საერთო ზომა იქნება 23.700 მეტრი.»²⁸ მოხსენებაში ასევე საუბარია ახალი ატელიესა და ლაბორატორიის მოწყობაზე.

მოცემული დოკუმენტი, საპროგრამო ხასიათის განცხადებებით დაწყებული და გადასაღები ფილმების მეტრაჟით დამთავრებული, შინაარსობრივად ძალიან ჰგავს ცეკავშირის კინოატელიეს სამუშაო გეგმას. რეპერტუარში შეტანილია ადრე პირონეს მიერ დაბევეებული სცენარებიც. ჩანს, რომ სახელმწიფო კინოატელიეში თავი მოიყარა ყველა მანამდე არსებულმა არარეალიზებულმა ჩანაფიქრმა.

ხელისუფლებისგან დახმარების მიღება რთული აღმოჩნდა. ქართული კინონარმოების დასაცავად ხმა ვლადიმერ ბარსკიმაც ამოიღო, რომელიც სახელმწიფო კინონარმოების რეჟისორად იყო დანიშნული. პირონეს კინოსტუდიის შესყიდვის შემდეგ კინონარმოებას არა მხოლოდ აპარატურა გადაეცა, არამედ ნარმოებას პირონეს «ფილმას» თანამშრომლებიც შეუერთდნენ.

---

²⁸ საქართველოს ეროვნული არქივის ცენტრალური საისტორიო არქივი, ფ. 1935 ან.1. საქმე 894.

1920 წლის 8 სექტემბერს განათლების სამინისტროს მოხელეს, პავლე დადვაძეს, დაევალა სამინისტროს პოზიციის გამტარებელი ყოფილიყო სახელმწიფო კინონარმოების ორგანიზებისა და მისი შემდგომი მუშაობის პროცესში. პავლე დადვაძეს ეს შესაბამისი წერილით ეცნობა: «სახალხო განათლების მინისტრის ამხანაგის განკარგულებით გაუწყებთ, რომ თქვენ გევალებათ განათლების სამინისტროს წარმომადგენლობა სააქციონერო საზოგადოება «ფილმასაგან» ჩვენი უწყების მიერ შეძენილი ქონების ჩაბარების დროს და აგრეთვე, გეკისრებათ საკინემატოგრაფო წარმოებასაც, ჩაბარების შემდგომ ხელმძღვანელობა გაუწიოთ, ერთობათა და კოოპერატივთა კავშირების წარმომადგენლებთან შეთანხმებით.»²⁹ ამ მოხელეს უნდა მოეგვარებინა რიგი მნიშვნელოვანი საკითხებისა.

3 სექტემბერს «ფილმა»-ს ატელიე დაილუქა. 12 სექტემბერს ლუქი ახსნეს, მაგრამ ამ დროს ლაბორატორიის გამგე ბათუმში იმყოფებოდა მეორე ინტერნაციონალის ლიდერების ვიზიტის გადასაღებად. ამიტომ ლაბორატორია ვერ ამოქმედდა, არადა სამუშაო ბევრი იყო. შემდეგ უნდა განხორციელებულიყო პირონეს ყოფილი ატელიეს კადრების ოპტიმიზაცია და სასწრაფოდ იყო მოსაგვარებელი თანამშრომლების დათხოვნა-დატოვების საკითხი. პავლე დადვაძემ ხსენებულ პრობ-

---

²⁹ საქართველოს ეროვნული არქივის ცენტრალური საისტორიო არქივი, ფ. 1935 ან.1. საქმე 894, გვ.4.

ლემათა დროული გადანყვეტა ვერ მოახერხა. ამან აიძულა ვლადიმერ ბარსკი 1920 წლის 18 სექტემბერს განათლების მინისტრის მოადგილისათვის მიემართა განცხადებით, რომელშიც იტყობინებოდა: «მე ამ კითხვებით მივმართე ბ-ნ დადვაძეს, მაგრამ ის მპასუხობდა, რომ ვერაფრით შეძლო შეეკრიბა კომისია, არადა ილახება მუშათა და მომსახურეთა ინტერესები, ისევე როგორც ხელისუფლებისა. ატელიე უკვე 15 დღეა დალუქულია, თავსხმა წვიმებია და შუშის უზარმაზარი ფართობი შეიძლება დაზიანდეს, წყალმა გაჟონოს და ქონება დააზარალოს.»³⁰

ნაწილობრივ შემცირდა ყოფილი «ფილმას» თანამშრომელთა რიცხვი. ცეკავშირის ყოფილ ატელიეში მუშაობდა 41 კაცი, პირონეს ატელიეში კი 20 კაცი. მათი გაერთიანების შემდეგ სახელმწიფო კინოატელიეში 61 თანამშრომელი უნდა ყოფილიყო, მაგრამ 4 თვის თავზე თანამშრომელთა რაოდენობა მოცემული სიის მიხედვით შეადგენდა თხუთმეტს:

1. გერმანე გოგოტიძე – დირექტორი
2. ვლადიმერ ბარსკი – რეჟისორი
3. ალექსანდრე დილმელოვი – ოპერატორი
4. სერგეი ხუდიაკოვი – ოპერატორი
5. ვიქტორ სიმოვი – მხატვარი

---

30 საქართველოს ეროვნული არქივის ცენტრალური საისტორიო არქივი, ფ. 1935 ან.1. საქმე 894, გვ.5.

6. გიორგი მაკაროვი – რეჟისორის თანაშემწე
7. კოვანკი – რეჟისორის თანაშემწე
8. კადურინი – ადმინისტრატორი
9. პლატონ პოლიკევიჩი – ფოტოგრაფი
10. ფერდინანდ გეგელე – ლაბორანტი
11. პეტრე ფირსოვი – მექანიკოსი
12. ალექსანდრე პუში – ელექტრიკოსი
13. დიმიტრი ივანოვი – ტექნიკოს-მშენებელი
14. ვალენტინ ბისტროვი – დურგალი
15. ვლადიმერ კეკელიძე – კურიერი

1921 წელს გაზეთი «საქართველოს რესპუბლიკა» ბეჭდავს წერილს სათაურით «ქართული კინემატოგრაფიული საზოგადოება»³¹, რომელიც იტყობინება:

«ტფილისში დაარსდა კერძო ქართული კინემატოგრაფიული სააქციონერო საზოგადოება, რომელმაც დაისახა მიზნათ 1. მოაწყოს კინემატოგრაფიული ორგანიზაცია საქართველოში ევროპულ ნიადაგზე; 2. ეხლავე შეუდგეს ქართული კინოპიესების გადაღებას ლენტზე; 3. რეპერტუარი – სპეციალური ქართული კინოპიესები შინაარსით აღებული თანამედროვე ქართველების ცხოვრებიდან; 4. ეკრანისათვის შეადგინოს დასი ტფილისში დარჩენილი ეკრანის მსახიობებისაგან; 5. დააარსოს სპეციალური სტუდია, სადაც სპეციალისტები-რე-

---

³¹ გაზეთი «საქართველოს რესპუბლიკა», №9, 14 იანვარი, 1921.

სახკინმრენვის მუშაკთა ჯგუფი.

მარჯენიდან: ეტლში სხედან გიორგი მაკაროვი, მუშა სტუპაკოვი, ალექსანდრე პუშკი, გერმანე გოგიტიძე, ფერდინანდ გეგელე, ანტონ პოლიკევიჩი, ბეკ-ნაზაროვი, პუშკი (უფროსი), ბარეკინი, უცნობი პირი, ალექსანდრე დილმელოვი

1920-1929 წლები, თბილისი

საქართველოს ეროვნული არქივის კინოფოტოფონოკუმენტების ცენტრალური არქივი

ჟისორები დაამზადებენ მომავლისათვის ქართველ მსახიობებს ქართული ეკრანისათვის და სხვა.

საზოგადოებას აქვს ქართული კინო პიესები: ქართულ-იმერლის, ეპიკურელის და სხვა. შეძენილი აქვს აგრეთვე ატელიეს აპარატები და სხვა საჭირო ავეჯეულობა. ძირითადი ფონდი საზოგადოების ათ მილიონ მანეთამდეა. საზოგადოების სათავეში დგანან შესაფერისი ცოდნით აღჭურვილი პირნი. ბინა და მისამართი მთავარი კანტორის საზოგადოებისა ცალკე იქნება გამოცხადებული.»

ბოლშევიკების ქვეყანაში

1921 წელს, საქართველოს გასაბჭოების შემდეგ, საქართველოს რევოლუციური კომიტეტის 11 ივლისის დეკრეტით მოხდა ქვეყნის ყველა კინოთეატრის ნაციონალიზაცია, რაც რესპუბლიკის ტერიტორიაზე არსებული კინოთეატრების სახელმწიფო საკუთრებად გამოცხადებას გულისხმობდა. ამავე წელს საქართველოს განათლების სახალხო კომისარიატთან შეიქმნა კინოსექცია, რომელსაც კინომრეწველობასთან დაკავშირებული ყველა საკითხის კურირება დაევა. ახალ თანამშრომლებთან ერთად, კინოსექციამ რევოლუციამდელ და საქართველოს პირველი რესპუბლიკის პერიოდში მოღვაწე კინემატოგრაფისტებს, ე.წ. ძველ კადრებს, მოუყარა თავი. კინოსექციასთან ასევე

თანამშრომლობდნენ ვლადიმერ ბარსკი, ალექსანდრე დილმელოვი, კინოსექციის დირექტორი კი გერმანე გოგიტიძე გახდა.

გოგიტიძის ხელმძღვანელობის პერიოდში კინოსექციამ შემდეგი სურათები შექმნა: «არსენა ჯორჯიაშვილი» (1921 რეჟ. ივანე პერესტიანი), «მოდლვარი» (1922 რეჟ. ვლადიმერ ბარსკი), «სურამის ციხე» (1922 რეჟ. ივანე პერესტიანი), «კაცი კაცისთვის მგელია» (1923 რეჟ. ივანე პერესტიანი). გოგიტიძე დირექტორის თანამდებობაზე მას შემდეგაც დარჩა, რაც საქართველოს განათლების სახალხო კომისარიატის კინოსექცია სახელმწიფო კინომრეწველობის სააქციო საზოგადოებად ანუ საქართველოს სახკინმრეწვად გარდაიქმნა (1923 წელი). კინონარმოების პროდუქცია ყოველ წელიწადს იზრდებოდა. ქართულ კინონარმოებას განსაკუთრებული აღიარება, საბჭოთა კავშირის მასშტაბით, პერესტიანის «წითელმა ეშმაკუნებმა» (1923) მოუტანა. ფილმმა უცხოურ და სხვა საბჭოთა კინოპროდუქციას დიდი კონკურენცია გაუწია და საქართველოს სახკინმრეწვს პოპულარობასთან ერთად მნიშვნელოვანი ფინანსური შემოსავალიც მოუტანა.

მხატვრულ ფილმებთან ერთად, სახკინმრეწვი დოკუმენტურ კინოპროდუქციასაც უშვებდა. 1925 წლისთვის გადაღებული იყო: «შრომითს ფრონტზე», «საოქტომბრო დღესასწაულები», «კავკა-

სახკინმრეწვის მუშაკთა ჯგუფი

სხედან მარჯვნიდან: რეჟისორი ზაქარია (შაქრო) ბერიშვილი, კინომრეწველობის დირექტორი გერმანე გოგიტიძე, ოპერატორები: ალექსანდრე დიდმელოვი და ანტონ პოლიკევიჩი. დგანან: ოპერატორი ფერდინანდ გეგელე, რეჟისორი გიორგი მაკაროვი, რეჟისორის ასისტენტი ა. მირზოიანი და სხვები.

1920-იანი წლები, თბილისი

საქართველოს ეროვნული არქივის კინოფოტოფონოდოკუმენტების ცენტრალური არქივი

სიის საგანგებო არმიის მესამე წლისთავი», «პირველი მაისის ზეიმი», «ზაპესის მშენებლობა», «კომკავშირული დღესასწაული», «ოზურგეთის რკინიგზა», «ხევსურეთი» და სხვა.

ქართულ კინოს განსაკუთრებული მხარდაჭერა ჰქონდა იმ პერიოდის საბჭოთა ხელოვნების ერთ-ერთი მთავარი იდეოლოგის, ანატოლი ლუნაჩარსკის, მხრიდან.

კინოკარიერის დასასრული

გერმანე გოგიტიძე წლების განმავლობაში ედგა სათავეში ეროვნულ კინონარმოებას. მან შექმნა კინოფირმა, გადაიღო პირველი სრულმეტრაჟიანი მხატვრული ფილმი «ქრისტიანე», ხელმძღვანელობდა ცეკავშირის კინოატელიეს, იყო 1920 წელს ნაციონალიზებული კინონარმოების დირექტორი, 1921 წლიდან კი განსახკომის კინოსექციის დირექტორი, 1923 წლიდან სახკინმრეწვის დირექტორ-განმკარგულებელი. გერმანე გოგიტიძის დამსახურებაა, რომ საქართველოში კინონარმოებამ სისტემატური ხასიათი მიიღო, იგი იყო ინიციატორი ქართული ფილმების მსოფლიო კინობაზარზე გატანისა. ის იყო ერთ-ერთი პირველი კინოპროდიუსერი საქართველოში. 1908-1909 წლებში ბაქოში ვასილ ამაშუკელის მიერ დოკუმენტური ფილმების გადაღებას აფინანსებდა ივანე გეჰნერი, 1909 წელს

მოკლემეტრაჟიანი მხატვრული ფილმის «ბერი-კაობა-ყუენობის» შექმნა მიტროფანე კვალიაშვილის ფინანსებით მოხდა, ხოლო 1910-1912 წლებში ვასილ ამაშუკელის მიერ დოკუმენტური ფილმების გადაღებას ტიხონ ასათიანის და პავლე მეფარიშვილის ფინანსური მხარდაჭერა უზრუნველყოფდა, მაგრამ ეს ადამიანები ენთუზიასტები იყვნენ. არც ერთი მათგანი სერიოზულად არ დაინტერესებულა ეროვნული კინონარმოვებით და ეს თავის საქმედ არ გადაუქცევია. საქართველოში ფუნქციონირებდა «ფილმას» ფილიალიც, რომელმაც 1919-20 წლებში რამდენიმე მხატვრული ფილმი გადაიღო («თავმოკვეთილი გვამი», «მითხარი, რატომ?», «ნუ გძინავს»), თუმცა არც ამ ფირმის არსებობამ გასტანა დიდ ხანს.

კინოში ცამეტწლიანი მოღვაწეობის შემდეგ, 20-იანი წლების დასასრულს, გერმანე გოგიტიძე კინომრეწველობის საქმეს ჩამოშორდა. ყველაზე გავრცელებული ვერსიით, გერმანე გოგიტიძის კინოკარიერა ფილმის «ჯანყი გურიაში» (1928 რეჟ. ალ. ნუნუნავა) გადაღებას ემსხვერპლა. ფილმის ბიუჯეტის გადახარჯვა სახკიმრეწვის კრიტიკის საფუძველი გახდა. ამას წინ უსწრებდა საბჭოთა ხელისუფლების ოფიციალურ ორგანოში, გაზეთ «პრავდაში», გამოქვეყნებული წერილები, სადაც სახკიმრეწვის გადახარჯვებზე და ფინანსების გაფლანგვაზე იყო საუბარი. გოგიტიძეს ბოლშევიკების იდეური მტრების, მენშევიკების პერიოდის

დოკუმენტური ქრონიკის გადაღების ინიციატორობაც გაუხსენეს. პარტიის ცენტრალური კომიტეტის გადანყვეტილებით, გერმანე გოგიტიძე სახკინმრეწვიდან გაათავისუფლეს და იმავე, 1928 წელს ირანში ფილმების დისტრიბუციის საქმის მოსაგვარებლად გააგზავნეს.

1920-იანი წლების შუა ხანებიდან ევროპის ქვეყნების კინობაზარზე გასვლის მცდელობის პარალელურად პრიორიტეტული გახდა სპარსეთის კინობაზრის ათვისების საკითხიც. 1925 წლის ჟურნალ «ხელოვნებაში»³² ვკითხულობთ: «სპარსეთის ქვეშევრდომთა ჯგუფმა ხელშეკრულება დადვა სახკინმრეწვთან სურათების შეძენის შესახებ სპარსეთისთვის. პირველ რიგში უკვე გამზადებულია სურათები: «სურამის ციხე» და «სამი სიცოცხლე», რომლებიც ამ დღეებში გადაიგზავნება თავრიზში. ნარწერები სურათისთვის დამზადებულია სპარსულ ენაზე. რაიც სრულიად ახალი მოვლენაა სპარსეთისთვის.»

გერმატე გოგიტიძის ინიციატივით, კინობაზრის შესაძლებლობების შესწავლის მიზნით, 1927 წელს ირანში კინოსაქმოსანი ალ. ლევინი მიავლინეს, მაგრამ ზემოხსენებულმა პიროვნებამ დავალება სათანადოდ ვერ შეასრულა. 1928 წლის დეკემბერში გოგიტიძე თავად გაემგზავრა ირანში (გზაში მას პირონე დაემგზავრა). გადანყდა თეირანში აშენე-

32 ჟურნალი «ხელოვნება», №21, გვ.23, 1925.

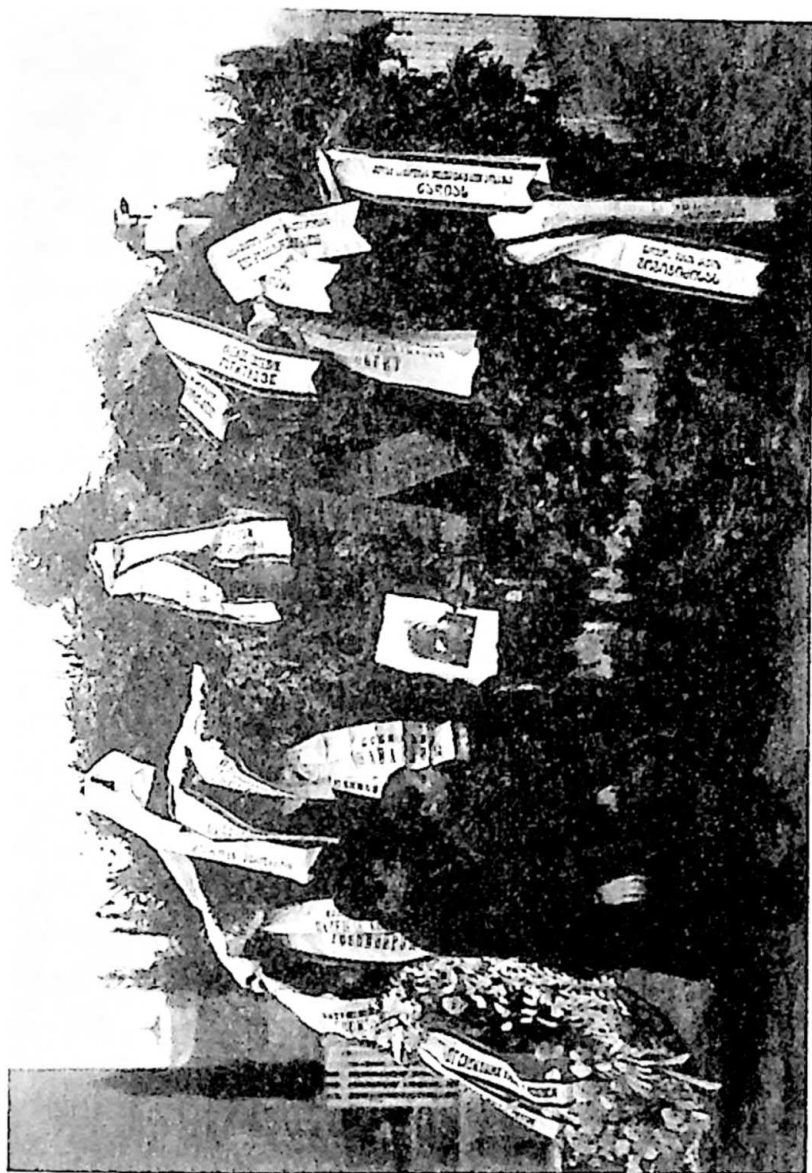
ბულიყო სპეციალური კინოთეატრი და, სახკინ-
მრეწვის ძალებით, ფილმების გადაღების საქმის
ორგანიზებაც დაეწყოთ. სახკინმრეწვს პარტნიო-
რიც გამოუჩნდა – ირანელი ბიზნესმენი ვინმე ატი-
კაჯი. გოგიტიძე საქართველოში ბრუნდება, თუმ-
ცა მალევე ხელმეორედ მიემგზავრება სპარსეთში,
სადაც ქვეყნის პრემიერ-მინისტრს თეიმურ-ტაშს³³
ხვდება. ახალი წამოწყების ხარჯთაღრიცხვა შედ-
გა, მაგრამ როცა საქმე დაფინანსებამდე მივიდა,
ლევინმა ირანის ხელისუფლებასთან დააბეზლა
გოგიტიძე და ამ უკანასკნელს ქვეყანა დაატოვები-
ნეს³⁴. ეს იყო ბოლო წამოწყება, რომელიც გერმანე
გოგიტიძემ ქართული კინოს სასიკეთოდ სცადა.

1928 წელს სახკინმრეწვიდან გათავისუფლების
შემდეგ გერმანე გოგიტიძის ქართული კინოს სამ-
სახურში აღარ დაბრუნებულა. დავიწყების წლებში
ის მხოლოდ ერთხელ გაახსენდათ, ისიც სსრკ
უშიშროების მოხელეებს.

---

33 აბდულჰუსეინ თეიმურტაში – ირანის შაჰის კარის
პირველი მინისტრი 1925-1932 წლებში.

34 უფრო დანვრილებით ირანში მოგზაურობის შესახებ
იხილეთ გერმანე გოგიტიძის მოგონებებში. (იხ. წინამ-
დებარე გამოცემა, „რამდენიმე სიტყვა ჩემს მივლინე-
ბაზე სპარსეთში – თეირანში“ გვ. 127; და დოკუმენტე-
ბი, გვ. 252, 255. გამომც. შენ.).

ნადია ქადეიშვილის დაკრძალვის ცერემონია. მარჯვნიდან იოსებ და რევაზ გოგიტიძეები

[1920-იანი წლები], თბილისი

გერმანე გოგიტიძის საოჯახო ფოტოარქივიდან. ფოტო მოგვანოდა მარია ღვინიაიძემ და მანანა ბაღაშვილმა

რეპრესია

1949 წელს გერმანე გოგიტიძეს სახლში ვინმე კიკვიძე ესტუმრა. ის საბჭოთა არმიის დეზერტირი იყო და გოგიტიძეს თავშესაფარი სთხოვა. კიკვიძე ვინმე ოქროპირიძეს გამოეგზავნა, რომელიც, თავის მხრივ, გერმანე გოგიტიძის მეორე მსოფლიო ომში უგზო-უკვლოდ დაკარგულ ვაჟს, რეზო გოგიტიძეს, იცნობდა. მსგავსი ვიზიტები სტალინის დიქტატურის წლებში მეტად საშიში იყო და მასპინძლისათვის, როგორც წესი, ცუდად მთავრდებოდა. ამ შემთხვევაშიც ასე მოხდა. გერმანე გოგიტიძე სტალინური რეპრესიების მსხვერპლი შეიქნა.

რეზო (რევაზ) გოგიტიძე (1918-2013) ნადია ქადეიშვილის და გერმანე გოგიტიძის მეოთხე, უმცროსი ვაჟიშვილი იყო. თბილისში სამედიცინო ინსტიტუტში სწავლის დასრულებისთანავე, ის მეორე მსოფლიო ომში გაიწვიეს. ომის დროს ტყვედ ჩავარდნილი რეზო გოგიტიძე საქართველოში არ დაბრუნდა. ის საფრანგეთში დასახლდა. მალევე შეირთო ცოლად ნელი მდივანი, მოგვიანებით ფარმაცევტულ ქარხანაში დაიწყო მუშაობა და საბჭოთა კავშირში არასდროს დაბრუნებულა.

ნადია ქადეიშვილთან ქორწინებაში გერმანე გოგიტიძეს კიდევ ერთი ვაჟიშვილი ჰყავდა, სამთო ინჟინერი იოსებ გოგიტიძე (1914-1994). მეორე

მსოფლიო ომში იოსებიც იბრძოდა, თუმცა ომის დასრულების შემდეგ საქართველოში დაბრუნდა.

1949 წლისათვის ნადია ქადეიშვილი ცოცხალი აღარ იყო. ის დიდი ხნის წინ, ახალგაზრდა ასაკში გარდაიცვალა. გულის მანკით დაავადებულისთვის შვილების ყოლა აკრძალული იყო, თუმცა გერმანე გოგიტიძესთან ნადიამ ოთხი შვილი მაინც გააჩინა. საბოლოოდ, ის სეფსისმა იმსხვერპლა (გერმანე გოგიტიძის უკანასკნელი მეუღლე ანეტა სიხარულიძე იყო).

გოგიტიძე უშიშროების სამინისტრომ 1949 წლის 8 აპრილს დააპატიმრა. გოგიტიძე მაშინ საქწიგნის თანამშრომელი იყო, სადაც ლიტერატურის გავრცელების საქმეზე მუშაობდა. დაკითხვაზე გოგიტიძეს აიძულებდნენ ელიარებინა, რომ უცხო ქვეყნის ჯაშუში იყო. აღიარებაზე უარის თქმის შემდეგ სამინისტროს თანამშრომლებმა გოგიტიძის წამება დაიწყეს. აი, რას წერდა ამის თაობაზე თავად გერმანე გოგიტიძე 1956 წლის 20 ნოემბრით დათარიღებულ წერილში³⁵, რომელიც საქართველოს სსრ სახელმწიფო უშიშროების კომიტეტის თავჯდომარეს, ალექსი ინაურს, გაუგზავნა:

---

35 საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროში არსებული სისხლის სამართლის საქმე, რომელიც გერმანე გოგიტიძის საქმის გამოძიების მასალებს შეიცავდა, დაიწვა და განადგურდა სამოქალაქო ომის დროს თბილისში.

ნადია ქადეიშვილი შვილებთან, იოსებთან (მარჯვნივ) და რევაზ გოგიტიძეებთან ერთად

გერმანე გოგიტიძის საოჯახო ფოტოარქივიდან. ფოტო მოგვანოდა მარია ღვინიაძემ და მანანა ბაღაშვილმა

«ყველაფერის შემდეგ შემიყვანეს რომელიღაც საიდუმლო ოთახში, გამაშიშვლეს, დამანვინეს იატაკზე და მათრახით ცემა დამიწყეს. მხეცი მურადოვი ფეხებით შემდგა და თიაქარზე მანვებოდა. მე სული მეხუთებოდა.»

ამგვარი ნამების შემდეგ გოგიტიძე გატყდა:

«დილით მოვითხოვე შეხვედრა ჩემს გამომძიებელ მურადოვთან და განვუცხადე, რომ გადავწყვიტე ყველაფერი ვალიარო და ვთხოვე ნებართვა ყველაფერი წერილობით გადმომეცა. ნებართვა მომცეს და მე რამდენიმე დღის მანძილზე ვთხზავდი ლეგენდას ჩემი ვითომდა ჯაშუშური საქმიანობის შესახებ, კავშირებზე ვინმე პიროვნესთან, ბელგიის მოქალაქესთან.»

დაკითხვები გაგრძელდა. გამომძიებლები გოგიტიძისგან დეტალურ ინფორმაციას ითხოვდნენ. ყველაფერი იმით დამთავრდა, რომ 1950 წელს, სისხლის სამართლის კოდექსის 58-ა მუხლის (სამშობლოს ღალატი) საფუძველზე, გერმანე გოგიტიძეს კომის ასსრ-ში მდებარე შრომა-გასწორების ბანაკში (მინლაგი) 15 წლიანი პატიმრობა შეუფარდეს. მინლაგი (მინერალური ბანაკი), სადაც გოგიტიძე ამავე წელს მოხვდა, 1948-57 წლებში ფუნქციონირებდა. პატიმრების ძირითადი საქმიანობა აქ ქვანახშირის მოპოვებას, ახალი მალაროების

მშენებლობას, საგზაო მშენებლობასა და აგურის ქარხანაში მუშაობას ითვალისწინებდა.³⁶

ბანაკიდან გოგიტიძე პატიმრობის ვადის ამოწურვამდე, 1956 წლის 13 ივლისს, გაათავისუფლეს. გარდაიცვალა 1960 წლის 7 მარტს, თბილისში.

---

36 «Система исправительно-трудовых лагерей в СССР». Составитель М. Б. Смирнов М.: Звенья, 1998.

1. Имя	Соловьев	№	10	Дата	1916 г.
2. Место рождения	С. Соловьев	№	10	Дата	1916 г.
3. Дата рождения	1916 г.	№	10	Дата	1916 г.
4. Место рождения	С. Соловьев	№	10	Дата	1916 г.
5. Место рождения	С. Соловьев	№	10	Дата	1916 г.
6. Место рождения	С. Соловьев	№	10	Дата	1916 г.
7. Место рождения	С. Соловьев	№	10	Дата	1916 г.
8. Место рождения	С. Соловьев	№	10	Дата	1916 г.
9. Место рождения	С. Соловьев	№	10	Дата	1916 г.
10. Место рождения	С. Соловьев	№	10	Дата	1916 г.

1. Имя	Соловьев	№	10	Дата	1916 г.
2. Место рождения	С. Соловьев	№	10	Дата	1916 г.
3. Дата рождения	1916 г.	№	10	Дата	1916 г.
4. Место рождения	С. Соловьев	№	10	Дата	1916 г.
5. Место рождения	С. Соловьев	№	10	Дата	1916 г.
6. Место рождения	С. Соловьев	№	10	Дата	1916 г.
7. Место рождения	С. Соловьев	№	10	Дата	1916 г.
8. Место рождения	С. Соловьев	№	10	Дата	1916 г.
9. Место рождения	С. Соловьев	№	10	Дата	1916 г.
10. Место рождения	С. Соловьев	№	10	Дата	1916 г.

საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს არქივის დოკუმენტი – გერმანე გოგიტიძის საქმის ბარათი გერმანე გოგიტიძის თითის ანაბეჭდით. საქმე განადგურდა 1991-1992 წლის თბილისი სამოქალაქო ომის დროს.

საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს არქივი.

ბერმანე გოგიტიძე

1940-1950-იანი წლები

ფოტო მოგვანოდა პაატა იაკაშვილმა

მონეტარული

¹ცოტა რამ ქართული კინოს წარსულიდან²

ვერაფერი სასიამოვნო ამბავია მოხუცებულობა, მაგრამ მას მაინც აქვს თავისი სილამაზე. უკვე სამოცდაათს გადავაბიჯე. ბევრი ვნახე და განვიცადე ამ ხნის მანძილზე, მრავალი მნიშვნელოვანი მოვლენის მომსწრე და მონაწილე ვარ და მინდა რამდენიმე საინტერესო ფაქტი აღვადგინო ჩემს მეხსიერებაში იმ იმედით, რომ ჩემმა მოგონებებმა იქნებ მომავალში მცირე დახმარება მაინც გაუწიოს იმათ, ვინც რევოლუციის პირველი ნლების ქართული კინოხელოვნების ისტორიით დაინტერესდება.

ამჯერად მე მინდა პირველი ქართული ფილმების შესახებ მოვუთხრო მკითხველებს.

1915 წელია. ჩემს მშობლიურ ქალაქში – ოზურგეთში (ამჟამად ქ. მახარაძე) ვარ. ვზივარ პირადად ჩემი სახსრებით აგებულ კინოთეატრ „ილუზიონში“ და ვუყურებ იტალიურ კინოსურათს, რომელშიც ნაჩვენებია იყო იტალიელი ხალხის ზნეჩვეულებები და იტალიური ეგზოტიკა. უცებ აზრმა გამიელვა: რატომ არ შეიძლება მეც გადავიღო კინოფილმი, სადაც ნაჩვენებია იქნება სილამაზე

---

1 ყველა ტექსტსა და დოკუმენტში, რომელიც არ არის თარგმნილი რუსულიდან, ავტორის სტილი დაცულია.

2 სტატია დაიბეჭდა 1957 წელს ჟურნალში «საბჭოთა ხელოვნება», № 10.

ჩვენი ქვეყნისა, რომელიც თავისი მშვენიერებით არაფრით ჩამოუვარდება იტალიას. გადავწყვიტე დამედგა „ქრისტიანე“, ეგნატე ნინოშვილის ნაწარმოების მიხედვით. მაგრამ გადანწყვეტილება ერთია, მისი სისრულეში მოყვანა კი – მეორე, მით უმეტეს, რომ ეს საქმე საკუთარი სახსრებით უნდა მომეგვარებინა (მეფის მთავრობა ხომ არავითარ დახმარებას არ უწევდა ასეთ ნამოწყებებს). ქართველი საზოგადოების იმედიც ნაკლებად მქონდა, რადგან იმ დროს კინო ჯერ კიდევ ახალი საქმე იყო და ბევრი არც თვლიდა მას ხელოვნებად.

კარგად მახსოვს, როგორც კი კინოს შესახებ ჩამოვუგდებდი ხოლმე ლაპარაკს ჩვენს ეგრეთ წოდებულ მეცენატებს, რომელთაც საკმაოდ დიდი შეძლება ჰქონდათ, ისინი ყოველთვის უიმედოდ ჩაიქნევდნენ ხოლმე ხელს. ასეთი თხოვნით მივმართე, მაგალითად, ბანკირ აკაკი ხოშტარიას, შემთხვევით გამდიდრებულ ადამიანს, მაგრამ მან თავაზიანად მომიშორა თავიდან, რადგან არ იყო დარწმუნებული, რომ ამ საქმეში რაიმე მოგებას ნახავდა. მაგრამ იმედს მაინც არ ვკარგავდი. ფილმის დადგმის აზრი ისე ღრმად ჩამეხეჭდა გონებაში, რომ მოსვენებას აღარ მაძლევდა. და აი, ამიერკავკასიის ბანკში, რომელიც ხსენებულ ხოშტარიას ეკუთვნოდა, ამავე ბანკის გამგეობის წევრის, ს. დათეშიძის, დახმარებით მოვახერხე საკუთარი კრედიტის გახსნა (თურმე ეს საკმაოდ დიდ რისკთან იყო დაკავშირებული). ჩემი ქონების პატრონისთვის, რა თქმა უნდა, ძნელი იყო ბანკში კრედი-

ტის გახსნა, მაგრამ ორმა ადამიანმა, რომელთაც საერთო არაფერი ჰქონდათ ხელოვნებასთან, დიდი დახმარება გამიწია, – მომცეს ვექსილები, სადაც აღნიშნული იყო, რომ მათ საკმაოდ მოზრდილი თანხა მართებდათ ჩემი. ესენი იყვნენ სასტუმრო „ვეტიცელის“ პატრონი ნოე სიხარულიძე და სტამბის მფლობელი ბათლომე კილაძე. მხოლოდ ამ ვექსილების წარდგენის შემდეგ გამიხსნეს კრედიტი.

მოკლედ, როგორც იყო, შეიქმნა სურათი. ამ ფილმით მთელი საქართველო შემოვიარე. იმ ადგილებში, სადაც ფილმი მიმქონდა, ელექტრონი არ იყო და ამიტომ საბარგო მანქანაზე მოვანყე სპეციალური დანადგარი.

სწორედ ამ ხანებში ვინმე პირონემ (კინოსაქმოსანი იყო, ფილმების დიდი უმეტესობა მას ჩამოჰქონდა ამიერკავკასიაში და თითქმის ამ საქმის მონოპოლისტადაც იქცა) მოჰკრა თუ არა ყური, რომ უკვე საქართველოშიც ილებდნენ დამოუკიდებელ კინოსურათებს, გადანყვიტა თვითონაც დაედგა ფილმი. მოიწვია კინორეჟისორი ვ. ბარსკი და შეუდგა გადანყვეტილების სისრულეში მოყვანას. რეჟისორ ბარსკისა და ჩემს შორის პოლემიკა გაჩაღდა. მან სცადა გაეზიარებინა „ქრისტიანე“ და გაზეთ „Тифлисский листок“-ში დაბეჭდა წერილი. თვითონ კი დადგა ტრიუკებზე აგებული ფილმი „Обезглавленный труп“. ძალზე სუსტი ფილმი იყო და მეორე თუ მესამე დღეს გაქრა ეკრანებიდან.

ბარსკის საპასუხოდ (კარგად აღარ მახსოვს –

„Закавказская речь“-ში თუ „Закавказское обозрение“-ში) დავბეჭდე სტატია ასეთი სათაურით: „Почему Барский обезглавил себя?“.

ამის შემდეგ ბარსკიმ კიდევ დადგა სურათი. ეს იყო სალონური ხასიათის ფილმი „Скажи, зачем?“, რომელსაც პირველი ფილმის ბედი ეწია. ამ სურათზეც დავბეჭდე ფელეტონი სათაურით „Скажи, зачем Барский поставил эту картину?“ ამით დამთავრდა ჩვენი დავა.

ახლა ორიოდ სიტყვა იმაზე, თუ როგორ დაიდგა ფილმი „ქრისტიანე“.

დამდგმელად ჩემი მეგობარი რეჟისორი ა. ნუნუნავა მოვიწვიე. მშვენიერი თეატრალური რეჟისორი იყო, მაგრამ კინემატოგრაფიის სპეციფიკა მაშინ ჯერ კიდევ შეთვისებული არ ჰქონდა.

ფილმზე მუშაობის დასაწყისშივე ჩვენს შორის უთანხმოება ჩამოვარდა. პირველ რიგში უთანხმოებამ ქრისტიანეს როლის შემსრულებლის შერჩევის საკითხში იჩინა თავი. ქრისტიანეს როლში ჩემი კანდიდატურა იყო ან განსვენებული ანეტა ქიქოძე – ქრისტიანეს უბადლო შემსრულებელი ქართულ სცენაზე. ა. ნუნუნავა კი მოითხოვდა არჩევანი შეჩერებულიყო ქრისტიანეს როლისათვის სრულიად შეუფერებელ აბელოვას ქალზე. ვერ დავძლიე მისი სიჯიუტე და ამის გამო აკი წააგო კიდევ ფილმმა.

ფილმზე მუშაობის პროცესში დიდი ტანჯვა-წვალება გამოვცადეთ. უამინდობის გამო ხშირად გვიხდებოდა გადალების გადადება. წინა სალამოს მოვურიგდებოდი მეეტლეებს, რომ მეორე დილ-

ით ადრე მოსულიყვნენ მსახიობების წასაყვანად
ორთაჭალაში, სადაც გადაღება მიმდინარეობდა,
მაგრამ გავიხედავდი და დილა მოღრუბლული
თენდებოდა. მეტი რა გზა იყო, იმ დღეს გადაღე-
ბა უნდა გადადებულიყო. მეეტლეები კი თავისას
მოითხოვდნენ. ცალკე ზედმეტი ხარჯები, რაც
ძალზე მძიმე ტვირთად აწევებოდა ჩემს ფინანსურ
მდგომარეობას. ცალკე კიდევ ნერვიულობა. ასე
რომ, დაუსრულებლად ჭიანურდებოდა საქმე.
ამას ზედ ისიც ერთვოდა, რომ ზოგიერთ მსახიობს
არც კი სურდა ჩემს მდგომარეობაში შესულიყო;
მათ თვალში მე კერძო მენარმე ვიყავი და ეგონათ
ეს საქმე დიდ მოგებას მაძლევდა. გავემგზავრეთ
გურიაში. იქაც სწარმოებდა ჩვენი კინოგადაღე-
ბები, მაგრამ ჩემი სამშობლო კუთხის ბუნებამაც
მიღალატა, – კვირეების მანძილზე წვიმდა გადაუ-
ღებლად და ვისხედით ხოლმე უსაქმოდ ბუნების
წყალობას მონატრებულნი. ფილმში მონაწილე
მსახიობებს კი, პირობის თანახმად, ვუხდიდი გა-
სამრჯელოს. ყველა ამ „სიკეთეს“ თან ისიც ემატე-
ბოდა, რომ ოპერატორად ერთი გაქნილი არამ-
ზადა შემომამჩიეს, რომელიც სულ იმის ცდაში
იყო, როგორმე მეტი ფული აეფცქვნა ჩემთვის.
ყოველ ნაბიჯზე მატყუებდა, – ამდენი და ამდენი
კინოფირი დავხარჯეო, და მეც იძულებული ვი-
ყავი უსიტყვოდ დავმორჩილებოდი ყველა მის
მოთხოვნას. ბოლოს მეც ავჯანყდი, ველარ მო-
ვითმინე მისი კაპრიზები და ჩამოვაშორე ფილმზე
მუშაობას, იღბლად, მისი შემცვლელი ოპერატორი

კეთილსინდისიერი, ნიჭიერი და შრომისმოყვარე ადამიანი აღმოჩნდა. ეს გახლდათ ამჟამად კარგად ცნობილი კინომოღვაწე ალექსანდრე დილმელოვი, რომელიც მე დიდის გაჭირვებით გადმოვიბირე ზემოხსენებულ პიროვნებაგან. სწორედ დილმელოვმა დაამთავრა „ქრისტინეს“ გადაღება.

ფილმზე მუშაობის ეს ვაი-ვაგლახი გართულდა იმით, რომ ალ. ნუნუნავამ შუა გზაზე შესწყვიტა მუშაობა და გაემგზავრა როსტოვს, სადაც დრამატული თეატრის რეჟისორად მიიწვიეს.

რალას ვიზამდი, – შევურიგდი ბედს და რადგან სხვა გამოსავალი აღარ იყო, გადავწყვიტე მე თვითონ დამემთავრებინა ფილმის გადაღება. ერთი სიტყვით, რეჟისორიც მე ვიყავი, ადმინისტრატორიც და შავი მუშაც. მახსოვს, რამდენ ოფლს ვღვრიდი, როცა დეკორაციები ამქონდა სახალხო სახლის (ამჟამად მარჯანიშვილის სახელობის თეატრი) სახურავზე, სადაც რამდენიმე ეპიზოდი უნდა გადაგვეღო.

ასეთი ტანჯვის შედეგად დაიბადა პირველი ქართული მხატვრული ფილმი „ქრისტინე“.

არ შემიძლია ღრმა მადლობის გრძნობით არ მოვიგონო პოლკოვნიკ სიმონ ესაძის უანგარო დახმარება. მან თავაზიანად დამითმო გადასაღები აპარატი, რომელსაც სხვა ფილმებზე მუშაობის დროსაც ვიყენებდით.

„ქრისტინეს“ გულთბილად შეხვდა მაყურებელი და, თუმცა ენით უთქმელი ტანჯვის საფასურად შეიქმნა იგი, მაინც დამდგმელებს უდიდესი მორალური კმაყოფილება მოგვანიჭა.

შემდგომ, როცა თვალნათლივ დავინახე, რომ მარტო მე ველარ შევძლებდი გავძლოლოდი ამ წამოწყებას, გადაწყვიტე რომელიმე სახელმწიფო ორგანიზაციისთვის ჩამებარებიანა იგი. ჩემი ეს ნაბიჯი ორი მოსაზრებით იყო გამართლებული: ჯერ ერთი – მატერიალურად ძალზე შევიწროვებული ვიყავი, მეორეც – „ქრისტიანეზე“ მუშაობის დროს იმდენი გადაულახავი დაბრკოლება აღიმართა ჩემს წინაშე, რომ ჩემთვის აშკარა გახდა, – ისეთი მნიშვნელოვანი საქმე, როგორიც კინომრეწველობაა, უეჭველად სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი ორგანიზაციის ხელში უნდა ყოფილიყო; ჩემი არჩევანი შეჩერდა კოოპერაცია „ცეკავშირზე“. ამ ორგანიზაციამ მიიღო ჩემი წინადადება და მასთან ერთად კინოსურათი „ქრისტიანე“. ამავე დაწესებულებას გადავეცი პირადად ჩემი სახსრებით გადაღებული რამდენიმე კინოქრონიკა.

სამწუხაროდ, „ცეკავშირმა“ ვერ გაამართლა ჩემი იმედი, – უსახსრობის გამო ვერ მოაბეს თავი საქმეს და მის ხელში სრულიად ჩაკვდა კინონარმობა, მაგრამ ასეთი მდგომარეობა დიდხანს არ გაგრძელებულა, – საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებისთანავე, პარტიამ და მთავრობამ ხელოვნების სხვა დარგებთან ერთად, კინონარმობასაც მოჰკიდა მზრუნველი ხელი და სულ მალე ამას სასურველი ნაყოფი მოჰყვა: ზედიზედ დაიდგა რამდენიმე მხატვრული ფილმი, რაც ქართული კინოხელოვნების ბედნიერ დასაწყისს მოასწავებდა.

მაგრამ ეს სრულიადაც არ ნიშნავს იმას, რომ საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებისთანავე მოიხსნა ყველა სიძნელე, რაც მუშაობას ხელს უშლიდა. კიდევ მრავალი დაბრკოლების გადალახვა დაგვჭირდა, სანამ ამ სასიხარულო შედეგებს მიაღწევდა ქართული კინო. პირველ რიგში, ეს იმით უნდა აიხსნას, რომ ახალგაზრდა საბჭოთა ხელისუფლებას ჯერ თვითმპყრობელობის, ხოლო შემდეგ მენშევიკების მიერ გაპარტახებული ქვეყანა შემორჩა ხელში, და ძალიან ძნელი იყო ყველაფრის ერთად გაკეთება. ამიტომ იყო, რომ პირველ ხანებში პარტიისა და მთავრობის ხელმძღვანელები ახალ წარმოებას ვერ ეხმარებოდნენ მატერიალურად, თუმცა სურვილი კი დიდი ჰქონდათ.

გარდა ამისა, კინოს საქმის გაყინული ნერტილიდან დაძვრას პირველ ხანებში ისიც ართულებდა, რომ საბკომსაბჭოსთან ჩამოყალიბდა კინომრეწველობის აქციონერული საზოგადოება, რომელსაც განათლების სახალხო კომისარიატი ხელმძღვანელობდა. აქციონერებად ითვლებოდნენ „ცეკავშირი“, სახალხო მეურნეობის უმაღლესი საბჭო და სხვა ორგანიზაციები, რომლებიც ახლა აღარ მაგონდება. ყველა ეს დაწესებულება მოვალე იყო შეეტანა თავისი წილი საერთო საქმის სასარგებლოდ, მაგრამ ეს ვალდებულება ქალაქდზე რჩებოდა; რეალური თანხის გაღებას არცერთი ორგანიზაცია არ აპირებდა. ერთი სიტყვით, რუსული ანდაზისა არ იყოს, — „У семи нянь — дитя без глаз“.

სახკინმრეწვის მუშაკთა პირველი ექსპედიცია. კინოფილმ „არსენა ჯორჯიაშვილის“ გადაღება.

ფოტოზე: გერმანე გოგიტიძე (პირველ რიგში, მარჯვნიდან მესამე), სახკინმრეწვის სანარმოო განყოფილების უფროსი სურგულაძე, ოპერატორი ზ. ალიევი, გრიშორი კოვალენკო, რეჟისორის ასისტენტები – ა. მირზოიანი და გიორგი მაკაროვი, რეჟისორი ზაქარია (შაქრო) ბერიშვილი და სხვები.

1921 წელი

საქართველოს ეროვნული არქივის კინოფოტოფონოდოკუმენტების ცენტრალური არქივი

ცალკე კიდევ სასწავლებლის დირექცია და-
ჟინებით მოითხოვდა დაგვეცალა შენობა, სადაც
დროებით ვიყავით შეკედლებულები. დიდი ხნის
ძებნის შემდეგ, გამოგვინახეს ერთი მივარდნილი
კუთხე დღევანდელი საჯარო ბიბლიოთეკის შენო-
ბაში. ფაქტიურად აქ დაიწყო ნინ წანევა ჩვენმა
საქმემ, აქვე ჩაისახა „არსენა ჯორჯიაშვილის“
დადგმის იდეა.

დიდი დახმარება გაგვინია განსახკომმა, რო-
მელმაც საგრძნობი თანხა გამოყო ფილმისათვის.

ჩვენი მაყურებელი ალტაცებით შეხვდა ახალ
ფილმს. პარტიისა და მთავრობის ხელმძღვანელებ-
მა, რომლებიც დაესწრნენ სურათის დემონსტრი-
რებას კინოთეატრ „აპოლოში“ (ამჟამად კინოთე-
ატრი „ოქტომბერი“), მადლობა გამოუცხადეს
ფილმის შემქმნელებს – რეჟისორ პერესტიანს
და მსახიობებს. პირველმა წარმატებამ ფრთები
შეგვასხა და უფრო მეტის გატაცებით შევუდექით
შემდგომ სურათებზე მუშაობას.

იმისათვის, რომ მოგვეპოვებინა სახსრები ახა-
ლი ფილმების გადასაღებად საჭირო იყო გვეშოვნა
რკინიგზის ერთი ვაგონი და საქართველოს სხვა-
დასხვა რაიონში გვეჩვენებინა „არსენა ჯორჯია-
შვილი“. ვაგონი მოგვცეს. რეჟისორ პერესტიანთან
ერთად შემოვიარეთ მთელი დასავლეთი საქარ-
თველო, სადაც კი რკინიგზა მიწვდებოდა, მაგრამ
შემოსავალი იმდენად მცირე იყო, რომ ვერ შევ-
ძლებდით ახალი სურათის წარმოებაში ჩაშვებას.
მეტი გზა არ იყო, ისევ ბანკს მივმართეთ, მაგრამ

არაფერი გამოვიდა. უკანასკნელად, როდესაც ბანკის მმართველმა გარანტია მოგვთხოვა კრედიტის გასახსნელად, გადავწყვიტე რისკზე წავსულიყავი და ასე ვთქვათ „არანესიერი გზით“ ჩამეგდო ხელში საჭირო თანხა.

ასეც მოვიქეცი. ბანკის გამგეობა მთხოვდა რაიმე ძვირფასი ნივთი დამეგირავებინა, რათა გარანტირებული ყოფილიყო ვალის დროზე გადახდა. მეც ავდექი და ერთ მშვენიერ დღეს ბანკში მივზიდე რკინის ყუთებში საგულდაგულოდ შეფუთული აგურები. ბანკის მმართველს განუცხადე, რომ ყუთებში ძლიერ ძვირფასი მასალა – კინოფირებია, რომელთა გახსნა ყოვლად შეუძლებელია. აგურებით გამოტენილ ყუთებს წინასწარ აცეტონი მოვასხი და ამ სპეციფიურმა სუნმა, რომელმაც ერთ ნუთში გაჟლინთა მთელი ოთახი, სამართებელივით გასჭრა, – კრედიტი გამიხსნეს და დაუყოვნებლივ შევეუდექით ახალ ფილმზე მუშაობას.

როგორი იყო ჩემი სიხარული, როდესაც, ბოლოს შევძელი საჭირო თანხის შეგროვება და ვიხსენი „ტყვეობიდან“ ჩემი აგურები.

რამდენიმე ხნის შემდეგ, როდესაც ყველაფერმა მშვიდობიანად ჩაიარა ეს ამბავი სახკომსაბჭოს ზოგიერთ ხელმძღვანელს მოვუყევი გასამხიარულებლად, და კინალამ თავიც გადავაყოლე ჩემს გულახდილობას, – ეს ამბავი მაშინვე გავრცელდა ქალაქში და ბანკის ახალმა დირექტორმა ჩემი პასუხისგებაში მიცემა მოითხოვა. იმის გაგება კი არ ისურვა, თუ რას ხმარდებოდა ასეთი ხრიკებით მოპოვებული ფული.

ნელ-ნელა იზრდებოდა მსახიობებით ჩვენი კოლექტივი. ბევრი ახალგაზრდა მოვიდა ჩვენთან, რომლებმაც შემდეგ მაყურებელთა სიყვარული დაიმსახურეს. კარგად მახსოვს, მაგალითად, ნატო ვაჩნაძის მოსვლა ქართულ კინოში, შაქრო ბერიშვილს, რომელიც იმხანად კინონარმოების მუშაკი იყო, შემთხვევით ჩაუვარდა ხელში ნატოს სურათი და დიდი ხნის ძებნის შემდეგ მიაგნო კიდევ გურჯაანში. პირველად უარზე იყო ნატო გამხდარიყო ჩვენი კოლექტივის წევრი, მაგრამ ჩემი მუდარის შემდეგ დასთანხმდა ეცადა თავისი ნიჭი კინოში. აკი სულ მალე მოიხვეჭა კიდევ სახელი, როგორც ნიჭიერმა ხელოვანმა და მაყურებელთა უსაყვარლეს მსახიობად იქცა, განსაკუთრებით ფილმ „სამი სიცოცხლის“ შემდეგ.

ნატოს გარდა სხვა ახალგაზრდა ნიჭიერი ძალებიც შეგვემატნენ: თამარ საყვარელიძე, თინათინ კალანდაძე, თამარ ბოლქვაძე, ბელა ბელეცკაია, ჟოზეფი, დიმიტრი ყიფიანი და სხვა.

იდგმებოდა ქართველი მწერლების ნაწარმოებების მიხედვით შექმნილი ფილმები, იდგმებოდა აგრეთვე ნაწარმოებები რევოლუციურ თემატიკაზე, მაგალითად, მთელს საბჭოთა კავშირში კარგად ცნობილი „ნითელი ეშმაკუნები“ და სხვა.

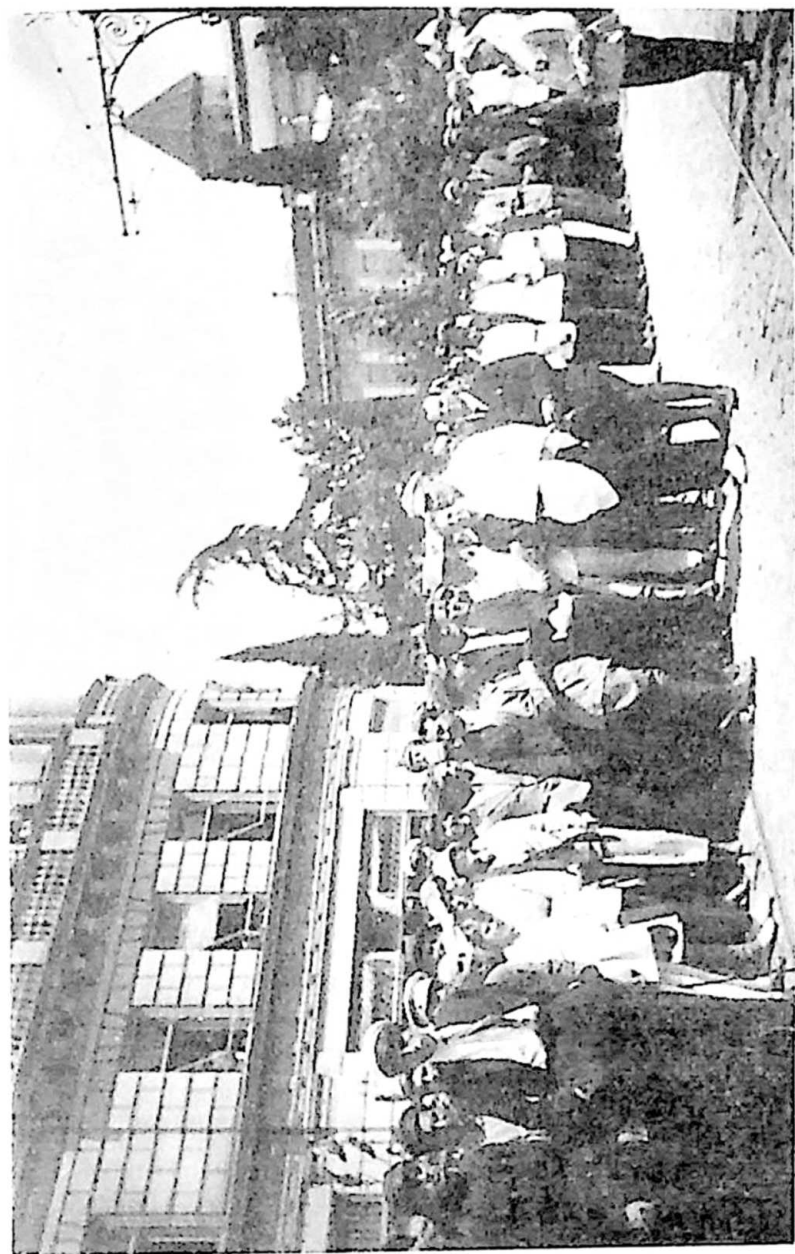
სხვათა შორის, სპეციალურად „ნითელი ეშმაკუნების“ გამოშვებასთან დაკავშირებით ივანოვო-ვოზნესენსკის ფაბრიკა-ქარხნების მუშებმა გამოგზავნეს დელეგაცია, რომელმაც ფილმის შემქმნელებს გადასცა ვოზნესენსკელი მუშების

საჩუქარი – წითელი დროძა.

მას შემდეგ ბევრმა წყალმა ჩაიარა. ბევრი რამ შეიცვალა და განახლდა. ისტორიას ჩაბარდა „დიდი მუნჯი“ (ასე უწოდა უხმო ფილმს მწერალმა ლეონიდ ანდრეევმა). ქართველი რეჟისორების ვინაობა წრეს მრავალი ახალგაზრდა ნიჭიერი შემოქმედი შეემატა. იმ ადგილას, სადაც ორმოცი წლის წინ ერთი უბადრუკი სასარაჯო იდგა, აღიმართა თანამედროვე ტექნიკით აღჭურვილი დიდებული კინოპავილიონები.

ვუყურებ ყველაფერ ამას და გული სიხარულით მეცხება, რომ მოვესწარი ჩემი საყვარელი საქმის – კინოხელოვნების ასეთ არნახულ განვითარებას.

გარდამავალი წითელი დროშის გადაცემა სახკიმრენვისთვის. დროშის გადაცემის ცერემონიალი.

ივანე პერესტიანი, ზაქარია (შაქრო) ბერიშვილი, გერმანე გოგიტიძე, ამო ბუკ-ნაზაროვი, გიორგი მაკაროვი

1920-1929 წლები, თბილისი

საქართველოს ეროვნული არქივის კინოფოტოფონოდოკუმენტების ცენტრალური არქივი

როგორ იდგმებოდა კინო-სურათები: „სურამის ციხე“, „სამი სიცოცხლე“, „ვინ არის დამნაშავე?“ („უაილდ-ვესტის მხედარი“) და „ჯანყი გურიაში“

1. „სურამის ციხე“ – ალებულ იქნა ჩვენ მიერ ცნობილი მწერლისა და ხალხოსნის, დანიელ ჭონქაძის, მოთხრობიდან.

ამ ნაწარმოების ავტორი გვიჩვენებს იმ ეპოქის ჩამორჩენილობასა და ცრუმორწმუნეობას, როცა ხალხი ფეოდალის ბრძანებით აშენებდა ციხეს და ის, ცრურწმენითი გადმოცემის მიხედვით, არაერთხელ დანგრეულა.

როცა ამ მოვლენის მიზეზის ძიება დაიწყეს, მაშინ ვინმე მჩხიბავმა ქალმა ხალხს შთააგონა, რომ

---

1 გ. გოგიტიძის მოგონება, რვეული „როგორ იდგმებოდა კინო-სურათები: „სურამის ციხე“, „სამი სიცოცხლე“, „ვინ არის დამნაშავე?“ („უაილდ-ვესტის მხედარი“) და „ჯანყი გურიაში“. ავტოგრაფი. რუსულ ენაზე. მელანი. 17 გვ. მასალა შემოვიდა კერძო პირის თ. ჯვარშიშვილისგან 1979 წ. 6 ივლისს. დაცულია საქ. თეატრის, მუსიკის, კინოსა და ქორეოგრაფიის სახ. მუზეუმის ხელნაწერთა და საარქივო დოკუმენტთა ფონდში. ფ. 15. ხ. 22.913. №62. მასალა მოგეწავნა საქართველოს თეატრის, მუსიკის, კინოსა და ქორეოგრაფიის სახელმწიფო მუზეუმის ხელნაწერთა და საარქივო დოკუმენტთა ფონდის მცველმა – თამარ მაისურაძემ.

ციხის აშენებისას საჭიროა კედელში ნორჩი ყრმა ჩაატანონ და შემდეგ პარაკლისი გადაიხადონ.

ამ მონაჩმახის ეკრანზე რეპროდუცირებისთვის ჩვენ მოგვინია საეკლესიო მღვდელმსახურებთან ურთიერთობა, რადგანაც პარაკლისის, ყველა მისი წესებითურთ, კინომსახიობთა მეშვეობით ეკრანზე წარმოდგენა რთული აღმოჩნდა. ამიტომ მე გადავწყვიტე მღვდელმსახურების შერჩევა და ეპისკოპოსის ხელმძღვანელობით ამ ცერემონიის აღსრულება. მაგრამ იმისათვის, რომ სასულიერო პირთა დახმარება მიგველო, საჭირო იყო ჩვენი ეკლესიის მეთაურის – კათალიკოსის თანხმობა.

ამ მიზნით, მე მოვძებნე ჩემი ნაცნობი, მეტნაკლებად ლიბერალურად განწყობილი დეკანოზი, კალისტრატე ცინცაძე (შემდგომში კათოლიკოსი), და მისი დახმარებით მივმართე მაშინდელ კათოლიკოსს – ამბროსის, რათა მას მოეცა თანხმობა და გამოეყო ჩვენთვის მღვდელმსახურთა საჭირო რაოდენობა ეპისკოპოსის თავკაცობით. თანხმობა მივიღეთ.

გამოყვეს 12 მღვდელმსახური.

ეკლესიის ანგარებიანი მსახურები, სიამოვნებით „ჩაეჭიდნენ“ ამას. ისინი ბოტანიკურ ბაღში წაიყვანეს – და იქ დაიწყეს ყმანვილის „კედელში დატანება“. მთელი ცერემონია აღსრულდა. ამისთვის მღვდელმსახურებს თუმან-თუმანი გადაუხადეს, ეპისკოპოსს კი 100 მანეთი.

სურათი გადაიღეს.

როგორც ცნობილია, მაშინ კინოსურათს არ ახმოვანებდნენ, იგი გადიოდა მხოლოდ წარწერებით.

სურათის მონტაჟის დროს, დამდგმელი რეჟისორის ი. ნ. პერესტიანის საკმაოდ თამამი გადაწყვეტილებით, ნაჩვენებ რიტუალს თან დაერთო ასეთი შინაარსის წარწერა: პირფერობა, ფარისევლობა, ცრუმორწმუნეობა.

ამ წარწერის მერე აჩვენებდნენ მღვდელმსახურებს შესამოსლებში საცეცხლურებითა და სხვა ატრიბუტებით.

როცა სურათი საზოგადოების წინაშე წარადგინეს, მასში მონაწილე მღვდელმსახურებისთვის გახდა ცნობილი, თუ რაოდენ მოხერხებულად გავაცურეთ ჩვენ ისინი, ვამკობდით რა მათ შესატყვისი დამსახურებული ეპითეტებით. განაწყენებულმა მღვდლებმა ამის შესახებ კათოლიკოსს აცნობეს. ამ უკანასკნელმა თავისთან დეკანოზი კ. ცინცაძე იხმო, რომელიც, თავის მხრივ, ჩივილის მსგავსი უკმაყოფილებით ჩემთან მოვიდა.

ისინი რომ საწინააღმდეგოში დამერწმუნებინა, დეკანოზ კ. ცინცაძეს ვთხოვე სპეციალურ დახურულ ჩვენებაზე თვით კათოლიკოსი მოეწვია. მათი მოსვლისთვის ის გამაღიზიანებელი წარწერა ამოღებულ იქნა და სურათი ისე აჩვენეს.

ჩვეულებრივი სახალხო სეანსებისთვის კი, ჩვენ ისევ ჩავანებებდით ხოლმე წარწერებს. შემდგომში ამ ჩვენი ხრიკების შესახებ გაიგო კათოლიკოსმა და მე ანათემას (საეკლესიო წყევლა) გადამცა.

დიახ, მე ჩავდიოდი ასეთ თითქოსდა არაკეთილსინდისიერ ქმედებებს, რათა მიმეცა კეისრისთვის კეისრისა და ღმერთისთვის ღვთისა.

2. ჩვენი ადმინისტრაციული აპარატი არ იყო ძონძროხა და დიდი, ჩვენ არ ვქმნიდით კაბინეტებს სასცენარო განყოფილებებისათვის და არ ვანაგვიანებდით აპარატს „ვაი სცენარისტებით“.

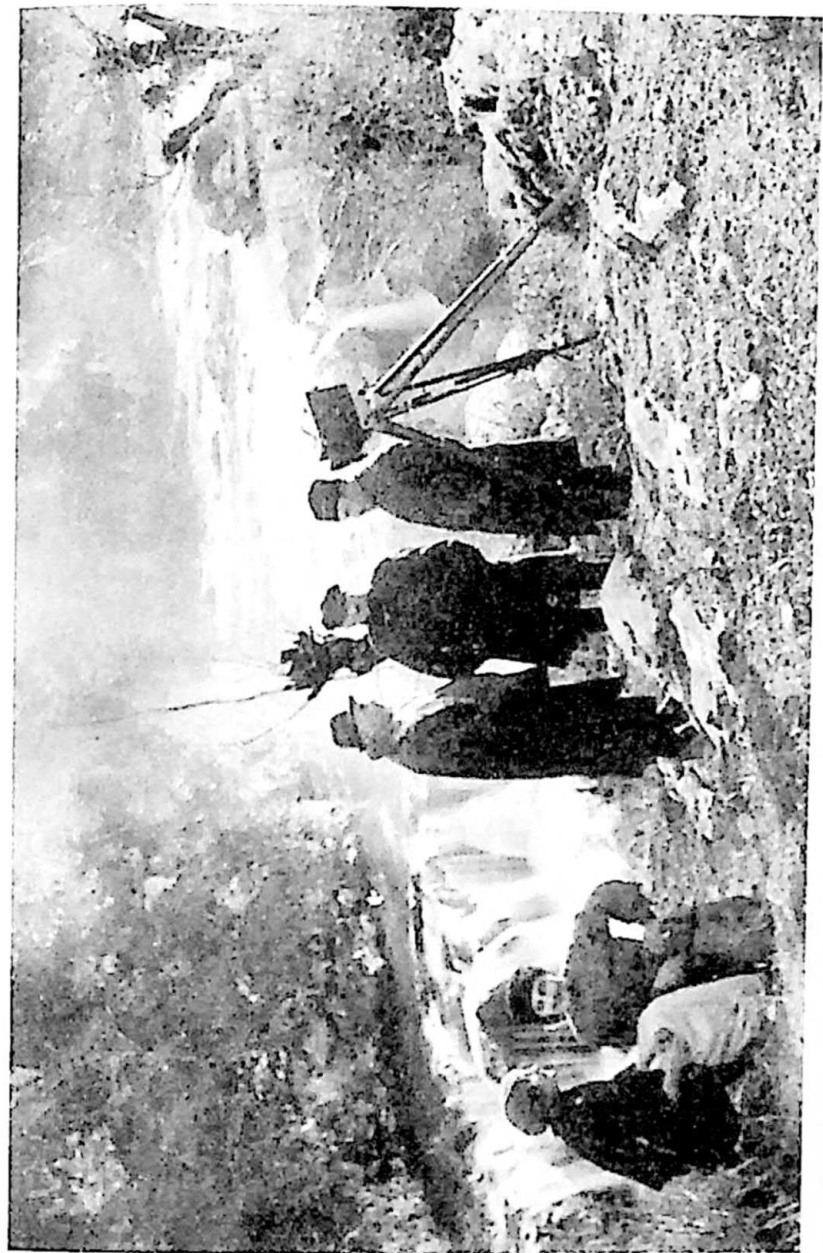
მახსოვს, ერთ მშვენიერ დღეს ჩემთან სახლში, ნასადილევს, ხელში პროფ. ხახანოვის (ხახანაშვილის) ქართული ლიტერატურის ნარკვევები მეჭირა, სადაც სხვა მოთხრობებთან ერთად ნავიკითხე ცნობილი სოციალისტი მწერლის გიორგი ნერეთლის უკვდავი ნაწარმოები „პირველი ნაბიჯი“. იმწამსვე გამიჩნდა აზრი ამ ნაწარმოების გადამუშავებული ვარიანტის კინოში დადგმის თაობაზე. ეს საქმე შორს აღარ გადავდე და ჩემთან უმაღლეს ერთ-ერთი წამყვანი რეჟისორი, ჩემ პირდაპირ მცხოვრები ივანე ნიკოლოზის ძე პერესტიანი მოვიპატიჟე.

გავაცანი რა ნაწარმოების შინაარსი, ვკითხე: „რას იტყვით, ივანე ნიკოლოზის ძე, ამ თხზულების დადგმის თაობაზე.“

მას თემა ძალიან მოეწონა და გადავწყვიტეთ ეს თემა კინოსთვის გამოგვეყენებინა.

აუცილებელი სათანადო გაფორმების შემდეგ, სამხატვრო საბჭოს გავლით, პერესტიანს მივანდეთ დადგმა სურათისა სათაურით „სამი სიცოცხლე“. სურათის დამდგმელი და იმავდროულად სცენარისტი გახლდათ თვით პერესტიანი. ასე მარტივად და სწრაფად წყდებოდა საკითხი ამა თუ იმ სურათის გამოშვების თაობაზე.

არ იყო უმიზნო სჯა-ბაასი და მრავალსაფეხუ-

სახკინმრეწვის მუშაკთა ჯგუფი. ფილმის „სამი სიცოცხლე“ გადაღების
ერთი მომენტი დარიალის ხეობაში.

მარცხნიდან: ნატო ვაჩნაძე, მიხეილ გელოვანი, ივანე პერესტიანი, გერ-
მანე გოგიტიძე, ალექსანდრე დიდმელოვი

1924 წელი, დარიალის ხეობა

საქართველოს ეროვნული არქივის კინოფოტოფონოდოკუმენტების ცენ-
ტრალური არქივი

რებიანი ინსტანციები სურათის წარსადგენად და დასამტკიცებლად.

არ შევცდები, თუ ვიტყვი, რომ ამით საქმე მხოლოდ იგებდა. შეკვეთილი და სახარჯო თანხით უზრუნველყოფილი სცენარები უკვე წარმოებაში იყო ჩაშვებული და აღარ იყო შემოდებული თაროებზე, როგორც გაყინული კაპიტალი.

მთელი კოლექტივი მხურვალედ და ენთუზიაზმით შეუდგა ხსენებული სურათის დადგმას. სასწრაფოდ იძებნებოდნენ როლების შესრულებისთვის შესაფერი ტიპები.

მახსოვს, როგორი აღტაცებული შემოვიდა ჩემს კაბინეტში ივანე პერესტიანი და მაუწყა: გერმანე იოსების-ძევ, ვიპოვეთ იერემია წარბას (გ. ნერეთლის ნაწარმოების „პირველი ნაბიჯის“ ერთ-ერთი გმირი) ნამდვილი ტიპი და შემოიყვანა ჩემთან ჩერკესკაში გამოწყობილი წარმოსადგეი მამაკაცი. შემდეგ დაამატა: მასზე გრიმის ხარჯვა არ მოგვიწევს, უიმიზოდაც გამოდგება ავტორის მიერ წარმოდგენილი გმირის განსახიერებისათვის. შევხედე თუ არა, გავიფიქრე, რომ არჩევანი ზედმინევნით სწორად იყო გაკეთებული. ეს იყო დიმიტრი ყიფიანი (მასზე და მასთან ჩემს შეხვედრაზე მე ვაპირებ უფრო დეტალურად მოვეყვე ჩემს მომავალ მემუარებში).

ქალის მთავარი როლისთვის ჩვენი არჩევანი ნატო ვაჩნაძეზე შეჩერდა, რადგან მისი სახის გასაოცარი ფოტოგენურობა სრულიად შეესატყვისებოდა ავტორის მიერ წარმოდგენილი გმირი ქალის – ესმას გარეგნობას.

ამ სურათზე დიდ იმედებს ვამყარებდით. ჩვენი ვარაუდით, იმ დროს გადაღებულ მხატვრულ ფილმებს შორის იგი შედევერად უნდა წარმოჩენილიყო; ამისთვის ყველა წინაპირობა არსებობდა. მსახიობები კარგად იყვნენ შერჩეულნი.

სახასიათო გმირები, როგორებიც ივნენ ნარბა, ესმა, ბახვა ფულავა – შესანიშნავად იყვნენ განსახიერებულნი ისეთი მსახიობების მიერ, როგორებიცაა ნატო ვაჩნაძე, დიმიტრი ყიფიანი და მიშა გელოვანი. ასიგნება ამ სურათის დადგმაზე მეტნაკლებად საკმარისი იყო. ყველა ეს მონაცემი წინასწარ მოასწავებდა სურათის დიდ წარმატებას. საბოლოოდ ყველაფერი გამართლდა.

სურათს ჩვენ ვიღებდით გურიაში, სამეგრელოში, ფოთსა და თბილისში.

ზედმეტი არ იქნებოდა, გაგვეხსენებინა სურათის გადაღების ერთი ეპიზოდი. ჩვენ გამოგვიყვეს ერთი „მაგარი“ ვაგონი. ჩვენი ჯგუფი ფოთში მიემგზავრებოდა. ამ ვაგონში იყო ერთადერთი კუპე, სადაც მე და რეჟისორი პერესტიანი განვთავსდით; დანარჩენები საერთო ვაგონში იმყოფებოდნენ, სადაც კაცთა და ქალთა ადგილები შირმით იყო გაყოფილი. უეცრად შუალამეს მესმის განწირული ყვირილი; და აი, აქ მოვიტან ამონარიდებს ან განსვენებული ნატოს ვაჩნაძის მოგონებებიდან (1949 წლის გამოცემა).

„მახსოვს, მთელი რიგი სკანდალების შემდეგ, ჩამოვიდა რევიზიისთვის ჩვენთან ჩვენი დირექტორი – გერმანე გოგიტიძე. მორიგმა სკანდალმა იფ-

ეთქა ერთ-ერთ პირველ ღამეს, როცა მსახიობების უმრავლესობა თავის ადგილებზე იწვა. ახლადგალვიძებული გოგიტიძე, რომელსაც წითელი საბანი, ვითარცა ძველ რომაელს ტოგა, ისე მოესხა, სკამზე შემდგარი, დამნაშავეებს უყვიროდა. ის გაშმაგებით ილანძღებოდა. ყველამ, მათ შორის მეც, თავი წამოყო, რათა გაეგოთ, თუ რა ხდებოდა. მან დამიყვირა: ნატა გეორგიევნა, შედით თქვენ საძინებელში და კარები მიიხურეთ (მე ფარდა გადავწიე). მე არ მსურს, რომ თქვენ ჩემი ლანძღვა ისმინოთ, – და გამძვინვარებული ლანძღვას განაგრძობდა.”

ხსენებული ფილმის დემონსტრაცია თბილისში წამდვილ ტრიუმფად გადაიქცა.

კინოთეატრების კარები ხალხის მოზღვავენას – ამ სიტყვის პირდაპირი მნიშვნელობით – ვერ უძლებდა. საქართველოს კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტი სურათის გამოსვლას მიესალმებოდა.

ჩემი შუამდგომლობით პარტიის ცკ-ამ რეჟისორ-დამდგმელ ი. ნ. პერესტიანს ფულადი ჯილდო გადასცა.

იმ დროს ყოველ რესპუბლიკას თავისი სურათის მეორე საკავშირო რესპუბლიკის ტერიტორიაზე დემონსტრირებისათვის დასაშვებად პასპორტი (სპეციალური ცნობა) უნდა მიეღო.

თბილისის კინოთეატრებში პირველი კინოჩვენების შემდეგ მე სპეციალური ეგზემპლარით გავემგზავრე მოსკოვს რსფსრ-ს ტერიტორიაზე სურათის შემდგომი პოპულარიზაციის მიზნით.

თან რეჟისორი პერესტიანიც გავიყოლე, რათა მას ნაყოფიერი შრომისა და განეული ღვანლის მერე დაესვენა და ძალები მოეკრიბა.

მოსკოვში ფორმალობა მოითხოვდა, რომ სურათი კინოსექციის რეპერტკომის წინაშე ყოფილიყო წარდგენილი, რომელიც ნარკომპრომთან არსებობდა.

რეპერტკომს ვინმე ტრაინინი თავკაცობდა, რომელთანაც მე 1925 წელს, ვიყავი რა მივლინებული პარიზში, მაშინდელი წარმომადგენლის კრასინის კაბინეტში კინოსაქმის საკითხზე შეხლაშემოხლა მქონდა. რთულია იმის გარკვევა, ახსოვდა თუ არა მას ეს კონფლიქტი, იმას კი ვიტყვი, რომ მიმიღო ძალიან თავშეკავებულად, ოფიციალურად. სურათი წარუდგინეთ რეპერტკომს.

მე მოვითხოვე, ტრაინინს გამოეთქვა თავისი აზრი სურათის თაობაზე და გადმოეცა ჩემთვის შესატყვისი პასპორტი. მან მე ქედმაღლურად განმიცხადა: „ეს სურათი აშკარად კონტრრევოლუციურია და მისი დემონსტრირება რსფსრ-ის ტერიტორიაზე დაუშვებელია.“ შემდეგ დაამატა, რომ ამის შესახებ აუწყებდნენ საქართველოს ცკ-საც.

მისმა განცხადებამ მე გამაოგნა, ჩვენს რეჟისორს კი კინალამ გული წაუვიდა. ასე რომ, მისგან გაღიზიანებული გამოვედი და იმ წამსვე ტელეფონით ლუნაჩარსკის დავუკავშირდი. ეს იყო, როგორც მახსოვს, შაბათ საღამოს.

ა. ვ. ლუნაჩარსკის შევატყობინე, რომ საქართველოდან ჩამოტანილი მქონდა ერთი ახალი სურათი,

და მას ვთხოვდი, ვინრო წრეში ამ სურათის ჩვენება მოგვეჩყო. ტრაინინთან ინცინდენტზე კრინტიც არ დამიძრავს. მე ვისარგებლე იმით, რომ ლუნაჩარსკისთან კარგი პირადი ურთიერთობები მაკავშირებდა. ვთხოვე მას, მეორე დღეს, კვირა საღამოს 7 საათისთვის ჩვენი სურათის ჩვენებაზე გოსკინპრომის წარმომადგენლობაში მობრძანებულიყო.

მან დანაპირები შეასრულა და 7 საათისთვის უკვე ჩვენთან იყო. მასთან ერთად მოვიპატიჟე ამიერკავკასიის წარმომადგენლობის სრულუფლებიანი წარმომადგენელი (მაშინ ასე უწოდებდნენ) – ამხ. ტერ-გაბრიელიანი, აგრეთვე სამსონ მამულია, საქართველოს წარმომადგენელი, და ბესო ლომინაძე, მაშინ ...²

ამ ვინრო წრეში შედგა სურათის დემონსტრირება. მსახიობთა წარმატებულმა თამაშმა თავისებურ სახასიათო როლებში და ყოველი ეპიზოდისთვის მახვილგონივრულად შერჩეულმა წარწერებმა აღტაცება გამოიწვია.

ეკრანზე ამა თუ იმ მოქმედი პირის გამოჩენას მაყურებლები ჯანსაღი სიცილითა და აპლოდისმენტებით ხვდებოდნენ.

ჩვენების შემდეგ, ფინჯან ჩაისთან, ადგილი ჰქონდა სურათის ხანგრძლივ განხილვას. მონაწილეთა შეფასებები, აგრეთვე, მეტად დამაკმაყოფილებელი იყო.

ა. ვ. ლუნაჩარსკიმ გოსკინპრომის ახალი წარმატება პირადად მომილოცა. მე ივანე პერესტიანზე მი-

---

2 ხელნაწერი არ იკითხება. (გამომც. შენ.)

ვანიშნე და ვუთხარი, რომ სურათის წარმატება ამ რეჟისორს ეკუთვნოდა, და იგი წარვეუდგინე. ყოველი ეპიზოდის მეგობრული განხილვა კიდეც დიდხანს გაგრძელდა. როცა წამოვიშალეთ, ვთქვი: „სასიამოვნოა თქვენგან ასეთი შეფასების მოსმენა, მაგრამ, სურათი ხომ მაინც დაწუნებულია რეპერკომისა და მისი თავკაცის – ტრაინინის მიერ.“ ა. ვ. ლუნაჩარსკი გაოცებული იყო ჩემი განცხადებით.

ჩანდა, რომ ტრაინინს ჯერ ვერ მოესწრო მისთვის სურათის შესახებ თავისი შთაბეჭდილებების გაზიარება.

მაშინ ლუნაჩარსკიმ შემომთავაზა მეორე დღეს, ორშაბათს, შემევლო მასთან ნარკომპროსში და ისე, რომ არ მეხსენებინა, რომ მას ფილმი ნანახი ჰქონდა, მეჩივლა ტრაინინის ქმედებების გამო.

მე, რალა თქმა უნდა, მეორე დღეს, 11 საათზე ლუნაჩარსკის კაბინეტში ვიყავი.

ლუნაჩარსკიმ გამოიძახა თავისთან ტრაინინი და უთხრა: აი, ქართული კინოს წარმომადგენელი, რომელიც უჩივის რეპერტკომს, რომ მან არ მიიღო ჩამოტანილი სურათი. არ ეგების საქართველოს გოსკინპრომის განაწყენება, რადგან ქართულ კინონარმოებას ჯერ მაღლა უჭირავს ის წითელი დროშა, რომელიც მას ივანოვ-ვოზნესენსკის მუშებმა გადასცეს ფილმ „წითელი ეშმაკუნების“ გამოშვების გამო.

ტრაინინმა დაიწყო თავის მართლება და ტრაფარეტული სიტყვები გაიმეორა: „ძველისთვის მადლობა, ახლისთვის კი პასუხი უნდა აგო“.

მე კი, ალბათ ოდნავ ქედმაღლურად, ლუნა-ჩარსკის თანდასწრებით შევეპასუხე: „დიახ, ამხ. ტრაინინ, ღირსეულად ვიცით ახლისთვის პასუხისგებაც.“ ლუნაჩარსკიმ შესთავაზა ტრაინინს და მის მოადგილეს (ორმაგი გვარით, ზუსტად არ მახსოვს) კიდევ ერთხელ ენახათ სურათი და საბოლოოდ წარმოედგინათ თავიანთი შეფასება.

მე ლუნაჩარსკის კაბინეტში დავრჩი.

სურათის ნახვის შემდეგ ისინი უკან დაბრუნდნენ. მოადგილემ, ტრაინინის გავლენით, მოგვახსენა, რომ სურათი უხარისხოა, კონტრევოლუციონერობის ელფერიითაა და ა. შ., მაშინ ლუნაჩარსკიმ, გაღიზიანებული კაცის ტონით თქვა: „მე თქვენ არ გეთანხმებით. მე სურათი თქვენ გარეშე ვნახე და მიმაჩნია, რომ ის შესანიშნავია და შექების ღირსია.“

ტრაინინი დაიბნა, ხოლო მოადგილემ დუმილი არჩია.

„თუ თქვენი ბრძანება იქნა, მე გავცემ პასპორტს, მაგრამ ჩემს აზრს არ შევიცვლი,“ – თქვა ტრაინინმა.

მაშინ ლუნაჩარსკიმ ორივეს გასაგონად განაცხადა, რომ არ სურს უფროსის უფლებით ისარგებლოს და გეთავაზობს ეს უთანხმოება ცკ-ს კულტპროპაგანდის განყოფილების უფროსის, სირცოვის, განსახილველად დატოვოს, მე კი მითხრა, რომ დამეცადა და პასუხი მიმელო მაშინ, როცა გამოტანილი იქნებოდა საბოლოო გადაწყვეტილება.

ასე რომ, წარმომადგენლობაში გულაცრუებული დავბრუნდი.

დიდხანს არ მიფიქრია, თბილისში განათლების სახკომ კანდელაკს სასწრაფო დეპეშა გაუუგზავნე; დახმარებას ვთხოვდი, რადგან სურათს ჩავარდნა ემუქრებოდა; ვთხოვდი, რომ ჩამოსულიყო. მოულოდნელად ვიღებ საპასუხო შეტყობინებას ამირაგოვისგან (ჩემი უშუალო უფროსისაგან): „კანდელაკს ჩამოსვლა არ შეუძლია, მიაღწიე სტალინთან შეხვედრას.“

ადვილი იყო ამგვარი დეპეშების გაგზავნა და ამგვარი რჩევის მიცემა. თუმცა ისიც უნდა ითქვას, რომ იმ დროს მასთან მოხვედრა შედარებით იოლი იყო.

მაშინ გადავწყვიტე ბესო ლომინაძესთან წავსულიყავი, ვიცოდი რა მისი სტალინთან კარგი ურთიერთობების შესახებ. ავუხსენი მას, თუ როგორი იყო ვითარება, რომ ლუნაჩარსკის საკითხი ცკ-ში გადაჰქონდა და საქმის გართულების თავიდან ასაცილებლად უმჯობესი იქნებოდა, სტალინისთვის გვეთხოვა ჩარევა. ბესო ლომინაძემ, რაიმე გართულების გარეშე, ჩემი თანდასწრებით დაურეკა სტალინს და აუწყა, რომ ლუნაჩარსკისთან ერთად ნახა სურათი და ის მათ ძალიან მოეწონათ, მაგრამ რეპერტკომი ართულებდა მის გამოშვებას და ლუნაჩარსკის სურვილით ის ცკ-ს კულტპროპაგანდის განყოფილებას გადაეგზავნებოდა განსახილველად. ლომინაძემ სტალინს ამ საქმეში ჩარევა სთხოვა. არ ვიცი, რა უპასუხა მას სტალინმა, მაგ-

რამ ამის შემდეგ მან მითხრა: „ნადი ახლა კრემლში, იქ საშვს დაუშვებენ და ის შენ მიგიღებს.“

რალა თქმა უნდა, კრემლისკენ გავექანე. საშვი დაშვებული იყო და მან მართლაც მიმიღო.

ახლა თემიდან მცირეოდენი გადახვევა.

ერთხელ თბილისში ტელეფონით მირეკავს ცკ-ს ერთ-ერთი მდივანი, ლევან ლოლობერიძე, და მთავაზობს, დაუყოვნებლივ გავემგზავრო ზაჰეს-ში ოპერატორთან ერთად, რათა იქ მოვძებნო და პირადად შევხვდე მას – ლოლობერიძეს. მეც რაც შეიძლება სწრაფად გავემგზავრე და შევესწარი ასეთ სურათს: ამიერკავკასიისა და საქართველოს მთელ მთავრობას იქ მოეყარა თავი. მე იმწამსვე მოვძებნე ლევან ლოლობერიძე, რომელმაც მაუწყა, რომ ჩამოსული იყო ი. ბ. სტალინი და საჭირო იყო მისი გადაღება.

ზაჰესის მშენებლობა ჯერ არ იყო დასრულებული. ლევანს ვკითხე, თუ სად იმყოფებოდა ის, ვისი გადაღებაც იყო საჭირო. მან მიმანიშნა პირთა ჯგუფზე, რომელიც კაშხლის დათვალიერების შემდგომ უკან ბრუნდებოდა. მე მათ წინ გადასაღები აპარატი შევაგებე, მაგრამ სტალინმა გადაღებას თავი აარიდა. მაშინ ლოლობერიძემ შემომთავაზა გამეშვა ოპერატორი, თავად კი მათთან დავრჩენილიყავი.

გარკვეული ხნის შემდეგ ჩვენ რომელიღაც ფიცრულში შეგვიყვანეს, სადაც საუზმე გველოდა. აქ იყვნენ მთავრობის წევრები; მათ შორის აღმოვჩნდი მეც.

სიმართლე გითხრათ, თავს უხერხულად ვგრძნობდი. სტალინს პირველად ვხედავდი. ის ჩექმებში და სეზონურ პალტოში იყო. მაგიდასთან ძველი ბოლშევიკის, გიორგი ჩხეიძის, გვერდით იჯდა.

თამადად ანასტას ივანეს ძე მიქოიანი იყო. სხვა სადღეგრძელოებთან ერთად ჩემი სადღეგრძელოც შეისვა. სიტყვა-სიტყვით ითქვა ასე: „ახლა კი საქართველოს კინპრომის წარმომადგენლის, ამხ. გოგიტიძის სადღეგრძელო შეესვათ“, და რამდენიმე სიტყვით დამსწრეთ ჩემი თავი წარუდგინა; განსაკუთრებით, კინოსურათ „წითელი ეშმაკუნების“ დადგმა აღინიშნა.

ი. ბ. სტალინმა ჭიქა აწია და შემდეგი სიტყვებით მომმართა: „ამხანაგო, ჩვენ პატივს გცემთ იმის გამო, რომ თქვენ ეს საქმე შეასრულეთ, თქვენ კი პატივი უნდა გვცეთ იმიტომ, რომ ამ საქმის შესრულების შესაძლებლობა მოგეცით“.

საპასუხოდ ჭიქა ავწიე და ვთქვი: „თუ პარტია და მთავრობა ჩვენ დახმარებას გაგვიწევს, მაშინ წითელ დროშას, რომელიც ჩვენ ივანოვო-ვოზნესენსკის მუშებმა გადმოგვცეს, ღირსებით და მაღალანეულს დავიჭერთ“. (წითელი დროშა ჩვენ გადმოგვცა ივანოვო-ვოზნესენსკის ფაბრიკა-ქარხნების მუშათა დელეგაციამ). შემდეგ დავამატე: „მე ვიცი, თუ როგორ უნდა თამასუქების წარდგენა“. ამაზე ი. სტალინმა მიპასუხა: „თუ თამასუქი სწორად იქნება შედგენილი – ჩვენ მას ანგარიშში გავითვალისწინებთ“ (ეს თქვა წმინდა საბანკო ენით).

ახლა კი, დავუბრუნდები ზემოთქმულს.

როდესაც ერთი თუ ორი წლის შემდეგ სტალინის კაბინეტში აღმოვჩნდი, მან დანახვისთანავე ასეთი სიტყვებით მომმართა: „აბა მითხარით, თამასუქი სწორადაა დანერილი?“ „ვფიქრობ, რომ სწორად“ – ვუპასუხე მე (გამოაცა მისმა მეხსიერებამ). რამდენიმე სიტყვით ავუხსენი საქმის არსი. „შაბათს, სამ საათზე მე თვითონ ვნახავ ამ სურათს“ – მითხრა მან. მადლობა გადავუხადე და გამოვედი.

გამოსვლისთანავე, იმწამსვე თბილისში დეპეშა ვაელვე:

„სტალინთან შეხვედრა შედგა, შაბათს, 3 საათზე დაგეგმილია სურათის ჩვენება მისი თანდასწრებით“. სახკომ კანდელაკისაგან ვიღებ ასეთ პასუხს: „მოვდივარ“.

პასუხი მოულოდნელი და უცნაური მომეჩვენა. როცა გამოვიძახე და ჩამოსვლას ვთხოვდი, მან უარი მითხრა, ხოლო როცა საქმე ხელსაყრელად შემობრუნდა, მან ჩამოსვლა გადანყვიტა. ხდება ასეთი კაზუსებიც.

მე მას სადგურზე დავხვდი. პირდაპირ სადგურიდან, რეჟისორ პერესტიანთან ერთად, ჩვენ კრემლისკენ გავეშურეთ.

კრემლში შედგა სურათის დემონსტრირება კრემლის ყველა თანამშრომლის თანდასწრებით. მას ისეთივე უდიდესი წარმატება ხვდა წილად, როგორიც საქართველოში პირველი ჩვენებისას. ჩვენებას თან სდევდა მქუხარე აპლოდისმენტები. თუ რას განვიცდიდი მე პირადად – სიტყვებით ვერ

გადმოვცემ. ჩვენების შემდეგ შედგა სურათის შეფასების კომისიის სხდომა.

თვითონ სტალინი არც ჩვენებას და არც სურათის შეფასებას არ დასწრებია. თავმჯდომარეობდა უმაღლესი საბჭოს მაშინდელი მდივანი – აბელ ენუქიძე. როგორც ჩანს, ეს საქმე მას ჩააბარეს.

კომისიაში მონაწილეობდა აგრეთვე ცკ-ს კულტპროპაგანდის მდივანი სირცოვი. პირველი გამოვიდა ა. ვ. ლუნაჩარსკი. მან გიორგი წერეთლის ნაწარმოების წინასიტყვაობა წარმოადგინა. გასაოცრად კარგად გაკეთდა იმ ლიტერატურული მასალის ანალიზი, რომელიც სურათს საფუძვლად დაედო. ხატოვნად და მკაფიოდ გადმოსცა მან საქართველოს ფეოდალიზმიდან კაპიტალიზმისაკენ გადასვლის ისტორიული ფაქტები. შემდეგ დეტალურად განიხილა და შეაფასა თვით სურათის დადგმა.

მე აღტაცებული ვიყავი. იმ მომენტში დამავიწყდა სურათის შემდგომი ბედი. აღტაცებული ვიყავი გამომსვლელის შესანიშნავი მეტყველებითა და ერუდიციით. უნდა ითქვას, რომ ა. ვ. ლუნაჩარსკი ერთ-ერთი უგანათლებულესი და უგანსწავლულესი ადამიანი გახლდათ საბჭოთა კავშირში.

თავისი სიტყვის დასასრულს მან განაცხადა, რომ სურათი ყოველგვარ ქებას იმსახურებს, გოსკინპრომი კი, სურათის გამოშვების გამო – მადლობას. სურათმა კულტპროპის სირცოვის შექებაც დაიმსახურა.

სურათის გამოშვების მოწინააღმდეგე, რეპერტოკომის თავმჯდომარე ტრაინინი კი საცოდავი და დაბნეული ჩანდა. მისი რწმუნებულებანი საწინააღმდეგოს დასამტკიცებლად არ იქნა მიღებული. კომისიის სრული მხარდაჭერის მიღების შემდგომ სურათის პასპორტი გადმოგვეცა.

რაც შეეხება სურათის დემონსტრირებას მოსკოვის კინოთეატრებში და აგრეთვე მთელი კავშირის მასშტაბით, უნდა ითქვას, რომ ის ეკრანებზე მთელი თვეების მანძილზე გადიოდა. სურათის გმირი ქალი ნატო ვაჩნაძე კი ერთხმად ეკრანის ვარსკვლავად იქნა აღიარებული. კავშირის თითქმის ყოველი მხრიდან იგი მაღლიერების წერილებს იღებდა. იყო სასიყვარულო აღიარებანიც. აი, ასეთი უდიდესი წარმატება ახლდა თან ამ თავის დროზე გახმაურებულ სურათს.

გამარჯვება კიდევ ერთხელ საქართველოს გოსკინპრომს დარჩა.

რამდენიმე სიტყვა სურათის „ვინ არის დამნაშავე?“ („უაილდ-ვესტის მხედარი“) თაობაზე¹

ჩემს დროს, როცა მე გოსკინპრომის დირექტორად ვმუშაობდი, სცენარების განსახილველად არსებული სამხატვრო კომიტეტი შემდეგი წევრებისაგან შედგებოდა:

1. სახკომ საბჭოს თავმჯდომარე.
2. ცკ-ს ერთ-ერთი მდივანი.
3. ამიერკავკასიის სამხედრო ოლქის არმიის პოლიტგანყოფილების წარმომადგენელი.
4. საქართველოს პროფკავშირის საბჭოს წარმომადგენელი.

---

¹ გ. გოგიტიძის მოგონება, რეეული „რამდენიმე სიტყვა სურათის „ვინ არის დამნაშავე?“ („უაილდ-ვესტის მხედარი“) თაობაზე“ ავტოგრაფი. რუსულ ენაზე. მელანი. 7 გვ. მასალა შემოვიდა კერძო პირის თ. ჯვარშიევილისგან 1979 წ. 6 ივლისს. დაცულია საქ. თეატრის, მუსიკის, კინოსა და ქორეოგრაფიის სახ. მუზეუმის ხელნაწერთა და საარქივო დოკუმენტთა ფონდში. ფ. 15. ხ. 22.913. №62. მასალა მოგვანოდა საქართველოს თეატრის, მუსიკის, კინოსა და ქორეოგრაფიის სახელმწიფო მუზეუმის ხელნაწერთა და საარქივო დოკუმენტთა ფონდის მცველმა – თამარ მაისურაძემ.

5. ბეჭდვითი ორგანოების წარმომადგენელი (პერ-სონალურად – გაზეთ „მუშას“ რედაქტორი პავ-ლე საყვარელიძე).

ეს კომიტეტი უფლებამოსილი იყო გადაეწყვი-ტა ამა თუ იმ სურათის გადაღების საკითხი და, პი-რიქით, ვეტო დაედო გადაღებაზე.

სურათების გამოშვების ნებადართვის ყველა ინსტანცია ამით ამოიწურებოდა. არ იყო ისეთი უსაშველოდ გაზრდილი აპარატი, როგორიც ახლაა – არ იყო ისეთი ჩაკირკიტება სცენარების განხილ-ვისა და დამტკიცების დროს.

და რაც მთავარია, მაშინ არ იღებდნენ მცდარ და, ჩემი აზრით, საქმისთვის საზიანო გადანყვეტილე-ბებს, ისეთებს, მაგალითად, როგორიცაა სამხატვრო კომისიაში მუდმივ ნევრად ერთ-ერთი რეჟისორის შეყვანა, რაც შემდგომში დამლუპველად აისახებო-და ხოლმე სცენარების დახარისხებისას. ვინაიდან, ვინც არ უნდა ყოფილიყო და რაოდენ ნიჭიერიც არ უნდა ყოფილიყო ესა თუ ის რეჟისორი, კოლეგის საქმიანობასა და დადგმებში ჩარევა ყოველთვის მი-კერძოებული ხასიათისა იქნებოდა და შებოჭავდა და დააბრკოლებდა ამ უკანასკნელის შემოქმედებას.

ამ საქმისთვის საჭირო იყო სრულიად ნეიტ-რალური კომისია. სცენარების გაშიფვრა, განმარ-ტება და ამის საფუძველზე მოხსენების მომზადება უშუალოდ სტუდიის დირექტორის საქმე უნდა ყოფილიყო. რა თქმა უნდა, იმ პირობით, რომ დი-რექტორი საკმარისად გათვითცნობიერებული პირი იქნებოდა და არა ამ პოსტზე შემთხვევით

მოხვედრილი ადამიანი; ცხადია, აუცილებელი იყო სავარაუდო რეჟისორის დასწრება – პირისა, რომელიც მოცემული სურათის დადგმას აპირებდა.

ვიხსენებ ამგვარ კაზუსებსაც.

ერთხელაც, ჩემმა კარგმა ნაცნობმა (რომლის გვარსაც შეგნებულად არ ვასახელებ – მერე, როცა ჩემი ეს სტატია გამოქვეყნდება, იგი თავს თვითონ ამოიცნობს), ან დღეგრძელმა პატივცემულმა ექიმმა მომმართა და მთხოვა გავცნობოდი მის მიერ დანერგულ სცენარს. იმის შემდეგ, რაც სცენარის შინაარსს გავეცანი, მე პირდაპირ, ჩემთვის ჩვეული გულახდილობით, განვუცხადე მას, რომ სცენარი უვარგისი იყო და მეგობრულად ვურჩიე, ხელი აელო ამ განზრახვაზე და თავის პროფესიას მიჰყოლოდა. მე არ ვიცი, ენყინა თუ არა მას ჩემი გულახდილობა; ყოველ შემთხვევაში, მან განაგრძო თავისი მოჩვენებითი ბედნიერების ძიება.

მან ახლა თავის მეგობარს, ან განსვენებულ რეჟისორ ა. ნუნუნავას მიმართა.

ნუნუნავამ, არ ვიცი რა მოსაზრებებით, სცენარი დადებითად შეაფასა; მეტიც, იმ შემთხვევაში, თუკი სამხატვრო კომიტეტი მას არ დააბრკოლებდა, სცენარის მიხედვით დადგმასაც განახორციელებდა. როგორც ბოროტი ენები ამბობდნენ, მან ურჩია სცენარის ავტორს გაეცნო სცენარი ცალ-ცალკე კომიტეტის ყველა წევრისთვის. მართლაც, ჩვენი ექიმი (ვაი-სცენარისტი) ასე მოიქცა.

და აი, სამხატვრო კომისიის სხდომაზე სხვა წარმოდგენილ სცენარებს შორის განიხილებოდა

ეს ავბედითი სცენარიც. ვიცოდი რა მთელი ეს კულისებს მიღმა მომხდარი შემზადება, განხილვისას დუმილი ვარჩიე. სხვებს მივეცი აზრის გამოთქმის საშუალება და ყველა მათგანმა ცალ-ცალკე, ისე რომ არ გაუაზრებიათ დეტალურად სცენარის არსი, დასტური მისცა სურათის დადგმას – დაადგინეს, რომ დადგმას რეჟისორი წუნუნავა განახორციელებდა. დაასრულა რა ამ სცენარის განხილვა, კომისია შეუდგა სხვა სცენარის შეფასებას.

დადგენილი წესის მიხედვით, ერთ რომელიმე რეჟისორთან საქმის მოთავეების შემდეგ იმავე პროცედურისათვის იწვევდნენ მეორეს.

წუნუნავას არყოფნის დროს, შევარჩიე მომენტი და დამსწრე წევრებს განვუცხადე, რომ კომისიის მიერ წინა სცენარის მიღებას მე დაუშვებლად მივიჩნევდი იმის გამო, რომ მომავალი სურათი მეტად სუსტი გამოვიდოდა. ტყუილუბრალოდ გაიფლანგებოდა დრო და სახსრები და იგი თავის დანიშნულებას ვერ გაამართლებდა. კატეგორიულად განვაცხადე, რომ, როგორც დირექტორი, პასუხისმგებლობას დადგმაზე ვერ ავიღებდი და ვთხოვე მათ, ჩემი განსაკუთრებული მოსაზრება ოქმში შეეტანათ.

მახსოვს, სახკომ საბჭოს თავმჯდომარემ, ამხ. ელიავამ, როგორი გაღიზიანებით მიმითითა დაგვიანებულ რეაქციაზე, თუ რატომ არ განვაცხადე ამის თაობაზე სცენარის დაშვებამდე და დამტკიცებამდე. ამაზე ასეთი ახსნა-განმარტება მივეცი: „ღრმად პატივცემული რეჟისორი წუნუნავა საკმაოდ ეჭვიანი პიროვნებაა და მას

ეჩვენება, რომ მე მას გასაქანს არ ვაძლევ; თუმცა ამგვარი ეჭვის საბაზი მე მისთვის არასოდეს მიმიცია და ყოველთვის მისი სარეჟისორო ინტერესების მიხედვით ვმოქმედებდი. ამავედროულად, მე ჩვენი დაწესებულების ინტერესებს ვიცავდი. მოვერიდე რა მას, როდესაც იგი სცენარის მიღებასა და დამტკიცებას ესწრებოდა, მე ვარჩიე არ გამომეთქვა საკუთარი აზრი. მაგრამ ეს ჯერ კიდევ არ ნიშნავდა, რომ მე ამ საბედისწერო შეცდომას თავს ავარიდებდი. ამ ერთობ რთული მდგომარეობიდან გამოსასვლელად, მე შევთავაზე კომისიას მიეცათ რეჟისორ ნუნუნავასთვის იმგვარი სურათის დადგმის საშუალება, რომელსაც იგი მთლიანად მოირგებდა და რომელიც სახელს მოუტანდა მასაც და გოსკინპრომსაც.

ასეთი გახლდათ ცნობილი მწერლის ნინო ნაკაშიძის რომანი „ვინ არის დამნაშავე?“.

ჩემი ეს წინადადება კომისიის წევრებმა მოინონეს, განსაკუთრებით პავლე საყვარელიძემ, რომელიც კარგად ერკვეოდა ქართულ ლიტერატურაში. დაადგინეს ადრე მიღებული სცენარი შეეცვალათ ახალი სცენარის დამუშავებით, რომელიც ნინო ნაკაშიძის რომანის „ვინ არის დამნაშავე?“ მიხედვით დაიწერებოდა, და მომავალი სურათის დადგმა რეჟისორ ნუნუნავასთვის მიენდოთ.

როგორც ცნობილია, ფილმის „ვინ არის დამნაშავე?“ გამოსვლის შემდეგ იგი მაყურებლისთვის საკმაოდ მისაღები აღმოჩნდა და ეკრანებზე კარგად იდებანს გადიოდა.

ისე გამოვიდა, რომ გოსკინპრომმა ისევ კეთილი სახელი მოიხვეჭა, ხოლო ჩვენმა პატივცემულმა ა. რ. წუნუნავამ თავისი ამ დადგმით ერთ-ერთი საპატივცემულო ადგილი დაიმკვიდრა საქართველოს გოსკინპრომის რეჟისორთა შორის.

ასე და ამგვარად, რომ იტყვიან, არც მწვადი დავნვით და არც შამფური...

რეჟისორ წუნუნავასთან დაპირისპირება უკვე შემდგომში მომინია. ეს კინოსურათ „ჯანყი გურიასი“ დადგმას ეხება. მაგრამ ამაზე უკვე მოგვიანებით ვილაპარაკოთ.

ჩემი მივლინება ბერლინსა და პარიზში, 1925 წელი¹

როგორც ცნობილია, თავის დროზე კინონარ-
მოება, კინოთეატრები და აგრეთვე ყველა კულტუ-
რული დაწესებულება სახალხო განათლების კომი-
სარიატის უწყების ქვეშ იმყოფებოდა (ახლანდელი
კულტურის სამინისტრო). საქართველოს გასაბ-
ჭოების პირველივე თვეებიდან ამ უწყებაში სახალ-
ხო განათლების კომისრად მუშაობდა დავით ვლა-
დიმერის ძე კანდელაკი. საჭიროა აღინიშნოს, რომ
ამხ. კანდელაკი ხელოვნების მოღვაწეებთან დაახ-
ლოებისა და მიდგომის კარგი უნარით გამოირჩეო-
და. (ცნობილია, რომ ხელოვნების ტაძრის მუშაკე-
ბი, ამა თუ იმ ნიჭით დაჯილდოებულნი, თავიანთი
ნაკლოვანებებითაც გამოირჩევიან – ნერვიული

---

¹ გ. გოგიტიძის მოგონება, რვეული „ჩემი მოგზაურობა
ბერლინსა და პარიზში 1915 წ.“ ავტოგრაფი. რუსულ
ენაზე. მელანი. 17 გვ. მასალა შემოვიდა კერძო პირის
თ. ჯვარშიშვილისგან 1979 წ. 6 ივლისს. დაცულია საქ.
თეატრის, მუსიკის, კინოსა და ქორეოგრაფიის სახ.
მუზეუმის ხელნაწერთა და საარქივო დოკუმენტთა
ფონდში. ფ. 15. ხ. 22.913. №62. მასალა მოგვანოდა
საქართველოს თეატრის, მუსიკის, კინოსა და
ქორეოგრაფიის სახელმწიფო მუზეუმის ხელნაწერთა
და საარქივო დოკუმენტთა ფონდის მცველმა – თამარ
მაისურაძემ.

გვერდი გერმანე გოგითიძის ხელნაწერიდან „ჩემი მიუღიანება ბერლინსა და პარიზში, 1925 წელი“.

საქართველოს თაეტრის, მუსიკის, კინოსა და ქორეოგრაფიის სახელმწიფო მუზეუმის ხელნაწერთა და საარქივო დოკუმენტთა ფონდი. ფ. 15. ხ. 22.913. №62.

ხასიათით, ეჭვიანობით და საკუთარ თავზე მაღალი წარმოდგენით.) კანდელაკს მათთან საერთო ენის გამოძებნა არ უჭირდა. გასაბჭოების პირველ წლებში, განსაკუთრებით კინოს სფეროში, ყველა საჭირობოროტო საკითხის მოგვარება არც ისე იოლი იყო. კინოსაქმიანობამ სწრაფად დაიწყო განვითარება. საბჭოთა ხელისუფლების არსებობის უკვე პირველი ხუთი წლის განმავლობაში ქართულმა კინომ ისეთი მნიშვნელოვანი ნაბიჯები გადადგა, რომ კინოწარმოების აქტივში აღმოჩნდა სურათები: „წითელი ეშმაკუნები“ – მთელ საბჭოეთში გახმაურებული კინოსურათი, „სამი სიცოცხლე“ და სხვა. ფაბრიკა ფართოვდებოდა. ნედლეული მასალის საჭიროება (კინოფირების – როგორც ნეგატივის, ისე პოზიტივის) მძაფრად იგრძნობოდა. კინოფირების წარმოება იმ დროს კავშირში ჯერ კიდევ არ არსებობდა და ყოველ კინოორგანიზაციას მათი შოვნა და მიღება საზღვარგარეთიდან უხდებოდა, რაზეც ვალუტა იხარჯებოდა. ეს კინოორგანიზაციები დამოუკიდებლები იყვნენ და მათთვის სავალუტო სახსრების გამოყოფა რესპუბლიკური ბიუჯეტიდან ხდებოდა, რათა გარკვეული რისკის ფასად შეეძინათ ეს ძვირადღირებული ნედლეული. სწორედ ამ მიზნით, და კინოსფეროს სხვა საკითხების გადასაწყვეტად, ამხ. კანდელაკმა მე ამომირჩია მივლინებისათვის „ბერლინი-პარიზი“. სახალხო კომისართა საბჭომ ჩემი კანდიდატურა მოიწონა. გადმომცეს სამსახურებრივი საზღვარგარეთის პასპორტი, ნოტარიალური წესით სათანადოდ გა-

ფორმებული. უცხოეთის საკონსულოების დახმარებით აღვიჭურვე ყველა უფლებით შემესყიდა და გამეყიდა უცხოური და, აგრეთვე, ჩვენი, საბჭოური სურათები, აპარატურა, კინონედლეული და სხვა საჭირო მონყობილობა კინონარმოებისათვის.

საზღვარგარეთ გამგზავრებამდე, ჯერ კიდევ 1925 წლის თებერვლის ბოლოს, მომიხდა წინასწარ მოსკოვში ჩასვლა, რათა ჩვენს იქაურ წარმომადგენლობაში მომეგვარებინა ყველა საქმე. უნდა ითქვას, რომ ჩვენ მოსკოვში საკუთარი კინო-წარმომადგენლობა გვქონდა და იგი ყველა საქმეს განაგებდა, რაც კი ჩვენ რუსეთის ფედერაციის ტერიტორიაზე კინოგაქირავებასთან გვაკავშირებდა. ასეთივე წარმომადგენლობა ჩვენ უკრაინაშიც გვქონდა. ამგვარად, ჩვენ სრულიად დამოუკიდებლედ ვითვლებოდით ჩვენს ქმედებებში როგორც წარმოების, ასევე კინოგაქირავების სფეროში. მხოლოდ ჩვენ ვიყავით დაკავშირებული ურთიერთ-სახელმეკრულებო სანყისებზე სხვა საბჭოთა კინოსაწარმოებთან. სხვა სიტყვებით, ჩვენ ვიყავით საკმაოდ დამოუკიდებლები ჩვენს ქმედებებში, პასუხისმგებელნი მხოლოდ და მხოლოდ საქართველოს სსრ ცკ-სა და მთავრობის წინაშე ვიყავით. მე მგონია, რომ მართვის ასეთი სისტემა უფრო ელასტიური იყო და საქმისთვის მეტი სარგებელი მოჰქონდა.

ორი კვირის განმავლობაში მოსკოვში სხვადასხვა საქმესთან დაკავშირებით მომიწია შეჩერება და, როცა უკვე ვაპირებდი გზის გაგრძელებას

საზღვარგარეთ, მივიღე დეპეშა სახკომ კანდელაკისაგან: გამგზავრება გადაიდოს მოსკოვში ამხ. ავაქოვის ჩამოსვლამდე. (ავაქოვი ვართანი გახლდათ ქ. თბილისის აღმასრულებელი კომიტეტის თავმჯდომარის მოადგილე და, როგორც მახსოვს, საქართველოს სოვნარხოზში მუშაობდა). მე მას დავუცადე და, როცა ჩამოვიდა, აღმოჩნდა, რომ ისიც მივლინებული იყო საზღვარგარეთ – ბერლინსა და პარიზში, კომუნალურ საქმეებზე და, აგრეთვე, სოვნარხოზის საქმეებზეც. გაითვალისწინეს რა, რომ მე ჯერ კიდევ რევოლუციამდე ვიყავი ნამყოფი ევროპაში და ვფლობდი ფრანგულ ენას, მომამაგრეს ავაქოვი, რათა მას დაეხმარებოდი. 1925 წლის მარტის ბოლოსა თუ აპრილის დამდეგს, ზუსტი თარიღი არ მახსოვს, ჩვენ რიგის გავლით ბერლინს გავემგზავრეთ. ლატვია მაშინ ბურჟუაზიული წყობის მარნუხებში იყო.

ჩვენი მატარებელი, როგორც მახსოვს, ბელორუსიის ვაგზლიდან გავიდა. გვიანი ღამე იყო, ასე, 12 საათი. ჩვენ ადგილები საერთაშორისო ორადგილიან საძინებელ კუპეში დავეიკავეთ. მეორე დღეს მივალწიეთ სადგურს „ველიკიე ლუკი“. აქ ჩვენი ვაგონი მოხსნეს და შეცვალეს რბილი ვაგონით, რომელიც შედარებით ნაკლებად კეთილმოწყობილი იყო. მე, ხასიათით მოუსვენარმა ადამიანმა, პროტესტი გამოვთქვი, მაგრამ ჩემი პროტესტი ყურად არ იღეს. უფროსმა აგვიხსნა, რომ ჩვენი საერთაშორისო ვაგონი მწყობრიდან გამოვიდა, სათადარიგო კი არ იყო. სინამდვილეში კი, რო-

გორც შემდგომ გავიგე, რიგაში პირდაპირი მიმართულებით მიმავალი მატარებლის საერთაშორისო ვაგონი სადგურზე „ველიკიე ლუკი“ ყოველ ჯერზე იხსნებოდა და მატარებელს ებმებოდა სამამულო წარმოების მე-2 კლასის ჩვენი ვაგონი (ახლა „რბილად“ ნოდებული). და ეს განზრახ კეთდებოდა, რადგან შესაძლებელი იყო რიგაში საერთაშორისო ვაგონის კონფისკაცია მოეხდინათ და ის ხელში საერთაშორისო ვაგონების ყოფილი სააქციო საზოგადოების პრეტენდენტებს ჩაეგდოთ, რომლებიც სსრკ-ს ტერიტორიაზე მყოფ ყველა ასეთ ვაგონს თავის საკუთრებად თვლიდნენ. მაშინ, ჩვენი მგზავრობისას, ეს საკითხი ჯერ არ იყო დარეგულირებული. აი, სად იყო ძალის თავი დამარხული.

როდესაც ლატვიის სასაზღვრო სადგურ „სებეს“ ვუახლოვდებოდით, მატარებელი სადგურიდან 4 კილომეტრის დაშორებით გააჩერეს. ვაგონში ორი ჩაფსკენილი ჟანდარმი შემოვიდა. იქნებოდნენ ასე 40-45 წლისანი. მათ ფრანგულ ენაზე, მოლუბული სახეებით, ქედმაღლურად მოგვთხოვეს პასპორტები. ფრანგულ ენაზე წარმოთქვამდნენ – თქვენი პასპორტები, თქვენი პასპორტებიო. დარწმუნებული ვიყავი, რომ ესენი, ეგრეთ ნოდებული, „ხელისუფლების“ აღმსრულებლები – ჟანდარმები იყვნენ, რომელთაც უკან 40 წელი ექნებოდათ მოტოვებული და, ალბათ, თავისუფლად ფლობდნენ რუსულ ენას, რადგანაც ეს ხდებოდა 25 წელს, ანუ რევოლუციის შემდგომ მხოლოდ 8 წელს გაეწლო

და მათ შეუძლებელია დავინყებოდათ რუსული ენა, რომელიც მეფის რეჟიმისას მათთან ბატონობდა. მათ ეს გააკეთეს საჩვენებლად, ყოყორობით და მათი ასეთი ქცევა მე ძლიერ მამბრაზებდა, მით უმეტეს, რომ მერე ადგილი ჰქონდა ასეთ კურიოზს. პატარა ტუმბზე ჩვენს ვაგონში იდო ჟურნალი „ოგონიოკი“. მათ აიღეს ჟურნალი და გადანყვიტეს მისი ჩამორთმევა – კონფისკაცია. როდესაც მე პროტესტი გამოვთქვი, მათ ფრანგულ ენაზე მიპასუხეს: „ეს აკრძალულია“. ასე და ამგვარად, ჟურნალი ჩამოგვართვეს. ამ დროს ავაქოვი ქართულად მეუბნება: „თავი დაანებე, მოგვშორდნენო“; ხოლო 10 ნუთის შემდეგ, როცა მივალნიეთ სადგურს, რომლის სახელი აღარ მახსოვს, დავინახე, თუ როგორ ისხდნენ ეს ვაჟბატონები ბაქანზე მდგარ სკამზე და თავისუფლად კითხულობდნენ ჩვენს ჟურნალს. მაშინ მე მივედი მათთან და ვუთხარი: „ვაგონში თავი ისე მოგვაჩვენეთ, თითქოს რუსული ენა არ იცოდით, ახლა კი თავისუფლად კითხულობთ. რას მივანეროთ ეს? თქვენს ფასონს თუ სამსახურებრივი მოვალეობის აღსრულებას.“ ჩემი სიტყვების გამო, მათ რამდენადმე დაირცხვინეს, თუმცა ჟურნალი მაინც არ დამიბრუნეს.

დილით ადრე ჩვენ უკვე რიგაში ვიყავით. ახლა ჩვენს გზას ლიტვაზე უნდა გაველო. მატარებელი 4-5 სთ-ის შემდეგ გადიოდა. დარჩენილი დრო ქალაქის დასათვალიერებლად გამოვიყენე. სადგურის კიოსკში ბევრი რუსული ემიგრანტული გაზეთი შევნიშნე. ისინი ერთიანად შევისყიდე –

მაინტერესებდა, რაზე წერდნენ, როგორ აშუქებდნენ ჩვენს სინამდვილეს. ერთ-ერთ გაზეთში, რომლის სახელწოდება არ მახსოვს, ნაგანყდი აშკარად ცრუ შეტყობინებას, თითქოს ერთი კვირის წინ (და მე მაშინ მოსკოვში ვიმყოფებოდი) მოსკოვში, ტროიციკო-სერგიევის ლავრასთან ადგილი ჰქონდა ასიათასიან დემონსტრაციას, რომელიც საპატრიარქოს აღდგენას მოითხოვდა. თითქოს გამოიყვანეს ჯარი და იყო უამრავი დახოცილი – და სხვა ამგვარი მონაჭორი. ამის შემდეგ მათი ნაკითხვის ყოველგვარი სურვილი გამიქრა. შევედი სადგურის კაფეში და ეს გაზეთები ჩემს თანამგზავრს, ამხ. ავაქოვს, ვუჩვენე და აშკარა ტყუილზე მივუთითე. ჩვენ გვერდით, ფინჯანი ყავით იჯდა ერთი მეტად საეჭვო სუბიექტი, რომელიც, როგორც ჩანს, ჩვენს საუბარს ყურს უგდებდა და, როცა ჩვენ კაფედან გამოვედით და ქალაქის დათვალიერება გადაწყვიტეთ, ეს უცნობი ჩვენ გვერდით აღმოჩნდა. სადაც კი არ გავემართეთ, ის კუდში მოგვსდევდა. აშკარა იყო, რომ მოჩენილ ჯაშუშთან გვექონდა საქმე. როცა სადგურში დავბრუნდით, ის უკვე ჰორიზონტზე აღარ ჩანდა. ლიტვაში ჩამოსვლისთანავე იგივე განმეორდა. იქაც ვილაცა საეჭვო პიროვნება აგვედევნა და ისიც გარკვეული ხნის შემდეგ გაქრა.

დილის 7 საათზე ჩვენ უკვე ბერლინში ვიყავით. ვაგზალზე თავაზიანად დაგვხვდა წარმომადგენლობის რწმუნებული პირი და სასტუმრო „პალას ოტელის“ ჩვენთვის განკუთვნილ ნომერში მიგვიყვანა. სასტუმრო მდებარეობდა „პოტსდამ პლაც-

ზე". გერმანელებს აკურატულობისა და კეთილსინდისიერების უქონლობაში ვერ დაადანაშაულებ. იყო ასეთი შემთხვევა. ვაგონიდან გამოსვლისას, სიჩქარეში შემთხვევით მიმავინყდა ჩემი ნესესერი, რომელიც ჩემი განსვენებული მეუღლის საჩუქარი გახლდათ. როდესაც ნომერში გონს მოვეგე, ძალიან განვიცადე, რომ ჩემთვის ძვირფასი ნივთი დამკარგვოდა. საგონებელში ჩავვარდი, მაგრამ გინდა არ გინდა, ამ ფაქტთან შეგუება მომიხდა.

ნახევარი საათიც არ იქნებოდა გასული მას შემდეგ და, როცა ტანსაცმელს ვიცვლიდით და სავაჭრო ნარმომადგენლობაში გამგზავრებას ვაპირებდით, კარებზე დაგვიკაკუნეს. ვალებ კარებს და ვხედავ ვილაც კაცს; ხელში ჩემი ნესესერი უჭირავს და ასეთი სიტყვებით მოგვმართავს: „თქვენ ბრძანდებით მოქალაქეები რუსეთიდან ჩამოსული მატარებლის N ვაგონიდან, რომელიც ამ დილით 7 საათზე ჩამოვიდა, სადაც თქვენ ეს ნივთი დაგრჩათ?“ ეს მეტად უცნაური ჩანდა. მაგრამ, როგორც აღმოჩნდა, აქ თავსატეხი არაფერი ყოფილა. კუპეს დათვალიერებისას კონდუქტორმა ნახა ნესესერი. იცოდა რა, რომ ამ კუპეში რუსები იმყოფებოდნენ, სარკინიგზო მმართველობა დაუკავშირდა სავაჭრო ნარმომადგენლობას, რომელმაც მათ ჩვენი მისამართი მიუთითა. ასე და ამგვარად, ნივთი მოიტანეს დანიშნულებისამებრ. მომტანს ერთი მარკა ვაჩუქე. მან თავდახრით მადლობა გადამიხადა და წავიდა. ჩვენ ტანისამოსი გამოვიცვალეთ და გავემართეთ ტორგპრედსტოში, ანუ ჩვენს სავაჭრო ნარმომად-

გენლობაში. წარმომადგენლობა – ეს იყო უზარმა-
ზარი დანესებულება, რომელიც მომსახურებას
უწევდა იმხანად წარმოებულ ყველა სავაჭრო საქ-
მეს არა მარტო გერმანიასთან, არამედ საფრან-
გეთთან და ევროპის სხვა ქვეყნებთანაც, რადგან
დიპლომატიური ურთიერთობები ხსენებულ ქვეყ-
ნებთან ჯერ კიდევ არ იყო მოგვარებული. თვი-
თონ ტორგპრედსტვოში ცალკე იყო გამოყოფილი
ამიერკავკასიის სავაჭრო წარმომადგენლობა. მას
სათავეში ედგა ვინმე ს. ფირუმოვი, ჩვენი მოძმე ქა-
ლაქ თბილისიდან, სავაჭრო საქმეებში მეტად მარ-
ჯვე და გაცნობიერებული კაცი. მე და ავაქოვი მას
წარუდგექით. იგი ჩემი თბილისელი ნაცნობი აღ-
მოჩნდა. მე ის, ცხადია, საქმის კურსში ჩავაყენე და
ჩვენი კინოპროდუქციის გასაღებასთან დაკავში-
რებით წუხილი გამოვხატე. ეს პროდუქცია თითო
ეგზემპლარის სახით თან მქონდა ჩატანილი. მან
გამაგზავნა, უფრო სწორად კი, თვითონ პირადად
გამაცნო კავშირის კულტურის საქმეთა განყოფი-
ლების გამგე – მარია ფიოდოროვნა, მაქსიმ გორ-
კის მეუღლე. მას რამდენიმე ჩვენი სურათი ვუჩვენ-
ე კიდევ. მან ჩვენი სურათების ხარისხიანობას-
თან (როგორც ტექნიკური, ასევე იდეოლოგიური
თვალსაზრისით) დაკავშირებით გარკვეული ეჭვი
გამოთქვა. მაგრამ, მაინც, თავაზიანად გამიწია
დახმარება და ამიერკავკასიის წარმომადგენლო-
ბაში, ჩემ მიერ ჩამოტანილი სურათების ჩვენებაზე
მოიპატიჟა კინომესაკუთრეები ქ. ბერლინიდან. მე
წაღებული მქონდა შემდეგი კინოსურათები: „არს.

გერმანე გოგიტიძე მეუღლესთან, ნადია ქადეიშვილთან ერთად.

გერმანე გოგიტიძის საოჯახო ფოტოარქივიდან. ფოტო მოგვანოდა მარია ღვინიაძემ და მანანა ბაღაშვილმა

ჯორჯიაშვილი (გენერალ გრიაზინოვის მკვლელობა)", „სურამის ციხე", „სამი სიცოცხლე", „წითელი ეშმაკუნები" და სხვა. ნახეს რა ეს სურათები, კინომესაკუთრებმა თავაზიანად, დიპლომატიურად გამოთქვეს თითქოსდა საქებარი სიტყვები, მაგრამ რეალურად, ყიდვა-გაყიდვა მათ მიერ, ამა თუ იმ მოსაზრებების გამო, არ ყოფილა გაფორმებული. მე კი, განბილებული, ადგილს ვერ ვპოულობდი. ამგვარად, ბერლინში ჩვენი კინოსურათების გასაღებისთვის ჩაფიქრებულ ჩემ პირველ მისიას წარმატება არ მოჰყოლია. რაც შეეხება ნედლეულის, ე. ი. ფირების და აგრეთვე აპარატურის შეძენას – ეს მოხერხდა, რადგან ამაში არც არაფერი იყო გასაკვირი: ისინი დაინტერესებულნი იყვნენ თავისი საქონლის გასაღებაში. მე ვეძებდი სხვა გზებსაც. მინდოდა ჩავსულიყავი საფრანგეთში და იქ მომეხერხებინა რეალიზაცია-გაყიდვა. მომენტი ხელსაყრელი ჩანდა. იმ დროისთვის უკვე აღდგენილი და აწყობილი იყო დიპლომატიური ურთიერთობა საფრანგეთთან. სრულუფლებიან წარმომადგენლად – საგანგებო სრულუფლებიან ელჩად, დაინიშნა ამხ. კრასინი. ბერლინში ამიერკავკასიის სავაჭრო წარმომადგენელი ს. ფირუმოვი გადაყვანილ იქნა იმავე თანამდებობაზე პარიზში.

ეს გარემოება მაძლევდა იმედს, რომ საფრანგეთში მეტი წარმატებით მოვახერხებდი ამ საქმის წინ წაწევას. ბერლინში შევხვდი ცნობილ რეჟისორს და კინოსურათ „ნიბელუნგების" დამდგმელს – ფრიც ლანგს. შეხვედრის საბაბი გახლ-

დათ შოთა რუსთაველის უკვდავი ნაწარმოების „ვეფხისტყაოსნის“ ჩვენ მიერ დაგეგმილი დადგმის შესაძლებლობა. აქ საჭიროა ითქვას, რომ პარიზში გამგზავრებამდე, სახკომ საბჭოს ჩვენს თავმჯდომარეს, ამხ. ელიაევას, ჩვენი კინოს დიდ პატრიოტს, დაებადა აზრი „ვეფხისტყაოსნის“ კინოდადგმის თაობაზე. მან დამავალა ამ მიზნით შევხვედროდი ფრიც ლანგს, გამეცნო მისთვის, რაც შეიძლება სწრაფად, ეს ნაწარმოები და შემეთავაზებინა მისი დადგმა. წინასწარ გამომერკვია ამ დადგმისთვის საჭირო ყველა მატერიალური წინაპირობა. მე გამოვხატე ჩემი უთანხმოება და გამოვთქვი მოსაზრება, რომ ასეთი დიდი ნაწარმოების ეკრანზე გადმოტანა არ უნდა ყოფილიყო გამართლებული, ვინაიდან არსებობს თხზულებები, რომლებიც ეკრანიზაციისთვის არანაირად არ გამოდგებიან – ამ შემხვევაში, ასეთია შოთას უკვდავი ნაწარმოები. ეს თხზულება, ჩემი აზრით, თავის მშვენიერებას ინარჩუნებს ფილოსოფიური შაირების გამო. თუკი ამ ბრძნულ გამონათქვამებს ამოვიღებთ ან კიდევ შევამოკლებთ, ნაწარმოები გაფერმკრთალდება. კინოს სპეციფიკურობა კი ბევრს მოითხოვს. ახლა არ მსურს ამის თაობაზე მეტი ვისაუბრო, ვინაიდან ჩემი ღრმა რწმენა დღემდე უცვლელია. ჩემი კინოსტუდიიდან წასვლის შემდეგ განზრახვამ, დაედგათ ქაჯეთის ნაწყვეტი შ. რუსთაველის ნაწარმოებიდან, ფიასკო განიცადა და ამით კიდევ ერთხელ დამტკიცდა ჩემი, ვფიქრობ, არამცდარი შეხედულება. მე, რა თქმა უნდა, შალვა ზურაბის

ძე ელიაევას არ დავუწყე კამათი. მაგრამ თითქმის იმ დროსვე მხარი დამიჭირა სერგო ორჯონიკიძემ, რომელსაც ამ თემაზე აზრები გავუზიარე. ბერლინში კი ფრიც ლანგს შევხვდი და „ვეფხისტყაოსნის“ მოკლე შინაარსი გავაცანი. მან დადგმაზე თანხმობა განაცხადა და მოითხოვა, რომ გადაღებებზე თავისი ასისტენტი, ორი ოპერატორი და ორი დაახლოებული პირი წამოეყვანა. როცა ჩვენ ყველა ეს მოთხოვნა ვალუტაზე გადავიანგარიშეთ, მნიშვნელოვანი ციფრი მივიღეთ. გამომშვიდობებისას დავპირდი, წინასწარ მოლაპარაკება გამემართა ჩვენს მთავრობასთან და მეცნობებიანა მისთვის ამ საკითხის საბოლოო გადაწყვეტილების თაობაზე. მე კი არ მჯეროდა, რომ ამ სურათს რაიმენაირი მომავალი შეიძლება ჰქონოდა, ამიტომ ლანგის მიერ წამოყენებული ყველა წინაპირობა განზრახ ორმაგად გავართულე ისე, რომ თბილისში ჩამოსვლისას ამ ფანტასტიკურ ჩანაფიქრს მთელი ამიერკავკასიის ვალუტაც კი არ ეყოფოდა.

ვიზა, რომლითაც საფრანგეთში უნდა მოვხვედრილიყავი, ჩემთვის პირონე ...² პაველმა გააბეზრა. მასთან მე უკვე დაკავშირებული ვიყავი უცხოური კინოსურათებით მომარაგების ხაზით. მისი მეშვეობით მოიძებნა პირი, კინოსაქმის სპეციალისტი, ვინც შემომთავაზა საქართველოში გადაღებული ყველა სურათის რეალიზაცია და არა მარტო მათი, არამედ საქართველოს გოსკინპრომის მიერ მომავალში წარმოებულებისაც. ამ

---

2 გვარი არ იკითხება. (გამომც.შენ.)

მიზნით, ქ. პარიზში უნდა აშენებულიყო ან იჯარით ყოფილიყო აღებული ერთობლივი კინოსათავსო, სადაც დაუბრკოლებლად განთავსდებოდა ჩვენი და საერთოდ ყველა საბჭოთა წარმოების სურათი. მათთან ერთად დემონსტრირებული უნდა ყოფილიყო ფრანგული და სხვა უცხოური კინოსურათებიც. ამისთვის მან ჩემთან გააფორმა წინასწარი ხელშეკრულება, რომლის ძალითაც ჩვენ, ე. ი. საქართველოს გოსკინპრომი, ერთი მხრივ, და, მეორე მხრივ, ის, როგორც კინოსაქმის სპეციალისტი, წარვუძღვებოდით ამ საქმეს. ზემოთხსენებული ხელშეკრულების ხელმოწერისა და გაფორმების შემდგომ, ხელშეკრულების უზრუნველსაყოფად, იგი ჩვენ ერთბაშად გადმოგვცემდა 50 ათას ფრანკს და ორივე მხარე მყისვე შეუდგებოდა შესაბამისი შენობის მოწყობა-მომზადებას. ამიტომაც, იმ შემთხვევაში, თუკი ჩვენ მართლაც შევძლებდით ამ ხელშეკრულების რეალიზებას, ჩვენი მხარე, ე. ი. გოსკინპრომი, რჩებოდა დიდ მოგებაში. ჯერ ერთი, ჩვენ სხვისი კაპიტალით ვაშენებდით ან ვაგებდით ქ. პარიზში საკუთარ საბჭოთა კინოსათავსოს, სპეციალურად აშენებულს კინოსთვის. და მეორეც, რაც მთავარია, ჩვენ ვქმნიდით საკუთარ ბაზას საკუთარი სურათების წარსადგენად ისეთ მსოფლიო ცენტრში, როგორიც პარიზია. ჩვენი სავაჭრო წარმომადგენლობა საფრანგეთში დიახაც რომ იწონებდა ამ ხელშეკრულების რეალიზაციას და მე დიდი ალტკინებითა და შინაგანი კმაყოფილებით მოვიჩქაროდი ჩემს მშობლიურ საქართველოში,

რათა, რაც შეიძლება მალე, დამენყო ამ ჩანაფიქრის ხორცშესხმა. მაგრამ, ვაი, რომ თბილისში ჩამოსვლისთანავე მე დავრწმუნდი, რომ ამ წამოწყებას არ ეწერა განხორციელება; და ამის მიზეზი ამიერკავკასიის „ენეშტორგი“ გახლდათ, რომელსაც მაშინ ვინმე ივანიანი მეთაურობდა. ეს სწორედ ის ივანიანია, რომელსაც, როგორც ბოროტი ენები ამბობდნენ, სტალინი არ სწყალობდა. როდესაც ეს უკანასკნელი თბილისში ჩამოვიდა და მას ყველა კომისარი წარუდგინეს, მან ურჩია, ვისაც ჯერ არს, დაუყოვნებლივ გამოეყვანათ ივანიანი მთავრობის წევრთა კოლეგიიდან. იმასაც ამბობდნენ, რომ ასე გადაწყდა ივანიანის უღირსი ქმედებების გამო, მისი იატაკქვეშეთში ყოფნის დროს.

ბერლინში, ჩვენი სრულუფლებიანი წარმომადგენლის, როგორც მახსოვს, ამხ. რაკოვსკის წინადადებით, მე და ავაქოვი საზოგადოების წინაშე უნდა გამოვსულიყავით. ესენი იყვნენ ჩვენი საბჭოთა სტუდენტები, რომლებიც განათლებას ბერლინის უმაღლეს სასწავლებლებში იღებდნენ. ხოლო, იმის გამო, რომ პენობაში შესვლა, სადაც უნდა შემდგარიყო შეხვედრა, ყველას დაუბრკოლებლად შეეძლო, არ იყო გამორიცხული მტრული ელემენტების დასწრებაც (ყოფილი ემიგრანტებისა საბჭოთა კავშირიდან და საქართველოდან). ასეთებისგან მოსალოდნელი იყო მათთვის ჩვეული ხულიგნური გამოხდომები მომხსენებელთა წინააღმდეგ – ლაყე კვერცხების სროლა და ა. შ., ფიზიკური შეურაცხყოფაც კი. მაგრამ ჩვენ ამ მოხ-

სენებისთვის ყოველგვარი შიშის გარეშე ვემზადებოდით, ვინაიდან ჩვენ მხარეზე იყო სიმართლე – სამშობლოსადმი ჭეშმარიტი სიყვარული. სალამო დანიშნეს, მოვიდა დიდძალი ხალხი. ემიგრანტებიც გამოჩნდნენ. დამახასიათებელი განწყობით მათი ახალგაზრდები გამოირჩეოდნენ. ავაქოვი მდინარე მტკვარზე ზაპესის გიგანტურ მშენებლობის თემას უნდა შეხებოდა, მე კი კინომრეწველობის განვითარებასა და საბჭოთა ხელისუფლების არსებობის მოკლე ხნის (4 წელი) განმავლობაში მომხდარ დიდ ძვრებს. ჩვენ შეგვეძლო გვეამაყა მოკლე ვადაში დიდი მიღწევებით. პირველად ავაქოვი უნდა გამოსულიყო, მისი მოხსენების მერე კი – მე. მოვახერხე წამეკითხა ის, რისთვისაც ვაჟკაცურად ვემზადებოდი და უეცრად, ფარდის მიღმა, კულისებში, დამეწყო აპენდიციტის საშინელი შეტევა და ცოცხალმკვდარი სასტუმროში წამიყვანეს. დილით ადრე მოიყვანეს ექიმი. აღმოჩნდა, რომ მართლაც აპენდიციტი იყო და რადგანაც ანთებითი მდგომარეობა დამიდგინეს, ექიმმა გადაწყვიტა, ოპერაცია გადაედო. მან მირჩია ანთების ჩაქრობამდე ლოგინში ვყოფილიყავი. ჩვენმა წარმომადგენელმა ბერლინში დიდი ყურადღება გამოიჩინა ჩემ მიმართ. საწოლთან დააწესეს მორიგეობა, რომელსაც საბჭოთა სტუდენტები ასრულებდნენ. სწორედ იმ დროს მომინია, მენახა ცნობილი ემიგრანტი, ჩვენ წინააღმდეგ განწყობილი, ან განსვენებული გრიგოლ ვეშაპელი, ვინაც შემდგომ გააცნობიერა თავისი შეცდომა. მან ჩვენგან სრუ-

ლი კარტ-ბლანში მიიღო, რათა იქაურ საბჭოთა საზოგადოებრიობასთან ჰქონოდა ურთიერთობა. რამდენიმე დღეში იგი საქართველოში გამგზავრებას აპირებდა. მან ისარგებლა შემთხვევით და მომინახულა მწოლიარე ავადმყოფი. ავაქოვმა კი თავის მოხსენება მშვიდობიანად დაასრულა, ყოველგვარი ინცინდენტის გარეშე.

გამოჯანმრთელების შემდეგ მკურნალმა, გერმანელმა ექიმმა, თავაზიანად შემომთავაზა მომსახურება, რათა მოვეთავსებინე მის დაქვემდებარებაში მყოფ საავადმყოფოში, სადაც გამიკეთებდნენ ოპერაციას და ბოლომდე უმკურნალებდნენ ჩემს დაავადებას, მაგრამ მე ამ წინადადებას არ დავთანხმდი, რადგან უცხო მხარეში სიკვდილისა მეშინოდა. მით უმეტეს, რომ ცოტა ხნით ადრე აპენდიციტით მათი პრეზიდენტი ებერტი გარდაცვლილიყო. მაშინ ეს დაავადება არ იყო ისე გავრცელებული და ოპერაცია არ იძლეოდა ისეთ კარგ შედეგებს. ახლა კი ვნანობ, რადგან შემდგომში მე მაინც მომინია ოპერაციის გაკეთება, უკვე შემდგომი გართულებებით, და კინაღამ მისი მსხვერპლი აღმოვჩნდი.

ბერლინსა და პარიზში ამ მგზავრობების დროს შევძელი შემეძინა კინომრეწველობისთვის სხვადასხვა მასალა, როგორიცაა, მაგალითად, კინოფირი, საუკეთესო ფაბრიკების, ბელგიური და ინგლისური ფირმებისა. მახსოვს, რეჟისორ პერესტიანს სურათის დადგმისთვის რამდენიმე მეტრი ნეგატიურ ფირზე გადაღებული ქუჩის მოძრაობაც

კი ჩამოვუტანე, რომელიც კინოსტუდია „ძმები პატეს“ ოპერატორს დავუკვეთე.

დავბრუნდი რა საზღვარგარეთიდან და შევაფასე რა ჩემ მიერ შესრულებული სამუშაო, მაინც შედარებით კმაყოფილი დავრჩი და რომ არა საქართველოს „ვნეშტორგი“ და პირადად ივანიანის მიერ შექმნილი დაბრკოლებები, ჩემი მგზავრობა და მასთან დაკავშირებული მისია ყოველმხრივ გამართლებული იქნებოდა. მთავრობისადმი მიმართულ მოხსენებაში სახკომ საბჭომ ჩემი მივლინება მაინც საკმაოდ დამაკმაყოფილებლად შეაფასა. ბერლინსა და პარიზში ამ უცხოური მოგზაურობის დასასრულს არ იქნებოდა უინტერესო მკითხველებისთვის ერთი ეპიზოდი გამეზიარებინა – პირონეს თავაზიანი შემოთავაზება, შესაძლოა ხუმრობითაც ნათქვამი, რომ მისთვის, როგორც ყოფილი მფლობელისთვის, მიგვეყიდა კინოპალასის შენობა ქ. თბილისში, რომელიც გასაბჭოების პირველ წლებში იყო ნაციონალიზებული. მან შემოგვთავაზა, ეს საქართველოს სსრ მთავრობის მიერ ჩემთვის მოცემული, ნოტარიალურად დამოწმებული საბუთის საფუძველზე გაგვეფორმებინა.

რამდენიმე სიტყვა ჩემს მივლინებაზე სპარსეთში – თეირანში¹

სურათის „ჯანყი გურიაში“ ჩავარდნა გარკვეულწილად გოსკინპრომიდან ჩვენი (ჩემი და არუსტამოვის) წამოსვლის მიზეზი გახდა. როგორც მე წინა წერილში ვახსენე, პარტიის და მთავრობის ხელმძღვანელობა ჩვენი მუშაობით უკმაყოფილო დარჩა. ცკ-ს გადაწყვეტილებით (გადაწყვეტილების მიმღებთა შორის აზრი ორად გაიყო) გამოტანილ იქნა დადგენილება ჩემს გათავისუფლებასა და სპარსეთში მივლინების შესახებ, იქ კინოსაქმის წამოწყების მიზნით. არუსტამოვი გოსკინპრომში დროებით დატოვეს.

აქ უადგილო არ იქნება სპარსეთთან კავშირების დამყარების და იქ ჩვენი კინოსურათების

---

¹ გ. გოგიტიძის მოგონება, რვეული „რამდენიმე სიტყვა ჩემს მივლინებაზე სპარსეთში – თეირანში“. ავტოგრაფი. რუსულ ენაზე. 4 გვ.; ქართულ ენაზე. 6 გვ. მელანი. მასალა შემოვიდა კერძო პირის თ. ჯვარშიშვილისგან 1979 წ. 6 ივლისს. დაცულია საქ. თეატრის, მუსიკის, კინოსა და ქორეოგრაფიის სახ. მუზეუმის ხელნაწერთა და საარქივო დოკუმენტთა ფონდში. ფ. 15. ხ. 22.913. №62. მასალა მოგვანოდა საქართველოს თეატრის, მუსიკის, კინოსა და ქორეოგრაფიის სახელმწიფო მუზეუმის ხელნაწერთა და საარქივო დოკუმენტთა ფონდის მცველმა – თამარ მაისურაძემ.

გავრცელების პირველი მცდელობა გავიხსენოთ.

ჯერ კიდევ ერთი წლის წინ ჩემი პირადი ინიციატივით თეირანში გაიგზავნა ერთი კინოსაქმოსანი, ვინმე ალექს ლევინი. ჯერ კიდევ მაშინ, როცა ჩვენ არ გვექონდა კავშირები საზღვარგარეთელ კინომენარმეებთან, ლევინი გვამარაგებდა უცხოური კინოსურათებით, რომლებიც წარმატებით გადიოდა ჩვენს კინოეკრანებზე. მაშინ სამამულო წარმოების ფილმები მხოლოდ ერთეულებს თუ ითვლიდა.

და აი, როდესაც რამდენიმე წლის შემდეგ საბჭოთა კინომ გაშალა საქმე „ენეშტორგის“ მეშვეობით, მაშინ ზემოთხსენებული ლევინის დახმარება უკვე ზედმეტი აღმოჩნდა; და მე, ვიცნობდი რა მას როგორც მარიფათიან ადამიანს, გადავწყვიტე გამომეთხოვა მისთვის ვიზა და ჩვენს წარმომადგენლად და ჩვენი წარმოების სურათების გასავრცელებლად გამეგზავნა სპარსეთში.

ლევინმა თავის თავზე აიღო ვალდებულება, წაეღო ჩვენგან სურათები ნაღდი ანგარიშით, მას კი ეძლეოდა სრული უფლება სპარსეთის ტერიტორიაზე მათი დემონსტრირებისა, საკუთარი რისკისა და გამბედაობის ფასად. ამით ერთ რამეს ვისახავდი მიზნად – გამევერცელებინა ისეთი საბჭოთა სურათები, რომლებიც ჩვენი პროპაგანდის ელფერს ატარებდნენ. და ეს მე ჯერჯერობით მაკმაყოფილებდა. უნდა ითქვას, რომ იმ დროისთვის სპარსეთი, როგორც ასეთი, კინემატოგრაფიულ სამყაროში არაფერს წარმოადგენდა. ამით ამ

1940
 1941
 1942
 1943
 1944
 1945
 1946
 1947
 1948
 1949
 1950
 1951
 1952
 1953
 1954
 1955
 1956
 1957
 1958
 1959
 1960
 1961
 1962
 1963
 1964
 1965
 1966
 1967
 1968
 1969
 1970
 1971
 1972
 1973
 1974
 1975
 1976
 1977
 1978
 1979
 1980
 1981
 1982
 1983
 1984
 1985
 1986
 1987
 1988
 1989
 1990
 1991
 1992
 1993
 1994
 1995
 1996
 1997
 1998
 1999
 2000
 2001
 2002
 2003
 2004
 2005
 2006
 2007
 2008
 2009
 2010
 2011
 2012
 2013
 2014
 2015
 2016
 2017
 2018
 2019
 2020
 2021
 2022
 2023
 2024
 2025
 2026
 2027
 2028
 2029
 2030
 2031
 2032
 2033
 2034
 2035
 2036
 2037
 2038
 2039
 2040
 2041
 2042
 2043
 2044
 2045
 2046
 2047
 2048
 2049
 2050
 2051
 2052
 2053
 2054
 2055
 2056
 2057
 2058
 2059
 2060
 2061
 2062
 2063
 2064
 2065
 2066
 2067
 2068
 2069
 2070
 2071
 2072
 2073
 2074
 2075
 2076
 2077
 2078
 2079
 2080
 2081
 2082
 2083
 2084
 2085
 2086
 2087
 2088
 2089
 2090
 2091
 2092
 2093
 2094
 2095
 2096
 2097
 2098
 2099
 2100
 2101
 2102
 2103
 2104
 2105
 2106
 2107
 2108
 2109
 2110
 2111
 2112
 2113
 2114
 2115
 2116
 2117
 2118
 2119
 2120
 2121
 2122
 2123
 2124
 2125
 2126
 2127
 2128
 2129
 2130
 2131
 2132
 2133
 2134
 2135
 2136
 2137
 2138
 2139
 2140
 2141
 2142
 2143
 2144
 2145
 2146
 2147
 2148
 2149
 2150
 2151
 2152
 2153
 2154
 2155
 2156
 2157
 2158
 2159
 2160
 2161
 2162
 2163
 2164
 2165
 2166
 2167
 2168
 2169
 2170
 2171
 2172
 2173
 2174
 2175
 2176
 2177
 2178
 2179
 2180
 2181
 2182
 2183
 2184
 2185
 2186
 2187
 2188
 2189
 2190
 2191
 2192
 2193
 2194
 2195
 2196
 2197
 2198
 2199
 2200
 2201
 2202
 2203
 2204
 2205
 2206
 2207
 2208
 2209
 2210
 2211
 2212
 2213
 2214
 2215
 2216
 2217
 2218
 2219
 2220
 2221
 2222
 2223
 2224
 2225
 2226
 2227
 2228
 2229
 2230
 2231
 2232
 2233
 2234
 2235
 2236
 2237
 2238
 2239
 2240
 2241
 2242
 2243
 2244
 2245
 2246
 2247
 2248
 2249
 2250
 2251
 2252
 2253
 2254
 2255
 2256
 2257
 2258
 2259
 2260
 2261
 2262
 2263
 2264
 2265
 2266
 2267
 2268
 2269
 2270
 2271
 2272
 2273
 2274
 2275
 2276
 2277
 2278
 2279
 2280
 2281
 2282
 2283
 2284
 2285
 2286
 2287
 2288
 2289
 2290
 2291
 2292
 2293
 2294
 2295
 2296
 2297
 2298
 2299
 2300
 2301
 2302
 2303
 2304
 2305
 2306
 2307
 2308
 2309
 2310
 2311
 2312
 2313
 2314
 2315
 2316
 2317
 2318
 2319
 2320
 2321
 2322
 2323
 2324
 2325
 2326
 2327
 2328
 2329
 2330
 2331
 2332
 2333
 2334
 2335
 2336
 2337
 2338
 2339
 2340
 2341
 2342
 2343
 2344
 2345
 2346
 2347
 2348
 2349
 2350
 2351
 2352
 2353
 2354
 2355
 2356
 2357
 2358
 2359
 2360
 2361
 2362
 2363
 2364
 2365
 2366
 2367
 2368
 2369
 2370
 2371
 2372
 2373
 2374
 2375
 2376
 2377
 2378
 2379
 2380
 2381
 2382
 2383
 2384
 2385
 2386
 2387
 2388
 2389
 2390
 2391
 2392
 2393
 2394

08564900 00000000

ЦЕНТРАЛЬНОЕ ПРАВЛЕНИЕ
БЕЛОРУССКОГО РАБОЧЕГО КЛАССА

РАБОТНИКОВ ИСПУССТА

57/87

[Handwritten signature]

Արժանյառն լիցիա պոեզիա՝ Արմենակյան, Ս

[illegible]

საშინაო პოლიტიკის მიზანმიმართული
პოლიტიკის განხორციელება

[illegible]

/ 53642 /

საგმეო-მედიკალი ?

1. Answer 15.

ხელოვნების მუშაკთა პროფკავშირის განკარგულება სპარსეთში მივ-
ლინების პერიოდში გოგიტიძისთვის ბინის შენარჩუნების თაობაზე

18.09.1928, თბილისი

საქართველოს თეატრის, მუსიკის, კინოსა და ქორეოგრაფიის სახელმწიფო
მუზეუმის ხელნაწერთა და საარქივო დოკუმენტთა ფონდი. ფ. 15. ხ. 6584.

სფეროში ნამდვილი კარტბლანში იყო გახსნილი საქმოსანი ადამიანებისთვის. მომენტი ჩემ მიერ სწორად იყო შერჩეული და ჩემი გულმოდგინება ლეენისთვის სპარსეთში გასვლის უფლების მოსაპოვებლად მეტად დროული გახლდათ. მაგრამ მან, დადო რა ჩვენთან ხელშეკრულება და ნაილო რა ჩვენგან ერთი სურათი (სახელწოდება არ მახსოვს), სამწუხაროდ, ჩემი კეთილშობილური ნამოწყება ვერ გაამართლა.

ცკ-ს გადანყვეტილების შემდეგ არუსტამოვის გოსკინპრომიდან დათხოვნის თაობაზე, გადანყდა, იმავე დროს, ჩემი გაგზავნა სპარსეთში კინოსაქმიანობის გაშლის მიზნით. გაიცა ვიზა და მეც გავემგზავრე.

მიმაჩნია, რომ ამ მოგზაურობის აღწერა არ იქნება ინტერესმოკლებული. მაშინ სპარსეთში თბილისის გავლით მიემგზავრებოდა ვინმე პირონე, ბელგიის მოქალაქე და მასთან ერთად ჭიათურაში მარგანეცის წარმოებასთან დაკავშირებული ფრანგი, რომლის გვარსაც ვერ ვიხსენებ. ვისარგებლე ამ გარემოებით და შევეურთდი მათ. მივემგზავრებოდით ჯულფა-თავრიზის გავლით; და კიდევ უფრო შორს. ჩამოვედით საბჭოთა ჯულფაში და მოგვიჩნია ჩვენი ვიზების სასაზღვრო პუნქტში დარეგისტრირება. აქვე მოგვიხდა ფეხით გადავსულიყავით სარკინიგზო ხიდზე. ასე აღმოვჩნდით სპარსულ ჯულფაში. მახსოვს, ეს საღამოს ხუთი საათისთვის მოხდა. იდგა ზამთარი, დეკემბრის თვე იყო და საშინლად ციოდა.

პასპორტების სავალდებულო გაფორმების შემდეგ მოვთავსდით მე-2 კლასის (რბილ) ვაგონებში, მაგრამ ჩვენი ვაგონი მინებჩამტვრეული აღმოჩნდა. უნდა ითქვას ისიც, რომ ეს ვაგონები ამიერკავკასიის სარკინიგზო უწყებას ეკუთვნოდა – ჯერ კიდევ მეფის რეჟიმის დროს ეს რკინიგზა რუსეთის მთავრობის მიერ იყო გაყვანილი თავრიზამდე, ხოლო გასაბჭოების მერე ვ. ი. ლენინმა იგი, მთელი თავისი ინვენტარით, უანგაროდ გადასცა სპარსეთის მთავრობას...²

ჩვენთან, ანგარიშსწორების მიზნით, იგი ხშირად ჩამოდიოდა თბილისში. ბოლო მისი ჩამოსვლა თითქმის დაემთხვა ჩემს სპარსეთში გამგზავრებას. სხვათა შორის, ისიც სპარსეთში მიდიოდა და ჩვენ ორივენი გავემგზავრეთ სპარსეთში...

---

2 ხელნაწერში აზრი წყდება. (გამომც. შენ.)

პახალგაზრდობიდან, ჯერ კიდევ გიმნაზიის სკამიდან, მე ვიყავი გატაცებული თეატრალური სცენით.

ქ. ოზურგეთში ჯერ არავითარი თეატრის შენობა არ არსებობდა. არაერთხელ სხვა და სხვა შენობებში, ჩემი ინიციატივით და დაუღალავი შრომით, იმართებოდა სცენის მოყვარეთა მონაწილეობით წარმოდგენები.

პირადათ მე ვიღებდი მონაწილეობას ამ წარმოდგენებში და ვასრულებდი მთავარ როლებს შემდეგ პიესებში: და-ძმა ციმბირელი, პატარა კახი, სამშობლო და სხვ. მრავალ ვოდევნილებში და ერთმოქმედებიან პიესებში. ხშირად თვით ვიყავი რეჟიზიტორი, ბილეთების გამყიდველი ბინებზე.

ვაი-ვაგლახით, ვშოულობდი საჭირო ფიცრებს ადგილობრივი ვაჭრებისაგან სცენის მოსაწყობად, იმ პირობით რომ ფიცრებში ლურსმანი არ ჩამეჭედა და ფიცარი არ გამეფუჭებინა. ეს რომ პირნათლად შემესრულებინა ფიცრის პატრონის წინაშე იატაკი სულ იყო დაფარული ნოხებით და როცა მსახიობები გამოდიოდნენ სცენაზე იატაკი იწყებდა ცეკვას. ასეთ ხალტურულ პირობებში იდგმებოდა წარმოდგენები, მაგრამ მაინც ხალხი ძლიერ ეტანებოდა თეატრს. ასეთმა მდგომარეობამ პრობლემად დამისახა ამეშენებინა თეატრი რათაც არ უნდა დამჯდენოდა ის. ეს გახდა ჩემთვის ოცნებად. და ბოლოს ეს ოცნება მოვიყვანე

---

3 მეოთხე რვეულის ეს ტექსტი დღიურში ქართულ ენაზეა; ავტორის სტილი დაცულია. (გამომც. შენ).

სისრულეში. 1914 წ. ივნისში ავაშენე თეატრი 360 კაცის ტევადობით, თავისი ელექტრო სადგურით, თვით სცენის მოხაზულობა აღებული იყო ზუბალაშვილის სახალხო თეატრის სცენის მიხედვით. წინასწარ ვიცოდი რომ ოზურგეთის მოსახლეობა, რომელიც შესდგებოდა 4 000 მცხოვრებლებისაგან ვერ შეძლებდა გამართლებას იმ ხარჯებისას, რომელიც გაწეული იყო თეატრის მოწყობისთვის.

მივალწიე იმას რაც მე გულით მინდოდა. თეატრი აშენდა. დიდი ზეიმით, ლ. მესხიშვილის მონაწილეობით, გაიხსნა თეატრი პიესა კრეშჩინსკის⁴ ქორწინების დადგმით. ხალხი დიდი აღტაცებით შეხვდა. მრავალი მისალოცველი დეპეშები მივიღე სხვა და სხვა ქალაქებიდან. მახსოვს ბაქოს სომხეთის – Армянское человеколюбивое общество-საგან იყო მოლოცვა.

შემდეგ წლებში თეატრში რეგულ. იდგმებოდა წარმოდგენები ადგილ. სცენის მოყვარეთა მონაწილეობით ჩემი რეჟისორობით. აგრეთვე ქუთაისიდან, ბათუმიდან გასტროლებზე ჩამოდიოდნენ ჩემთან აქტიორები, საოპერო-თეატრის არტისტები, როგორც მაგალითად ვანო სარაჯიშვილი და სხვები.

აგრეთვე იმართებოდა თეატრში ლიტ. საღამოები, ლექციები და კრებები. თეატრს, ჩამოსულ აქტიორებს უთმობდი მინიმალურ ფასებში, ასე რომ ხარჯებს არც კი ფარავდა, მაგრამ ეს არ მაშინებდა, რადგან ჩემი დევიზი იყო მოზიდვა ჩემი

---

4 უნდა იყოს კრეჩინსკი (გამომც. შენ.)

სამშობლოს საუკეთესო ძალების; და ამით დამეინტერესებინა ქალაქ ოზურგეთის მცხოვრებლები თეატრით და მისი მუშაობით, რასაც მართლა მივაღწიე. დიდათ დაინტერესდა მაშინდელი ოზურგეთის საზოგადოება სპექტაკლების დადგმებით.

შემდეგში მე გადავწყვიტე დამედგა ოზურ. სცენაზე ნათარგმნი პიესა *Дни нашей жизни*. ამ მიზნით სპეციალურად მოვიწვიე მიხ. ჭიაურელი სცენის დეკორაციების დასახატად. კარგად მახსოვს მივეცი ამ სამუშაოში მ. ჭიაურელს 600 მან. ოქროთი მაშინ როდესაც ორ ამ წარმოდგენიდან მე მივიღე 300-400 მან. მეტის გამეორება ამ პიესისა არ შეიძლებოდა, რადგან თეატრში დადიოდა ერთი და იგივე საზოგადოება.

აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ იყვნენ მეცენატები, რომლებიც აშენებდნენ თეატრს ქველმოქმედების მიზნით. მაგრამ ჩემი მიზანი თეატრის გამართვისა, იყო ჩემი უაღრესად გატაცება ხელოვნებისადმი და ამ ხელოვნების სიყვარულის ჩანერგვა ხალხში. რომელიც მაშვინ არ იყო ისე გავრცელებული, როგორც ეხლა.

მახსოვს ისტორიული ხასიათის პიესებისათვის მე სპეციალურად შეეაკერვინე ქულაჯები ძვირფასი აბრეშუმის და ხავერდის ქსოვილიდან, რომელიც ოსმალოების შემოსვლისას 1918 წელს ქ. ოზურ. ყველაფერი ეს და თეატრის გასანათებელი ორი დინამო მანქანა – ყველაფერი ეს წაღებული და განადგურებული იყო.

და ბოლოს მე გადავწყვიტე და მოვიყვანე სის-

რულეში დადგმა პირველი კინო სურათისა „ქრისტიანე“ ეგ. ნინოშვილის მოთხრობის მიხედვით. ამ დადგმის შესასრულებლად მე მოვიწვია რეჟისორი ალ. ნუნუნავა, რომელმაც ხელმძღვანელობა გაუწია ორი მოქმედების რეჟისორობას უშუალოდ, ხოლო დანარჩენი ორი მოქმედების შესრულების ხელმძღვანელობა მომიხდა მე, რადგან ნუნუნავამ მიმატოვა – წავიდა როსტოვში. მახსოვს კარგათ თუ როგორი წვალეებით ვიღებდი ამ სურათს სახალხო სახლის სახურავზე (ყოფილი ზუბალაშვილის – ახლა მარჯანიშვილის თეატრი).

საიდან მქონდა თანხები ამ სურათის გადასაღებად? უნდა მოგახსენოთ, რომ ამ მიზნისათვის ვართმევდი თამასუქებს სხვა და სხვა კეთილშობილ ხალხს, რომლებსაც ესმოდათ სარგებლობა ჩემს მიერ წამოწყებული საქმისა, როგორც მაგალითად ბართლომე კილაძე, ნოე სიხარულიძე, რომლებსაც ბანკში ქონდათ კრედიტი გახსნილი, ამ თამასუქებს მე ვანაღდებდი ბანკში და შემდეგში თან და თან ვიხდიდი ვალს. უნდა მოგახსენოთ, რომ სურათმა ვერ გამოისყიდა თავისი თავი, მაგრამ მორალურად მე მივიღე კმაყოფილება იმით, რომ ფართე მასებს საქართველოს უჩვენე პირველი კინო სურათი, რომელიც მე ჩამოვატარე საქართველოს თითქმის ყველა რაიონებში.

საბჭოთა ხელისუფლების დროს ყველა კინო სურათი, შემიძლია თამამად ვთქვა, გამოშვებული იყო უშუალოდ ჩემი ხელმძღვანელობით, მიუხედავად იმისა, რომ იყვნენ ჩემთან რეჟისორები, კარ-

მარჯუნიდან: გ. გოგიტიძის ქვისლი ნიკოლოზ დოლიძე, გერმანე გოგიტიძე
და ორი უცნობი პირი

გერმანე გოგიტიძის საოჯახო ფოტოარქივიდან. ფოტო მოგვაწოდა მარიკა
ღვინიანიძემ და მანანა ბადაშვილმა

გი მცოდნეები ამ საქმისა, მაგრამ, რადგან ისინი რუსები იყვნენ და ჩვენს ყოფა-ცხოვრებას კარგად არ იცნობდნენ, ამიტომ მე მიხდებოდა მითითება ყველა ამაზედ. უმეტესი ნაწილი დადგმის სიუჟეტებისა გამომდინარეობდა ჩემი უშუალო ინიციატივით.

ამით მინდა ვთქვა, რომ მე ვმუშაობდი არა როგორც დირექტორი და მეთაური ამ დაწესებულებისა, არამედ როგორც უშუალო ხელმძღვანელი, გატაცებული ჩემთვის საყვარელი საქმისა.

ქართული კინოს წარსულიდან¹

ოციანი წლების დასასრულს ქართველ კინომუშაკთა ერთ წრეში დაისვა საკითხი საქართველოს რევოლუციური წარსულის ამსახველი ნაწარმოების შექმნისა. რადგან ასეთი სცენარი არ არსებობდა, გადაწყდა ქართველი მწერლის რომელიმე თხზულების ეკრანიზაცია მოეხდინათ. არჩევანი შეჩერდა ე. ნინოშვილის „ჯანყი გურიაში“-ზე, რომლის დადგმის ინიციატივა მთლიანად რეჟისორ ალ. ნუნუნავას ეკუთვნოდა. მე მხარი არ დაუჭირე პატივცემულ რეჟისორს ამ საქმეში. რადგან, ჯერ ერთი, მიმაჩნდა რომ ეგნატე ნინოშვილის ეს ნაწარმოები არ გამოდგებოდა ეკრანიზაციისათვის და მეორეც, სიუჟეტით გათვალისწინებული მასობრივი სცენები იმ ხანად ჩვენ არ გვქონდა. მაგრამ ზემდგომმა ორგანოებმა არ გაიზიარეს ჩემი

¹ გ. გოგიტიძის მოგონება „ქართული კინოს წარსულიდან“. ნაბეჭდი. 14 გვ. მასალა შემოვიდა კერძო პირის თამარ ჯვარშიშვილისგან 1979 წ. 6 ივლისს. დაცულია საქ. თეატრის, მუსიკის, კინოსა და ქორეოგრაფიის სახ. მუზეუმის ხელნაწერთა და საარქივო დოკუმენტთა ფონდში. ფ. 15. ხ. 20740/6; 22914. №62. მასალა მოგვანოდა საქართველოს თეატრის, მუსიკის, კინოსა და ქორეოგრაფიის სახელმწიფო მუზეუმის ხელნაწერთა და საარქივო დოკუმენტთა ფონდის მცველმა – თამარ მაისურაძემ.

მოსაზრებები და მხარი დაუჭირეს ალ. ნუნუნავას წამოწყებას.

ამგვარად, მოსახდენი მოხდა; სცენარი დაამტკიცეს და ფილმის დადგმა მიანდეს ალექსანდრე ნუნუნავას.

კარგად მახსოვს, – როდესაც დამტკიცდა ფილმის დასადგმელად საჭირო თანხების წინასწარი ხარჯთაღრიცხვა, ასეთი რეზოლუცია დავადე: „ბუხჰალტერიას“, – გაეცით ავანსის სახით ათი ათასი მანეთი“, თან ასეთი, ბუხჰალტერიისათვის ნაკლებად საგულისხმო შენიშვნაც წავანერე: „გულისტკივილით ვიძლევი ამ ფულს, კინოფილმის წარმატებისა არ მჯერა“, გარდა ამისა, სახკომსაბჭოს თავმჯდომარის ლ. ქართველიშვილის სახელზე დავნერე მოხსენებითი ბარათი, რომელშიაც დეტალურად ჩამოვაყალიბე ჩემი მოსაზრებანი ფილმ „ჯანყი გურიის“ დადგმის თაობაზე და ვიძლეოდი გაფრთხილებას, რომ სურათი უდიდეს ხარჯებს მოითხოვს, ხოლო საჭირო ეფექტი მის დადგმას არ მოჰყვება მეტეჟი, სულ მალე დამტკიცდა, რომ ჩემს შიშს გარკვეული საფუძველი ჰქონდა. ფილმის დადგმაზე ბევრად მეტი დაიხარჯა, ვიდრე ეს ხარჯთაღრიცხვით იყო გათვალისწინებული, რაც ძალიან მძიმე ტვირთად დაანვა სახკინმრენვს.

სახკომსაბჭოს თავმჯდომარემ დაივიწყა მის სახელზე გაგზავნილი ჩემი მოხსენებითი ბარათი და კინალამ პასუხისგებაში მიგვცა მეც და სახკინმრენვის გამგეობის თავმჯდომარე გრ. არუსტანოვიც (ეს უკანასკნელი აქტიურად უჭერ-

და მხარს ალ. წუნუნავას ამ საქმეში). პასუხისგებას მე ისევ იმ მოხსენებითმა ბარათმა გადამარჩინა, არუსტანოვი კი იძულებული გახდა დაეტოვებინა სახკინმრეწვი.

ამის შემდეგ ჩემსა და არუსტანოვს შორის ხშირი იყო ხოლმე უსიამოვნება, მაგრამ ამას ყოველთვის საქმე იწვევდა და არა პირადი დამოკიდებულება. მე ღრმად ვცემდი პატივს ამ შესანიშნავ ადამიანს და ახლაც თავს ვიხრი მისი ხსოვნის წინაშე (იგი სამამულო ომის დროს დაიღუპა). მიუხედავად ყველაფრისა, ჩვენ ბოლომდე ვმეგობრობდით ერთმანეთს და პირადულის გამო არასოდეს გვინწყენინებია ერთმანეთი.

გრ. არუსტანოვის სახკინმრეწვიდან წასვლის შემდეგ დიდხანს ველარც მე დავრჩი იქ. ამაში მცირე როლი ითამაშა „ჯანყი გურიაშის“ წარუმატებლობამ. მთავრობა უკმაყოფილო იყო ჩვენი ნამუშევრით. პარტიის ცენტრალური კომიტეტის გადაწყვეტილებით გამანთავისუფლეს სახკინმრეწვიდან და გამგზავნეს ირანში საკმაოდ სერიოზული დავალებით: უნდა მომეგვარებინა ირანში ჩვენი კინოპროდუქციის გავრცელების საქმე. მაგრამ ვიდრე ირანში ჩემს ჩასვლას აღვწერდე, ცოტა უკან უნდა დავიხიო.

ამ ამბებამდე ჯერ კიდევ ერთი წლით ადრე ჩემი ინიციატივით თეირანში გაგზავნილ იქნა ვინმე ალ. ლევინი, კინოსაქმოსანი. ადრე, როცა ჯერ კიდევ არა გვქონდა დამყარებული უშუალო კავშირი უცხოელ კინომწარმოებლებთან, ამ ლევინს სა-

კუთარი რისკით ჩამოჰქონდა ხოლმე საზღვარგარეთიდან კინოსურათები. სწორედ ლევინმა ჩამოიტანა ჩვენში „ტარზანი“, „ნიბელუნგები“ და სხვა „ბოევიკები“, რომელთაც დიდი მოწონება ჰქონდათ მაყურებელთა შორის. შემდეგში, როცა საბჭოთა კინომრეწველობამ მყარ ნიადაგზე დააყენა თავისი საქმიანობა და ოფიციალურად ხდებოდა ხოლმე უცხოური კინოფილმების მიღება, ლევინის მიერ ჩამოტანილი სურათები აღარავის სჭირდებოდა.

ვითვალისწინებდი რა ამ კაცის მოხერხებულობას და საქმიანობის უნარს, ჩემი მიზანი იყო გაგვეგზავნა ლევინი ირანში, როგორც ჩვენი კინომრეწველობის წარმომადგენელი, ქართული საბჭოთა ფილმების გასავრცელებლად. ლევინმა თანხმობა განაცხადა, იკისრა ჩვენი კინოსურათების შეძენა ნაღდ ანგარიშზე და ამ სურათების ჩვენება ირანის ტერიტორიაზე (ცხადია, საკუთარი რისკით). ვაგვარებდი რა აქ საქმეს, მე ორი ამოცანის შესრულებას ვისახავდი მიზნად. ერთი ის, რომ უცხოეთში გასულიყო ჩვენი სურათები, რასაც გარკვეული საპროპაგანდო მნიშვნელობა ჰქონდა და მეორე – კინოფილმების გაყიდვით მიღებული თანხა ჩვენი კინოწარმოების გასაძლიერებლად გამოგვეყენებინა.

უნდა ითქვას, რომ იმ დროს ირანში არავითარი კინომრეწველობა არ არსებობდა და ამიტომ ეს ქვეყანა საქმის მცოდნე კაცისთვის „ღია კარტს“ წარმოადგენდა. ამიტომ ვფიქრობდი, რომ ჩემი

იდეა უსაფუძვლო არ იყო და სწორედ შესაფერისი მომენტი გვექონდა საქმის დასაწყებად.

მაგრამ ლევინმა არ გაამართლა ჩემი ნდობა. დაგვიდო ხელშეკრულება, წაიღო ერთი სურთი (სახელწოდება სურათისა აღარ მახსოვს) და ცამ ჩაყლაპა თუ მიწამ, არ ვიცი. ჩემმა წამოწყებამ, ვერ გაამართლა. და აი, გამანთავისუფლეს თუ არა სახკინმრეწვიდან, გადაწყდა მოენდოთ ჩემთვის იმ გაუგებრობის გარკვევა, რაც ლევინის გადაკარგვამ გამოიწვია. ამასთანავე დამევალა იმ საქმის მოგვარება, რაც ლევინს უნდა გაეკეთებინა.

მომცეს ვიზა და გავემგზავრე ირანს.

სწორედ იმ დროს, როდესაც წასასვლელად ვემზადებოდი, შევიტყე, რომ თბილისიდან ირანში მიდის ვინმე პიროვნება, ბელგიელი მოქალაქე, მას მე ადრეც ვიცნობდი. ჯერ კიდევ საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებამდე იგი ფართო საქმიანობას ეწეოდა საქართველოს ტერიტორიაზე კინოფილმების დემონსტრირების დარგში. იგი საუკეთესო კინოთეატრებს ფლობდა („აპოლო“, „პალასი“), დიდი შემოსავალიც ჰქონდა. საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ მას ჩამოერთვა კინოთეატრები და იძულებული გახდა დაბრუნებულიყო სამშობლოში. მაგრამ არც ამის შემდეგ შეუწყვეტია ურთიერთობა ჩვენთან, იქიდან გვიგზავნიდა კინოსურათებს და პერიოდულად ჩამოდიოდა კიდევ თბილისში ანგარიშის გასასწორებლად. მისი უკანასკნელი ჩამოსვლა სწორედ იმ მომენტს დაემთხვა, როდესაც მე ირანს გა-

სამგზავრებლად ვემზადებოდი. თურმე პირონეც თბილისიდან ირანისაკენ აპირებდა წასვლას. ვისარგებლე შემთხვევით და გავიჩინე თანამგზავრი ამ შორ და ძნელ გზაზე. ეს იყო 1928 წლის დეკემბერი. ჩვენ უნდა გაგვევლო ჯულფაზე, თავრიზზე და შემდეგ მივსულიყავით თეირანს.

გავაფორმეთ თუ არა საბჭოთა ჯულფაში სათანადო დოკუმენტები, დაუყოვნებლივ განვაგრძეთ გზა უკვე საბჭოთა საზღვრებს იქით. ფეხით გადავიარეთ რკინიგზის ხიდი და აღმოვჩნდით ირანის ჯულფაში.

ხელახლა დაიწყო დოკუმენტების გაფორმების პროცედურა. როგორც იქნა, თავი დავალწიეთ ირანელ სასაზღვრო ხელისუფლებს და ჩავსხედით მატარებელში. ჩვენ მეორე კლასის (რბილ) ვაგონში ვგქონდა ბილეთები, მაგრამ ვაგონს არც ერთი ფანჯარა არ ჰქონდა მთელი. არ დაგავიწყდეთ, რომ დეკემბერი იდგა და საშინლად ციოდა. როგორც შემდეგ გავიგეთ, თავის დროზე ეს ვაგონები ამიერკავკასიის რკინიგზას ეკუთვნოდა. ჯერ კიდევ მეფის რუსეთს გაუყვანია აქ რკინიგზა, რომელიც იმხანად ერთადერთი სარკინიგზო ხაზი იყო მთელს ირანში. ამიერკავკასიაში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ ეს ხაზი მთელი ინვენტარით ლენინმა სრულიად უსასყიდლოდ გადასცა ირანის ხელისუფლებას. მატარებელი 5 ვაგონისაგან შედგებოდა. აქედან ერთი მეორე კლასის ვაგონი იყო, დანარჩენი კი – მესამე კლასის. მგზავრები ცოტანი ვიყავით. ნახევრად ცარიელი მი-

რახრახებდა მატარებელი. საღამოს 7 საათზე რომ გავიდოდით ჯულფადან, დილით თავრიზში უნდა ვყოფილიყავით. ჯერ ადგილიდან არ დავძრულიყავით, რომ ვაგონში შემოვიდა მეფისდროინდელი რკინიგზელის ფორმაში გამოწყობილი კაცი, რომელიც გარეგნულად ქართველს ჰგავდა. თამამად ეჭირა თავი, ეტყობოდა შინაური კაცი იყო აქ. „რომელია აქ ბატონი გოგიტიძე?“ – რუსულად იკითხა. ოდნავ შემკრთალმა ვუპასუხე რომ გოგიტიძე მე ვარ. მაშინვე ხელი გამომიწოდა ჩამოსართმევად და ქართულად მეკითხება: „ქართველი ხართ?“ მეც დავეუდასტურე ჩემი ქართველობა. ჩემის მხრივ მეც დავინტერესდი მისი ვინაობით. გამოირკვა, რომ რევოლუციამდე მემანქანედ მუშაობდა ამ ხაზზე და მეფის გადაგდების შემდეგაც აქვე დარჩენილა სამუშაოდ. გვარიც ვკითხე, მაგრამ სამწუხაროდ, ახლა აღარ მაგონდება. გავაცანი პირონე და გაიბა მასლაათი რუსულ ენზე (პირონე შესანიშნავად ფლობდა რუსულ ენას). ქართველ რკინიგზელს ვკითხე როგორ მიპოვნა, მან სიცილით მიპასუხა: „აქაურობის ბატონ-პატრონი მე ვარ. როგორც კი ვინმე ჩამოდის აქეთ საბჭოთა ჯულფადან, მაშინვე შევიტყობ თუ ვინ არის, იქნებ ნაცნობი გამოჩნდეს ვინმე. ცხადია, ძალიან სასიამოვნოა ჩემთვის ჩემს თანამემამულეებთან შეხვედრაო“. შუა საუბარში რომ ვართ, პირონემ საათს დახედა და გვითხრა, რომ მატარებელი რამდენიმე წუთის შემდეგ უნდა გავიდეს სადგურიდან. ჩვენმა ახალმა ნაცნობმა ამის გაგონებაზე ისევ ჩაიცინა: „მატარებელი ჩემს

განკარგულებაშია, როცა მომესურვება, მაშინ ნავაო". ამ სიტყვებზე ცოტა უხერხულად შეიშმუშნა სიზუსტესა და აკურატულობას მიჩვეული ჩვენი ბელგიელი თანამგზავრი. კიდევ რამდენიმე წუთი ვისაუბრეთ და ბოლოს, როგორც იქნა, წამოდგა ჩვენი ახალი ნაცნობი. არ გამოგვემშვიდობა, კიდევ შემოგივლითო. მალე მატარებელიც დაიძრა. აუჩქარებლად შეუყვა აღმართს და ორი საათის შემდეგ მეზობელ სადგურს მივალწიეთ. როგორც ვთქვი, ვაგონში აუტანელი სიცივე იყო და აბა რა დაგვაძინებდა. ქარი თავისუფლად დათარეშობდა დამსხვრეულ ფანჯრებში. გაიღო კარები და ისევ შემოყო თავი ჩვენმა ნაცნობმა. მოგვკიდა ხელი და ორთავენი ჩამოგვიყვანა ვაგონიდან. თურმე იქვე ახლოს, სადგურიდან ათი წუთის სავალზე, სოფელი მარანი ყოფილა, სადაც შაჰაბასის დროს გადმოსახლებული ქართველები ცხოვრობენ. ნავიდეთო, გვეუბნება. ძალიან გაუხარდებათო ჩვენი სტუმრობა. ჩვენ კატეგორიული უარი ვუთხარით, რადგან ამ შუალამისას ორიოდე წუთით მისვლა ვერაფერი სტუმრობა იქნებოდა მასპინძლებისათვის. თანაც ჩვენ მგზავრები ვართ – ვეუბნები და მატარებელმა ჩვენ ხომ არ უნდა დაგვინყოს მეთქი ლოდინი. ჩვენი ნაცნობ ამაზე ისევ მხიარულად იცინის. რადგან სოფელში ვერ წაგვიყვანა, სადგურის ბუფეტში შეგვათრია. აქ ჩვენ ნამდვილად დავრწმუნდით, რომ ის აქაურობის სრული ბატონ-პატრონი ყოფილა. მოითხოვა ძვირფასი სასმელები და ბოდიში მოიხადა, რომ კახური ღვი-

ნით ვერ გაგვიმასპინძლდა. თხუთმეტიოდე წუთი იქ ვისხედით. შემდეგ მიგვაცილა ვაგონამდე და დაგვპირდა ისევ გინახულებთო. ასე გაგრძელდა დილამდე, ვიდრე ბოლო გაჩერებამდე მივიდოდით. ყოველ სადგურზე გვენვეოდა და სადგურის ბუფე-ტისაკენ გაგვიძღვებოდა ხოლმე.

ძლივს მივალწიეთ თავრიზამდე. ჩაგვსვა ეტლ-ში და დიდის ამბით გამოგვემშვიდობა. სადგური საკმაოდ მოშორებული იყო ქალაქიდან და ამიტომ კარგად მოშუადღევებული იყო, როცა ქალაქს მივალწიეთ.

თავრიზი ძალზე თავისებური ქალაქია. ცენტრალური ნაწილი ასე თუ ისე ევროპულ ყაიდაზე იყო მოწყობილი. ორიოდე სწორი ქუჩა და რამდენიმე ორსართულიანი შენობა აძლევდა ამგვარ იერს ქალაქის ამ ნაწილს. დანარჩენი, ბევრად უფრო დიდი ნაწილი ქალაქისა ტიპიურ აღმოსავლურ იერს ატარებდა თავისი მიხვეულ-მოხვეული, ვიწრო ქუჩებით. იმ დროს ქალაქში ერთადერთი სასტუმრო იყო. ძალზე პრიმიტიულად მოწყობილი. რას ვიზამდით, ვიქირავეთ ნომერი სასტუმროში იმ იმედით, რომ მეორე დღესვე გავემგზავრებოდით თეირანს.

თავრიზის თვალყურების დროს ვნახეთ იქაური კინოთეატრიც, – ერთადერთი მთელ ქალაქში. მისი მფლობელი იყო ვინმე იაკობსონი (მე მას ჯერ კიდევ ბათუმიდან ვიცნობდი). წინადადება მივეცი ეკისრა საბჭოური კინოსურათების დემონსტრირება თავისი კინოთეატრის ეკრანზე. თავაზიანი

უარი მითხრა. მიზეზად კი ის დაასახელა, რომ აქ თქვენს კინოფილმებს წარმატება არ ექნებაო. ცხადია, მე ვიგრძენი ამ უარის ფარული აზრი. მას არ სურდა გაენია რისკი, რომელიც, შესაძლოა მისთვის სავალალო შედეგით დამთავრებულიყო.

ქალაქის დათვალიერების დროს შევიარეთ იქაურ ბაზარშიც, რომელიც ტიპიური აზიური სიჭრელით გამოირჩეოდა. სხვათა შორის, აქ საბჭოთა კავშირში დამზადებულ საქონელსაც წავანყდით. მაგალითად ვნახეთ ჩვენი წარმოების შაქარი, „ტეფეს“ პარფიუმერული ნაწარმი და სხვ. თავრიზში რუსული გიმნაზიაც იყო გახსნილი, სადაც რუს ემიგრანტთა შვილები სწავლობდნენ. გიმნაზიის დირექტორად მუშაობდა ვინმე რუდოლფი, ცნობილი შავრაზმელი, ამიერკავკასიის სასწავლო ოლქის ყოფილი მზრუნველი.

ჩვენს მიერ წინასწარ შედგენილი გეგმის მიხედვით მეორე დღეს უნდა გავფრენილიყავით თეირანს. ჩრდილოეთ ირანში იმ დროს სამოქალაქო ავიაციის საქმეს განაგებდა გერმანული აქციონერული საზოგადოება „იუნკერსი“. ჩვენც ამ საზოგადოების კანტორაში წარვადგინეთ პასპორტები. მეორე დღეს გვაცნობეს, რომ ნაშუადღევს პირველ საათზე უნდა გამოვცხადებულიყავით აეროდრომზე, რომელიც კარგა მოშორებით იყო ქალაქისაგან. ვიქირავეთ ეტლი და ჩვენი ბარგი-ბარხანით გავეშურეთ აეროდრომისაკენ. არავითარი შენობა აეროდრომზე არ იყო. ერთი მოწმენდილი ტრიალი მინდორი იყო და სხვა არაფერი.

მოღრუბლული დღე იყო. უგემურად ცრიდა წვიმა. ჩამოვსხედით ჩემოდნებზე და დავინყეთ ლოდინი. მოაწია თვითმფრინავში ჩასხდომის დრომ. ჩავსხედით. მე პირველად ვიჯექი თვითმფრინავში და ამიტომ გასაგებია, რომ ვლელავდი. თვითმფრინავში ოთხი მგზავრისთვის იყო ადგილი. წინ დასხდნენ პირონე და კიდევ ერთი ბელგიელი, რომელიც ჩვენთან ერთად მოფრინავდა თეირანს. უკან მოვთავსდით მე და ერთი სპარსელი, რომელსაც ნითელ ხელსახოცში გახვეული ჰქონდა საოცრად მყრალი ყველი და ლავაში. მიგვაბეს სკამებზე, ცოტა ამის გამოც ავლელდი. ის იყო, აფრენას ვაპირებდით, რომ მშვენიერ ცხენზე ამხედრებული, ბოტიფორტებსა და ევროპულ კოსტუმში გამონყობილი მამაკაცი მოგვიახლოვდა. თვითმფრინავისაგან ცოტა მოშორებით შეაჩერა ცხენი და სუფთა ქართულით მითხრა: „გაუმარჯოს ამხანაგ გოგიტიძეს“. ვკითხე, ვინა ხარ მეთქი. მიპასუხა: „მე აქაური გერმანიის კონწოლი ვარ“. „სიტყვა „კონწოლი“ ნამდვილი ქართული (დასავლეთ საქართველოსათვის დამახასიათებელი) გამოთქმა იყო და მე ეს ძალიან მომეწონა. ისევ შევეკითხე „სად ისწავლეთ ქართული ენა?“ „ფოთში – მიპასუხა მან – ამხანაგმა სონიამ ციხეში მასწავლა“.

მშვიდობიანი ფრენა გვისურვა და შემოჰკრა ცხენს დეზები. შემდეგ შევიტყე რომ ეს კონსული პირველი იმპერიალისტური ომის დროს კონსულადვე მუშაობდა ქ. ფოთში. ომის გამოცხადებისთანავე მეფის მთავრობამ დააპატიმრა და ჩას-

ვა ციხეში. სადაც ვილაც „სონიას“ შეუსწავლებია მისთვის ქართული ენა.

ამ ვიზიტის შემდეგ მალე ავიჭერით ჰაერში. ვიფრინეთ დაახლოებით 10 წუთი და ისევ აეროდრომისაკენ დავიწყეთ დაშვება. ვხედავ იმავე აეროდრომზე დავფრინდით, რომელიც ათი წუთის წინ დავტოვეთ. გაოცებული ვეკითხებით მფრინავს თუ რა იყო ამ უცნაური გასეირნების მიზეზი. ცივად, ისე როგორც გერმანელს სჩვევია, გვიპასუხა, რომ ამინდი ნაკლებად საიმედოა საფრენად და ამიტომ დღეს ველარ გავფრინდებით. რა უნდა გვექნა, მოვიკიდეთ ზურგზე ჩვენი ჩემოდნები და ფეხით გავუდექით გზას ქალაქისაკენ. სალამომდე ძლივს მივლასლასდით სასტუმრომდე. ჩვენდა საუბედუროდ, ამინდი სულ უფრო და უფრო უარესდებოდა. ამოვარდა ქარი, დაიწყო თოვა. მეორე დღეს უფრო ცუდი ამინდი დადგა. საავიაციო კომპანიამ გამოგვიცხადა, რომ უამინდობის გამო თეირანს გაფრენა გადადებულია გაურკვეველი დროით. აღარ ვიცოდით რა გვექნა. ხომ არ შეგვეძლო დავმსხდარიყავით თავრიზში და გველოდა გამოდარებისათვის. გადავწყვიტეთ ავტომანქანა დაგვექირავებინა და იმით წავსულიყავით. გამოჩნდნენ პირები, რომლებმაც იკისრეს თეირანს ჩვენი წაყვანა. თუ გასამრჯელოს არ დავიშურებდით. თავრიზიდან ორასი კილომეტრია. შევუთანხმდით ერთ შოფერს, რომელსაც გერმანული „ბიუიკის“ ფირმის საკმაოდ ძლიერი მანქანა ჰყავდა. შოფერი თავრიზელი სომეხი იყო. მშვენივ-

რად ლაპარაკობდა ფრანგულ და ინგლისურ ენებზე. გავუკეთეთ მანქანის ბორბლებს ჯაჭვები, რომ არ გასრიდებულიყო თოვლზე და გავემგზავრეთ. ჩვენს უკან მოდიოდა „ფორდის“ მარკის მანქანა, რომელშიც, როგორც შემდეგ შევიტყეთ, ვილაც მდიდარი სპარსელი ქალბატონი მიდიოდა მსახურთან ერთად.

ქარი არ ცხრებოდა. სულ უფრო და უფრო ძნელი ხდებოდა მგზავრობა. იძულებული გავხდით ლამის გასათევი ადგილი გვეძებნა, რადგან მანქანაში ჯოჯოხეთურად ციოდა. ადგილობრივი მცხოვრებლები მიწურებში სახლობდნენ. ენით აუწერელ სიღატაკეში. ამასთან, როგორც გვითხრეს, ისეთი რწყილები სცოდნია აქეთ, რომ ველარ გავბედეთ მიწურებში ლამის გათევა. შოფერმა ერთ დანგრეულ შენობაზე მიგვითითა და ჩვენც იქით გავეშურეთ. ახლოს რომ მივედით, ვნახეთ, რომ უსახურავოდ დარჩენილი კედლებია მხოლოდ. შოფერმა გვითხრა აქ ზაფხულობით საფოსტო ცხენებს ასვენებენ ხოლმეო. ამას ადასტურებდნენ კედლების გასწვრივ გამართული ბაგები, რომლებშიაც, ჩვენდა საბედნიეროდ, საკმაო რაოდენობით აღმოჩნდა თივა. აი, სწორედ ამ თივამ გვიხსნა. შეშას აბა სად ვიშოვიდით ამ შუალამისას და ამიტომ თივას მოვუკიდეთ ცეცხლი. ნელნელა ვუმატებდით ცეცხლს თივას და ვითბობდით გათოშილ ხელფეხს. მალე ჩვენს ფარღალალა სადგომს მეორე მანქანაც მოუახლოვდა. მანქანიდან გამოვიდა აბრეშუმის შავ ჩადრში გახვეული ქალბატონი

თავისი მსახურით. მსახურმა მალე დაიძინა. ქალ-
ბატონი კი მთელი ღამე იჯდა ცეცხლის პირს ისე,
რომ ხმა არ ამოუღია, შემდეგ გავიგეთ, რომ ეს
ქალი მდიდარი ქვრივი ყოფილა და თეირანს სამ-
კურნალოდ მიეშურებოდა.

თენდებოდა შობა. 25 დეკემბერი. პირონემ
ამოიღო კონიაკი და როგორც ჭეშმარიტმა კათო-
ლიკემ მოგვილოცა ქრისტეს შობის დღე. უარს რო-
გორ ვიტყოდი კონიაკზე, მით უმეტეს ატმოსფერო
დიდად უწყობდა ხელს რელიგიური განწყობილე-
ბის შექმნას. თოვლი, ბაგა, გამოქვაბულის მსგავსი
შენობა. მბჟუტავი ცეცხლით განათებული ღამე
უფლებას გვაძლევდნენ გვეფიქრა, რომ ჩვენ ახალ
აღთქმაში აღწერილი ამბის უშუალო მონაწილენი
ვართ.

როგორც იყო, ირიჟრაჟა. თოვაც შეწყდა და დაუ-
ყოვნებლივ განვაგრძეთ გზა. გავიდა ცოტა ხანი
და მზემაც გამოაჭყიტა. მივაღექით მდინარეს,
არსად ხიდი არ იყო გადებული. გამოვედით მან-
ქანიდან. მგზავრებით დატვირთული მანქანა ვერ
გავიდოდა მეორე ნაპირზე. მაგრამ ფეხის დასველება
მაინც არ მოგვიხდა. ნაპირთან სპეციალურად მგზავ-
რების გადასაყვანად მოსული აქაური გლეხები
დაგვხვდნენ, რომლებმაც თავიანთი ზურგით გა-
დაგვიყვანეს მეორე ნაპირზე. ცხადია, მდინარის
გადასერვის ამავე საშუალებით ისარგებლა ჩვენმა
მოკრძალებულმა თანამგზავრმა ქვრივმა ქალმაც,
რომელმაც ჩვენი ერთად მგზავრობის მთელ მან-
ძილზე ერთხელ და უკანასკნელად მისცა თავს უფ-

ლება დაეშვა ისეთი თავისუფალი საქციელი, როგორიც იყო მამაკაცებისათვის მხიარულად ხელის დაქნევა. ჩვენც ღირსეულად დავაფასეთ მის მიერ დიდსულოვნად გაღებული ეს მსხვერპლი.

მზე სულ უფრო და უფრო მეტად გვაგრძნობინებდა თავის ძალას. ქარიც ჩადგა. სიცივე თითქმის აღარ გვანუხებდა. სალამოხანს საფოსტო სადგურსაც ვუწიეთ. რიგიანად გამოვიძინეთ და დილით ისევ გავუდექით გზას. მესამე დღის დასასრულს მივადექით ირანის დედაქალაქის – თეირანის კარიბჭეს.

თეირანს საკმაოდ დიდი ფართობი უჭირავს. ქალაქი ვაკე ადგილზეა გაშენებული. იმ დროს იშვიათად შეხვდებოდით სამსართულიან სახლებს. სასტუმრო, სადაც ჩვენ დავბინავდით, ქალაქის ცენტრში, ლალაზარის ქუჩაზე მდებარეობდა. სწორედ აქ იყო თავმოყრილი თითქმის ყველა მნიშვნელოვანი სავაჭრო დანესებულება. ჩვენი სასტუმროს პატრონი იყო ადგილობრივი სომეხი, რომელიც გამართულად ლაპარაკობდა რუსულ ენაზე. იმავე სალამოს მივაკვლიე ზემოხსენებულ ლევის და მოვიწვიე ჩემთან ნომერში. ცხადია, პირველი ჩემი კითხვა იყო, იცით თუ რა მიზეზით დაარღვია ლევინმა ჩვენი ხელშეკრულება, რომლის თანახმად მას ჩვენგან უნდა შეეძინა საბჭოთა წარმოების კინოსურათები ირანის ტერიტორიაზე გასავრცელებლად. აი, რა მიპასუხა ამ შეკითხვაზე: „თქვენი, საბჭოური სურათები აქაურ მთავრობას არ მოსწონს, ყოველ სურათში საბჭოთა პროპაგან-

დას ხედავს და უარს ამბობს მათ გაშვებაზე". ჩემს შენიშვნაზე, რომ მას ამის თქმის უფლება არა აქვს იმ ერთადერთი სურათის საფუძველზე, რომელიც ჩვენგან შეიძინა, მან არაფერი მიპასუხა. ველარ მოვითმინე და პირდაპირ მივახალე, რასაც ვფიქრობდი მის შესახებ. ვუთხარი, რომ იგი არამზადაა, რომ მან მოტყუებით ჩაიგდო ხელში ჩვენგან საზღვარგარეთ გასასვლელი ვიზა და რომ მისი ეს საქციელი სათანადო საზღაურს იმსახურებს და სხვ. ამით დამთავრდა ჩვენი საუბარი და მან ხმისამოუღებლად დასტოვა ნომერი. გადავწყვიტე მემოქმედნა დამოუკიდებლად. მით უმეტეს, რომ ამის უფლება მონიჭებული მქონდა ამიერკავკასიის მთავრობისაგან.

მეორე დღეს მივედი ჩვენს სრულუფლებიან წარმომადგენელთან ირანში ამხ. დავთიანთან და დეტალურად გავაცანი საქმის ვითარება. მირჩია მემოქმედნა დამოუკიდებლად და აქტიურად აღმითქვა, რომ საჭიროების შემთხვევაში დამეხმარებოდა. მისივე რჩევით გადანყდა თეირანში გაგვეხსნა საბჭოთა კინოს სადემონსტრაციო დარბაზი და გაგვეშვა ჩვენი კინოსურათები.

მთელ თეირანში ერთადერთი კინოთეატრი იყო იმ დროს და ისიც სადღაც ბნელ დარბაზში შეხიზნული. აქ უშვებდნენ უცხოურ ფილმებს, რომლებიც უკვე ხმარებიდან გამოსულიყო და ჩალის ფასად იყიდებოდა სამაგიეროდ. ამ სურათების ჩვენებით ირანელი კინოსაქმოსნები დიდძალ ფულს ხვეტდნენ. გადავწყვიტე დეტალურად შემესწავლა

მდგომარეობა და დაწვრილებითი მოხსენება გამეკეთებინა ჩვენი მთავრობისათვის იმ საქმის ირგვლივ, რომლის მოგვარებაც მე დამავალეს.

თეირანში ჩემი ყოფნისას მოულოდნელად სასტუმროში შენვია საქართველოში ერთ დროს კარგად ცნობილი კომერსანტი აკაკი ხოშტარია. სწორედ ის ხოშტარია, რომელთანაც მე ურთიერთობა მქონდა ფილმ „ქრისტიანეს“ დადგმაზე მუშაობის დროს (იხ. ჩემი წერილი ჟურნალ „საბჭოთა ხელოვნებაში“ 1957 წლის №10), როცა შეიტყო, თუ რა მიზნით ვიყავი ჩასული თეირანში, ბევრი ინანა, რომ თავის დროზე უარით შეხვდა ჩემს წინადადებას და ხელი არ მოკიდა ამ კეთილშობილურ საქმეს.

რამდენიმე დღის შემდეგ, როდესაც ჩემთვის საინტერესო საქმის ირგვლივ ყველაფერი გავიგე და დავაზუსტე, დავბრუნდი თბილისში. ჩამოსვლისთანავე წარვუდგინე მთავრობას მოხსენებითი ბარათი და აგრეთვე ამხ. დავთიანის წერილი ამავე საკითხზე. გადანყდა დაუყოვნებლივ შესდგომოდნენ საბჭოთა ფილმების ირანში გატანისა და ირანის კინოეკრანებზე მათი დემონსტრირების საქმეს. გაიცა განკარგულება თეირანში სპეციალურად საბჭოთა კინოების სადემონსტრაციო შენობის აგების თაობაზე. გარდა ამისა, გადანყდა ორგანიზაცია გაეკეთებინათ აგრეთვე ირანის ტერიტორიაზე ჩვენი ძალებით კინოსურათების გადაღებისათვის. ამ მიზნით მე დავუკავშირდი ერთ ირანელ კომერსანტს ვინმე ანტიკაჯის, რომელიც ჩემთან ერთად შეუდგებოდა ამ საქმის მოგვარებას.

დაიდო ხელშეკრულება ირანის მთავრობასთან საბჭოთა წარმოების კინოსურათების გასაშვებად. დაუყოვნებლივ გაიგზავნა ირანში „სოვ-კინოს“ „მეურაბპრომ ფილმის“, „უკრაინ-ფილმის“ და აგრეთვე ქართული კინოსტუდიის მიერ გამოშვებული ფილმები. დამამტკიცეს ამ საქმის სრულუფლებიან წარმომადგენლად ირანში და მეც თვენახევრის შემდეგ ხელახლა გავემგზავრე თეირანს. ჩემთან ერთად კინოგადაღებების ჩასატარებლად გამოემგზავრნენ ოპერატორი ფერდინანდ გეგელე და კიდევ ვინმე კრასლავსკი.

დავბინავდით თუ არა სასტუმროში, დაბარებულივით გამოცხადდა ჩემთან მკითხველისათვის უკვე კარგად ცნობილი ლევინი. როგორც ჩანდა, მას უკვე შეეტყო, რომ ჩვენი საქმე მკვიდრ ნიადაგზე დადგა და ამიტომ გადაწყვიტა საერთო ენა გამოენახა ჩემთან. სხვა რომ ველარაფერი გააწყოს, იფიქრა ქრთამით მივალწევთ მიზანს და შემომთავაზა 50 ათასი დოლარი და თან ერთი მეოთხედი წილი მისი წარმოებიდან მიღებული შემოსავლისა. ყოველივე ამის საფასურად მე უნდა ჩამეშალა წამოწყებული საქმე, უარი უნდა მეთქვა საბჭოთა მოქალაქეობაზე და მასთან ერთად უნდა დამეწყო მუშაობა. რასაკვირველია, მე ზიზლით უარეყავი მისი წინადადება და ამის შესახებ ვაცნობე კიდევც ამხ. დავთიანს. ამის შემდეგ მე და ლევინი ერთმანეთის აშკარა მტრებად ვიქექით.

იყო ასეთი შემთხვევა. ლევინმა საზღვარგარეთიდან მიიღო წმინდანწყლის რუსულ-ემიგრანტუ-

ლი სურათი «Тоска по родине». ლევინმა ფართო რეკლამა გაუკეთა სურათს. ფიქრობდა, რომ ამ ფილმს სიამოვნებით ნახავდნენ საბჭოთა მოქალაქეები, რომლებიც იმ დროს თეირანში მუშაობდნენ. მისი მოსაზრება თითქოს სწორი იყო, მაგრამ მწარედ მოტყუვდა. ჩემი წინადადებით ამხ. დავთიანმა ურჩია თეირანში მცხოვრებ საბჭოთა მოქალაქეებს ბოიკოტი გამოეცხადებინათ ფილმისათვის. ეს ერთადერთი საშუალება იყო ბრძოლისა ისეთი არამზადის წინააღმდეგ, როგორიც ლევინი იყო. ჩემმა ხერხმა გაჭრა, ლევინი პირში ჩალაგამოვლებული დარჩა.

ჩვენი საქმიანობის პერიოდში საშუალება მომეცა შევხვედროდი ირანის პრემიერ მინისტრს თეიმურ-ტაშს. იგი საკმაოდ განათლებული კაცი იყო, პეტერბურგის პაჟთა კორპუსი ჰქონდა დამთავრებული და ჩინებულად ფლობდა რუსულ ენას. დიდი წარმატება უწინასწარმეტყველა ჩვენს მიერ წამოწყებულ საქმეს, პირდაპირ ოქროს მთები დაგვიდგა სიტყვებით. მისი აზრით, პირველი, რაც ჩვენ უნდა გაგვეკეთებინა, ეს იყო შაჰის ერთ-ერთი სასახლის გადაღება. სადაც შაჰის დარბაზობა იმართებოდა ხოლმე, ჩვენ შევასრულეთ ეს დავალება. გადავიღეთ რიზა-შაჰის გამოსვლა სადარბაზოდ შვილთან ერთად, გადავიღეთ აგრეთვე საპარადო მუნდირებში გამოწყობილი შტაბის ოფიცრები და სხვ.

მაგრამ ძირითადი საქმე – კინოთეატრის შენობის აგება – რატომღაც ძალიან გაჭიანურდა.

ჩვენს წარმომადგენლობაში მომუშავე ერთ-ერთი ინჟინრის დახმარებით შედგა ხარჯთაღრიცხვა, რომლის მიხედვით რუსულ-ირანულ ბანკს უნდა დაეშვა სახსრები, მაგრამ ბანკის მმართველობა აგვიანებდა საკითხის გადაწყვეტას. ისინი ჩვენგან მოითხოვდნენ წმინდა საბანკო გარანტიას, რის მიცემის საშუალებაც ჩვენ არ გვქონდა. ამის გამო საქმე მეტიმეტად გაჭიანურდა. გადიოდა თვეები, საქმეს კი საიმედო პირი არ უჩანდა. ბოლოს, რის ვაივაგლახით გაბედა ბანკის დირექტორმა ჩვენი სურვილის დაკმაყოფილება. გახარებული გავქანდი ამხ. დავთიანთან სასიხარული ამბის შესატყობინებლად. მაგრამ ჩემს სიხარულს მალე შეეკვეცა ფრთები. როდესაც ჩვენი წარმომადგენლობის ერთ-ერთმა თანამშრომელმა წინ დამიდო ქალაქი, რომელმაც თავზარი დამცა. ირანის საგარეო საქმეთა სამინისტრო ატყობინებდა საბჭოთა წარმომადგენლობას, რომ საბჭოთა მოქალაქის გერმანე გოგიტიძის შემდგომი ყოფნა ირანის იქაური მთავრობისათვის სასურველი არ არის. ამიტომ ყოველგვარ გაუგებრობათა თავიდან აცილების მიზნით წინადადება ეძლევა მოქ. გოგიტიძეს დატოვოს ქ. თეირანი 6 საათის განმავლობაში. მთლიანად ირანის ტერიტორია კი – 36 საათის განმავლობაში. დოკუმენტს ხელს აწერდა თვით თეიმურ-ფაში².

მივხვდი, რომ ვილაცის ბინძური ხელი ერიო ამ საქმეში. ამავე ბინძურ ხელს ვგრძნობდი კინო-

2 უნდა იყოს თეიმურ-ტაში (გამომც. შენ.)

თეატრის შენობისათვის საჭირო მიწის ფართობის ძებნის დროს. უკვე საბოლოოდ შეთანხმებული, ფასზედაც მორიგებული ვიყავი მიწის მეპატრონეებთან, მეორე დღეს კი ეს უკანასკნელნი უარით მისტუმრებდნენ. ბოლოს ეს საიდუმლო კვანძი სრულიად უბრალოდ გაიხსნა. შევიტყე, რომ ლევი-ნი პროვოკაციულად მასმენდა ირანის მთავრობასთან, თითქოს მე ჩატანილი მქონდა ისეთი კინოსურათები, რომლებიც ირანის მთავრობის პოლიტიკისათვის საზიანო ხასიათს ატარებენ. როგორც ვხედავთ, მის შრომას ამაოდ არ ჩაუვლია, ვალში არ დამრჩა იმ გაბიაბრუებისთვის, რომელიც ადრე ვაგემე.

ძალა აღმართს ხნავსო, ნათქვამია. ავიკარი გუ-და-ნაბადი და გამოვწიე საქართველოსაკენ.

ასე დასრულდა ჩემი ირანული ეპოპეა.

*** (ლადო მესხიშვილი)¹

ლადო მესხიშვილი, ქართული სცენის გენიალური მსახიობი, ჩემთვის და მთელი ქართული ახალგაზრდობისათვის წარმოადგენდა (მაშინ მეც იმ ახალგაზრდობას მივეკუთვნებოდი) სცენიური ნიჭიერების სიდიადისა და გრანდიოზულობის განსახიერებას. და მართლაც, ლ. მესხიშვილი შესანიშნავი ხელოვანი გახლდათ. მისი ერთი გამოჩენაც კი მომწუსხველი იყო, ხოლო ბუნებრივი სიმშვენიერე, მისი ხრინიანი ხმა (ოდესღაც ყელის დაავადებით გამოწვეული), თითქოსდა ნაკლი სცენიური ხელოვნებისათვის, მის შემთხვევაში საპირისპირო ეფექტს იძლეოდა – ეს არანორმალური ხმა ალტაცებას იწვევდა მისი მაღალი სცენიური ნიჭიერების ყველა სხვა სილამაზესთან ერთად.

---

¹ გ. გოგიტიძის მოგონება, მეორე რვეული დასათაურებული არ არის – პირობითად აღვნიშნავთ „ლადო მესხიშვილი“. ავტოგრაფი რუსულ ენაზე. მელანი. 6 გვ. მასალა შემოვიდა კერძო პირის თ. ჯვარშიშვილისგან 1979 წ. 6 ივლისს. დაცულია საქ. თეატრის, მუსიკის, კინოსა და ქორეოგრაფიის სახ. მუზეუმის ხელნაწერთა და საარქივო დოკუმენტთა ფონდში. ფ. 15. ხ. 22.913. №62. მასალა მოგვანოდა საქართველოს თეატრის, მუსიკის, კინოსა და ქორეოგრაფიის სახელმწიფო მუზეუმის ხელნაწერთა და საარქივო დოკუმენტთა ფონდის მცველმა – თამარ მაისურაძემ.

დიახ, ის დიდი მსახიობი იყო. მისი სხვადასხვაგვარი სახასიათო ტიპები, მის მიერ განსახიერებულ სხვადასხვა სახის როლებში, ყოველ ცალკეულ შემთხვევაში, ყოველი ცალკეული როლისთვის იმდენად ნატიფად იყო დამუშავებული და ამაღლებული სცენიური ხელოვნების ამ დიდი ოსტატის მიერ, რომ აუდიტორია სრულიად მოხიბლული რჩებოდა.

გადიოდა წლები. იგი სულ უფრო და უფრო იპყრობდა და აჯადოებდა თავისი მსმენელების მრავალრიცხოვან კონტინგენტს.

1913 წელს ქართულმა საზოგადოებრიობამ გადანყვიტა აღენიშნა სასცენო ასპარეზზე მისი მაღალნაყოფიერი მოღვაწეობის 35 წლისთავი. მისი იუბილე საზეიმო ვითარებაში აღინიშნა მთელ საქართველოში. ქ. ოზურგეთში 1913 წელს ჩემი ინიციატივითა და ოზურგეთის უეზდის მეტყევის, გრიგოლ აბაკელიას, დახმარებით, რომელიც ქართველ მსახიობთა დიდი მეგობარი და მფარველი გახლდათ, მოეწყო საიუბილეო საღამო. მოწვეულ იქნა მსახიობთა ჯგუფი, რომლებმაც წარმოადგინეს „სამშობლო“ და „და-ძმა“ იუბილარის მონაწილეობით. ამ მიზნით, მე და აბაკელია საგანგებოდ გავემგზავრეთ თბილისში, რათა მოგვეპატიჟა მხცოვანი მსახიობი.

მისი ოზურგეთში ჩამოსვლა საზეიმოდ მოეწყო. ქალაქის თვითმმართველობა დეპუტატთა სახით, რომელთაც ქალაქის თავი მიუძღვებოდა, სადგურ ნატანებში შეხვდა იუბილარს. იუბილარი და

მარცხნიდან პირველი გრიგოლ აბაკელია მარცხნიდან მესამე გერმანე გოგიტიძე.

1912 წელი, ოზურგეთი

გრიგოლ აბაკელიას საოჯახო ფოტოარქივიდან. ფოტო მოგვეწოდა ნინო აბაკელიამ

მისი თანმხლები პირები – მსახიობთა დასი, განთავსდნენ ფაეტონებში, ორ-ორი კაცი თითოში; ხოლო, გურულ ეროვნულ სამოსში – „ჩაქურაში“, გამოწყობილ ნარჩევ გურულ მომღერალთა ესკორტი, ცხენებზე ამხედრებული გვერდიგვერდ მიჰყვებოდა ფაეტონებს და ჩამოსულებს განუმეორებელი გურული სიმღერებით ატკბობდა. ასე ჩაიყვანეს ისინი ქალაქში.

აქ მაღალი სტუმრისთვის მასობრივი მისასალმებელი მიტინგი მოეწყო. თეატრის შენობის უქონლობის გამო (მაშინ ჩემი თეატრი მხოლოდ შენდებოდა), სპექტაკლები კავალერიის ყაზარმებში გაიმართა. მაყურებელთა მოზღვაება იმდენად დიდი იყო, რომ შენობამ ყველა მსურველი ვერ დაიტია. მონაწილეობას არა მხოლოდ ოზურგეთის საზოგადოება იღებდა, ახლომდებარე სოფლებიდან და დასახლებებიდანაც იყო უამრავი მსურველი იუბილარი სცენაზე ეხილათ.

მოგებამ სპექტაკლიდან გადააჭარბა 700 მანეთს, რაც იმ დროისთვის მნიშვნელოვან თანხას წარმოადგენდა, და ის იუბილარს გადაეცა. გარდა ამისა, ოზურგეთში ყოფნისას მას სადილებსა და ვახშმებზე ეპატიუებოდნენ.

პირადად მე ჩემს ბინაზე გავმართე საპატივცემულო სადილი. იუბილარმა ამგვარი გულითადი მიღებით მეტად გულაჩუყებულმა, სადილის დროს მითხრა: „გერმანე, როცა შენი თეატრის მშენებლობა დასრულდება, ჩამოვალ და ანაზღაურების გარეშე მივიღებ მონაწილეობას თეატრის გახსნაში.“

ამ დაპირებას ჩვენმა მსცოვანმა, ამჟამად მხნედმოყოფმა დრამატურგმა და მსახიობმა შ. დადიანმა ასე უპასუხა: „ჩვენი პატივცემულო ლადო, თქვენ რომ ჩამოხვალთ, თუ მოგიპატიუეს, ამაში ჩვენ ეჭვი არ გვეპარება. მაგრამ ის, რომ თქვენ უსასყიდლოდ ითამაშებთ ამა თუ იმ როლს, ამაში კი ჩვენ ეჭვი გვეპარება.“

ერთი წლის შემდეგ თეატრის მშენებლობა და კეთილმოწყობა დასრულებული იყო და მეც ლადო კვლავ მოვიპატიუე.

მან პიესაში „კრეჩინსკის ქორწილი“ რასპლიუევის როლი შეასრულა. რა თქმა უნდა, ის, როგორც ყოველთვის, რასპლიუევის როლში ქართულ სცენაზე შეუცვლელი იყო.

მაყურებელი მოხიბლული იყო მისი თამაშით. გამგზავრებისას, რა თქმა უნდა, მე მას მივართვი პაკეტში ჩადებული შესაბამისი ჰონორარი. მან ალებაზე კატეგორიული უარი განაცხადა, მაგრამ მე ჩემი გავიტანე.

ასე რომ, ჩვენი ძვირფასი შ. დადიანის წინასწარმეტყველება არც თუ მთლად გამართლდა. როგორც ზემოთ მოგახსენეთ, მსახიობის იუბილე მთელი საქართველოს მასშტაბით ეწყობოდა. იუბილეს შემდეგ იგი საქართველოში დიდხანს არ დარჩენილა. უნდა ითქვას მწარე სინამდვილე – ის, რომ ჩვენს ნეტარხსენებულ, დაუვინყარ ლადოს უცნაური ხასიათი ჰქონდა. იგი ხშირად ნაწყენი რჩებოდა ჩვენს საზოგადოებრიობაზე და მისი ერთობ ავადმოყოფური თავმოყვარეობა აიძუ-

КВИТАНЦІЯ № 55

Оаургеетоная Электрическая Станція

ГЕРМАНА ІОСИФОВИЧА ГОРВИДЗЕ

Получено отъ Г. Кондратского
Прогресса

съ 10 Января по 1 Февраля 1918 г.

По расчету въ мѣсяць:

За 10 свѣч.	..... р. .... к.
За 16 "	..... р. .... к.
За 25 "	..... р. .... к.
За 32 "	..... р. .... к.
За 50 "	8 р. 50 к.
За 100 "	14 р. .... к.
За 200 "	..... р. .... к.
За 400 "	..... р. .... к.

Итого : 29 р. 50 к.

Содержатель Станціи

ოზურგეთის ელექტროსადგურის ქვითარი.

1918 წ.

საქართველოს თეატრის, მუსიკის, კინოსა და ქორეოგრაფიის სახელმწიფო
მუზეუმის, ხელნაწერთა და საარქივო დოკუმენტთა ფონდი. ფ. 15. ხ. 6628.

ლებდა მას რამდენიმე ხნით დაეტოვებინა ხოლმე საქართველო. ეს გახლდათ მისი უარყოფითი თვისება. იგი ტოვებდა სამშობლოს და მიდიოდა მოსკოვში. უკანასკნელ წლებში მან მოსკოვში მონაწილეობა მიიღო კინოგადაღებებში კინოსაქმოსან ვინმე ხანჟონკოვთან, რომელსაც მაშინ მოსკოვში საკუთარი კინოსტუდია ჰქონდა.

ამ ჩვენს სახელოვან მსახიობს ქართულ სცენაზე გამოსვლა მეტი აღარ დასცალდა. მოსკოვიდან მენშევიკების დროს დაბრუნებული, იგი საკმაოდ გამხდარი ჩანდა, თუმცა წლოვანებით არ იყო ხნიერი. და სრულიად გასაგებია, რომ ასეთ ნიჭიერ მსახიობს, როგორიც ის გახლდათ, და რომელსაც უხდებოდა თითქმის ყოველთვის ტრაგიკულ-დრამატული როლების შესრულება მისთვის ჩვეული ღრმა და მძაფრი განცდებით, ასეთი სამსახიობო მოღვაწეობა ჯანმრთელობას შეუზღუდდა და მის ორგანიზმზე აისახებოდა. ამიტომაც იგი ადრე დაბერდა.

მის მომხიბლავ სახეზე აღიბეჭდებოდა ყოველი ღრმად განცდილი როლის ყოველი შტრიხი და ამან იგი ნერვულ მდგომარეობამდე მიიყვანა.

უღმრთელია სიბერე. ტყუილად არ ამბობენ: სიბერე არაა სიხარული. მის ლამაზ, მომწუსხველ თვალებში უკვე აღარ ჩანდა ის ცხოველმყოფელი ძალა, რომელიც მას ოდესღაც გამოარჩევდა და რომელსაც ასეთი ოსტატობით იყენებდა. ვიშნოვსკი, უსინდისოა სიბერე. მისი საოცარი სილამაზისა, ვაგლახ, რომ აღარაფერი დარჩა. მტკივნეული

იყო იმის ყურება, რომ ადამიანის ყველა ფიქრი მიმართული იყო იქითკენ, რომ რაც შეიძლება მეტი ეჭამა.

ასეთი დახვეწილი, ელეგანტური ადამიანი გადაქცეულიყო ვილაც გაუმაძღარ ავმუცელად, თუ შეიძლება ასე უხეშად ითქვას.

საერთოდ, იგი ხშირად ყოფილა ჩემთან სტუმრად.

და აი, სიკვდილის წინ იგი თავის მეუღლესთან ერთად მოვიდა ჩემთან სტუმრად სასტუმრო „ინტერნაციონალში“, ერევნის მოედანზე. მე იგი გულთბილად მივიღე; შევეცადე, მისი ყოველი სურვილი შემესრულებინა. ხინკალზეც ვერ ვუთხარი უარი, რაც ლადოს ბოლო დროს ძლიერ უყვარდა.

ალარ მახსოვს, 10 ცალი მიირთვა თუ 17. როგორც ჩანს, ამან მასზე იმოქმედა. ლამის 3 თუ 4 საათზე ისინი მე გამომემშვიდობნენ. დილის 7 საათზე კი ჩემთან მოიჭრა მისი მეუღლე და შემატყობინა, რომ ლადო ცუდად არის, სუნთქვა უჭირსო.

როცა მე თავქუდმოგლეჯილი მისკენ გავქანდი, უკვე გვიან იყო – მან ვერ მიცნო და ჩემს ხელებში დალია სული.

არ გახლავთ სწორი ღრმადპატივცემული სერგო გერსამია, როცა იგი ჟურნალ „მნათობში“, თავის მოგონებებში წერს, რომ ლადო ბოლო დროს ავადმყოფობდა და ისე გარდაიცვალა.

კრიტიკული წერილები

სახკინმრენვი

'არსებობს ჩვენში სახკინმრენვი – ესე იგი სახელმწიფო კინო-მრეწველობა.

ეს ახალი ამბავი არ არის, მით უმეტეს, რომ ამ სახელმა (რუსულათ ბოსკინპრომს ეძახიან) საკმაოდ მოიხვეჭა ყურადღება არამც თუ ჩვენში, არამედ საქართველოს გარეშეც.

რითი გაითქვა სახელი სახკინმრენვა? ან და როგორია ეს სახელი? ამ ბოლო დროს მოსკოვის გაზეთებში ხშირათ სწერენ ჩვენი „გოსკინპრომის“ შესახებ.

ვინც ამ გაზეთებს თვალს ადევნებს, იცის, რომ იქ „გოსკინპრომი“ მგონი ჩქარა საძრახისათ შერქმეულ სახელათ გადაიქცევა. რატომ, რა არის ამის მიზეზი?

რატომ სხვაგან, ჩვენგან მოშორებით, ჩინებულათ ამჩნევენ ჩვენ სახკინმრენვის უკან დახევას, გაფუქსავატებას და ჩვენ კი თითქოს აქ არაფერიც არ მომხდარაო, გაჩუმებული ვართ.

ჩვენ, ვერაფრით ვერ გავიმართლებთ თავს თუ მუდამ პირში წყალ დაგუბებული ვუმზირეთ იმ ამბებს, რომელსაც ყველა ხედავს, ხოლო სიტყვის თქმა კი, თითქოს ყველას ეზარება.

მაშ, ვთქვათ, რაც სათქმელია!

---

1 გაზეთი „მუშა“, 1927 წ. 27 ივლისი, №1403, გვ. 2, 3.

მრეწველობის ყოველ დარგში ჩვენ გვაქვს ნაკლიც და ისიც, რასაც „მიღწევებს“ ვუძახით.

უეჭველია, რომ არც კინო-მრეწველობა იქნება ამ საერთო მოვლენიდან გამოკლებული. მაგრამ უეჭველია ისიც, რომ სხვაგან ჩვენი მრეწველობის რომელი დარგიც არ უნდა აიღოთ, თუ ჩვენ ბაერსა ვწერთ სახკინმრეწვის შესახებ თითქმის რაღაც ჩუმათ აღიარებული და მიღებული კანონი დანესდა.

ჩვენ ძლიერ ცოტას ვწერთ კინო-მრეწველობაზე.

რასაკვირველია, კინო-მრეწველობა არ არის ისეთი თვისებისა და შინაარსის მრეწველობა, როგორც თუნდაც სატყეო, ან და ლითონის ან კიდეც შავი ქვის მრეწველობა, მაგრამ არსებითად ეს მაინც მრეწველობაა და როგორც ასეთს, კინო-მრეწველობას ჩვენ უფლება გვაქვს მოვთხოვოთ, რომ იქაც იყოს დაცული საზრიანი და ბარაქიანი მუშაობა, მომჭირნეობა, რომ იქ ფული ტყულა უბრალოთ არ იფანტებოდეს და სხვა.

ჩვენი მრეწველობის თვითეულ დარგში ჩვენ სასტიკათ და მკაცრათ ვამყარებთ სახელმწიფო ქონების დაცვისა და დაზოგვის წესს.

ყოველივე ეს მოეთხოვება, რასაკვირველია, სახკინმრეწვსაც, ვინაიდან, როგორიც არ უნდა იყოს მისი თავისებური და განსხვავებული თვისებები, ის მაინც ჩვენი სახელმწიფო მრეწველობის ერთი დარგია.

მეორე – ეს განსხვავების შესახებ.

განსხვავება, თუ გნებავთ, აქ მხოლოდ გარეგნულია, მართალია ჩვენ კინოსაგან მოვითხოვთ იდეურს, შინაარსიან მუშაობას – ეს ცოტა არ იყოს ძნელი საქმეა, მაგრამ თუ მრეწველობისა და წარმოების ენას მივუყენებთ ამ გარემოებას, აქაც ვერავითარ განსხვავებას ვერ ნახავთ. ან და, რომელი დარგია წარმოების, რომ ჩვენ არ ვთხოვდეთ (კი არ ვთხოვთ, მოვითხოვთ) წარმოების გაუმჯობესებას).

აი, ამის კვალობაზე გადავხედოთ მიუდგომლათ და მოუფერებლათ სახკინმრეწვის მუშაობას, საძრახისს ნუ მოუწონებთ. მოსაწონს ნუ დაუძრახავთ!

ცოტა რამ ისტორიიდან

ნუ ვიტყვით და ნუ დავიჩემებთ, რომ კინოსაქმე ჩვენ პირდაპირ ცივ ქვაზე დავიწყეთ.

იყო ცოტა რამ მენშევიკების დროსაც.

არც სხვა რამ დაგვრჩენია ჩვენ მენშევიკებისაგან მაინცა და მაინც დამშვენებული და დასრულებული და, რა გასაკვირველია, რომ ეს საქმეც ისე გვერგო, რომ მის ასავალ დასავალს კაცი ვერ გაიგებდა.

რა იყო და რა დაგვრჩა?

იყო მენშევიკების დროს მგონი მაშინდელ „ცეკავშირთან“ კინო-სექცია.

ამ სექციას ხელმძღვანელობდა ბერმანე ბო-ბიტიძე, რა გააკეთა გოგიტიძემ მენშევიკების

დროს გარდა იმისა, რომ გადაიღო „ქრისტიანე“ (ნი-
ნოშვილის მოთხრობის შინაარსით). ჩვენ არ ვიცით.

მენშევიკები მაინცა და მაინც დიდ ყურადღე-
ბას არ აქცევდენ ამ საქმეს. მართალია, მათ ხან-
დახან გაახსენდებოდათ ხოლმე, რომ მათ აქვთ ეს
ჩიხრიხის მზგავსი მანქანა და გერმანეც მაშინათვე
აარიხინებდა ხოლმე თავის კოლოფს.

ასე და ამრიგათ, გადაიღო მან მაკდონალდ-
კაუცკისა და სხვათა და სხვათა მოგზაურობა
საქართველოში.

საუცხოვოთ არის სხვათა შორის გამოსუ-
ლი მენშევიკების უგვირგვინო გვირგვინოსანის
სამშობლო ლანჩხუთში გადაღებული გოჭები, ბო-
ლოს როდესაც მენშევიკებს ცალი თვალი გადასა-
ფრენად ჰქონდათ, გერმანე გოგიტიძე „ქორივით
დატრიალებდა“ ქართული ჯარის ბანაკში, იღებდა
სურათებს და... შემდეგ რა ბედი ეწია: ამ სურათებს
არამც თუ მე, თვით გოგიტიძესაც არ ეცოდინება.

წავიდა ეს დრო.

საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლება დამ-
ყარდა.

გოგიტიძე თავისი ბარგი ბარხანით ჩვენ სა-
ხალხო კომისარიატს ერგო მზითვათ.

ეს იყო, როგორც მოგეხსენებათ 1921 წელი.

დრო მოტრიალდა, მაგრამ გოგიტიძემაც მო-
ახერხა მოტრიალება და ეხლა საბჭოთა საქართვე-
ლოს განათლების ასპარეზზე იწყო მუშაობა.

რაც მართალია, მართალია, ჯარასავით და-
გვინიალდა გერმანე და შეუდგა საქმეს.

1921 წლის შემდეგ რომ მას თავი დაენებებია მუშაობისათვის, ჩვენ მადლობის მეტი არაფერი გვეთქმებოდა მისთვის.

მაშინ ის დრო იყო, რომ კინო-საქმის გარდა სხვაც ბევრი გვქონდა საკეთებელი და თავსამტკრევი.

სახალხო განათლების კომისარიატს ცხელი დღე ადგა. დასაპურებელი და დასაკმაყოფილებელი იყო ეს აუარებელი მასწავლებლობა. ფული ან არსად იყო, ან და ძალიან ცოტა, კინო-საქმე მთელი თავისი ავლა-დიდებით ჩაბარებული ჰქონდა გოგიტიძეს, როგორც კინო-სექციის მეთაურსა და ხელმძღვანელს.

უფულოდ, უხალისოთ, გამოუცდელათ დაიწყეს მუშაობა.

პირველი ორი წლის მუშაობა არ იყო მთლათ და ხელალებით მოსაწონი, მაგრამ არც ამდენი შეცდომა და მარცხი მოსვლიათ. ამ პირველი ორი წლის განმავლობაში დაიდგა:

- 1) „არსენ ჯორჯიაშვილი“,
- 2) „სურამის ციხე“,
- 3) „მოძღვარი“,
- 4) „წითელი ეშმაკუნები“ (რუსულ «дьяво-
лята»-ს ქართულათ ეშმაკუნებს უძახიან.
ასე შემოიღეს თუ არ ვარგა, ჩემი ბრალი არ
არის).

ამ სურათებში ერთი უსათუოთ კარგი იყო („წითელი ეშმაკუნები“). „სურამის ციხესა“ და „არ-

სენ ჯორჯიაშილს" არა უშავდა რა! „მოძღვარი“
კი არაფრით არ ვარგოდა.

ეს გაკეთდა პირველ ორი წლის განმავლობაში.
მაშინ, როდესაც არც ფული და არც დიდი შტატი
და მთელი ეს ლიანგი, ეხლა რომ ჭიანჭველასავით
ირევა და დაბუზურობენ სახკინმრენვის დერეფნე-
ბში, არ იყო. სახკინმრენვა ამ პირველი სურათე-
ბით სახელი გაითქვა და აი ამის შემდეგ იწყება მისი

გაბერვისა და დაქვეითების ხანა.

სახკინმრენვა დაირქვა უკვე სახელი. დღემდე
პატარა სექცია (რალაც განყოფილების ქვე-გან-
ყოფილება იყო სახალხო განათლების კომისა-
რიატთან), ამიერიდან ის სააქციო საზოგადოებათ
გადაიქცა.

განათ, კომისარიატს მართალია მთლათ არ ჩა-
მოშორებია, მაგრამ ამიერიდან მან ფეხი აიდგა და
თავის ჭკუითა და უნარით მოინდომა გზის გაკვლე-
ვა.

ამის შემდეგ იწყება „ჩვეულებრივი ისტო-
რია“. პირველ ყოვლისა სახკინმრენვა გაიჩინა
შტატი: მოინვიეს მექანიკოსები, ოპერატორები,
არტისტები, არტისტკები.

ერთი სიტყვით, საქმეს ფართეთ მოჰკიდეს
ხელი, მაგრამ, სიზარტის ცოტა რამ კიდევ სჭირ-
დებოდა, – საჭირო იყო ფულები, ფულების
შოვა კი გასჭირდა.

მართალია, სააქციო საზოგადოების დაარსების დროს მოკრიბეს თანხა 80.000 მანეთი, მაგრამ ეს ფული შტატის შენახვას მოუხდა და საქმის კეთებისათვის საჭირო თანხები კი არსაც სჩანდა.

ამრიგათ, დარჩა ასეთი მდგომარეობა: დიდი გაბერილი შტატი, დიდი საწარმოო პროგრამა და... უსაქმოდ ჯდომა.

ჩქარა ფული ისე შემოეღია შენს სახკინმრენვს, რომ საჭირო შეიქნა უწინდელი სურათების შემოსავლისაგან ჯამაგირების გასტუმრება. იყო შემთხვევა და ისე ეწყობოდა საქმე, რომ თითქოს უნდა დანყებულიყო მუშაობა, მაგრამ რა გამოჩნდა? თურმე ამ დიდი შტატის პატრონ დანესებულეებს რეჟისორები არ ყავდა.

იყო ერთათ ერთი პერესტიანი და ერთიც კიდევ ბარსკი, ცალი თვალით საყურებელი.

შეიქნა ლაპარაკი ქართველი რეჟისორის მონვევის თაობაზე, მაგრამ გოგიტიძემ და ბეკნაზაროვმა (ისიც „ცეკავშირის“ კინო-სექციის მზითვი იყო) ისე წაიყვანეს საქმე, რომ მისი მონვევა არ მოხერხდა. გოგიტიძეს ეშინოდა: ის რომ მოიწვიონ, ვისი მონვევაც უნდოდათ, ვაი თუ მე უცუილობელი და უბადლო სპეცის სახელი აღარ მექნეს, ხოლო ბეკნაზაროვი, მაშინ მგონი უბრალო მოსამსახურე, თვითონ აპირებდა გარეჟისორებას.

ასე და ამრიგათ, მუშაობის სათავეში, ვითარცა რეჟისორები, მოექცენ პირესტიანი, ბარსკი და ბეკნაზაროვი. ხოლო ყველას მეთაური და წინამძღოლი ისევ ის გერმანე გოგიტიძე დარჩა.

ამ ხნის განმავლობაში დაიდგა შემდეგი სურათები:

- 1) „მამის მკვლელი“ დადგა ბეკნაზაროვმა,
- 2) „არსენა ყაჩაღი“ ბარსკიმ,
- 3) „დაკარგული საუნჯენი“ ბეკნაზაროვმა,
- 4) „პირველი ნაბიჯი“ პერესტიანმა,
- 5) „ტარიელ მკლავაძე“ პერესტიანმა,
- 6) „შუქურას საიდუმლოება“ ბარსკიმ,
- 7) „მჭედელი მიძაპა“ ბეკნაზაროვმა.

ერთი სიტყვით სულ ამ სამი კაცის ხელში ტრიანლებდა მთელი ეს საქმე.

პერესტიანის ნამუშევარი, ავან იყო თუ კარგათ, კიდევ შეიძლებოდა მიეღო მაყურებელს, ბარსკის ნამუშევარი ისეთი უთაებლო აბდა-უბდა გამოდგა, რომ მისი დადგმა ყოვლათ საჯაყი საქმე იყო.

ან როგორ უნდა მოსთხოვო რეჟისორობა და ისიც კინო-რეჟისორობა ისეთ ადამიანს, რომელსაც მხოლოდ ამ სიბერის დროს მოუკიდია ამ საქმისათვის ხელი და რა გასაკვირველია, რომ მეფის დროინდელ „პოლკოვნიკს“, დიდი ნიჭი და უნარი არ გამოსჩენოდა ამ საქმეში.

მერმე იყო ბეკნაზაროვი.

ვინ არის ის? საიდან მოვევლინა ის საქართველოს?

იყო, ამბობენ, მას ჟამსა შინა უკრაინის ერთ ქალაქში ერთი ცირკის არტისტი ბეკნაზაროვი. ბოლშევიკების მოსვლა (რამდენჯერმე მოვიდნენ

და ნავიდენ ბოლშევიკები უკრაინიდან, ამის სათვალავი ჯერაც არ არის მგონი გამორკვეული!!) არაფრით მოეწონა, იქნებ არც ბოლშევიკებს მოეწონებოდათ, რომ ბეკნაზაროვი იქ დახვდომოდათ და მანაც მოქუსლა საქართველოსაკენ, სადაც იმ დროს მენშევიკები ისხდნენ სამ ფერიანი დროშის ქვეშ.

იქნებ სთქვას ვინმემ ბეკნაზაროვს ბედი სწყალობსო. მაგრამ იმდენათ ბედი არ მოხმარებია მას, რამდენადაც ერთი მასთან დაახლოებული მანდილოსანი მოეხმარა და ბეკნაზაროვმაც „კინოსექციაში“ გაიჩინა ბინა.

სად ცირკი და სად ეკრანი: შორი-შორსაა ერთმანეთისაგან ეს ორი ასპარეზი, მაგრამ ლაჯის სიგძეც ასეთი უნდა!

არც ბეკნაზაროვის ნახელავი გამოდგა კარგი რამ ღირსების, მაგრამ რამდენი ცირკის, უკაცრავათ მოხსენებაა, „არტისტია“ იმდენი კინო-რეჟისორი რომ გამოსულიყო, მაშინ კინო-სპეცებს ასე დიდი ფასი და მოწონება როდი ექნებათ.

რაც შეეხება პერესტიანს, იმის შესახებ ამბობენ, რომ ის ოდესღაც მართლაც ყოფილა სადღაც რუსეთში თუ რეჟისორათ არა, რეჟისორის ახლოს მაინც, კინო-საქმეში.

ყოველ შემთხვევაში დანარჩენები მან შორს მოიტოვა უკან და მისი სურათები გაცილებით უკეთესი გამოდგა, ვიდრე სხვების.

ამ ექვსი-შვიდი სურათის დადგმას მოუწოდენ სამ წელიწადს. ამ გარემოებამ შექმნა სახკინ-მრეწვეში

პერესტიანის დიქტატურა

პერესტიანმა შეატყო, რომ ჩემზე უკეთესი აქ არავინ ჭაჭანებსო და თანდათანობით აუწია ხმას.

სიტყვის შემბრუნებელი არავინ ჰყავდა.

მისი ბანის დამწვევი იყო ყოველთვის ბერმანი გობიტიძე.

– ხმა, კრინტი არავინ დასძრათ მის წინააღმდეგ, თორემ დავილუპებით, გაგვექცევა და უიმისოთ რალა გვეშველებო, აფარებდა ყოველთვის ტუჩზე ხელს გერმანე.

ამის შედეგი აი როგორი იყო!

პერესტიანს მიაართვეს ლამბაქზე 250.000 მანეთი, არ მოუკითხავთ, თუ რას დადგამდა, რა შინაარსისას, უსცენაროთ. მხოლოდ იმდენი კი იკადრა თვით პერესტიანმა, რომ განაცხადა: ჩემ დადგმულ სურათს სახელი ექნება „შრომის ფრონტზეო!“ ეს იყო და ეს!

პერესტიანი, როგორც ჰგავს მაღიანი კაცია.

თავიდან გამოაცხადა ერთს სურათს ვდგამო, დაიწყო გადაღება სურათის, მადა მოერია, კეთილ ინება და გაგვაგებია.

– არა, ერთი კი არა, ორი იქნებაო!

შევიდა შიგა და შიგ მუშაობაში, რეჟისორს მადა მოემატა.

– სამი იქნებაო დაიძახა.

სახკინმრენვი, მონივნებით ისმენდა ამ ახალ-ახალ განცხადებებს და მხოლოდ იმას სცდილობდა, რომ პერესტიანს პატივი და დიდება არ მოკლებოდა.

მთელი წელიწად ნახევარი „აქმთა“ პერესტიანმა ეს სურათი (თუ სურათები), მაგრამ როდესაც გადაღებულ ლენტს ერთი-მეორეზე დაუწყეს შეკონინება, გამოჩნდა, რომ მადა გახსნილ რეჟისორს სამი კი არა, თურმე „უცაბედათ“ ოთხი სურათი გადაუღია.

მიაფშვნა 250.000 მანეთი პერესტიანმა და გადმოაგდო ოთხი „სურათი“.

- 1) „საპურ საფლაპი“,
- 2) „თავადის ქალის შირვანსკაიას დანა-შაული“,
- 3) „დასჯა“,
- 4) „ილლან-დილლი“.

ეს სურათები ისეთი „კარგი“ გამოდგა, რომ ზოგი სულ არ გამოუჩენიათ ხალხისათვის სანახავათ, ზოგი მოსკოვში მოინდომეს გაესაღებიათ, მაგრამ იქ სრულებით არ დაადგმევინეს და არ მიცეს ნება მისი გამოჩენის.

ასეთია ჩვენი სახკინმრეწვის ბუშინდელი და ბუშინინდელი დღე.

შეიძლება ჩვენ ცალკე შევეხოთ იმასაც, თუ როგორია მისი მუშაობა დღეს მხოლოდ ეხლა ამ საგანს ვტოვებთ. ეხლა მხოლოდ ორიოდ სიტყვა იმის შესახებ, თუ რა უჯდებოდა სახკინმრეწვს ამ სპეციალის შენახვა.

როდესაც საქართველოში სახკინმრეწვის შესახებ ლაპარაკობ, პირველ ყოვლისა ბერმანე მოპიტიძე გაგახსენდება.

ის ტყულა კი არ ლაპარაკობს:

– მე გავაკეთე, მე შევქმენი ეს საქმეო. ვინ იცის ტყუილია ეს, თუ მართალი, მაგრამ თვით სახკინმრეწვმა რომ შექმნა გერმანე გოგიტიძის უდარდელი და ბედნიერი ცხოვრება ესეც ყოველ ეჭვს გარეშეა.

თქვენ თვითონ გასინჯეთ.

აგერ რამდენი ხანია გოგიტიძეს ეძლევა ჯამაგირათ თვეში 700 მანეთი, ესე იგი ის ლებულობს თითქმის ორ იმდენს, რამდენსაც საქართველოს, ამიერ-კავკასიის მთავრობის თავმჯდომარეები ორივე ერთად.

მაგრამ უებარი და სწორუპოვარი სპეცი მიტომ ჰქვია გერმანე გოგიტიძეს, რომ მას მარტო ეს ჯამაგირი არ ჰყოფნის, მას სჭირდება ამ ჯამაგირის გარდა „აპანსი“ (წესის გულისთვისაა, რომ „ავანსი“ ეწოდება; თორემ ეს ხომ დაუბრუნებელი სესხია) მაგალითად, ერთი წლის განმავლობაში გოგიტიძეს მიუღია ავანსათ 5.000 მანეთზე მეტი.

არ წაუგია გოგიტიძეს კინო-მრეწველობის გარშემო ტრიალით.

ბეკნაზაროვი ლებულობდა ჯამაგირათ 500 მანეთს, მაგრამ ის რა სხვაზე ნაკლებია, მასაც სჭირდება ავანსი, ან და თუ ავანსი არა, სხვა რამე – პრემია, ჯილდო, ტანტიემა, ერთი სიტყვით რაც გნებავთ, მაგრამ მას 6.000 მანეთი წელიწადში არ ჰყოფნის, მას ერთი ამდენი მაინც უნდა ერგოს და ისიც ერთი წლის განმავლობაში ლებულობს (6.000 მანეთის გარდა!!!) „ნათელას“ იგივე („მჭე-

დელი მიქავა“-ს) ყოვლათ უვარგის დადგმაში 3.000 მანეთს, ხოლო შეკვეთით სომხეთის კინოსათვის გაკეთებულ „ნამუს“-ში 4.000 მანეთს.

მართლაც რომ ნამუსი კარგი საქონელი ყოფილა, მაგრამ რატომ არავინ იფიქრა, რომ საბჭოთა ხელისუფლებისაგან, უკრაინიდან მენშევიკების საქართველოში გამოქცეულს ცირკის არტისტს (იქნებ კლოუნს) ამდენი ფულების თავზე დაყრა ვერაფერი ყაირათიანი საქმე იყო.

რა ჯამაგირი ჰქონდა პერესტიანს არ ვიცი, ყოველ შემთხვევაში თუ იმდენი არა, რამდენიც ბეკნაზაროვს და გოგიტიძეს ორივეს ერთად თვითეულ მათგანზე ნაკლები არ ექნებოდა, მაგრამ ერთი წლის განმავლობაში ამ რეჟისორსაც უბოძეს ოთხი სურათის გაფუჭებაში, 250.000 მანეთი და ამის გარდა კიდევ ერთი 10.700 მანეთი.

ეს მოხდა ერთ წელიწადს.

მასუკან მართალია, არც ბეკნაზაროვი, არც პერესტიანი საქართველოში აღარ არიან და მაგრამ გერმანე გოგიტიძე ხომ იქავეა, და ვინ არის იმის თავდები, რომ მისი წესითა და გეგმით მომუშავე ორგანიზაცია იმავე გზით არ გაივლის?!

ჩვენ ეხლა მომჭირნეობაზე ვლაპარაკობთ, ვყვირით, კაპეიკის გულისათვის სარზე ვეხვევით, გვინდა შემოვინახოთ, გროში გროშს დავუმატოთ და ისე გავაკეთოთ საქმე.

ეს ყველაფერი თითქოს აქ არ იყოს, ჩვენ სახ-
კინმრეწვისათვის ეს საარაკო ამბავია, რას აკე-
თებს სახკინმრეწვი დღეს?

გამოსნორდა, თუ არა მისი მუშაობა?

თუ მოვიცალე ამის შესახებ სხვა დროს ვილა-
პარაკოთ.

ნათქვამიდან კი საჭირო იმ დასკვნის გამოყვა-
ნა, რომ

სახკინმრეწვი არაფერი „წითელი კო-
ჭია“, თუ სხვაგან კი ვიცით ჩვენ მაგარი ცო-
ცხით ნაბავის ჩამოხვეტა, არც აქ ანუ ანუ ამ
სიბინძურის დასუფთავება.

პ.მ. საყვარელიძე
(გაგრძელება იქნება)

გოსკინპრომი

‘მე ვსაუბრობდი გოსკინპრომის გასულ სამუშაოზე. იქნებ ვინმემ თქვას, რა საჭიროა წარსულის გახსენება; რა გაეწყობა, წარსულში ყველა ჩვენგანს ჰქონდა ნაკლოვანებები და შეცდომები; ჩვენ ახლანდელ მუშაობას – ასე ხომ ველარ გააკრიტიკებ.

თუ ეს ასეა, თუ ჩვენ აღმოვფხვერით ძველი შეცდომები, მაშინ ჩვენ მართლაცდა არაფერზე გვაქვს სალაპარაკო, მაშინ არ ღირს სახლიდან ძველი ნაგვის გატანა.

მაგრამ, სამწუხაროდ და საუბედუროდ, გოსკინპრომის დღევანდელ მუშაობაშიც არის მრავალი ნაკლი და შეცდომა.

---

1 გაზეთ „მუშაში“ გამოქვეყნებული სტატია. პ. საყვარელიძის სტატიის გაგრძელება სახკინმრეწვის შესახებ. 1927 წ. 31 ივლისი. ნაბეჭდი. რუსულ ენაზე. 4 გვ. (მასალა შემოვიდა 1950-იან წლებში. დაცულია საქ. თეატრის, მუსიკის, კინოსა და ქორეოგრაფიის სახ. მუზეუმის ხელნაწერთა და საარქივო დოკუმენტთა ფონდში. ფ. 15. ხ. 6570). მასალა მოგვანოდა საქართველოს თეატრის, მუსიკის, კინოსა და ქორეოგრაფიის სახელმწიფო მუზეუმის ხელნაწერთა და საარქივო დოკუმენტთა ფონდის მცველმა – თამარ მაისურაძემ.

პირველ ყოფლისა, რა დროიდან უნდა მოხდეს ამ დღევანდელი დღის ათვლა. ეს, ალბათ, მიახლოებით შარშანდელი და წლევეანდელი წელია. ეს ის დროა, როცა გოსკინპრომმა რამდენჯერმე გვარიანად წაიბორძიკა, როცა ნათლად და თვალსაჩინოდ გამოჩნდა, რომ ძველი მეთოდებით საქმეების წარმოება შეუძლებელია.

იყო მცდელობა შეეცვალათ ხაზი (პოლიტიკა), მაგრამ ეს მცდელობა უნაყოფო დარჩა.

მოისურვეს ამ საქმეში ახალი ძალების ჩაბმა, მაგრამ დაივიწყეს ერთი რამ: გამოცდილი მეურნე არ ჩაასხამს ახალ ღვინოს "თხიერთა ძველთა", სანამ იგი ამ ტიკებს კარგად არ გამოორეცხავს. ჩვენ დავივიწყეთ ამის შესახებ, ან დიდი იმედები დავამყარეთ მათზე, ვისაც გოსკინპრომისთვის ახალი გზები უნდა ეჩვენებინა.

ჭაობში ერთი-ორი კენჭის ჩაგდებით, ის არ ამოშრება. ზუსტად ასევე, ჩვენ მიერ გოსკინპრომში გაგზავნილმა ორმა-სამმა კაცმა ვერ შეძლო იქაური აბლაბუდის გარღვევა – იმისა, რაც იქ დახვდათ.

ფრანგები იტყვიან ხოლმე ზოგიერთ შემთხვევაში: „მკედარმა ცოცხალი დაიჭირა“.

გოგითიძის კომპანიამ მაინც თავისას მიაღწია. ისინი კინოსაქმეს თავიანთ საკუთრებად მიიჩნევენ (არ ვიცი ახლა რა განწყობაზე არიან), და გოსკინპრომში ყოველ გარედან მივლინებულ ადამიანს მტრულად ხვდებიან. ...²

---

2 ტექსტი არ იკითხება. (გამომც. შენ.)

ხელფასით უზრუნველყოფა დიდი ძალისხმევის გარეშე და ზღვის პლიაჟზე შიშვლად კოტრიალი (თურმე ასე იყო საჭირო – არტისტი ქალები მზეზე უნდა გარუჯულიყვნენ). მაგრამ გოსკინპრომის ეს გეგმებიც ჩაიშალა, თუმცა მხოლოდ იმის შემდეგ, რაც ქალების მობილიზაციის ამბავი მთელ ქალაქს მოედო. მოიძებნა, ალბათ, ისეთი ღირსეული ადამიანი, რომელსაც ჰქონდა ამის უფლება და გოსკინპრომის ექსპედიციების მოყვარულებს განუცხადა, რომ ამგვარ წამოწყებებზე ფულის ფლანგვა საბჭოთა ხელისუფლების პირობებში არის ისეთი ქმედება, რომლისთვისაც ბაგეებს არ დაგიკოცნიან.

ეს ორი უაზრო და უმსგავსო საქმე ჩაინვა შემთხვევით და საბედნიეროდ; ხოლო დანარჩენები...

დანარჩენები უმრავლეს შემთხვევებში წარმოადგენენ სუფთა ფულად ზარალს, და ყოველთვის თავისი შინაარსით.

შარშან ყველას მობეზრდა თბილისში გამოკიდული დიდი აფიშები: „ვაპირებთ ვაჩვენოთ „სამანიშვილის დედინაცვალი“.

„სამანიშვილის დედინაცვალი“ დავით კლდიაშვილის მიერ შესანიშნავად დანერგული ნაწარმოებია. საქართველოში არ მოიძებნება არც ერთი განათლებული ადამიანი, რომელსაც ის წაკითხული არა აქვს. მაგრამ, ნებისმიერი კარგი მოთხრობა კინოსთვის ვარგისია? დავუშვათ, მოთხრობაც კარგია, და მისი დადგმაცაა შესაძლებელი. მაგრამ ამისთვის განა ყველა რეჟისორი ივარგებს...

„სამანიშვილის დედინაცვლის“ დადგმა მარჯანიშვილს მიანდეს. მარჯანიშვილი კარგი რეჟისორია, ჩვენ არა გვაქვს უფლება იგი გავაკრიტიკოთ, მაგრამ იგი მაინც თეატრალური რეჟისორია; ხომ შეიძლება, რომ თეატრის რეჟისორი კინოსთვის არ გამოდგეს. ამის გარკვევა წინასწარ იყო საჭირო. ეს ხომ მათ უნდა განეჭვრიტათ, ვინც ყველა გზაჯვარედინზე ყვირის: „ჩვენ ამ საქმის სულისჩამდგმელები ვართ“... ამას არავინ არ გაუწია ანგარიში და დაიწყეს ჩვენებურად, შინაურულად – „ვაშას“ დახილით, და გამოვიდა საკმაოდ სკანდალური რამ... „სამანიშვილის დედინაცვალი“ აქამდე არ უჩვენებიათ. არ გამოდგა...

ამაზე საბჭოთა ხაზინამ იტიროს, არტისტები კი და თავად ხელმძღვანელები, ცხადია, არ დარჩნენ ხელფასებისა და სხვადასხვაგვარი ჯილდოების გარეშე.

სად ხდება ასეთი ამბები... ნუთუ იმ ქვეყანაში, სადაც ყოველ წუთსა და ყოველ წამს ეკონომიაზე მსჯელობენ?

ასე და ამგვარად, უბედურებები და შეცდომები ერთიმეორეს მოჰყვება. რეალურად არ იგრძნობა არავითარი გაუმჯობესება. ანდა, როგორ შეგვიძლია ჩვენ ველოდოთ გაუმჯობესებას, როდესაც ისინი, ვინც ...³

...გოსკინპრომის, მაგრამ, ასე იყო თუ ისე, მის მაგიერ მონვეულ იქნა დარახველიძე. მას დაუნიშნეს 300 მან. ცნობილია, რომ დიდი სპეცები თავს

3 ტექსტი არ იკითხება. (გამომც. შენ.)

მუშაობით დიდად არ იწუხებენ, ამიტომ დარახველიძემ თავის კუდად ვინმე მხითაროვი წამოიყოლა და ის გოსკინპრომს აჩუქა (ადრე ისინი ერთად „ჩემო“-ში მუშაობდნენ).

რომელიღაც დანესებულებაში დაითხოვეს მემანქანე ქალი; მან, რა თქმა უნდა, მონახა გზა გოსკინპრომისკენ – აქ მას ადგილი შეუქმნეს. მას უთხრეს: იყავი სტენოგრაფისტი, მაგრამ სტენოგრაფისტის ადგილი გოსკინპრომში არ აღმოჩნდა. საკითხავია, რა საჭიროა სტენოგრაფისტი გოსკინპრომში? იგი მას ისევე სჭირდება, როგორც მელოტს პარიკმახერი.

ასეთია დღესდღეობით ჩვენი გოსკინპრომი.

ბოლო დროს აქ ადგილი ჰქონდა კიდევ ერთ ცვლილებას.

საქმეს თავში ამხ. არუსტამოვი ჩაუყენეს.

დაძლევს კი იგი ამ საქმეს, მე არ ვიცი. ვიცი სხვარამ. სახელდობრ ის, რომ გოსკინპრომის უმზითვო პატარძალი – გერმანე გოგიტიძე – ყოველ ჯერზე, და რამდენადაც ამხ. არუსტამოვი ცდილობს საქმეები თვითონ მართოს⁴ ... მოცემულ შემთხვევაში ვგულისხმობ პარტიულ⁵ ... გოგიტიძე იწყებს ნერვიულობას და აცხადებს: „მე მოვხსნი არუსტამოვს და გავაძევებ გოსკინპრომიდან“.

მიდი და გაერკვიე ახლა, ვინ ვის ხსნის, ვინ ვის ნიშნავს – ვერაფერს გაიგებ.

---

4 ტექსტი არ იკითხება. (გამომც. შენ.)

5 ტექსტი არ იკითხება. (გამომც. შენ.)

ჩვენში ერთი თქმა იციან: „მოყვარეს პირში უძრახეო“.

გოსკინპრომის ნაკლოვანებებსა და შეცდომებზე ჩვენ ვლაპარაკობთ არა იმიტომ, რომ ვინმეზე ჯავრის ამოყრა გვინდა, არამედ იმიტომ, რომ გამოვასწოროთ ის, რაც გამოსასწორებელია და უფრო მჭიდრო კავშირი გვექონდეს დანესებულებასთან, რომელიც ბლომად ფულს და ყურადღებას ითხოვს.

არავის არ ენწყინოს, თუკი ჩვენ ამ წერილის ბოლოს შეგახსენებთ, რომ ჩვენი პარტია ყურადღებას აქცევს კინოს და მის დანიშნულებას დიდად აფასებს.

ჯერ კიდევ 1919 წელს, ჩვენი პარტიის მე-8 ყრილობაზე, ჩვენი პროგრამის იმ ნაწილში, სადაც ლაპარაკია ღონისძიებებზე სკოლისა და განათლების სფეროში, ნახსენებია, რომ კინო არის მუშათა და გლეხთა განათლებისა და სწავლების ერთ-ერთი საშუალება. შემდგომ, 1921 წელს, ჩვენი პარტიის მე-10 ყრილობაზე კინო აღიარებულია შრომის ნაყოფიერების ზრდის ერთ-ერთ ქმედით საშუალებად. კინოსთან მიმათებით მოიპოვება მე-12 ყრილობის დადგენილებაც. აქ კინო შეფასებულია როგორც მძლავრი სააგიტაციო საშუალება. ბოლო ხანს ჩვენმა პარტიამ ისევ მიაქცია ყურადღება კინოს მე-13 ყრილობაზე. აქ უკვე მთელი 6-პუნქტიანი რეზოლუცია იქნა მიღებული. რა წერია ამ რეზოლუციაში?

„პარტიის ხელში კინო უნდა გადაიქცეს კომუ-

ნისტური განათლებისა და აგიტაციის მძლავრ იარაღად".

აქვე ამ რეზოლუციაში ხაზგასმულია, რომ უახლოეს დროში საჭიროა გაიგზავნოს კინოში კომუნისტები იდეოლოგიური ხაზის დასაცავად და, აგრეთვე, ამ საქმის სამეურნეო მხარის სახელმძღვანელოდ.

ეს იყო მე-13 ყრილობაზე, და ეს მოხდა 1924 წ.

ასეთია პარტიის ხაზი და დადგენილება კინოზე. ვასრულებთ კი ჩვენ ამ დადგენილებებს?

რა თქმა უნდა, ვასრულებთ; მაგრამ ჩვენ არ მივაქციეთ საკმარისი ყურადღება იმ გარემოებას, რომ ქართულ კინოს უფრო ძლიერ და ღრმად ღრუნის ის ჭია, რომელიც ამ ორგანიზაციას ჩვენთვის მიუღებლად ხდის – როგორც იდეოლოგიური მხრიდან, ასევე სამეურნეო-ეკონომიურიდან. ამ ჭიას არ უნდა ძებნა, იგი თავშია – ზემოთკენ მიცოცავს. საჭიროა მისი მხოლოდ მოშორება.

აქ მე მხოლოდ ბოგბინიძე არ მყავს მხედველობაში. მასზე განაწყენებული მაინცდამაინც არა ვართ – ჩვენთან იტყვიან ხოლმე: „რაც არ ...“⁶

გულუბრყვილობა იქნებოდა გვეფიქრა, რომ გოგიტიძისეული სკოლის ხალხს შეძლებოდა ისეთი თავდაჭერა და თვითშეზღუდვა, რომ აღარ გაეგრძელებინათ თავისი ხაზით სვლა. კიდევ უფრო დიდი გულუბრყვილობა იქნებოდა იმ იმედით ყოფნა, რომ ისინი შეძლებდნენ, ძალიანაც რომ მოენდომებინათ, ისეთი რამის დადგმას, რაც

---

6 ტექსტი არ იკითხება. (გამომც. შენ.)

გამოდგებოდა მუშათა და გლეხთა აღზრდისა და განათლებისათვის. მაგალითები სახეზეა. პირველი, უცაბედად კარგად დადგმული და იდეოლოგიურად მისაღები სურათები რომ გამოვრიცხოთ, სხვა დანარჩენი სურათების დიდი ნაწილი ჩვენ არ გამოგვადგება, პარტიის ზემოთ ხსენებულ მოთხოვნებთან მათი იდეური მხარის შეუთავსებლობის გამო.

წერილი დავასრულე.

ცდება ის, ვინც ფიქრობს, რომ იგი დაწერილია ზოგიერთი პიროვნების წინააღმდეგ. ამაზე დროს ნუ დავხარჯავთ. მე მხოლოდ მივუთითებ ზოგიერთი პირის ქმედებებზე, რამდენადაც ძნელია საერთოდ განაცალკევო ქმედებები მოქმედი პირებისაგან. მე არა ვარ იმდენად გულუბრყვილო, რომ ვიფიქრო, რომ ამ წერილით მე ამოვწურე ყველა ნაკლოვანების ჩამონათვალი და რომ ყველაფერი, რისი თქმაც იყო საჭირო, ვთქვი.

კიდევ ბევრი ნაკლოვანება დარჩა, და კიდევ ბევრ რამეზე უნდა ვისაუბროთ. ჩემი მიზანი იყო მხოლოდ ყველას გასაგონად მეთქვა: „დროა ყურადღება მივაქციოთ კინოს, რამდენადაც ამას პარტია ითხოვს. სხვა შემთხვევაში ჩვენ გვექნება „ხანუმა“, „მაქსიმ მაქსიმიჩი“ და სხვადასხვა „გაფლანგვა“, რომელთაც ჩვენ ვერანაირად ვერ გამოვიყენებთ.

ძნელია წარმართო საქმე დასაწყისში. მაგრამ ჩვენ სხვა გამოსავალი არა გვაქვს – ჩვენი საქმე ჩვენვე უნდა ვაკეთოთ.

მე არ გთავაზობთ, რომ კინოში ისხდნენ მხოლოდ ჩვენები. ეს შეუძლებელია და არცაა საჭირო; მაგრამ საჭიროა, რომ ჩვენ იქ გვყავდეს იმდენი და ისეთი მუშაკები, რომ მათი ხმები არ ჩაახშონ ისეთების ხმებმა, როგორიცაა გერმანე და მისი მრავალრიცხოვანი თანამოღვაწეები. წინააღმდეგ შემთხვევაში იქ ყველაფერი ძველებურად დარჩება და ჩვენთვის აუცილებელი საქმე იქ არ გაკეთდება.

პ. საყვარელიძე

პასუხი მოქ. საყვარელიძის სტატიაზე¹

ბოლო დროს, განთქმულ ჟურნალისტთან და ცნობილ რედაქტორთან, გოსკინპრომის სამხ. საბჭოს ყოფილ წევრთან პ. საყვარელიძესთან შეხვედრისას, ეს უკანასკნელი მუქარით მიცხადებდა: „ოჰ, ისეთ სტატიას დავწერ გოსკინპრომზე!“

იგი დიდხანს ატარებდა ამ ჩანაფიქრს „თავის წიაღში“ და, ბოლოს, 27 ივლისის ღამეს, „მუშას“ ფურცლებზე თავს დაატყდა გოსკინპრომს გამანადგურებელი სტატიით.

სტატია სავსეა ავი გამოხდომებით ჩემ წინააღმდეგ. აქ ლაპარაკია ისეთ ფაქტებზე, რომელთა შესახებ წარმოდგენა ავტორს მხოლოდ მესამე პირთაგან გაგონილით აქვს შექმნილი. იგი ამ ფაქტებს იმ გაზეთის მკითხველთა აუდიტორიის წინაშე ამახინჯებს, რომლისთვისაც დაუშვებ-

---

¹ გაზეთ „მუშაში“ გამოქვეყნებული სტატია. გ. გოგიტიძის წერილი პ. საყვარელიძისადმი სტატიის საპასუხოდ. [1927 წ.] ნაბეჭდი. რუსულ ენაზე. 9 გვ. (მასალა შემოვიდა 1950-იან წლებში. დაცულია საქ. თეატრის, მუსიკის, კინოსა და ქორეოგრაფიის სახ. მუზეუმის ხელნაწერთა და საარქივო დოკუმენტთა ფონდში. ფ. 15. ხ. 6571). მასალა მოგვანოდა საქართველოს თეატრის, მუსიკის, კინოსა და ქორეოგრაფიის სახელმწიფო მუზეუმის ხელნაწერთა და საარქივო დოკუმენტთა ფონდის მცველმა – თამარ მაისურაძემ.

ლია ამგვარი თავაშეებული და უპასუხისმგებლო განცხადებები.

საყვარელიძე ჯერ წარსულის ისტორიაში იხედება: „რა მოიმოქმედა გოგიტიძემ მენშე-ვიკების დროს?“ – ირონიულად კითხულობს იგი, „გარდა იმისა, რომ მან „ქრისტიანე“ გადაიღო?“

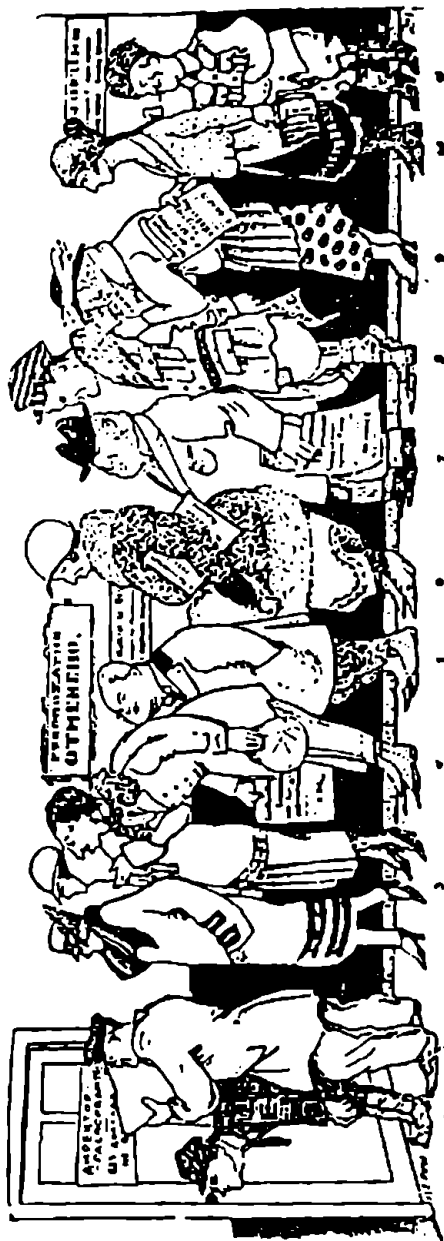
ჩემი აზრით კი, ამით ძალიან, ძალიან ბევრი გა-კეთდა. პირველ ყოფლისა, ეს სურათი პირადად ჩემ მიერ იქნა გადაღებული და არა რომელიმე ორგა-ნიზაციის მიერ, ყოველგვარი დახმარების გარეშე, ამხ. საყვარელიძის მსგავს მოღვაწეთა ქირქილისა და დაცივნების თანხლებით: „რითია გოგიტიძე დაკავებული – პროექტორით?!", და ელემენტა-რული ტექნიკური აღჭურვილობის არქონის პი-რობებში. ცეკავშირის კინოსექციის დაარსებისას ეს სურათი უკვე მზად იყო. იგი იშვა მაშინ, როცა ამიერკავკასიაში „ფილმას“ სააქციო საზოგადო-ება შეუზღუდავად ბატონობდა, რომელიც მხო-ლოდ უცხოურ ფილმებს აჩვენებდა და ყველაზე ნაკლებად ჩვენს კინოსამრეწველო საქმიანობაზე ფიქრობდა; იმაზე, რომ შესაძლებელია საქარ-თველოს და მთელი ამიერკავკასიის ბუნების, ყო-ფის და ზნე-ჩვეულებების ეკრანზე ჩვენება. თუ რა შთაბეჭდილება მოახდინა მაყურებელზე მაშინ პირველმა ქართულმა სურათმა, ამისთვის საყვა-რელიძემ უმჯობესია მაშინდელ პრესას მიმართოს. სურათი აღფრთოვანებით იქნა მიღებული. თუკი ახლა მისი ტექნიკური მხარე ვერავითარ კრიტიკას ვერ უძლებს, 10 წლის წინ იგი არც ისე ცუდი უნდა

ყოფილიყო. და, რაც მთავარია, მნიშვნელოვანი იყო ეკრანზე მარქსისტი მწერლის შემოქმედება წარმოგვეჩინა; საინტერესო და გასაგები იყო ჩვენთვის ფაბულა, დრამის განვითარება, ჩვენი ხალხის ყოფის ასახვა.

იმისათვის, რომ ეს სურათი გამომეშვა, მე მაშინდელ ამიერკავკასიის ბანკს ფული დავესესხე (ბანკის მოხ. ხოშტარია). ამ საქმეში 27.000-მდე მანეთი ჩავდე და წამოვიწყე იგი საკუთარი რისკისა და შიშის ფასად, მხოლოდ ამ საქმისადმი სიყვარულისა და რუდუნების გამო. პირველი სურათის ეფექტი გასაოცარი აღმოჩნდა. საქართველოში არ მოგვეპოვება კუთხე, სადაც ის რამდენჯერმე არ უჩვენებიათ (იქ, სადაც კი ტექნიკური პირობები ამის საშუალებას იძლეოდა). შემდგომში იგი მოსკოვმა მოითხოვა სოფლებში გაქირავებისათვის.

მაგრამ, თუკი 17 და 27 ნწ. სურათები ტექნიკური თვალსაზრისით არ არის ერთნაირი, ეს, ვფიქრობ, საყვარელიძისთვისაც გასაგები უნდა იყოს. საყვარელიძეს კინოსაქმის ისტორია ცოტაოდენ რომ სცოდნოდა და ჩვენ წინააღმდეგ ამდენი ღვარძლი რომ არ ჰქონოდა, მას უნდა ეთქვა, რომ ეს სურათი ხანჟონკოვის სურათებზე ნაკლები არ არის, ხოლო, ხალხის ყოფისა და ზნე-ჩვეულებების წარმოჩენის თვალსაზრისით, უკეთესიც კია. ამ სურათმა ხომ სააქციო საზოგადოებას „ფილმა“ უბიძგა გამოეშვა თავისი სურათები, რომლებიც, უნდა ითქვას, საკმაოდ უხარისხონი აღმოჩნდნენ.

“... 1938 ...”

„'კინო-ახალგაზრდობა' რიგში დგას სტუდიაში ჩასაწერად“ – გერმანე გოგიტიძის „სახკინმრეწვის“ დირექტორობის პერიოდში გამოქვეყნებული მეგობრული შარყი

ყურნალი „ხელოვნება“, 1925 წელი

„ქრისტიანეს“ დადგმის მნიშვნელობაზე მე დან-
ვრილებით ვიტყვი წიგნში საქართველოში კინო-
საქმის ისტორიის შესახებ. მაგრამ აქ აუცილებე-
ლია აღინიშნოს, რომ ამ სურათმა დასაბამი მისცა
ამიეკავკასიისათვის მანამდე უცნობ კინომრეწვე-
ლობას. ხოლო, თუკი ეს მრეწველობა საზოგადოდ
რაიმეს ნიშნავს, ამხ. საყვარელიძეს არ ეგების
მასზე ირონიულად და თავისი რედაქტორული
სიდიადის სიმაღლიდან მასზე ლაპარაკი.

ამხ. საყვარელიძეს სურს რაღაცის თქმა იმით,
რომ მენშევიკების დროს მე ვიღებდი მაკდონალ-
დებს და კაუტსკებს და ბოლშევიკებთან საომარი
მოქმედებების დაწყებისას მენშევიკების ჯარში
აპარატის სახელურს ვატრიალებდი. ვის სიმებზე
თამაშს აპირებს აქ ამხ. საყვარელიძე? ნუთუ ჯერ
კიდევ არიან სულელები, ვისაც არ ესმის, რომ
ქრონიკა – არის ქრონიკა, რომ შესაძლებელია და
საჭიროცაა მაკდონალდის გადაღება, და, ვთქვათ,
კალინინის, როცა ის ჩვენთან ჩამოდის. ნუთუ საყ-
ვარელიძე ფიქრობს, რომ არიან კიდევ მუშები,
რომელთაც არ ესმით, რომ „ქრონიკის“ გადაღება
– ჩვენი ვალია, რომელიც ჩვენ უნდა აღვასრუ-
ლოთ კეთილსინდისიერად და მიუკერძოებლად.
ქრონიკას რომ ასეთი მნიშვნელობა ენიჭება, იქი-
დანაც ჩანს, რომ სწორედ მენშევიკების დროს
ჩვენ მიერ გადაღებული ეს კადრები მადლიერების
გრძნობითაა მიღებული და ინახება საბჭოთა ხე-
ლისუფლების მიერ როგორც ისტორიული მასალა.
მათ პრაქტიკული მნიშვნელობაც გააჩნიათ: ამ

კადრებს საჭირო მომენტებში გამოვიყენებთ სურათებში, რომელთაც ოქტომბრის ზეიმებთან დაკავშირებით ვამზადებთ.

დიახ, მე კეთილსინდისიერად ვემსახურებოდი ჩემი საქმით მენშევიკებსაც. ასევე პატიოსნად ვემსახურები ახლა საბჭოთა ხელისუფლებასაც.

შემდეგ საყვარელიძე ძალიან ნანობს იმას, რომ მე საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდგომ, მთელი ჩემი ავლადიდებით, როგორც იგი ამბობს, ნარკომპროსს ვერგე მზითევად. მაგრამ რა ესაქმება ამხ. საყვარელიძეს, თუკი თვით სარძლო ამის თაობაზე არავითარ პრეტენზიას არ აცხადებს?

ის მიიჩნევს, რომ მე საქართველოს გასაბჭოების მერე ფრონტი შევიცვალე. ამით მას სურს, კიდევ ერთი ტალახის გუნდა მესროლოს. ამგვარ მცდელობაზე უფრო უაზრო რამ ძნელი წარმოსადგენია, რადგან მე ვერაფრით ვიხსენებ, რომ ოდესმე, საბჭოთა ხელისუფლებამდე, თავი იატაკქვეშელ მუშაკად ჩამეთვალა. მე ყოველთვის შეუნიღბავად ვმოღვაწეობდი და ვმუშაობდი იმდენს და იმდენად, რამდენადაც ეს ხელისუფლების მიერ იყო მხარდაჭერილი. და აი, ახალმა ხელისუფლებამ, რომელსაც ჩემი საქმე გავაცანი, მოიწონა ის და მისი მნიშვნელობა აღიარა; და ითავა მისი გაგრძელებისა და განვითარებისათვის ხელი შეეწყოს; მან მომანდო ეს საქმე, როგორც ჩემი საკუთარი შვილობილი, რომელსაც მე – და ეს იცის ხელისუფლებამ – ვერაფრით ვუღალატებ. ამიტომ ფრაზას:

„გოგიტიძეს სამსახური 1921 წელს რომ მიეტოვე-
ბინა, ჩვენ მას მხოლოდ მადლობას ვეტყოდით“ –
მე საყვარელიძის პირად მოსაზრებად (რა საჭიროა
ეს „ჩვენ“!) და იაფფასიან დემაგოგიად მივიჩნევ,
რომელსაც 27 წლისთვის გასაქანი არა აქვს. ახლა
საჭიროა ფაქტები, ფაქტები კი სხვას ამბობენ.
კერძოდ კი იმას, რომ გოსკინპრომის ირგვლივ და
სიახლოვეს ახლა 400-მდე მუშა და მოსამსახურე
მუშაობს და სარჩოს შოულობს. მათ შორის არც
ისე ცოტაა ე.წ. ინტელიგენციის წარმომადგენელი,
რომელთაც კინოსაქმის მხატვრული და იდეური
მხარის წარმართვა შეუძლიათ. ამათ გარდა, მსახი-
ობთა მასის 3000-მდე პირი, საშუალო თვიური
ხელფასით, 45-50 მანეთის ოდენობით.

ამხ. საყვარელიძე „მთლად ვერ იწონებს გოს-
კინპრომის მუშაობის პირველ ორ წელიწადს“,
როცა გოსკინპრომი იყო მხოლოდ „ნარკომპროსის
რალაც ქვეგანყოფილება“. მაგრამ ამხ. საყვარელი-
ძემ უნდა იცოდეს, რომ საქართველოს კინოსექცი-
ის პირველი ორი წლის მუშაობა იყო სანიმუშო და
საჩვენებელი მთელი სსრკ-თვის. ეს იყო, შეიძლება
იტყვას, საქართველოში კინოსაქმის პეროიკული
ეპოქა. ჩვენ ვმუშაობდით პირველ სურათებზე ერთ
საწყალ პატარა ოთახში, ახლანდელ თეატრ „აპო-
ლოს“ შენობაში, წარმოუდგენლად გაუსაძლის პი-
რობებში. და ყველაფრის მიუხედავად, ჩვენ გამო-
ვუშვიტ „არსენა ჯორჯიაშვილი“, „სურამის ციხე“
და „წითელი ეშმაკუნები“. თავად ამხ. საყვარელი-
ძეც აღიარებს, რომ ამ სურათებმა გოსკინპრომს

სახელი მოუტანეს. ისინი ჩვენი სისხლით და ოფლითაა შექმნილი და მათ ჯილდოები არა ამხ. საყვარელიძისგან ერგოთ, არამედ მოსკოვისა და ივანოვო-ვოზნესენსკის მუშებისგან, ვინც ჩვენ წითელი დროშა და დიპლომი მოგვანიჭა (ამხ. საყვარელიძემ ერთი შემოიხედოს ჩემს კაბინეტში და ნახოს ეს მონაგარი). ეს სურათები დღემდე ტრიალებენ სსრკ-ს ეკრანებზე და ათობით ათასი მანეთის შემოსავალს იძლევიან. მოსკოვის ორგანიზაციებმა მართლაც მიიღეს მზა სახით ხანჟონკოვის და სხვათა ფაბრიკა, ჩვენ კი არ გაგვიგია, რომ მათ იმ დროს ჩვენი „წითელი ეშმაკუნების“ მსგავსი რამ შეექმნათ. ასე რომ, დაგვეთანხმეთ ამხ. საყვარელიძე, „ქვე-განყოფილებები“ შესაძლებელია სხედასხვანაირი იყოს!..

კინოსექციის სააქციო საზოგადოებად გარდაქმნას ფაქტობრივად არაფერი შეუცვლია. თავდაპირველად, პირველ წელს, შეგროვდა კაპიტალი მხოლოდ 20000 მან. და არა 80000 მან. ოდენობით – როგორც ეს ამხ. საყვარელიძისთვის სადღაც უცნობებიან. ამიტომაც მე, თქვენს მონამორჩილს, ძველებურად მომიხდა სირბილი და ფულის შოვნა; ხშირად რთულ პირობებზეც თანხმობის მიცემა, ოღონდ კი განმევითარებინა, გამეფართოებინა და ფეხზე მკვიდრად დამეყენებინა ჩემთვის ახლო და საყვარელი საქმე.

ამხ. საყვარელიძე მე ხშირად მხედავდა ავტომობილში და მან, ალბათ, თავის წარმოსახვაში გოგიტიძის უზრუნველი არსებობის სურათები

შექმნა. მაგრამ მან არ იცოდა და ვერც დაიჯერებდა, ცხადია, რა სატიკივარი ანუხებდა გოგიტიძის სულს. აქ ამხ. საყვარელიძის შეხედულებები და აზრები სრულიად ემთხვევა რუსთაველზე მოსეირნე საზოგადოების შურით მზირალ თვალებს, ავტომობილებში მსხდომარე „წარჩინებულ პირებს“ რომ ათვალიერებენ.

ტკივილის მომგვრელია, როცა პასუხისმგებელი რედაქტორები მასალას რუსთაველზე აგროვებენ. ჩემს მუშაობაში მე მამყარებს მხოლოდ ის, რომ ქვეყნის პასუხისმგებელი ხელმძღვანელები ყოველთვის ყურადღებით ისმენენ ჩვენი გასაჭირის შესახებ, სამართლიანად მსჯელობენ ჩვენზე და ყოველმხრივ გვეხმარებიან. ო, საქმე ისეთ ბოძებზე რომ იდგეს, როგორიც ამხ. საყვარელიძეა, ჩვენ ამ საქმეში დიდი ხანია აღარ ვიქნებოდით, თვით საქმეს კი ალბათ ამხ. საყვარელიძე გაუძღვებოდა ისევე შეუცთომლად, როგორც ის თავის სტატიებს წერს.

საყვარელიძე წერს (ქალალდი ყველაფერს იტანს), რომ მე მაინცდამაინც არ მიცდია მომენვია ქართველი რეჟისორი იმ მიზეზით, რომ მას ჩემთვის მეტოქეობა არ გაენია როგორც კინოსაქმის სპეციალისტს. საოცარი აღმოჩენაა! მეტად ორიგინალური იდეა (ასე ვთქვათ)! სად იყო შესაძლებელი, ვეკითხები მე ამხ. საყვარელიძეს, მაშინ ქართველი კინორეჟისორის მოძიება? სალდათის ბაზარზე ხომ არა? მაშინ ხომ არა მარტო ქართველ რეჟისორს, ქართველ ინტელიგენტსაც ვერ შეათ-

რევდი ჯაჭვებით კინოში. კინოს დასცინოდენ, მე გიჟმაჟად მთვლიდნენ. მაგრამ ახლა? ახლა თქვენც კი, ამხ. საყვარელიძე, გაზეთის მთელ დაბალ სართულს ავსებთ სტატიით კინოს შესახებ.

ახლა თქვენ გვერდებს იმტვრევთ, პრემიერაზე რომ მოხვდეთ. ახლა კამათი და დისპუტებია კინოზე. ლაპარაკობენ „თეატრის კრიზისზეც“ კი და „დიადი უხმოს“ ბრწყინვალე მომავალზე. ხოლო რა დიდი ძალები ჩაედინება კინოსაქმეში თეატრიდან? ესე იგი, მე მართალი ვიყავი, როცა ჩემი გზიდან არ გადავუხვიე. უკვე გაჩუმდნენ ძველი მოქილიკეები, ახლებიც გაჩუმდებიან.

ორიოდე სიტყვა პერესტიანის „დიქტატურის“ თაობაზე. ნიჭიერ ფელეტონისტს შეეძლო ამაზე უფრო გესლიანადაც დაენერა. მაგრამ ერთია ფელეტონი, მეორეა ფაქტები. ფაქტები კი მეტყველებენ, რომ პერესტიანმა „სურამის ციხე“ და „სამი ცხოვრება“ შექმნა, სურათები, რომელთაც უზარმაზარი მნიშვნელობა აქვთ კინონარმოებისათვის საქართველოში. ეს სურათები დღემდე დიდი წარმატებით ტრიალებენ სსრკ-ს ტერიტორიაზე და დიდი შემოსავალიც მოაქვთ. ეს სამუშაო შეფასდა, როგორც ბრწყინვალე, ისეთი კულტურული ადამიანის მიერ როგორიცაა ა.ვ. ლუნაჩარსკი. ამდენად, პ. საყვარელიძის შეფასებების შეგვიძლია აღარ შეგვეშინდეს. დეფექტები, ცხადია, გააჩნდა ამ სურათებსაც. მაგრამ, ვის და რას არა აქვს ისინი?

სურათის გადაღება – ეს ხომ ფელეტონის წერა არ არის. ჩვენ შეცდომებზე ვსწავლობდით და ბე-

ვრი რამ ვისწავლეთ. ასე და ამგვარად, პერესტიანი ქართული კინომრეწველობის შექმნისთვის მაქსიმალური დოზით გამოვიყენეთ, თუ შეიძლება ასე ვთქვათ; და მხოლოდ მაშინ, როცა მან ამ „ჭეშმარიტი გზიდან“ გადახვევა დაიწყო, მე პირველმა დავაყენე საკითხი მისი გადაყენების შესახებ. ამის მოწმე თვითონ ამხ. საყვარელიძე გახლდათ. სწორედ ეს მაოცებს ყველაზე მეტად. დიახ, მე „კვერს ვუკრავდი“ პერესტიანს, როცა ეს ჩვენი საქმისთვის საჭირო იყო, მაგრამ სულ სხვაგვარად ავმღერდი, როცა ის ჩვენთვის უსარგებლო აღმოჩნდა.

რაც შეეხება იმას, რომ ჩვენ პერესტიანის დადგმების აზერბაიჯანულ სერიაზე „გავფლანგეთ“ 250000 მანეთი, ჯერ ერთი – ამ სურათებზე დახარჯულ იქნა 350000 მანეთი², და მეორეც, ისინი ახლაც ექსპლუატაციაში არიან და ჩვეულებრივ საშუალო შემოსავალს იძლევიან. მე ვერ ვიტყვოდი, რომ ეს სურათები სანიმუშოა, მაგრამ რატომ ფიქრობს საყვარელიძე, რომ გოსკინპრომს ყველაფერი „ბოევიკად“ უნდა გამოსდიოდეს? ხომ ხედავს იგი ჩვენს ეკრანებზე უცხოურ ფილმებს და ამჩნევს, რამდენია მათში ხარახურა. კარგია, თუ 10 უცხოური ფილმიდან ერთ ღირებულს მაინც აღმოვაჩენთ. ჩვენ, ამ მხრივ, საქმე უკეთესად გვაქვს.

ამის შემდეგ საყვარელიძე გოსკინპრომის სპეციალისტების ფულადი ანაზღაურების პოპულა-

---

2 დასახელებული თანხა ლოგიკურად არ ებმის წინა აზრს. შესაძლოა აქ იყოს მანქანაზე ნაბეჭდი დედნის კორექტურული უზუსტობა. (გამომც. შენ.)

რულ თემას ეხება. ამხ. საყვარელიძეს განსაკუთრებით ჩემი ხელფასი არ აძლევს მშვიდად ძილის საშუალებას.

რამდენი ღვარძლი და სიძულვილი უნდა დაიტოო საკუთარ თავში, რომ მშვიდად განაცხადო, რომ ჩემი ხელფასი მე ბედნიერ და უდარდელ ცხოვრებას მიქმნის. და ეს მას შემდეგ, რაც თქვენ გრძნობთ, რომ მუდმივი წვისა და ნერვული დაძაბულობის შედეგად თანდათან ინვალიდად იქეცით; და აი, თქვენ გიძღვნიან ამგვარ განცხადებებს ბეჭდვითი ორგანოს ფურცლებზე. მე ვფიქრობ, რომ ამხ. საყვარელიძე ჩემზე ჩემი გარეგნობის მიხედვით მსჯელობს. მაგრამ ჩემს ავადმყოფურ სიმსუქნეს მე ჩემს ექიმსაც კი არ ვუსურვებდი.

ჩემი ხელფასი ამხ. საყვარელიძეს სოვნარკომების თავმჯდომარეების ხელფასებთან კი არ უნდა შეედარებინა, არამედ იმათ ხელფასებთან, ვინც სატარიფო ბადის პირველი თანრიგის მიხედვით იღებს – დაახლოებით 27 მანეთს თვეში, და ეანგარიშა, რამდენი ასეთი პირის შენახვაა შესაძლებელი. დემაგოგია? მაშ იყოს დემაგოგია. მაგრამ რატომ არ მოუვა თავში საყვარელიძეს ეს ხელფასი სსრკ-ს სხვა კინოორგანიზაციების სპეცების ხელფასებს შეადაროს. ყოველ შემთხვევაში, თქვენ ამით ამერიკა არ აღმოაჩინეთ – ჩემი ხელფასის ოდენობა რამდენჯერმე გამოქვეყნდა გაზეთებში, განხილულ იქნა ზემდგომ ორგანოებში და იგი დაუშვეს. რაც შეეხება საავანსო გაცემებს, უნდა ვიცოდეთ, რომ ეს გაცემები ხელმძღვანელი ორ-

განოების მიერ გაკეთდა ტანტიემა ანგარიშით და ამის შესახებ ინფორმირებულია РНИ.

როცა პასუხისმგებელი მუშაკი და პარტიელი ბეკ-ნაზაროვზე ლაპარაკს იწყებს, მის სიტყვებში რაღაც უსიამოვნო, ობივატელობის სუნი იგრძნობა. მაგრამ ჩვენ არ დავინწყებთ ამხ. საყვარელიძის სულის იდუმალ საკრძალავებში ქექვას. იმ ადამიანის ტალახით გასვრასაც არ ვაპირებთ, ვინაც ჩემთან ერთად ქართული კინომრეწველობის ქმნადობის ასეთი რთული და ეკლიანი პერიოდი გაიარა; ადამიანის, ვინაც შექმნა ჩვენთვის ყველაფერი, რაც კი შეეძლო; ეს სულ ცოტა, სხვა რომ არაფერი ვთქვათ, არაპოლიტიკური იქნებოდა. როცა სათქმელი არა აქვს, საყვარელიძე ისეთ ფაქტებს იხმობს, როგორიცაა ბოლშევიკებისგან მისი გაქცევა და ის, რომ იგი ცირკში მუშაობდა. დიახ, ჩვენ არ ვიყავით ბოლშევიკები. ბოლშევიკებს ბევრი სხვაც გაექცა, მაგრამ ბევრი მათგანიც ახლა მათთან მუშაობს. მაშ, რაღა საჭიროა ასეთი ყურითმოთრეული ფაქტები? გასაგებია, თუ რატომ – ეს ბეკ-ნაზაროვია. განცხადება მისი ცირკში სამსახურის თაობაზე მხოლოდ ბაბუას-დროინდელ შეხედულებებს თუ გვახსენებს. დროა, ამხ. საყვარელიძე, მოიცვილოთ ცირკზე ამგვარი შეხედულებები. დროა თანამედროვე სამსახიობო ხელოვნებაში ცირკის, თეატრისა და კინოს ურთიერთმოქმედების ფენომენს ჩასწვდეთ. ქება და დიდება ბეკ-ნაზაროვს, რომელმაც მხატვრული შემოქმედების სიმალლეებისაკენ გაიკაფა გზა, და მადლობა მას ქართულ კინომრეწველობაში მუშაობისთვის.

საყვარელიძე ნანობს, რომ მე ჯერ კიდევ ვრჩები გოსკინპრომში მაშინ, როცა ისინი უკვე წავიდნენ. დიახ, მე არ ვაპირებ წასვლას ამხ. საყვარელიძის საფულეტონო თავდასხმების გამო. მე აქ ვიჯდები მანამ, სანამ ქვეყნის ხელმძღვანელი ორგანოების ნდობით ვსარგებლობ, რადგან საქმე, რომელსაც ვემსახურები, სახელმწიფოს კუთვნილებაა.

ერთს კი ვიტყვი – იმ ატმოსფეროში, რომელსაც ამხ. საყვარელიძე ქმნის, ცხადია, მუშაობა შეუძლებელი იქნება.

იმისთვის, რომ აღმოვფხვრა ამხ. საყვარელიძისა და მისთანა ამხანაგების კინოუცოდინარობა, მე გადავწყვიტე საქართველოს კინონარმოებაზე წიგნის შედგენა, სადაც დეტალურად იქნება გადმოცემული ამ წარმოების ისტორია, პირობები და მნიშვნელობა.

გოგიტიძე

საარქივო მასალები

¹ საგანგებო ამიერკავკასიის კომიტეტი

...
1917 წლის 12 ივნისი

...
№3676

კავკასიის არმიის მთავარსარდალს

ვურთავთ რა ამ წერილს საქალაქო
სათათბიროს ხმოსან, გერმანე იოსე-
ბის-ძე ბოგოტიძის მომართვას,
გთხოვთ უშუამდგომლოთ აღნიშნულ
პირს, როგორც საზოგადო მოღვა-
ნეს, და დააკმაყოფილოთ იგი, თუკი
არ არის რაიმე განსაკუთრებული
დაბრკოლებები. ნამდვილად მოვანე-
რეთ ხელი: ამიერკავკასიის საგანგე-
ბო კომიტეტის წევრი ა. ჩხენკელი,
მდივანი ჩ. ბერეჟიანი.

---

¹ 12.06.1917 წელი. ნაბეჭდი. რუსულ ენაზე. 2 გვ. საქარ-
თველოს ეროვნული არქივის საისტორიო ცენტრა-
ლური არქივი. ფ. 1438, ან. 1, საქმე 767. ფურც. 1.

ამიერკავკასიის საგანგებო კომიტეტის წევრს
აპაქი ივანეს-ძე ჩხენკელს

ოზურგეთის ქალაქის დუმის ხმის
უფლების მქონე გერმანე იოსების-ძე
გომბიტიძისგან

თ ხ ო ვ ნ ა

ქართული თეატრების რეჟისორის ა. წუნუნა-
ვას მიერ სინემატოგრაფისთვის ინსცენირებულია
ცნობილი ქართველი ბელეტრისტის ნინოშვი-
ლის „ქრისტინე“, რისი ეკრანებზე გამოჩენაც
უდავო სარგებელს მოგვიტანდა მასების ზნეობ-
რივი აღზრდის საქმეში. მაგრამ კავკასიაში არ
არის ფირმები, რომლებიც სურათების გადაღებას
აწარმოებენ. ერთადერთი დანესებულება, რომელ-
საც საშუალება აქვს აწარმოოს გადაღება, არის
სამხედრო-ისტორიული განყოფილება, რომლის
უფროსია პოლკოვნიკი მსაძმე. მაგრამ მას ძირი-
თადად კავკასიის არმიის სამხედრო-სალაშქრო
ცხოვრების გადაღება ევალება.

გთხოვთ მიშუამდგომლოთ უმაღლესი სარ-
დლობის წინაშე, რათა პოლკოვნიკ ესაძეს მიე-
ცეს ნებართვა დაეხმაროს ამ სასარგებლო საქ-
მეს.

ამასთან მე, ჩემი მხრიდან, კავკასიის არმიის
შტაბთან არსებული სამხედრო ლაზარეთის სახს-
რების მატების მიზნით გადავრიცხავე 500 მანეთს.

ხელი მოვაწერე: გერმანე გოგიტიძემ.
8 ივნისი, 1917 წ.

²ესაძის არქივი
საქმე №767

მიმონერა არმიის სარდლობასთან რეჟისორ
ნუნუნავასთვის ეგ. ნინოშვილი ნანარმოების –
„ქრისტიანეს“ მიხედვით ფილმის გადაღების ნებარ-
თვის საკითხზე.

დანყებულია 08.06, 19... წლისა
დასრულებულია 17. 06, 1917 წ.
3 ფურცელზე

სასწრაფოდ

კავკასიის სამხედრო ოლქის შტაბთან არსებული
სამხედრო-ისტორიული განყოფილების უფროსს.

დასკვნაზე ხელისმონერით აღნიშნულს ადას-
ტურებენ – ნამდვილად მოაწერეს ხელი: კავკასიის
ფრონტის ჯარების მთავარსარდლის შტაბის გენე-
რალ-კვარტირმეისტერის სახელით, გენერალური
შტაბის პოლკოვნიკმა საველიევმა. საერთო განყო-
ფილების უფროსის სახელით კაპიტანმა ...³

1917 წლის 17 ივნისი,
№17848.

---

2 17.06.1917 წელი. შერეული: 1 გვ. ხელნაწერი, 1 გვ. ნა-
ბეჭდი. რუსულ ენაზე. საქართველოს ეროვნული არ-
ქივის საისტორიო ცენტრალური არქივი. ფ. 1438, ან.
1, საქმე 767. ფურც. 2.

3 სახელი არ იკითხება. (გამომც. შენ.)

4ამიერკავკასიის კავშირთა კავშირის გამგეობას
განცხადება მოქალაქე საქართველოს რესპუბლიკის

გერმანე გოგიტიძის

1917 წელს რევოლუციის პირველ წლებში განვიძრახე უკვდავ, ხალხის მესაიდუმლე ბელეტრისტ ეგნატე ნინოშვილის ნაწარმოები „ქრისტიანე“ გადამეტანა ეკრანზე და ამითი მიმეცა საშუალება ფართო მასისათვის ეგნატეს სასიქადულო, პოპულარული ხალხისაგან უკვე შეყვარებული «ქრისტიანე» სინამდვილეში გადმომეცა პირველ ქართულ არშიებზე (ლენტებზე) და მწერლის მოთხრობა მუდმივ უკვდავად შემექმნა. ამას მიკარნახებდა ჩემი შეგნება სამშობლოს კულტურულ საქმეების აღორძინების და დიდი დაბრკოლების შემდეგ მიზანს მივახსნე. სურათი დავამთავრე იმავე წლის ნოემბრის თვეში, მაგრამ პოლიტიკური დგომარეობა ამიერკავკასიის, იმ ხანებში ხელს მიშლიდა, რომ უკვე სურათი გამომეცა. ამისათვის ველოდი უფრო კარგ დროს, მაგრამ 1918 წლის აპრილში ოსმალების შემოსევამ ქ. ოზურგეთში (სურათები იქ ინახებოდა) ჩემი იმედები სულ გააცრუა და ჩემი სურათები ჩემს მთელ ქონებასთან ერთად დაიწვა ქ. ოზურგეთში; რამდენიმე თვის შემდეგ,

---

4 უთარილო. ხელნაწერი. ქართულ ენაზე. 2 გვ. საქართველოს ეროვნული არქივის უახლესი ისტორიის ცენტრალური არქივი. ფ. 371, ან. 1, საქმე 219. გვ. 16

როდესაც ცოტა გონს მოვედი, პატრიოტულმა თავმოყვარეობამ თავიდან განმიახლა ენერგია ამ სურათების აღდგენისა და შემთხვევით ნეგატივების საშვალეებით (რომელიც ინახებოდა თბილისში) აღვადგინე ისევლე ეს ტანჯული «ქრისტიანე». ამ აღდგენის პროცესში გადავიღე კიდევ «გვარდიის დღე 12 დეკემბერს 1918 წელს» და «დამფუძნებელი კრების გახსნის დღესასწაული» და ასე შევქმენი ერთი მთლიანი პროგრამა პირველი ქართული არშიებისა. ამითი ჩემი აზრით ორი კულტურული საქმე შევძელი. პირველი რომ უკვდავი ნინოშვილი სინამდვილეში ეკრანზე გადმოვიტანე და მეორე პოლიტიკური სახე მივეცი იმ ორ სურათს რომელიც არის სახელოვანი გვარდიის დღესასწაულის აღბეჭდვა ისტორიაში და დამფუძნებელი კრების დღესასწაულის ფიქსაცია იმავე ისტორიაში და ეს ყველაფერი ქართული ...⁵ ესე იგი პირველი ქართული არშიები: გამოვიდა რა სურათები ქვეყანაზე ...⁶ ლატარიის გამგეობამ მომართა წინადადებით, რომ ეს სურათებით დავხმარებოდი იმათ კასას. ესე იგი სურათების ჩვენება ყოფილიყო ლატარიის ბილეთებით. მეც დავეთანხმე, მეგონა რომ ამითი ორ მიზანს ვახწევდი. ერთი რომ ჩემს ნაშრომს ფართო მასას მივანოდებდი და მეორე ამ ფრიად დანიშნულ მიზანს (როგორიც ამ შემთხვევაში ლატარია) დავეხმარებოდი. მაგრამ სინამდვილეში

---

5 ფრაზა არ იკითხება. (გამომც. შენ.)

6 სიტყვა არ იკითხება. (გამომც. შენ.)

ორივე მიზანს ხელი ვერ შეეწყო. ბილეთების საფასური იყო დანიშნული 30 მანეთი ხალხს ეძვირა და ამითი საქმე შეჩერდა; ეხლა მე მინდა ლატარიას ეს საქმე დავამატო ...⁷ მივსცე მას უფრო პოპულარული სახე ხალხში, რომ ამით არც მე ჩემი შრომა არ დავკარგო და მიზანიც მიხნეულ იყოს. ამ მიზნით მოგმართავთ თქვენ გამგეობას რომელთაც მიზნათ დაისახეთ ხელი შეუწყოთ ყველა კულტურულ ინიციატივას ...⁸ და ეს სურათების ჩვენება ფართო მასისთვის იკისროთ თქვენ. ...⁹ ტეხნიკურათ ამ ჩვენების გადმოცემას წარმოგიდგენთ. როდესაც ეს ...¹⁰ აქედან მოგებული იქნება ...¹¹ პირველი ქართული არშიებისა.

გერმანე გოგიტიძე

---

7 არ იკითხება. (გამომც. შენ.)

8 არ იკითხება. (გამომც. შენ.)

9 არ იკითხება. (გამომც. შენ.)

10 არ იკითხება. (გამომც. შენ.)

11 არ იკითხება. (გამომც. შენ.)

122 სექტემბერი 20
9032

სააქციონერო საზოგადოების
„ფილმა“ს გამგეობას.

სააქციონერო საზოგადოების „ფილმას“ უფლებამოსილ წარმომადგენელ ბ-ნ ვლადიმერ ბარსკისთან შეთანხმების თანახმად საზოგადოების „ფილმას“ ქონების შესახებ მთავრობამ ამა წლის 31 აგვისტოს დაადგინა: სააქციონერო საზოგადოება: „ფილმა“-ს სურათის გადასაღები განყოფილების ქონების შვიდი მილიონი 7.000.000 მანეთად შეძენა მიღებულ იქნას.

გაუწყებთ რა ამას, მინისტრის ამხანაგის განკარგულებით გაცნობებთ, რომ ჩვენი წარმომადგენლების მიერ სათანადო ქონების მიღების შემდეგ, ზემოთ აღნიშნული 7.000.000 მანეთი დაუყოვნებლივ გარდახდილ იქნება.

ამასთანავე თქვენდამი საყურადღებოდ გაცნობებთ, რომ სამინისტროს მიერ დანიშნული კომისია შეუდგება ქონების მიღებას ხვალ პარასკევს, ამა სექტემბერს დილის 9 საათზედ.

დ ი რ ე ქ ტ ო რ ი [ხელს აწერს მიქაბერიძე]
მ დ ი ვ ა ნ ი

---

12 2.09.1920 წელი. ნაბეჭდი. ქართულ ენაზე. 1 გვ. საქართველოს ეროვნული არქივის საისტორიო ცენტრალური არქივი. ფ. 1935, ან. 1, საქმე 894. ფურც. 3.

13 დეკემბერი 1920წ.

მოხსენება კინონარმოების მოქმედების გაფართოებისათვის სამრეწველო თანხიდან 13 მილ. მანეთის გაღების შესახებ

სახალხო განათლების უწყების ასპარეზი, რა თქმა უნდა, მარტო სკოლებით არ განისაზღვრება. მისი განსაკუთრებული ყურადღების და მზრუნველობის საგანს უნდა შეადგენდეს აგრეთვე სკოლის გარეშე განათლებაც ანუ ხალხის ფართო წრეების გათვითცნობიერება და თანამედროვე მეცნიერება-კულტურასთან სრული თანაზიარება.

საზოგადოდ ხალხის გონებრივ დონის ამაღლება, მის წრეებში სწავლა-ცოდნის შეტანა, მეცნიერების სხვადასხვა დარგის ცნობების გავრცელება მრავალი გზით და დაწესებულების საშუალებით/ლექციები, სახალხო კითხვები, თეატრი, სამკითხველო-ნიგნთსაცავები და მისთანინი/ შეიძლება, მაგრამ ყველაზე უფრო ფართო, ადვილს, საინტერესო და ნამახალისებელს ფორმას გონებრივ განვითარებისას კინემატოგრაფი წარმოადგენს. პოპულარულ-მეცნიერული საკინომატოგრაფო სურათი, მაგალითად რომელიმე სენის შესახებ, სა-

---

13 3.12.1920 წელი. ნაბეჭდი. ქართულ ენაზე. 8 გვ. საქართველოს ეროვნული არქივის საისტორიო ცენტრალური არქივი. ფ. 1935, ან. 1, საქმე 894. ფურც. 21-24. (დოკუმენტის სავარაუდო ავტორი არის გერმანე გოგითიძე. გამომც. შენ.)

დაც ნათლად წარმოდგენილი იქნება ყველაფერი, ავადმყოფობის დასაბამიდან უკანასკნელ სტადიამდე, მდაბიოზე უფრო მეტს შთაბეჭდილებს დასტოვებს, უფრო ღრმად აღიბეჭდება მის მეხსიერებასა და გონებაში, უფრო ჩაუნერგავს მას პროფილაქტიკის გრძნობას ვიდრე მარტივად წაკითხული საჯარო ლექცია იმავე თემაზე. ან კიდევ: რომელიმე პოლიტიკურ ხასიათის სურათი, როგორც მაგალითად, „26 მაისი“, „ბათომის დღე“, აზერბეიჯანის ფრონტი“, „გვარდიის დღე“ და მისთანანი, ხალხზე, მის ფსიქიკასა და საერთო განწყობილებაზე, როგორც გამოცდილებამ დაგვანახვა, უფრო დიდს და ღრმა გავლენას ახდენს, უფრო ინვეცს მასში სასურველს ფსიქიურ რეაქციას, და, მაშასადამე, მიზანს უფრო აღწევს, ვიდრე აგიტატორის გრძნობიერად და რწმენით თქმული სიტყვა.

ასე რომ კინემატოგრაფი ძლიერი იარაღია არამარტო მეცნიერების და საერთოდ კულტურის ფართო დემოკრატიზაციისათვის, არამედ ფართო წრეების, მდაბიო ელემენტის პოლიტიკურ გათვითცნობიერებისა და დანინაურებისთვისაც.

ამიტომაცაა, რომ კინემატოგრაფი, თუმცა მისი არსებობის ისტორია რამოდენიმე წლით განისაზღვრება, საყოველთაოდ გავრცელებულია და ევროპის ისეთ დიდ ქალაქებში, როგორიც არის ლონდონი, პარიზი და სხვა, იგი ასობით და ათასობითაა მოფენილი.

ჩვენი უწყება სავსებით უწევდა ანგარიშს ხალხის განათლების ამ ძლიერ იარაღის – კინე-

მატოგრაფის - მნიშვნელობას, ითვალისწინებდა აგრეთვე იმ როლს, რომელსაც ის ითამაშებს ჩვენი ფართო წრეების, განსაკუთრებით ჩამორჩენილ კუთხეთა მცხოვრებლების, გონებრივ განვითარებასა და საერთო გათვითცნობიერებაში და ამ მოსაზრებით მიმდინარე წლის ზაფხულში სააქციონერო საზოგადოება „ფილმასგან“ ერობათა და კოოპერატივთა კავშირებთან ერთად შვიდ მილიონად შეიძინა მრავალ მილიონად ღირებული მთელი საკინომატოგრაფო წარმოება /ატელიე, მანქანები, სახელოსნოები, პლიონკები, ქიმიური მასალა და სხვა/, რომლის მოვლა-პატრონობა და გაფართოება საშუალებას მოგვცემს ხალხის გათვითცნობიერება უფრო ფართო მასშტაბით და ჩქარი ტემპით განარმოვოთ.

აღნიშნულ კინო-წარმოებას უკვე შემუშავებული აქვს გეგმა თავისი მომავალი მუშაობისა და, თუ ნივთიერადაც მას დროზე ხელი გაემართა, იმედია, ამ დასახულ გეგმას სავსებით განახორციელებს. მას განზრახული აქვს ერთი წლის განმავლობაში დაამზადოს ეკრანზე საჩვენებლად: სამი დიდი სურათი-ქართული სალიტერატურო ნაწარმოების ინსცენიროვკა. /მაგალ. ვეფხვის-ტყაოსანი, ალ. ყაზბეგის „მოძღვარი“, ალ. სუმბათაშვილის „ღალატი“ და სხვა/. ექვსი კომედია, სამი საბავშვო ზღაპრული შინაარსისა, ათი სამეცნირო და ოცდაათი ადგილობრივი სანახაობა/პლიტიკურ-საზოგადოებრივი მომენტი, პეიზაჟ-ლანდშაფტები, კურორტები, რაიც სააგიტაციო და საინფორმა-

ციო მასალად იქნება გამოყენებული უცხოეთშიც/. სულ კინო-წარმოება ერთი წლის განმავლობაში დაამზადებს 52 სურათს, რომელთა საერთო ზომა იქნება 23.700 მეტრი.

ყველა ამ სურათის პოზიტივი ორ ცალად იქნება დამზადებული: ერთი დაბანდდება განსაკუთრებით პროვინციაში, დაახლოებით ორას საჩვენებელ ადგილას, სადაც სურათებს, საგანგებო გეგმების თანახმად, ნაილ-წამოიღებენ მოძრავ კინო-სადგურის საშუალებით, ხოლო პოზიტივის მეორე ცალი ქალაქებში საჩვენებლად და შემდეგ უცხოეთში გასაგზავნად იქნება განკუთვნილი.

კინო-წარმოების საქმის ასე ფართოდ დაყენებისა და წარმატებისთვის აუცილებელივ სჭიდება ხარჯების გაღებაც, რომელთა მოკლე ნუსხა აქვეა მოყვანილი.

1/.კინო-წარმოებას ერთი წლის განმავლობაში, როგორც აღნიშნული იყო, სხვადასხვა სურათის დასამზადებლად დასჭირდება 23.700 მეტრი სანეგატივო პლიონკისა და ორი პოზიტივისთვის ორჯელ ამდენივე, ე.ი. 47.400 მეტრი საპოზიტივო პლონკისა, სულ 71.100 მეტრი; ნაწილი ამ მასალისა წარმოებას უკვე აქვს /მაგ. 20 ათასი მეტრი პლიონკა და 60 ათასი მეტრი პლიონკის დასამზადებლად საჭირო ქიმიური მასალა/, ხოლო მეორე ნაწილი, რომ გეგმა სისრულეში მოვიყვანოთ, აუცილებელივ შესაძენია, სახელდობრ, 51.100 მეტრი პლიონკა და 11.100 მეტრი პლიონკის დასამუშავებლად საჭირო მასალა, რაიც მოითხოვს 25.716.500 მანეთს შემდე-

გი ანგარიშით: 51,100 მეტრი პლიონკა, მეტრი 500 მანეთი, დაიჭერს სულ 25.550.000 მანეთს, ხოლო 11.100 მეტრ პლიონკის დასამუშავებელი მასალა, მეტრზე 15 მან. ვარაუდით ეღირება 166.500 მანეთი.

2/. ზემოაღნიშნულ 52 სურათის გადასაღებად საჭირო იქნება დეკორაციები, ავეჯი, ტილო, სა-
ღებავი, ახალი ტანისამოსი /სტილურ სურათების-
თვის/, ლურსმანი და სხვა, რაიც მოითხოვს სულ
წელიწადში 1.250 ათას მანეთს.

3/. სურათების გადაღება-დასამზადებლად სა-
ჭირო ატელიესა და ლაბორატორიის მოწყობა, საე-
ლექტრონო ხელსაწყოების შეძენა და სახელოსნო-
ების შევსება, რაიც მოითხოვს წლიურად 600.000
მანეთს.

4/. სურათების ექსპლოატაციის დროს აუცი-
ლებელია შემდეგი ხარჯები: ბილეთებზე დაწე-
სებული გადასახადი, რაიც საერთო შემოსავლის
30 პროცენტს შეადგენს, ანუ 11.430.900 მანეთს.
შემოსავალი როგორც ჩანს აქვე დართულ პირ-
ველ და მეორე ცხრილიდან უდრის 15.378.000
 $22.725.000 - 38.103$ ათას მანეთს/ და ბ/ სათეატრო
ბინების ქირა დაბა-სოფელ-ქალაქებში, მოსამ-
სახურეთა ჯამაგირი, რეკლამა-განცხადება და
მისთანანი, რაიც მოითხოვს 10 პროცენტს საერ-
თო შემოსავლისას ანუ 3.860.300 მანეთს შემდეგი
ანგარიშით: პირველი ცხრილით მოსალოდნელია
შემოსავალი 15.378 ათასი მანეთი, მეორით 22.725
ათასი მანეთი, ხოლო მესამით – 500 ათასი სულ
38.603 ათასი მან.

აქვე საჭიროდ ვრაცხთ ავლნიშნოთ, რომ საერთო შემოსავალი მინიმალურად არის ნაანგარიშევი, ხოლო გასავალი მაქსიმალურად; ასე რომ ფაქტიურად შესაძლებელია, რომ შემოსავალმა იმატოს, ხოლო გასავალმა ვარაუდს არ გადააჭარბოს.

5/. ნარმოებისთვის აუცილებელია შემდეგი სამეურნეო ხარჯები პავილიონებსა და ლაბორატორიებში: ელექტრონის ენერგია წელიწადში 72.000 მან., წყალი 43.200 მან., ბინის ქირა 250.000 მანეთი, რაიც უნდა მიეცეს პატრონს უკვე არსებულ ხელშეკრულების ძალით, შენობათა გათბობა 60.000 მან. და საკანცელარიო ხარჯები 10.000 მანეთი სულ 435.200 მანეთი/ ეს ციფრები აღებულია ეხლანდელ ხარჯების მიხედვით მინიმალურად/.

6/.კინო-ნარმოების საქმის გაფართოება, მისი განსაკუთრებული, სპეციალური საქმიანობა და დასახულ გეგმის შეუფერხებლივ შესრულება მოითხოვს, რომ მას ჰყავდეს მცოდნე პირთა განსაზღვრული შტატი და, ვინაიდან ეს სპეციალისტები ადგილობრივ მკვიდრთა შორის არ მოიპოვებიან და ძალა-უნებურად უცხოეთიდან უნდა იქმნან მოწვეულნი, ცხადია, მათ განსაკუთრებული ჯილდოც უნდა მიეცეს. შემუშავებულ პროექტის მიხედვით საბჭოთა 41 კაცის მუდმივ სამსახურში ყოლა, რომელთა შენახვა დაჯდება წლიურად 8.043.440 მანეთი; გარდა ამისა კინო-ნარმოებას ესაჭიროება აგრეთვე თანამშრომელთა დრო-გამოშვებით მოწვევა/ მაგალითად, 10 მსახიობის და 100 სტატისტის/; პირველთათვის ნავარაუდევია თითო გა-

მოსვლაზე 1.000 მანეთი, სულ წელიწადში 180 გამოსვლაზე – 1.800.000 მანეთი, ხოლო მეორეთათვის ნავარაუდევია თითო სეანსზე 500 მანეთი, 50 სეანსზე კი 2.500.000 მანეთი, რაც მოითხოვს დამატებით სულ $/1.800.000 + 2.500.000/ = 4.300.000$ მანეთს.

გარდა ამისა ზოგიერთ სურათს გადაღება ქალაქს გარეთ, ბუნებაზე დასჭირდება, რაიც ეკრანის პერსონაჟ-პირების ადგილობრივ გამგზავრებას გამოიწვევს. კინო-წარმოების ვარაუდით, მისი მოქმედების პირველ წელიწადს საჭირო იქნება ასი დღე მაინც გაატარონ ბუნებაზე სხვადასხვა სურათის გადასაღებად. ასეთს გამგზავრებაში მონაწილეობის მიღება საშუალო ანგარიშით თითო ჯერზე 30 კაცს მაინც მოუხდება. თითოეულს მათგანს საგზაო ხარჯად და დღიურ გასამრჯელოდ მიეცემათ ორთაშუა რიცხვი 1500 მანეთი ჯერზე ანუ წელიწადში $/100$ დღე $/150.000$ მანეთი, ხოლო 30 კაცს 4.500 ათასი მანეთი.

7/. სურათების დადგმისათვის საჭირო იქნება წინასწარ სცენარიების დაწერა და საუკეთესო სცენარიის ავტორთათვის ჯილდოს $/40.000$ მან./ მიცემა, სულ, თუ წელიწადში 30 სცენარის ვივარაუდებთ, საჭირო იქნება 1.200.000 მანეთი.

8. სცენარიების განხილვის და საუკეთესოთათვის პრემიის მიკუთვნებისათვის საჭიროა მოენყოს 3-5 კომპეტენტურ პირისგან შემდგარი ჟიური, რომლის მონაწილენი მიიღებენ ჰონორარად თითო სხდომისას 1.000 მანეთს, ხოლო თუ ასეთ სხდომას წელიწადში 60-ს ვიანგარიშებთ, ხუთსავე მონაწი-

ლეს მიეცემათ 300.000 მანეთი.

9/. თითოეულ დამზადებულ სურათის შემონ-
მება-შეფასებისათვის კინო-ნარმოება მოინვეს
კონსულტანტებად ორ მცოდნე პირს, რომელთაც
სურათის შეფასება-განხილვაში მიეცემათ ორივეს
80.000 მანეთი, ხოლო-თუ წელიწადში 19 სურათს
ვივარაუდებთ, – 1.520.000 მანეთი.

ამრიგად კინო-ნარმოებას თავის მოქმედების
გაფართოვებისა და გაცხოველებისათვის მთელი პირ-
ველი წელიწადის განმავლობაში, როგორც ჩანს მოყ-
ვანილ წუსხიდან, დასჭირდება სულ 63.156.340 მანეთი.

მაგრამ ეს ერთის შეხედვით დიდი თანხა არც ისე
დიდად და თვალსაჩინოდ გვეჩვენება, თუ გავითვა-
ლისწინებთ იმ გარემოებას, რომ ამ თანხის გაღება
ნარმოებას უხდება, ასე ვთქვათ, ერთდროულად სა-
ორგანიზაციო სამუშაოს შესასრულებლად, ხოლო
შემდეგ, როცა სურათები უკვე დამზადდება /რასაც
სულ ბევრი პირველი სამი თვე დასჭირდება/, ნარ-
მოებას გაუჩნდება მუდმივ და უშრეტ შემოსავლის
წყარო, საიდანაც ის არა თუ ამ დაბანდებულ თანხას
აინაზღაურებს, არამედ მოკლე ხანში საშუალება
მიეცემა ოპერაციების უფრო გაფართოებისა და
თავის საქმიანობის მეტად გაცხოველებისა.

რომ უმოკლეს ხანში კინო-ნარმოება ნამდვი-
ლად შესძლებს თავის ვალის /63 მილიონ მანეთის/
ანაზღაურებას და მართლაც თავისით, სხვის და-
უხმარებლადაც ირჩენს თავს და შემდეგში ნარ-
მატების გზასაც დაადგება, ყველა ამის საბუთს

ჩვენ ვხედავთ იმ შემოსავალში, რომელსაც მოგვცემს ჩვენ სურათების ექსპლოატაცია საორგანიზაციო ხანის დასრულებისთანავე და რაიც ჩვენ ეხლა ძალიან მინიმალურად გვაქვს ნაანგარიშები.

მართალია, კინო-ნარმოების იმედი აქვს თავისი მოქმედების პირველსავე წელიწადს დაამზადოს და ეჭრანზე საჩვენებლად გამოუშვას 52 სურათი, მაგრამ, რომ მხედველობაში მივიღოთ საორგანიზაციო ხანა, ცოტაოდენი სიძნელე-გამოუცდებლობა, რომელიც ყველა ახალ საქმეს უეჭველად თან სდევს /თუმცა კინო-ნარმოებას აქვს კარგი წარსულიც და საკმაო გამოცდილებაც/; და ვიანგარიშოთ, რომ კინონარმოება მთელს წელიწადში მარტო 22 სხვადასხვა სურათს დაამზადებს, მაშინაც კი, რაგინდ ძალიან მინიმალური ციფრები ავიღოთ, ეს წარმოება იმდენად თვალსაჩინო შემოსავალს მოგვცემს, რომ მასზე დაბანდებული ფული მეტნაკლებლობით უთუოდ ანაზღაურდება.

აი ამის საბუთიც. 22 სურათი შინაარსის მხრივ ასე იქნება დანაწილებული: 3 დრამა, 10 სამეცნიერო და 9 საპროგრამო /კომედია, საბავშვო სანახაობა და მისთანანი/. ვსთქვათ, რომ 3 დრამას მთელს რესპუბლიკაში მარტო ოთხ ადგილას /ორ ადგილას ტიფლისში ერთს ქუთაისში და ერთს ბათუმში/ აჩვენებენ და მთელს წელიწადში მარტო ოთხი დღის განმავლობაში, ე.ი. სამივე დრამა ოთხ ადგილას ნაჩვენები იქნება /344 სულ 48 დღეს. ვსთქვათ ისიც, რომ თითოეულ ადგილას ერთი დღის განმავლობაში მივიდა სულ 1500 კაცი და თითოს საშუალოდ გადახდა

100 მანეთი / ნამდვილად კი, როგორც ეხლანდელ კინემატოგრაფების პრაქტიკა გვიჩვენებს, მეტიც ესწრება და ფასსაც მეტს იხდიან/. ეს მოგვცემს ერთს დღეში /1500 100/ = 150.000 მანეთს, ხოლო 48 დღეში - /150.000 48/ = 7.200.000 მანეთს.

დაახლოებით ასეთივე შემოსავლიანი იქნება სხვა სურათებიც, რომელთა შემოსავალი აღნიშნული სქემით მოყვანილია ამასთანავე დართულ ცხრილებში.

თანახმად ცხრილებისა, ტფილისსა, ქუთაისსა და ბათუმში 22 სურათიდან შემოვა ნელინადში საერთოდ 15.378 ათასი მანეთი, პროვინციის 15-ს ქალაქში - 22.725 ათასი მანეთი, 200 დაბა-სოფელში - 500.000 მანეთი, ხოლო უცხოეთში 17 მილიონი, სულ ამრიგად ასეთი მინიმალური ანგარიშით შემოვა ნელინადში 55.603.000 მანეთი.

მაგრამ თუ ანგარიშს გაუნევთ იმასაც, რომ ეს ციფრი აღებულია მინიმალურად, ფაქტიურად კი სურათების ექსპლოატაცია უფრო ფართოდ იქნება მოწყობილი, /ამის თავდებია ამ წარმოების ძველი პრაქტიკა/ ცხადია, შემოსავალიც ამ წაჩვენებთანხას თვალსაჩინოდ აღემატება. ყოველ შემთხვევაში ეს წარმოება მოკლე ხანში აანაზღაურებს მასზე განეულ ხარჯებს.

მაგრამ, სამინისტროს აზრით და კინო-წარმოების გამგეობის შეხედულებითაც, ამჟამად არც ჩვენს უწყებას, რომელსაც ამ წარმოების მესამედი ეკუთვნის, არც დანარჩენ მონაწილეთ-კოოპერატივთა და ერობათა კავშირებს არ უხდებათ

ზემონავარაუდევ თანხის /63.156.340 მ./ მთლად გალება. კინო-წარმოებას დღესდღეობით სჭირდება მხოლოდ საწარმოო ანუ სატრიალებელი თანხა, რომ მოქმედება დაიწყოს და მალე შესძლოს მისი გაფართოება. ე.ი. მას სჭირდება საორგანიზაციო ხარჯების გასასტუმრებელი თანხა.

დაახლოებით ნახევარი წლიურად ნავარაუდევ ხარჯებისა, ანუ 38,156,340 მანეთი შემდეგი ანგარიშით:

	წლიური ხარჯი	1921 წლის 1 ივნისამდე /ნახევ. წ
1. პლიონკებისა და მის დასამუშავებელი მასალის შეძენა	25.716.500	25.716.500
2. დეკორაციების, ტილოს, საღებავების, ახალი ტანისამოსის და სხვის შეძენა	1.250.500	625.000
3. ატელიე-ლაბორატორია-სახელოსნოების მონყობა და ახალ ხელსაწყოთა შეძენა	60.000	600.000
4. საექსპლოატაციო ხარჯები:		
ა/ გადასახადი	11.430.900	
ბ/ ბინების ქირა, ჯამაგირი, რეკლამა და სხვა	3.860.300	1.191.000

5.სამეურნეო და საკან- ცელარიო ხარჯები, გათბობა, ქირა	435.200	252.600
6. ა/ მუდმივი შტატი	8.043.440	8.421.720
ბ/ დრო-გამოშვებით თანამშრომელნი	4.300.000	
გ/ საგზაო ხარჯები	4.500.000	
7. სცენარიები	1.200.000	600.000
8. უიური	300.000	150.000
9.კონსულტაცია	1.520.000	760.000
..... სულ	63.156.340	38.316.820

როგორც ჩანს ამ მოყვანილი სქემიდან, ზოგიერთი ხარჯი წლიურ ხარჯის ნახევარზე მეტია, მაგ. 1,3,4, და 5/ რაიც შემდეგი მოსაზრებით აიხსნება: ა/ პირველ მუხლში წლიური ხარჯი უცვლელი იმიტომ დავსტოვეთ, რომ პლიონკები და მათ დასამუშავებლად საჭირო მასალა, რაც კი საკმაო იქნება მთელი წლისათვის, ეხლავე, ერთდროულად უნდა იქმნას შეძენილი, რომ შემდეგში, მოსალოდნელ გაძვირების გამო, ზედმეტი ფულის გაღება აღარ იქნება საჭირო.

ბ/. მესამე მუხლში აღნიშნული ხარჯი /600.000 მ. ატელიესა, ლაბორატორიებისა და სახელოსნოების მოწყობა-შეკეთება /ერთდროულ ხარჯს წარმოადგენს.

ვ/. რ-კი ნახევარ წლის განმავლობაში მოსახერხებელია საერთოდ სურათების ნავარაუდევზე ნაკლები რიცხვის დამზადება, ცხადია, ექსპლოატაციაც მხოლოდ მათი მოხდება, ისიც მარტო 3 თვეში,

ხოლო ამასთან დაკავშირებით გადასახადი და საერთო ხარჯიც /ბინის ქირა, ჯამაგირი, რეკლამა და სხვა/ ნაკლები იქნება, სახელდობრ 1.191.000 მანეთი.

დ/. სამეურნეო ხარჯებად ნაგულისხმევია შემდეგი: ნახევარ წელიწადში-ელექტრონის ენერგია 36.000 მ., წყალი 21.600 მან., ბინის ქირა 125.000 მან., ხოლო გათბობის /60.000მ./ და საკანცელარიო /10000. ხარჯები აღებულია ერთი წლის ვარაუდით, რაც საერთოდ შეადგენს 252.600 მანეთს.

ამგვარად, თანახმად აღნიშნულ სქემატიურ ხარჯთაღრიცხვისა, საჭიროა გაღებულ იქმნას 38.316.820 მანეთი, და, ვინაიდან სამინისტროს ამ კინონარმოების მარტო მესამედი ეკუთვნის, ცხადია, ხაზინასაც მთლად ამ თანხის გაღება კი არ მოუხდება, არამედ მარტო მესამედის ანუ 12.772.273 მანეთის ანუ დამრგვალებით 13 მილიონ მანეთისა.

მოგახსენებთ რა აღნიშნულს, ვშუამდგომლობ მინისტრთა საბჭოს წინაშე რათა ხსენებულ კინონარმოების ამოძრავება-გაცოცხლებისათვის სასწრაფოდ გაღებულ იქმნას სამრეწველო თანხიდან 13 მილიონი მანეთი, სასწრაფოდ იმ მოსაზრებით, რომ ნარმოებას საშუალება ჰქონდეს ხელსაყრელ ფასებსა და პირობებში დროიანად შეიძინოს მთელი წლისთვის საჭირო მასალა და, მაშასადამე, შეეძლოს კიდევ სავსებით შეასრულოს დასახული გეგმა.

განათლების მინისტრის

ა მ ხ ა ნ ა გ ი

კანცელარიის დ ი რ ე ქ ტ ო რ ი

¹⁴სავარაუდო

ხარჯთ-ალრიცხვა

1920-1921 საოპერაციო წლების.

შემოსავალი

№ რი- გი	შემოსავლის წყარო	ჯამი
1.	ა) თვალსაჩინო ინსტენიროვკათ- ითვლება „ლალატი“-ს, „ვეფხის- ტყაოსნის“, ა.ყაზბეგის და სხვ. ნაწარმოებთა ანუ საქართველოს ისტორიული და დამახასიათებელი სურათების გადაღება, რასაც არა- თუ საქართველოსთვის უცხოეთი- სათვისაც კი აქვს მნიშვნელობა. ბ) კომედია-ინსტენიროვკა ქართველ- იუმორისტთა „ეშმაკი“-ს, „თაგუნა“- სი და სხვათა ნაწარმოებისა.	

14 1920 წელი. ნაბეჭდი. ქართულ ენაზე. 10 გვ. საქარ-
თველოს ეროვნული არქივის უახლესი ისტორიის არ-
ქივი. ფ. 371, ან. 1, საქმე 219. გვ. 41-48. (დოკუმენტი
ქვეყნდება ხარჯთალრიცხვის შემაჯამებელი ცხრი-
ლის გარეშე. გამომც. შენ.)

სახკინმრეწვის მუშაკები

მარცხნიდან: მარგოიანი, გერმანე გოგიტიძე, ვალერიან სიღამონ-ერის-
თავე

1920-1929 წლები

საქართველოს ეროვნული არქივის კინოფოტოფონოკუმენტების ცენტრ-
ალური არქივი

გ) ადგილობრივ სანახაობის სურათებით იგულისხმება, როგორც საზოგადოებრივ-პოლიტიკური მომენტი, აგრეთვე წმინდა გეოგრაფიული ადგილები, მისი სილამაზენი, კურორტები, რომელთაც გაეცნობა თვით საქართველო და აგრეთვე სააგიტაციო მასალად გამოდგება უცხოეთში.

დ) საბავშვო სურათები – მოთხრობა-ზღაპართა და ლეგენდათა ინსცენიროვკა...

ყველა ჩამოთვლილ სურათთა პოზიტივი ორ ეკზემპლიარად მზადდება, რადგან ერთი ეკზემპლიარი მთელი წლის განმავლობაში დაბანდებული იქნება 200 პუნქტში (იხ. III დამატება ამ ხარჯთ-ალრიცხვისა), მეორე კი სხვა და სხვა ქალაქებში გაიგზავნება და შემდეგ უცხოეთში.

სურათთა პოზიტივი, რომლის საერთო მეტრაჟი (სიგრძე) 47.400 მეტრს უდრის ეღირება (თვით პლიონკა 500 მან. მეტრი და დამუშავება 15 მან.). სულ.....24.411.000

2. ხის მასალისაგან, ტილოსა-
გან დამზადდება დეკორაცი-
ები, ავეჯეულობა, ბუტაფორია,
რეკვიზიტი და სხვ. განზრახულ
სურათებისათვის . ჩამოთვლილი
რეკვიზიტი ღირებულებას წარ-
მოადგენს, მასთან საქარხნო შე-
ფასება ადასტურებს, რომ ამ სა-
კითხზე დაბანდებულ თანხასთან

გასავალი

№		
რი-	გასავლის წყარო	ჯამი
პი.		
1.	ქვემოთყვანილ თანამშრო- მელთა შტატით და დამატებით ატელიეს, ლაბორატორიისა და სახელოსნოთა მოწყობის შემდეგ, ახალ კინონარმოებას შეუძლიან წელიწადში გამოუშვას: ა) 3 დიდი ლიტერატურული ნაწარმოების ინსცენიროვკა 4000 მეტრი 3=12.000 მეტ. ბ) 6 კომედია 300 მეტრიანი- 1.800 - გ) 3 საბავშვო ხასიათის სურათი 300 მეტრიანი-900 - დ) 10 სამეცნიერო სურათი 300მეტრიანი.... 3.000 -	

ე) 30 ადგილობრივ სანახაობა:
200 მეტრიანი... 6.000 -

სულ 23.700 მეტრი

ნედლი მასალის - 23.700 მეტრ.
ნეგატივის პლიონკის და 47.400
მეტრის 2 ეკზმპ. პოზიტიური
პლიონკის ღირებულება, თუ პლი-
ონკის თითო მეტრს 500 მანეთამ-
დე ვიანგარიშებთ, წარმოადგენს-
35.550.000 მან.

პლიონკის დამუშავება (71.000
მეტრის) ეღირება (1 მეტრი 15 მან)
- 1.66.000 მან.

რადგან ახალ წარმოებას უკვე
მოეპოვება - 20.000 მეტრამდე
პლიონკა და ქიმიური მასალა
60.000 მეტრი პლიონკის დასამუ-
შავებლად, მას კიდევ დასჭირდება
მხოლოდ 51. 000 მეტრი პლიონკი-
სა და 11.000 მეტრი პლიონკის და-
სამუშავებელი მასალა.

5716500 მან.

2. ჩამოთვლილი სურათთა გადა-
საღებად საჭიროა დეკორაციე-
ბი, ავეჯი და სხვ. ხის მასალა,
ტილო, ლურსმანი და საღებავი
1.050.000 მან. მასთან სტილიური
სურათებისათვის საჭირო იქნება
ახალი ტანსაცმელი 200.000 მან.

1250.000 მან.

გასავალი

№		
რი-	გასავლის წყარო	ჯამი
პი		
3.	სურათების გადაღებისათვის: საჭირო იქნება ატელიეს და ლაბო- რატორიის მოწყობა - 150.000გ. ელექტრონის განათების მოწყობა - 500.000- სახელოსნოების მოწყობა - 250.000- და რადგან ყველა ამისათვის ზოგი- რამ მასალა 300.000 მანეთის უკვე მოგვეპოვება კიდევ დაგვჭირდება	600.000 მან.
4.	სურათთა ექსპლოატაცია შემ- დეგ ხარჯებს გამოიწვევს: 1) ქალაქებში ე.ი. I და II ცხრი- ლით საერთო შემოსავლის ე.ი. 38.103.000 მანეთის 30% სამ- ხედრო გადასახადს..... 2) ქალაქებში და სოფლებში ე.ი. I, II და III ცხრილით თეატრის ქირა, მოსამსხურეთა ჯამაგ- ირები, რეკლამა-განცხადება და სხვ. 10%- 38.103. 000 მა- ნეთიდან..... უცხოეთში გატანილი სურათის ექსპლოატაციის ხარჯებს სურა- თის გამწერი დაწესებულება ან პიროვნება იხდის.	11.430.900 3.860.000

5.	სურათების დამზადება გამოიწვევს შემდეგ ხარჯებს პავილიონებსა და ლაბორატორიებში: ა) ელექტრონის ენერგია 6000 მან. წელიწ.- 72.000 მან. ბ) წყალი თვეში- 3600 მ. წელიწ. 43.200 "	115.200
6.	განზრახული სამუშაოს შესასრულებლად საჭიროა თანამშრომელთა შტატი თანახმად დართული ნუსხისა ა) მუდმივი თანამშრომელნი - 8.043.440 მან. ბ) დროებითი " - 4.300.000 მან "	12.343.440
7.	გადასაღები პავილიონი და ლაბორატორია დაქირავებულ ბინაზე, რომლის იჯარას ვიხდით წელიწადში	250.000
8.	სურათების დასადგამათ საჭირო გახდება სცენაროუსი, რომლებიც უნდა აკმაყოფილებდეს მხატვრობის მოთხოვნილებას, ეთანხმებოდეს ისტორიულ ყოფაცხოვრების სინამდვილეს და გამსჭვალული იყოს ეროვნული სულით. ამიტომ საჭიროა ამ საგნისთვის დაინიშნოს შეჯიბრება საკმაოდ პრემიებით. 30 სცენარისათვის 40.000 მან. წელად თუ ვიანგარიშებთ თითოეულს უნდა გაღებული იქნას	1.200.000

9.	საუკეთესო სცენარისათვის: პრემიის მისასჯელად უნდა მონ- ვეულ იქნას ჟიური კომპეტეტურ: პირთაგან, რომელიც საკმაო ავ- ტორიტეტი უნდა ჰქონდეთ მხ- ატვრულს, ლიტერატურულს და: მეცნიერულ სფეროებში. ასეთი: ჟიურუსათვის, რომელიც შედგე- ბოდეს 3-5 პირისაგან საჭიროა: ჰონორარი: 50-60 სხდომისათვის, თუ თი- თო სხდომისათვის ვიანგარიშებთ: 1000 მანეტს., საჭირო იქნება: 5.60.1000	350.000
10.	იმის მისაღწევად, რომ სუ- რათების დადგმა სასტიკად შე- ფარდებული გამოვიდეს ისტორი- ული ყოფა-ცხოვრების სულთან, საჭიროა მოწვევა ავტორიტეტულ: კონსულტანტებისა ჰონორარე- ბით თითოეული სურათის შემონ- მებისათვის: 3 დრამა 19 სურათისათვის: 6 კომედია ორ-ორი კონსულ- 10 სამეცნ. ტანტი, თვითეულს სურათი 40.000 მან. თითო სურათზე სულ	1.520.000

11.	სახელოსნოების, ლაბორატორიის და პაცილიონის გათბობა	60.000
12.	კანცელარიის ხარჯები	10.000
	სულ	60.756.340

ი ნ ვ ე ნ ტ ა რ ი

- დეკორაციები, საკუთარ სახელოსნოებში გაკეთებული ავეჯი იხ. ვარაუდის ჯ 2. 2.500.000
  - სახელოსნოები, ატელიე, ლაბორატორია საკუთარი სამუშაო ძალით მონყობილი. იხ. ვარაუდის ჯ 3 1.800.000
- სულ 4.300.000 მან.

შტატში მყოფი თანამშრომელნი

თანამდებობა	თელი ჯამური	ნელი ჯამური
კინოგანყოფილების მმართველი	50.000	600.000
საექსპლოატაციო ნაწილის გამგე	40.000	480.000
მხატვარი - რეჟისორი	50.000	600.000
3 თანაშემწე	45.000	540.000
2 ოპერატორი	70.000	840.000
1 ლაბორანტი	15.000	180.000
მისი თანაშემწე	10.000	120.000
ლაბორატორიის მსახური	8.200	98.400
ფოტოგრაფი	18.000	216.000
2 დეკორატორი	30.000	360.000
ატელიესა და სახელოსნოთა გამგე	25.000	300.000
უფროსი ელექტროტექნიკი	20.000	240.000
2 ელექტროტექნიკი	25.000	300.000
დემონსტრატორი	10.000	120.000
2 გრიმიორი	30.000	360.000
მუსიკოსი ილიუსტრატორი	10.000	120.000
სამწეო განყოფილების გამგე	12.000	144.000
6 მსახიობი	180.000	1.160.000
ბუხჰალტერი-სეკრეტარი	15.000	180.000
მანქანაზე მომუშავე	12.000	144.000
6 მუშა	49.200	590.000
2 დარაჯი	15.000	181.200
მეეზოვე	7.060	84.720
შიკრიკი	7.060	84.720
	გას. 8.043.440	

შტატის გარეშე თანამშრომელნი

ჩამოთვლილ მუდმივ თანამშრომლების გარდა, საჭიროა კიდევ 10 მსახიობის ყოლა გამოსვლით. თუ მხედველობაში მივიღებთ რომ ნელინადში 180 დღე იმუშავენ დღეში - 1000 მან. ნელინადში დაჯდება მათი შენახვა ..... 1.800.000 მან.

მასიური სცენებისათვის საჭირო იქნება 100 სტატისტიკის მონვენვა. თუ ნელინადში 50 ჯერ მოვიწვიეთ და 500 მან. მივცეთ თითოეული დაჯდება ....
..... 2.500.000 მან.

სულ 12.343.440 მან.

სურათების გადამღებ-განყოფილების დირექტორი იმავე დროს განყოფილებისა და გამგეობის შემაკავშირებელ ორგანოს წარმოადგენს. იგი აღჭურვილია ადმინისტრაციული და ეკონომიური უფლება-ვალდებულებებით.

დირექტორი, როგორც ადმინისტრატორი, მოვალეა

1. მოაწყოს კინოგანყოფილების აპარატი და გამგეობას წარუდგინოს დასამტკიცებლათ.
2. გაანაწილოს მუშაობა თანამშრომელთა შორის.
3. წარუდგინოს გამგეობას კანდიდატები, რომელთაც ინვეეს და ითხოვს გამგეობა.
4. მხატვარ-რეჟისორსა და ტექნიკურ ძალებთან შეთანხმებულმა დადგას სურათები.

1. გამგეობას წარუდგინოს დასამტკიცებლად სურათების გადაღების ხარჯთ-აღრიცხვის პროექტი.
2. უმჯობესი საშვალეებით მოაწყოს სურათების ექსპლოატაცია, მხოლოდ საერთო დირექტივებს გამგეობისგან იღებს.

გარდა ჩამოთვლი, წმინდა ადმინისტრაციულ, საშინაო და გარეშე ტექნიკური მუშაობის წარმოებისა და ექსპლოატაციის სფეროში, დირექტორს

დიდი მოვალეობა აწევს კისერზე შემოქმედებით სფეროში. აწვდის-რა სპეციალისტ თანამშრომელთ იდეას დაწვრილებით დასამუშავებლად და ხორცის შესასხმელად ეკრანზე, მიუდგება-რა სათანადო განცდით გადასაღებ მასალასა, მხატვარ-რეჟისორსა და სპეციალისტ-ოპერატორებს, ის ინსტიქტით შეაგნებინებს მათ ყოველგვარ წვრილმანსა და ხშირად შეუმჩნეველ ხაზებს, რომელნიც ადვილად შეიძლება გამორჩეთ მათ და ვერ ამოსწუროს სურათის შინაარსი მთელი სიძლიერით, რა მიზეზითაც დაირღვევა მხატვრული შთაბეჭდილების მთლიანობა და სურათის რელიეფი. საქმე უფრო რთულია, როდესაც წმინდა ეროვნული სურათია გადასაღები. სხვა ეროვნების თანამშრომელმა, რომლისათვისაც უცხოა ქართველი ხალხის სული და გული შეიძლება დაამახინჯოს ნაწარმოები, ვერ შეძლოს შექმნას სათანადო სულიერი კოლორიტი. რადგან ამ ახალ საქმეს უმთავრეს მიზნად დასახული აქვს ქართველ მწერლების ნაწარმოებთა განსახიერება ეკრანზე. ამიტომ გასაგებია, რომ ასეთი შრომის შესაერთებელი ძარღვი წმინდა ქართული ძალა უნდა იყოს.

1519 XI 1920

ნოემბერი

ტფილისის ქალაქის
მოურავს

მიმდინარე წლის სექტემბრიდან განათლების
სამინისტროს გამგებლობაში გადმოსული სა-
ხელმწიფო კინო-ატელიეს ხელმძღვანელ-დირექ-
ტორად მონვეულია ბ. გერმანე გოგიტიძე, რო-
მელიც ბინის უქონლობის გამო დიდად შევიწროე-
ბულია.

გაუწყებთ რა ამას, გთხოვთ ბ. მოურავო, გას-
ცეთ განკარგულება, რათა ბ. გოგიტიძეს სას-
წრაფოდ მიეცეს ბინა წინააღმდეგ შემთხვევაში
უხელმძღვანელოდ დარჩენილ კინო-ატელიეს
წარმოება შეფერხდება.

განათლების მინისტრი

ა მ ხ ა ნ ა გ ი

დ ი რ ე ქ ტ ო რ ი

მ დ ი ვ ა ნ ი

---

15 19.11.1920 წელი. ნაბეჭდი. ქართულ ენაზე. 1 გვ.
საქართველოს ეროვნული არქივის საისტორიო ცენ-
ტრალური არქივი. ფ. 1935, ან. 1, საქმე 894. ფურც. 17.

புலவெழுத்து

—ECCLESIASTICUS—

12, 13, 30, 20, 33.

1

三

I

[illegible]

මගේ පවුලේ වෙළෙඳාම, = ව්‍යවසාය

५

五

გერმანე გოგიტიძის შიერ ოპერატორის გამოცახება – დეპეშა.

1.06.1920. ნაბეჭდი. ქართულ ენაზე. 1 გვ. საქართველოს ეროვნული არქივის უახლესი ისტორიის ცენტრალური არქივი. ფონდი 371, ანაწერი 1, საქმე 219. გვ. 33.

16 დეკემბერი

ტელეგრაფი

თბილისი ცეკავშირი დიდუბეში

თბილისი ოზურგეთი 612, 13, 30, 20, 33.

1/VII-20.

ძლიერ საჭიროა გამოგზავნეთ ოპერატორი ბათო-
მი თხოვილობს
მისი გამოსვლა მიდებულა. გოგიტიძე

---

16 1.06.1920. ნაბეჭდი. ქართულ ენაზე. 1 გვ. საქართვე-
ლოს ეროვნული არქივის უახლესი ისტორიის ცენ-
ტრალური არქივი. ფ. 371, ან. 1, საქმე 219. გვ. 33.

17 შინაგან საქმეთა სახ. კომისარიატის საზღვარგარეთის განყოფილებას

საბჭოთა გ-60 კინოორგანიზაციათა:
„საქართველოს გოსკინპრომის“, „მე-
ურაბპომ-ფილმის“ და „სოვეკინოს“,
აგრეთვე ირანის ტერიტორიაზე საბ-
ჭოთა ფილმების ექსპლუატაციისა
და კინოსურათების გადაღების კონ-
ტრსააგენტოს რწმუნებულის
ბერმანე იოსების-ძე გობიტიძის

გ ა ნ ც ხ ა დ ე ბ ა

გამაჩნია რა კონტრსააგენტოს რწმუნებულებანი
გოსკინოს ორგანიზაციებისა: „საქართველოს გოსკინ-
პრომი“, „მეურაბპომ-ფილმი“ და „სოვეკინო“, – ირანის
ტერიტორიაზე ფილმების ექსპლუატაციისა და წარ-
მოებისათვის; და, ამასთანავე, „სოვეკინოსა“ და „მე-
ურაბპომ-ფილმის“ დავალება – სურათებში აღებეჭ-
დო ირანის ცხოვრება, მოგმართავთ განცხადებით,
ჩემთვის და ჩემი თანამშრომლებისთვის – ამხ. ი.მ.
კრასლავსკისთვის და ფერდინანდ გეგელესთვის

---

17 გ. გოგიტიძის განცხადება საგარეო საქმეთა კომისარ-
იატისადმი. 1928 წ. აგვისტო. ნაბეჭდი. რუსულ ენაზე.
2 გვ. (მასალა შემოვიდა 1950-იან წლებში. დაცულია
საქ. თეატრის, მუსიკის, კინოსა და ქორეოგრაფიის
სახ. მუზეუმის ხელნაწერთა და საარქივო დოკუმენტ-
თა ფონდში. ფ. 15. ხ. 6581).

საზღვარგარეთის პასპორტების გაცემის თაობაზე, ირანში გასამგზავრებლად.

მე, ბ.ი. გომბიტაძე, გახლავართ პასუხისმგებელი სპეციალისტი და ხელმძღვანელი საბჭოთა ფილმების ირანის ბაზარზე გასაღებისა და „სოვკინოსა“ და „მეურაბპომ-ფილმის“ დავალებით სურათების გადაღებისათვის წარმოებული სამუშაოების კონტრსააგენტოსი.

ამხ. კრასლავსკი ი.მ. გახლავთ ჩემი უახლოესი თანამშრომელი ტექნიკურ საკითხებში და ზემოთ ხსენებულ სამუშაოებში, და აგრეთვე სასცენარო გეგმის შედგენასა, მონტაჟსა და სხვ. სპეციალური სამუშაოების შესრულებაში.

ამხ. გიგელი უ. მოემგზავრება ჩემთან ერთად როგორც კინოოპერატორი და ლაბორანტი.

თან ვურთავ ქვემოთ ჩამოთვლილ დოკუმენტების ასლებს:

- 1) საქართველოს გოსკინპრომის ხელშეკრულება, გაფორმებული 12/VII, 28 წ.
- 2) „მეურაბპომ-ფილმის“ მმართველობის ბრძანება მის რწმუნებულს თბილისში ამხ. აბრამოვიჩს სურათების გაგზავნის თაობაზე კონტრსააგენტოსთვის ირანში, თეირანში ტორგპრედსტვოს მისამართით (10/VIII, 28 წ. № 18-144).
- 3) „მეურაბპომ-ფილმის“ მმართველობის დაკვეთა, მათთვის ირანის ტერიტორიაზე სპეციალური კულტურ-ფილმის გადაღებაზე (10/VIII-28 წ. № გ-217).

- 4) „მეურაბპომ-ფილმის“ მმართველობის განკარგულება მის რწმუნებულს ამხ. აბრამოვიჩს ზემოთ ხსენებული მიზნისთვის კინო-ფირის გაცემის თაობაზე (10/VIII-28 წ. №18-146).
- 5) სოვკინოს შეთანხმება მისი წარმოების სურათების ირანის ტერიტორიაზე ექსპლუატაციის თაობაზე (8/VIII-28 წ.) და ამ საქმეზევე „სოვკინოს“ მმართველობის მიწერილობა საქართველოს გოსკინპრომს (9/VIII-28 წ. №411527).
- 6) საქართველოს გოსკინპრომის სატელეგრაფო პასუხი „სოვკინოს“ მმართველობის ზემოთ ხსენებულ საკითხზე №411527.
- 7) „სოვკინოს“ მმართველობის დაკვეთა, მათთვის ირანული ცხოვრებიდან ქრონიკის გადაღებაზე (7/VIII-28 წ. №4030).
- 8) „სოვკინოს“ მიწერილობა – 9/VIII-28 წ. №2175, თემების სიის დართვით, – ჩემთვის, როგორც „სოვკინოს“ კორესპონდენტისათვის გამოგზავნილი.

... .. (გ. გოგიტიძე)

... * აგვისტო, 1928 წელი

ქ. თბილისი

მეტად ვნანობ, რომ აქამდე არ მომეცა საშუალება, ჩემი მივლინებაში ყოფნის გამო, პასუხი გამეცა თქვენს დეპეშაზე. გამაჩნდა რა ღრმა ინტერესი თქვენ მიერ ჩაფიქრებული წამოწყების მიმართ, თეირანში ჩასვლისთანავე მივიღე საჭირო ზომები, რათა ხსენებულ დეპეშაში წამოყენებული საკითხი უსწრაფესად განხილულიყო.

სრულუფლებიანი წარმომადგენლობისა და სავაჭრო წარმომადგენლობის მხრიდან, კერძოდ კი დავთიანისა და ქაძარიზისგან, არათუ რაიმე წინააღმდეგობა არ შეინიშნება, რომ საქართველოს გოსკინპრომის სურათს შემდგომი წინსვლის საშუალება მიეცეს და გაიხსნას კინოთეატრები, არამედ ხელშეწყობაც კი აქვს. რაც შეეხება ირანელ ვაჭარს ანტიხაჩის (თუ ანტიხაზმის), ვისთანაც გოსკინპრომი გეგმავს ხელშეკრულება დადოს, უნდა გაცნობოთ შემდეგი: ჩვენ მიერ ბანკს მიეცა დავალება,

---

18 უცნობი პირის წერილი გ. გოგიტიძისადმი თეირანიდან. 1928 წ. 8 ივლისი. ხელნაწერი. რუსულ ენაზე. 3 გვ. (მასალა შემოვიდა 1972 წ. დაცულია საქ. თეატრის, მუსიკის, კინოსა და ქორეოგრაფიის სახ. მუზეუმის ხელნაწერთა და საარქივო დოკუმენტთა ფონდში. ფ. 15. ხ. 18929). მასალა მოგვანოდა საქართველოს თეატრის, მუსიკის, კინოსა და ქორეოგრაფიის სახელმწიფო მუზეუმის ხელნაწერთა და საარქივო დოკუმენტთა ფონდის მცველმა – თამარ მაისურაძემ.

გამოერკვია აღნიშნული პირის ფინანსური შესაძლებლობები და, აგრეთვე, მასთან რაიმე კომერციულ გარიგებაზე ნასვლის მიზანშეწონილობა.

მაგრამ ბანკს არ ჰქონდა შესაძლებლობა ყოველივე დაედგინა, რადგან თეირანელი ვაჭრების სიებში ანტიხაჩი არ ირიცხება.

შესაძლოა, თქვენ რომ ჩვენთვის მისი სრული გვარი გეცნობებინათ (მთელი მისი ოთხ და უფრო მეტი სართულიანი ტიტულებით), ჩვენ შევძლებდით ხსენებული პირის ფიზიონომიის დადგენას. სწორედ ამ ნიშნით გაიგზავნება დეპეშა სავაჭრო წარმომადგენლობის მიერ ვაჭრობის სახალხო კომისარიატისადმი. სხვათა შორის, სავაჭრო წარმომადგენელი ტამარინი 9/VII თავრიზის გავლით თბილისს მიემგზავრება. მიზანშეწონილად მიმაჩნია, რომ თქვენ მას ამ საკითხზე მოელაპარაკოთ. ესეც ასე. თეირანში ახლა კარგია. ავღანელი ფადიშაჰის ჩამოსვლასთან დაკავშირებით ქალაქმა შესაფერი სახე მიიღო. ჩვენ ახლა ჩვენს საზაფხულო რეზიდენციაში – ზერგეიდში ვცხოვრობთ (თეირანიდან 20 ვერსის დაშორებით). აგვისტოს ბოლოს ვაპირებ შვებულებით თბილისში ჩამოვიდე, სადაც, იმედია, პატივი მექნება თქვენ შეგხვდეთ.

თუკი თქვენი საქმისთვის საჭირო იქნება ჩემგან რაიმე ხელშეწყობა – მომწერეთ. მზად ვარ გემსახუროთ.

ასე რომ, თბილისში შეხვედრამდე.

პატივისცემით, ...¹⁹

---

19 ხელმოწერა არ იკითხება (გამომც. შენ.).

P.S. ყველა ჩვენ საერთო ნაცნობს ვუგზავნი მოკითხვას. კერძოდ (იმედია, უარს არ იტყვით მას ეს გადასცეთ), თამარ ბალაეაძეს. იგი, როგორც ჩანს, ჩვენი ერთადერთი საერთო ნაცნობია.

...²⁰

P.S. წინამდებარე წერილს გიგზავნით ჩვენი დიპ. კურიერის მეშვეობით, რომელიც დღეს უნდა გამოფრინდეს.

8/VII-28

...²¹

---

20 ხელმოწერა არ იკითხება (გამომც. შენ.).

21 ხელმოწერა არ იკითხება (გამომც. შენ.).

**დასახელებულ პირთა და
ინსტიტუციათა საძიებელი**

(პირთა და ინსტიტუციათა საძიებელი
გამოცემისთვის მოამზადა ნინო ძანძავამ).

ავაქოვი ვართან ივანეს ძე (- 1937), სოვნარხო-
ზის თანამშრომელი. სტალინური რეპრესიების
მსხვერპლი - დახვრიტეს 1937 წელს.

ალექსი-მესხიშვილი ვლადიმერ სარდიონის ძე,
ლადო მესხიშვილი (1857, თბილისი - 1920,
იქვე), მსახიობი და რეჟისორი, საქართველოს
სახალხო არტისტი (წოდება მიენიჭა გარ-
დაცვალების შემდეგ, 1930 წელს). სწავლობდა
თბილისის ერთ-ერთ კერძო პანსიონში, შემ-
დეგ მოსკოვის უნივერსიტეტის სამედიცინო
ფაკულტეტზე. ავადმყოფობის გამო, უნივერ-
სიტეტი ვერ დაამთავრა. 1881 წელს შევიდა
თბილისის ქართულ დრამატულ დასში. 1890-96
წლებში ხელმძღვანელობდა თბილისის, 1897-
1906 წლებში კი ქუთაისის ქართულ დრამატულ
დასებს. 1906-10, 1915-20 წლებში მოღვაწეობ-
და რუსულ სცენაზე. 1910-14 წლებში სათავეში
ედგა თბილისის, 1914-15 წლებში კი ქუთაისის
თეატრებს. დადგმული აქვს 100-ზე მეტი პიესა.
1916-18 წლებში, რუსეთში ყოფნის დროს, გა-
დაიღეს კინოფილმებში „მამები და შვილები“,
„შურისძიების ღმერთი“ და სხვ. 1940 წელს მისი
სახელი მიენიჭა ქუთაისის დრამატულ თეატრს.

ამირაგოვი ნიკოლოზ, 1920-იან წლებში მუშაობდა კინოსტუდია სახკინმრეწვის დირექციაში. იყო ცეკავშირის თავჯდომარე. ნიკოლოზ პენგელაიას ფილმის „ოცდაექვსი კომისარი“ (1932) სცენარის ერთ-ერთი ავტორი.

ანდრეევა (ნამდვილი გვარი იურკოვსკაია) მარიამ თედორეს ასული (1868, პეტერბურგი – 1953, მოსკოვი), რუსი მსახიობი, საზოგადო მოღვაწე, სკპპ წევრი 1904 წლიდან. 1893 წელს მონაწილეობდა თბილისის არტისტული საზოგადოების სპექტაკლებში. 1898-1904 წლებში იყო სამხატვრო თეატრის მსახიობი. 1904-05 წლებში მუშაობდა რიგის რუსულ დრამატულ თეატრში. 1905 წელს იყო ბოლშევიკური გაზეთის „ნოვაია ჟიზნის“ გამომცემელი. 1906-11 წლებში მაქსიმ გორკისთან ერთად იმყოფებოდა ემიგრაციაში (იყო მისი მეუღლე, მდივანი და თანაშემწე). მოღვაწეობდა კოტე მარჯანიშვილის მიერ მოსკოვში დაარსებულ „თავისუფალ თეატრში“. 1919-21 წლებში მუშაობდა პეტერბურგის თეატრებისა და სანახაობათა კომისრად, აგრეთვე, საგარეო ვაჭრობის სახალხო კომისარიატში. 1931-48 წლებში იყო მოსკოვის მეცნიერთა სახლის დირექტორი.

ანდრეევი ლეონიდ ნიკოლოზის ძე (1871, ორიოლი, რუსეთის იმპერია – 1919, სოფ. ნეივალა, ფინეთი), მწერალი, რუსული ლიტერატურის

ვერცხლის საუკუნის წარმომადგენელი. ითვლება რუსული ექსპრესიონიზმის ფუძემდებლად. სწავლობდა იურიდიულ ფაკულტეტზე ჯერ პეტერბურგის, შემდეგ კი მოსკოვის უნივერსიტეტში. აქვეყნებდა ფელეტონებს ფსევდონიმით James Lynch. მაქსიმ გორკის დახმარებით გამოსცა მოთხრობების პირველი წიგნი. თანაუგრძნობდა 1905 წლის რევოლუციას, თუმცა მოგვიანებით რევოლუციურ მოძრაობას გაემიჯნა. გარდაიცვალა გულის მანკით.

არუსტანოვი გრიგოლ დავიდის ძე (1898 – 1943), სცენარისტი, კინომოხელე. 1920-იანი წლების დასაწყისში მუშაობდა კინოსტუდია „სახკინმრეწვის“ დირექტორად, მოგვიანებით კი, ბაქოს კინოსტუდიის დირექტორად და „მეურაბპომფილმის“ (1928 წელს მოსკოვში დაარსებული გერმანულ-საბჭოთა კინოორგანიზაცია) ერთ-ერთ განმკარგულებლად. მისი თანაავტორობით არის დანერგილი სცენარები „სახკინმრეწვის“ მიერ გამოშვებული შემდეგი ფილმებისა: „წარსულის საშინელებანი“ (1925), „ათასის ფასად“ (1925), „დინა ძაძუ“ (1926), „საბა“ (1929).

ახმეტელი ალექსანდრე (სანდრო) ვასილის ძე (1886, სოფ. ანაგა – 1937), რეჟისორი, საქართველოს სახალხო არტისტი (1933). დიდი ღვაწლი მიუძღვის ქართული თეატრალური

ხელოვნების განვითარებაში. დაამთავრა პეტერბურგის უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტი (1916). 1920 წელს რეჟისორად მიიწვიეს ქართულ თეატრში. იმავე წელს დაინიშნა სახელმწიფო თეატრების მმართველად. 1923 წლიდან, კ. მარჯანიშვილის მიწვევით, მუშაობდა თბილისის შოთა რუსთაველის თეატრში რეჟისორად, შემდეგ მთავარ რეჟისორად, მოგვიანებით კი სამხატვრო ხელმძღვანელად. ახმეტელი იყო მსახიობთა კორპორაციის „დურუჯი“ დაარსების (1924) ერთ-ერთი ინიციატორი. დგამდა საოპერო სპექტაკლებს. მისი დადგმები გამორჩეული იყო ექსპრესიულობით, მასობრივი სცენების ოსტატობით, დინამიკურობით. ემსხვერპლა რეპრესიებს – დახვრიტეს 1937 წელს.

ბარსკი ვლადიმერ გრიგოლის ძე (1889 – 1936), საბჭოთა კინორეჟისორი და მსახიობი. დაამთავრა მოსკოვის საიმპერატორო ტექნიკური სასწავლებელი. 1892 წლიდან იყო სხვადასხვა თეატრის მსახიობი და რეჟისორი, 1899-1917 წლებში კი ივანოვო-ვოზნესენსკის დრამატული თეატრის მსახიობი და რეჟისორი. 1917-1928 წლებში მოღვაწეობდა საქართველოში, კინოსტუდია „სახკინმრეწვში“. კარიერის დასაწყისში გადაიღო ფილმები: „თავმოკვეთილი გვამი“ (1919), „მითხარ, რისთვის?“ და „ნუ გძინავს!“ (ორივე 1920). 20-იან წლებში იყო „სახკინმრეწვის“ წამყვანი რეჟისორი. გადაღე-

ბულია ფილმებში: „ჯავშნოსანი პოტიომკინი“ (1925), „მოსამართი ხოჭო“ (1928), „დიდებით მოვაჭრენი“ (1929), „ნასტენკა უსტინოვა“ (1934), „პეპო“ (1935). მონაწილეობდა თურქმენეთისა და უზბეკეთის ეროვნული კინემატოგრაფიის დაარსებაში.

ბელეცკაია ბელა გეორგის ასული (1903 – 1960), თეატრისა და კინოს მსახიობი. პოლულარობა მოიპოვა უკრაინის თეატრალურ სცენაზე და კინოფილმებში. 1926 წელს დაპატიჟეს საქართველოში სპეციალურად ვლადიმერ ბარსკის ტრილოგიაში გადასაღებად („თავადის ასული მერი“, „ბელა“, „მაქსიმ მაქსიმიჩი“). შემდგომში იყო თბილისის წითელი არმიის თეატრისა და გრიბოედოვის სახელობის დრამატული თეატრის ერთ-ერთი წამყვანი მსახიობი. 1943 წელს მიენიჭა საქართველოს დამსახურებული არტისტის წოდება.

ბერიშვილი ზაქარია (შაქრო) ივანეს ძე (1887 – 1965), რეჟისორი და მსახიობი, ქართული კინოს ერთ-ერთი პიონერი, საქართველოს დამსახურებული არტისტი (1945) და ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე (1961). სწავლობდა თბილისის საქალაქო სასწავლებელში. 1905-1921 წლებში მოღვაწეობდა ქართული და რუსული თეატრების სცენაზე როგორც მსახიობი და რეჟისორი. 1921-1926 წლებში იყო კინოსექ-

ციისა და „სახკინმრეწვის“ მსახიობი. 1926 წლიდან დაიწყო ფილმების გადაღება. გადაიღო მხატვრული ფილმები: „სამანიშვილის დედინაცვალი“ (კ. მარჯანიშვილთან ერთად, 1927), „იბრაჰიმ და გოდერძი“ (რეჟ. 1927), „ღრუბელთა თავშესაფარი“ (რეჟ. 1928) და სხვა. გადაღებულია ფილმებში: „კავკასიის დაპყრობა“ (რეჟ. ლ. ჩერნი, ს. ესაძე, 1913), „წითელი ეშმაკუნები“ (რეჟ. ი. პერესტიანი, 1923), „ამერიკანკა“ (რეჟ. ლეო ესაკია, 1930) და სხვა. 1946 წლიდან მუშაობდა სადუბლიაჟო საამქროში.

ბოლქვაძე თამარ სპირიდონის ასული (1904, ქუთაისი – 1972, თბილისი), მსახიობი, საქართველოს დამსახურებული არტისტი (1961). მისი პირველი როლია ვალიდა ი. პერესტიანის ფილმში „სამი სიცოცხლე“ (1923). კინოში განსახიერებული სხვა როლებია: ქეთო („ხანუმა“, 1926), მერი („თავადის ასული მერი“, 1927), ტელმაკის ქალიშვილი („ჯანყი გურიაში“, 1929), პროკურორის ცოლი („საკანი N79“, 1930).

გეგელე, ფერდინანდ (1899 –), კინოოპერატორი. დაიბადა ქალაქ თელავში. 1919 წელს დაამთავრა თბილისის I კომერციული სასწავლებელი. 1917-1928 წლებში მუშაობდა თბილისის კინოთეატრ „აპოლოს“ ელექტროსადგურში მექანიკოსად. 1923-1926 წლებში იყო კინოსტუდია „სახკინმრეწვის“ კინოლაბორატორიის ხელ-

მძღვანელი. 1926 წლიდან მუშაობდა ოპერატორად. გადაღებული აქვს ფილმები: „თავადის ასული მერი“ (რეჟ. ვ. ბარსკი, 1926), „ორი ცელქი“ (რეჟ. ნ. კახიძე, 1927), „ბელა“ (რეჟ. ვ. ბარსკი 1927), „უსინათლო“ (რეჟ. მიხ. კალატოზიშვილი, 1930) და სხვა.

გელოვანი მიხეილ გიორგის ძე (1892, სოფ. სპათაგორი – 1956, სოხუმი), მსახიობი და რეჟისორი, საქართველოს (1946) და სსრკ სახალხო არტისტი (1950). 1918-20 წლებში სწავლობდა თბილისის გ. ჯაბადარის დრამატულ სტუდიაში. 1921-22 და 1936-39 წლებში იყო თბილისის შოთა რუსთაველის სახ. აკად. თეატრის, ხოლო 1942-48 წლებში – მოსკოვის სამხატვრო თეატრის მსახიობი. თეატრში შესრულებული აქვს 100-ზე მეტი როლი. 1924 წლიდან მუშაობდა კინოსტუდია „ქართულ ფილმში“. გადაღებული აქვს ფილმები: „ავი სული“ (1927, ს. ბარხუდარიანთან ერთად), „ახალგაზრდობა იმარჯვებს“ (1928), „ნამდვილი კავკასიელი“ (1931), „დამკვრელი“ (1931) და სხვ. 1930-იანი წლების ბოლოდან ასრულებდა მხოლოდ ი. სტალინის როლებს.

დიღმელოვი (დიღმელაშვილი) ალექსანდრე დავითის ძე (1884, თბილისი – 1957, იქვე), კინოოპერატორი, ფოტოგრაფი, საქართველოს ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე (1945).

კინოში მუშაობა დაიწყო 1910 წელს. გადაიღო მოკლემეტრაჟიანი დოკუმენტური ფილმები და კინოქრონიკა „ვასილიევის, უტოჩკინისა და ქებურიას გაფრენა“, „ბორჯომის მინერალური წყალი“, „თბილისის ბოტანიკური ბაღი“ და სხვა. საქართველოს გასაბჭოების შემდეგ იყო კინოსტუდია „სახკინმრეწვის“ წამყვანი ოპერატორი. 20-იანი წლების დასაწყისიდან იღებდა ივანე პერესტიანის, ვლადიმერ ბარსკის და სხვათა ფილმებს. მოგვიანებით მუშაობდა მიხეილ ჭიაურელის, რეზო ესაძის, ვახტანგ ტაბლიაშვილის სურათებზე.

ელიავა შალვა ზურაბის ძე (1883, სოფ. ღანირი – 1937) საბჭოთა სახელმწიფო და პარტიული მოღვაწე, კომპარტიის წევრი 1904 წლიდან. 1920 წელს დაინიშნა რსფსრ სრულუფლებიან წარმომადგენლად ოსმალეთსა და ირანში, 1920 წელს – მე-11 არმიის რევოლუციური სამხედრო საბჭოს წევრად. 1921 წლის თებერვალში იყო საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების საქმის ერთ-ერთი ხელმძღვანელი. 1921 წლიდან ეკავა სხვადასხვა მაღალი თანამდებობა. ემსხვერპლა პარტიულ „დიდ წმენდას“ – დახვრიტეს 1937 წელს.

ენუქიძე აბელ სოფრომის ძე [პარტიული ფსევდონიმი აბდულ, „ზოლოტაია რიბკა“] (1877, სოფ. ნკადისი – 1937), საბჭოთა სახელმწიფო

და პარტიული მოღვაწე, კომპარტიის წევრი 1898 წლიდან. 1897 წელს თბილისში დაამთავრა საშუალო ტექნიკური სასწავლებელი. 1897-1900 წლებში იყო ამიერკავკასიის რკინიგზის მთავარი სახელოსნოების მუშა. მონაწილეობდა არალეგალური სტამბის „ნინა“ მოწყობასა და მუშაობაში. 1907-1914 წლებში პარტიულ საქმიანობას ეწეოდა ბაქოში, დონის როსტოვში, მოსკოვსა და პეტერბურგში. 1914 წელს გადასახლეს ტურუხანის მხარეში. 1917 წელს იყო პეტერბურგის საბჭოს აღმასკომის წევრი; 1917 წლის ოქტომბერში პეტერბურგის სამხედრო რევკომის წევრი; 1922-1935 წლებში კი საკავშირო ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტის პრეზიდიუმის მდივანი. 1935 წელს კომიტეტიდან გარიცხეს, 1937 წელს დააპატიმრეს და ანტისაბჭოთა საქმიანობის ბრალდებით მიუსაჯეს დახვრეტა.

ესაძე სიმონ სპირიდონის ძე (1868 – 1927, თბილისი), სამხედრო ისტორიკოსი, პოლკოვნიკი, დოკუმენტური კინოს ერთ-ერთი პიონერი. საშუალო განათლება დაასრულა სიმბირსკის კადეტთა კორპუსში. საარტილერიო სასწავლებელში მიიღო ოფიცრის წოდება. 1901 წლიდან კავკასიის სამხედრო ოლქთან არსებულ სამხედრო-საისტორიო განყოფილებაში ასრულებდა რედაქტორის მოვალეობას, ხოლო 1903 წლიდან დაინიშნა კავკასიის სამხედრო-

საისტორიო მუზეუმის დირექტორად. 1921 წლიდან საქართველოს ცენტრალურ არქივში განაგებდა სამხედრო-საისტორიო განყოფილებას. ესაძე ავტორია მრავალი ისტორიული ნაშრომისა. მისი კაპიტალური თხზულებაა „საისტორიო წერილი კავკასიის მართვის შესახებ“ (1907). 1908-1908 წლებში იღებდა კავკასიის არმიის კინოქრონიკას, ხოლო 1915 წელს – საბრძოლო მოქმედებებს კავკასიის ფრონტზე. ესაძე ფილმის „კავკასიის დაპყრობა“ (1913) სცენარისტი და თანარეჟისორია.

ვაჩნაძე ნატო გიორგის ასული (1904, ვარშავა – 1953), კინომსახიობი, საქართველოს სახალხო არტისტი (1940). სწავლობდა თბილისის ქალთა I გიმნაზიაში. მუშაობდა მუშად, მუსიკის მასწავლებლად. 1923 წელს კინოში მიიწვია რეჟისორმა ამო ბეკ-ნაზაროვმა. გადაღებულია ი. პერესტიანის, ალ. ნუნუნავას, ნ. შენგელაიას, მ. ჭიაურელის ფილმებში. 1932 წლიდან მუშაობდა კინოდოკუმენტალისტ ე. შუბის ასისტენტად. 1934 წლიდან კვლავ მიიწვიეს სახკინმრეწვეში. მონაწილეობდა სსრკსა და გერმანიის ერთობლივ, ასევე, კიევის კინოსტუდიის ფილმებში: „ცოცხალი ლეში“ (1929), „გარეუბნის კვარტალები“ (1930), „რკინის ბრიგადა“ (1930). 1953 წლის 14 ივნისს დაიღუპა საჰაერო კატასტროფაში.

ზარდალიშვილი იუზა ფრანცის ძე (1883, ქუთაისი – 1943, თბილისი), მსახიობი, საქართველოს სახალხო არტისტი (1940). 1904-1907 წლებში მეზღვაურობდა. 1907 წელს ჩაირიცხა ქუთაისის ვ. (ლადო) მესხიშვილის დრამატულ დასში. 1910-იანი წლებიდან გამოდიოდა თბილისის სცენაზე. 1912 წელს ქართულმა დრამატულმა საზოგადოებამ მიავლინა მოსკოვში რუსეთის თეატრების მუშაობის გასაცნობად. 1923-1926 წლებში ხელმძღვანელობდა ქუთაისის დრამატულ დასს. 1928 წელს კოტე მარჯანიშვილმა მიიწვია თავის დასში მსახიობად.

თეიმურტაში აბდულჰუსეინ (1883 - 1933), 20-ე საუკუნის გავლენიანი ირანელი პოლიტიკოსი. განათლება მიიღო რუსეთის იმპერიაში. სრულყოფილად საუბრობდა სპარსულ, ფრანგულ, რუსულ და გერმანულ ენებზე. ითვლება თანამედროვე ირანული პოლიტიკური ისტორიის ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან ფიგურად. 1925-1932 წლებში მსახურობდა ირანის შაჰის სამეფო კარზე პირველ მინისტრად.

იმედაშვილი იოსებ ზაქარიას ძე (1876, სოფ. ხაშმი – 1952, თბილისი), მწერალი, საზოგადო მოღვაწე. სწავლობდა თბილისის სახელოსნო სასწავლებელში. 1903 წლიდან იყო რსდმპ-ის წევრი. 1906 წელს აირჩიეს პირველი სახელმწიფო სათათბიროს ამომრჩეველად. 1910 წელს რევო-

ლუციურ-პროპაგანდისტული მუშაობისათვის
ოთხნობიანი კატორღა მიუსაჯეს, რაც, ავად-
მყოფობის გამო, მეტეხის ციხეში პატიმრობით
შეუცვალეს. 1893 წელს იყო ავჭალის, ხოლო
1902 წელს – ავლაბრის მუშათა თეატრების
ერთ-ერთი დამაარსებელი და პირველი რე-
ჟისორი. 1904 წელს გამოსცა პირველი „უცხო
სიტყვათა ლექსიკონი“. რედაქტორობდა ჟურ-
ნალს „თეატრი და ცხოვრება“ და გაზეთს
„ხალხის ერთობა“. წერდა პიესებს, ისტორი-
ულ-ბიოგრაფიულ ნარკვევებს, მოგონებებს,
რომანებს, ლექსებს. მას ეკუთვნის თარგმანები
სომხური და აზერბაიჯანული ენებიდან. შეად-
გინა „ქართველ მოღვაწეთა ლექსიკონი“.

ირეთელი პოლიო (ნამდ. სახელი და გვარი პო-
ლიევქტოს ანტონის ძე კალანდაძე) (1876,
სოფ. ხიდისთავი – 1931, თბილისი), მწერალი.
სწავლობდა თბილისის სასულიერო სემინარი-
აში, საიდანაც 1893 წელს გარიცხეს. 1895-1898
წლებში მასწავლებლობდა. რევოლუციური
მოღვაწეობისთვის 1901 წელს დააპატიმრეს,
ხოლო 1903 წელს გადაასახლეს ირკუტს-
კის გუბერნიის სოფელ ირეტში (აქედან მომ-
დინარეობს მისი ფსევდონიმი „ირეთელი“).
1899 წლიდან „კვალში“ ბეჭდავდა სატირულ
მოთხრობებსა და მინიატურებს. იყო იუმო-
რისტული ჟურნალების „შუამავალი“ (1908) და
„სალამური“ (1911) ერთ-ერთი ხელმძღვანელი.

რედაქტორობდა ჟურნალ „სხივს“ (1910). მას ეკუთვნის პიესები: „ბედნიერი დღე“ (1913), „პირველი ზარი“, „ფოლადის კაცი“ (1924), „ნიაღვარი“ (1925), ე. ნინოშვილის მოთხრობების მიხედვით გადაკეთებული „ქრისტიანე“ და „ჩვენი ქვეყნის რაინდი“.

კანდელაკი დავით ვლადიმერის ძე (1895, კულაში – 1938), საბჭოთა დიპლომატი, ესერების პარტიის წევრი 1912 წლიდან, ხოლო 1918 წლიდან – კომპარტიის წევრი, სტალინთან დაახლოებული პირი. იყო საქართველოს განათლების სახალხო კომისარი (1921-1930), სსრკ სავაჭრო წარმომადგენელი შვედეთში (1934) და გერმანიაში (1935-37). გერმანიაში მისი მოღვაწეობის მიზანი იყო საბჭოთა კავშირისა და გერმანიის პოლიტიკური ურთიერთობების გაუმჯობესება. მის მიერ წარმოებულ მოლაპარაკებებს, მკვლევრები „კანდელაკის მისიად“ მოიხსენიებენ. 1937 წელს დააპატიმრეს კონტრრევოლუციურ ტერორისტულ ორგანიზაციასთან თანამშრომლობის ბრალდებით, ხოლო მომდევნო წელს მიუსაჯეს სასჯელის უმაღლესი ფორმა – დახვრეტა.

კრასინი ლეონიდ ბორისის ძე (1870, კურგანი – 1926, ლონდონი), საბჭოთა სახელმწიფო და პარტიული მოღვაწე, კომპარტიის წევრი 1890 წლიდან. სწავლობდა პეტერბურგის ტექ-

ნოლოგიის ინსტიტუტში, საიდანაც 1891 წელს გარიცხეს და გაასახლეს. 1900 წლიდან, ხარკოვის ტექნოლოგიის ინსტიტუტის დამთავრების შემდეგ, რ. კლასონთან ერთად ბაქოში სათავეში ჩაუდგა ელექტროსადგურ „ელექტროსილას“ მშენებლობას და ნავთის სარეზერვუარების ელექტროფიკაციას. ლ. კეცხოველთან ერთად დააარსა არალეგალური სტამბა „ნინა“. 1919 წელს მიმოსვლის გზათა სახკომია. ხოლო, 1920-23 წლებში სრულუფლებიანი დიპლომატიური და სავაჭრო წარმომადგენელი დიდ ბრიტანეთში, ერთდროულად საგარეო ვაჭრობის სახალხო კომისარი, 1924 წელს სრულუფლებიანი დიპლომატიური წარმომადგენელი საფრანგეთში, 1925 წლიდან კი დიდ ბრიტანეთში. დაკრძალულია მოსკოვში, წითელ მოედანზე, კრემლის კედელთან.

ლომინაძე ბესარიონ ბესარიონის ძე (1897, ქუთაისი – 1934, მაგნიტოგორსკი), საბჭოთა პარტიული მოღვაწე, კომპარტიის წევრი 1917 წლიდან. იყო საქართველოს ახალგაზრდათა ლენინური ინტერნაციონალური ორგანიზაცია „სპარტაკის“ ერთ-ერთი დამაარსებელი. 1919-20 წლებში პარტიულ მოღვაწეობას ეწეოდა ბაქოში. მონაწილეობდა კრონშტადტის ამბოხების ლიკვიდაციაში. 1921 წელს აირჩიეს საქართველოს კპ (ბ) ცკ-ის მესამე, ხოლო 1923 წლიდან პირველ მდივნად. თანამშრომ-

ლობდა ჟურნალთან „კომუნისტური ინტერნაციონალი“. 1931 წლიდან მუშაობდა მოსკოვის სამხედრო-სააეცაციო ქარხანაში პარტორგად, შემდგომში კი პარტიის მაგნიტოგორსკის საქალაქო კომიტეტის პირველ მდივნად.

ლუნაჩარსკი ანატოლი ვასილის ძე (1875, პოლტავა – 1933, მენტონა, საფრანგეთი), საბჭოთა სახელმწიფო მოღვაწე, მწერალი, პუბლიცისტი, კრიტიკოსი, ხელოვნებათმცოდნე, სსრკ მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი (1930), კომპარტიის წევრი 1895 წლიდან. 1895-1898 წლებში იმყოფებოდა შვეიცარიაში, საფრანგეთსა და იტალიაში. ისმენდა ფილოსოფიის და ბუნებისმეტყველების კურსს ციურიხის უნივერსიტეტში. 1898 წლიდან რევოლუციურ მოღვაწეობას ეწეოდა რუსეთში. 1899 წელს დააპატიმრეს, გადაასახლეს ჯერ კალუგაში, შემდეგ ვოლოგდაში. 1917-29 წლებში იყო განათლების სახალხო კომისარი. 1933 წელს დაინიშნა სრულუფლებიან წარმომადგენლად ესპანეთში. მის სახელს უკავშირდება საბჭოთა სასკოლო და უმაღლესი განათლების სისტემის ფორმირება, სამეცნიერო დანესებულებების, კინოს, თეატრის და საგამომცემლო საქმის რეორგანიზება.

მამულია სამსონ ანდრიას ძე (1891, სოფ. ფოცხო – 1937, თბილისი), ბოლშევიკური რევოლუცი-

ური მოძრაობის მოღვაწე რუსეთსა და ამიერ-კავკასიაში, კომპარტიის წევრი 1917 წლიდან. 1918 წლიდან სამხრეთის ფრონტის სარდლობის განსაკუთრებულ დავალებებს ასრულებდა ასტრახანში, ცარიცინსა და ჩრდ. კავკასიაში. 1919 წელს სათავეში ჩაუდგა სენაკის ბოლშევიკურ სამაზრო კომიტეტს, იბრძოდა მენშევიკების წინააღმდეგ, რისთვისაც ორჯერ დააპატიმრეს. 1920 წელს გაასახლეს საბჭოთა აზერბაიჯანში. საქართველოს გასაბჭოების შემდეგ მოღვაწეობდა სხვადასხვა პარტიულ თანამდებობაზე. 1937 წელს დააპატიმრეს და დახვრიტეს.

მიქოიანი ანასტას ივანეს ძე (1895, სოფ. სანაინი, სომხეთი – 1978, მოსკოვი), საბჭოთა სახელმწიფო და პარტიული მოღვაწე, სოციალისტური შრომის გმირი (1943), სკკპ წევრი 1915 წლიდან. დაამთავრა სომხური სასულიერო სემინარია თბილისში. 1918 წელს იყო პარტიის ბაქოს იატაკქვეშა ქალაქკომის თავჯდომარე. პატიმრობაში იმყოფებოდა კრასნოვოდსკის, ყიზილ-არვათის და აშხაბადის ციხეებში. 1920 წელს ბაქოში დაიწყო შეიარაღებული აჯანყება. 1926 წლიდან ეკავა მაღალი თანამდებობები სსრკ საგარეო და სამინაო ვაჭრობის დარგში. 1964-65 წლებში გახდა სსრკ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის თავჯდომარე.

ნაკაშიძე ნინო (ქალიშვილობაში ანთაძე) იოსების ასული (1872, სოფ. ბახვი – 1963, თბილისი), მწერალი, საზოგადო მოღვაწე. დაამთავრა ოზურგეთის ორკლასიანი სასწავლებელი, 1892 წელს კი თბილისის საბეზო ინსტიტუტი. 1894 წელს ცოლად გაჰყვა მწერალ ილია ნაკაშიძეს. ერთხანს მოსკოვში ცხოვრობდა. 1902 წლიდან დაიწყო ლიტერატურული მოღვაწეობა. მონაწილეობდა 1905-07 წლების რევოლუციაში. 1908 წელს გადაასახლეს ვიატკის გუბერნიაში. 1910-28 წლებში რედაქტორობდა ჟურნალ „ნაკადულს“. განსაკუთრებული აღიარება მოუტანა პიესამ „ვინ არის დამნაშავე?“. 1946 წელს გამოსცა „მოგონებანი“. დიდი წვლილი მიუძღვის ქართული საბავშვო მწერლობის განვითარებაში. იყო პირველი ქართული საბავშვო თეატრის ერთ-ერთი დამაარსებელი.

ორჯონიკიძე გრიგოლ (სერგო) კონსტანტინეს ძე (1886, სოფ. ღორეშა – 1937, მოსკოვი), სახელმწიფო და პარტიული მოღვაწე. 1901-05 წლებში სწავლობდა თბილისის საფერშლო სკოლაში. 1903 წლიდან ბოლშევიკურ პროპაგანდას ეწეოდა ამიერკავკასიის რკინიგზის მთავარი სახელოსნოების მუშებს შორის. 1905 წელს დააპატიმრეს პოლიტიკური საქმიანობისთვის. 1909 წელს ემიგრაციაში წავიდა ირანში, სადაც მონაწილეობდა 1905-11 წლების რევოლუციაში. იყო 1917 თებერვლის რე-

ვოლუციის მონაწილე, სამხრეთ კავკასიის და, კერძოდ, საქართველოს ოკუპაციის პრაქტიკული ხელმძღვანელი. 1921 წლის 25 თებერვალს ორჯონიკიძემ ვ. ი. ლენინსა და ი. ბ. სტალინს გაუგზავნა ცნობილი დეპეშა „თბილისზე ფრიალებს საბჭოთა ხელისუფლების წითელი დროშა, გაუმარჯოს საბჭოთა საქართველოს!“ 1930 წლიდან სსრკ სახალხო მეურნეობის უმაღლესი საბჭოს თავჯდომარეა, 1932 წელს კი მძიმე მრეწველობის სახალხო კომისარი. სიცოცხლე დაასრულა თვითმკვლელობით. დაკრძალულია მოსკოვში, კრემლის კედელთან.

პერესტიანი ივანე ნიკოლოზის ძე (1870, ტაგანროგი – 1959, მოსკოვი), კინორეჟისორი, მსახიობი, სცენარისტი, საქართველოს სახალხო არტისტი (1949). კინოში მუშაობა დაიწყო 1916. რევოლუციამდელ რუსულ კინოში შესრულებული აქვს 20-მდე როლი. არის ქართული საბჭოთა კინოს ერთ-ერთი პირველი რეჟისორი. გადაიღო ფილმები: „არსენა ჯორჯიაშვილი“ (1921), „სურამის ციხე“ (1922), „წითელი ეშმაკუნები“ (1923), „სამი სიცოცხლე“ (1924), „ჩვენი ქვეყნის რაინდი“ (1925) და სხვა. 1926-28 წლებში ოდესის კინოსტუდიაში დადგა ფილმები „ზვავი“ და „ჭორი“, ერევანში – „ზამალუ“ (1929), „ანუში“ (1931). კინოში შეასრულა ბარონ როზენის („არსენა“, 1937), რუსეთის ელჩის („გიორგი სააკაძე“, 1942-43), გიმნაზიის

დირექტორის („აკაკის აკვანი“, 1948) და სხვა როლები. მიღებული აქვს სახელმწიფო ჯილდოები.

პირონე პაველ, ნარმოშობით ბელგიელი კინომენარმე და ფილმების დისტრიბუტორი. ფლობდა კინოსტუდიას „ფილმა“ ბაქოში. სტუდიის ფილიალი, მოგვიანებით, საქართველოშიც გახსნა. საქართველოში „ფილმა“-მ ვ. ბარსკის რეჟისორობით გამოუშვა ფილმები: „თავმოკვეთილი გვამი“ (1919), „მითხარ, რისთვის?“ (1920) და „ნუ გძინავს!“ (1920). ქართული ფილიალი 1920 წელს სახელმწიფო საკუთრებაში გადავიდა.

ჟოზეფი სოფია (სოფია ლიპკინა), (1906, კლინიცა, ბელორუსია - 1982, აშშ), დაიბადა ცირკის მსახიობთა ოჯახში. მისი საცირკო დებიუტი სამი წლის ასაკში შედგა თბილისში, 1909 წელს. ცირკში გამოსვლისას შენიშნა ი. პერესტიანმა და მონაწილეობის მისაღებად დაპატიჟა ფილმში „წითელი ეშმაკუნები“. პერესტიანთან მუშაობის შემდეგ ჟოზეფი იქცა პოპულარულ სახედ ქართულ კინოში. 1923-33 წლებში მან „სახკინმრეწვის“ ათამდე ფილმში ითამაშა. 1932 წელს გაემგზავრა აზერბაიჯანში, მაგრამ ბაქოს კინოსტუდიაში მისთვის სამუშაო არ აღმოჩნდა. მას არ სწყალობდნენ 1937 წელს მეუღლის, რეჟისორ ვაკნიანსკის, დაპატიმ-

რების შემდეგაც. ამიტომ იძულებული გახდა ჯერ მკერავად, მოგვიანებით კი, 17 წლის განმავლობაში, მემანიკურედ ემუშავა. მეუღლის რეაბილიტაციის შემდეგ საცხოვრებლად აშშ-ში გადავიდა.

რაკოვსკი, ქრისტიან გიორგის ძე (ფსევდონიმი ინსაროვი, ნამდვილი გვარი სტანჩივი) (1873, კოტელი, ბულგარეთი - 1941), პოლიტიკური მოღვაწე, დიპლომატი, ცნობილი ბულგარელი რევოლუციონერის, გეორგ რაკოვსკის, შვილიშვილი. მონაწილეობდა რევოლუციურ მოძრაობაში ბალკანეთში, საფრანგეთში, გერმანიაში, რუსეთსა და უკრაინაში. 1917 წელს რუსეთში გახდა ბოლშევიკური პარტიის წევრი. 1918 წელს განსაკუთრებული მისიით გააგზავნეს გერმანიაში, გერმანია-უკრაინის ურთიერთობების მოსაგვარებლად. 1923 წლიდან იყო საბჭოთა კავშირის სრულუფლებიანი წარმომადგენელი დიდ ბრიტანეთში, 1925-27 წლებში კი საფრანგეთში. ამ პერიოდში (1923 წლიდან) უერთდება მემარცხენე ოპოზიციას და ხდება მისი იდეოლოგი. 1927 წელს მოხსნეს ყველა თანამდებობიდან და მიუსაჯეს ოთხწლიანი პატიმრობა. 1937 წელს ისევ დააკავეს და დახვრიტეს 1941 წელს.

სარაჯიშვილი ვანო (ივანე) პეტრეს ძე (1879, სიღნაღი - 1924, თბილისი), მომღერალი (ლი-

რიკულ-დრამატული ტენორი), საქართველოს სახალხო არტისტი (1923), ქართული პროფესიული ვოკალური ხელოვნების ერთ-ერთი ფუძემდებელი. 1887 წლიდან სწავლობდა თბილისის სათავადაზნაურო გიმნაზიაში. 1898-1900 წლებში იყო ქართული ხალხური გუნდის (ხელმძღვანელი ს. კავსადე) მომღერალი-სოლისტი. მუსიკალური განათლება მიიღო ჯერ თბილისის სამუსიკო სასწავლებელში (ჩელოს კლასი), შემდეგ კი პეტერბურგში. პარალელურად ეუფლებოდა ბელკანტოს ხელოვნებას იტალიაში (1906-08). გამოდიოდა იტალიის სხვადასხვა თეატრში. 1908 წლიდან ცხოვრობდა თბილისში. 1916-17 წლებში მღეროდა ბაქოში. 1910-20-იანი წლები მისი შემოქმედების აღმავლობის ხანად ითვლება. გადაღებულია კინოფილმში „მამის მკვლელი“ (1923). მისი ხმა შემონახულია რამდენიმე გრამფირფიტაზე. ვანო სარაჯიშვილის სახელი მინიჭებული აქვს თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიას.

საყვარელიძე პავლე მიხეილის ძე (1885, ზესტაფონი – 1944), მწერალი, კომპარტიის წევრი 1903 წლიდან. სწავლობდა ქუთაისის გიმნაზიაში, საიდანაც გარიცხეს რევოლუციურ მოძრაობის გულშემმატიკივრობისთვის. 1918-20 წლებში მონაწილეობდა სამოქალაქო ომში ირკუტსკის გუბერნიაში. 1921 წელს საქართველოში დაბრუნდა და მუშაობდა სხვადასხვა სა-

პასუხისმგებლო თანამდებობაზე. იყო საქართველოს სსრ მუშათა და გლეხთა ინსპექციის – მუშგლეხინის სახკომის მოადგილე, პარტიის გამგე, საქართველოს ბეჭდვითი სიტყვისა და „სახელგამის“ კოლეგიების წევრი, გაზეთების „მუშის“, „მინის მუშის“, „ახალი სოფლის“ და ჟურნალ „ნიანგის“ რედაქტორი. გამოქვეყნებული აქვს პუბლიცისტური ხასიათის სტატიები, მოგონებები და მხატვრული ნაწარმოებები.

სირცოვი სერგეი ივანეს ძე (1893, სლავგოროდი – 1937, მოსკოვი), საბჭოთა სახელმწიფო მოხელე, სახალხო კომისართა საბჭოს მესამე მდივანი. სწავლობდა პეტერბურგის პოლიტექნიკური ინსტიტუტის ეკონომიკის ფაკულტეტზე, საიდანაც გარიცხეს 1916 წელს. რევოლუციური საქმიანობის გამო, რამდენჯერმე იმყოფებოდა პატიმრობაში. 1921 წელს მონაწილეობდა კრონშტადტის ამბოხების ჩახშობაში. 1924 წელს მუშაობდა ცკ-ს კულტპროპაგანდის განყოფილების უფროსად. 20-იან წლებში აქტიურად იბრძოდა ტროცკისტების წინააღმდეგ, თუმცა 1929 წლიდან იწყებს სტალინის ღია კრიტიკას. ცკ-დან გარიცხეს 1930 წელს. დააპატიმრეს და დახვრიტეს 1937 წელს.

სუხოვო-კობელინი ალექსანდრე ვასილის ძე (1817, მოსკოვი – 1903, ბოლიე, საფრანგეთი), რუსი დრამატურგი, პეტერბურგის მეცნიე-

რებათა აკადემიის აკადემიკოსი (1902 წლიდან). სწავლობდა მოსკოვში, ჰაიდელბერგსა და ბერლინში. პირველი კომედია „კრეჩინსკის ქორწილი“ (1852-54) რუს თავად-აზნაურთა ცხოვრებას ასახავს. ცენზურამ აკრძალა მისი სატირული დრამა „საქმე“, რომელიც 1869 წელს გამოქვეყნდა. ამავე წელს დაამთავრა მუშაობა კომედიაზე „ტარელკინის სიკვდილი“, რომელშიც პოლიციას აკრიტიკებდა.

ტერ-გაბრიელიანი სააკ მირზას ძე (1886, შუშა –1937), საბჭოთა სახელმწიფო და პარტიული მოღვაწე. კომპარტიის წევრი გახდა 1902 წლიდან. იყო ბაქოში 1905-07 წლების რევოლუციის მონაწილე, 1917 წლის თებერვლის რევოლუციის შემდეგ კი ბაქოს საბჭოს პრეზიდიუმის წევრი. 1918 წელს, ბაქოს კომუნის პერიოდში, იყო ნავთობის კომისარი. 1918-19 წლებში, როგორც ნავთობის მთავარი კომიტეტის კოლეგიის წევრი, ასრულებდა სომხეთის მრეწველობის ნავთობით მომარაგებასთან დაკავშირებულ დავალებებს. 1920 წელს გახდა სომხეთის რევკომის წევრი, ხოლო 1921 წლიდან სომხეთის სსრ მუდმივი წარმომადგენელი რუსეთში. 1937 წელს დააპატიმრეს ტროცკისტული ტერორისტული ორგანიზაციის წევრობის ბრალდებით. დაიღუპა საქმის წარმოების პროცესში – გადახტა (გადააგდეს) მეოთხე სართულიდან.

ტრაინინი ილია პავლეს ძე (1886, რიგა – 1949, მოსკოვი), საბჭოთა იურისტი და საზოგადო მოღვაწე, იურიდიულ მეცნიერებათა დოქტორი. 1907-1917 წლებში იმყოფებოდა ემიგრაციაში. 1922-24 წლებში იყო ჟურნალ „უიზნ ნაციონალნოსტიე“ რედაქტორი. 1923-25 წლებში მუშაობდა განათლების სახალხო კომისარიატის მთავარი სარეპერტუარო კომიტეტის თავმჯდომარედ. 1925-29 წლებში იყო სოვკინოს მმართველობაში. 1948 წელს აირჩიეს პრალის უნივერსიტეტის საპატიო დოქტორად.

ფირუშოვი სიმონ გრიგოლის ძე (1889, სურმალინის მაზრა – 1937), სწავლობდა მოსკოვის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ეკონომიკის ფაკულტეტზე. სტუდენტობის წლებში გახდა რუსეთის სოციალისტურ-დემოკრატიული მუშათა პარტიის ინტერნაციონალისტური ფრაქციის წევრი, რის გამოც, 1911 წელს გაასახლეს მოსკოვიდან. 1918 წელს გახდა ქართული პარლამენტის წევრი. ანტი-მენშევიკური საქმიანობის მოტივით თბილისიდან სამჯერ გაასახლეს. 1920 წელს სომხეთში ეკავა სხვადასხვა თანამდებობა. 1922-25 წლებში მუშაობდა ტრანსკავკასიის სოციალისტურ-ფედერალისტური საბჭოთა რესპუბლიკის წარმომადგენლად ბერლინში, 1925-27 წლებში კი იყო სსრკ სრულუფლებიანი წარმომადგენელი პარიზში. 1925 წელს შევიდა კომპარტიის რიგებში. 1927

ნელს დაბრუნდა საბჭოთა კავშირში. 1936 წელს დაინიშნა ტრანსპორტის ინჟინერთა ინსტიტუტის დირექტორად. დახვრიტეს 1937 წელს, კონტრრევოლუციური ორგანიზაციის წევრობის ბრალდებით.

ქართველიშვილი ლავრენტი იოსების ძე (1890, სამტრედია – 1938), საბჭოთა სახელმწიფო და პარტიული მოღვაწე, პარტიული ფსევდონიმი – ლავრენტიევი, კომპარტიის წევრი 1910 წლიდან. 1910-1914 წლებში სწავლობდა კიევის კომერციულ ინსტიტუტში. სტუდენტთა შორის რევოლუციური მოღვაწეობისთვის დააპატიმრეს და 1914 წელს გადაასახლეს სარატოვის ოლქში. 1923-1928 წლებში ამიერკავკასიის სამხარეო კომიტეტის მეორე მდივანია, შემდეგ საქართველოს სსრ სახკომსაბჭოს თავჯდომარე. იყო საქართველოს მწერალთა კავშირის მთავარი ორგანოს – ჟურნალ „მნათობის“ პირველი რედაქტორი. 1930-1931 წლებში მუშაობს ამიერკავკასიის სამხარეო კომიტეტის პირველ მდივნად, 1936-1937 წლებში კი ყირიმის საოლქო კომიტეტის პირველ მდივნად. ემსხვერპლა რეპრესირებს.

ლოლობერიძე ლევან დავითის ძე (1896, სოფ. გოჩაჯიხაიში – 1937, თბილისი), საბჭოთა პარტიული და სახელმწიფო მოღვაწე, კომპარტიის წევრი 1916 წლიდან. დაამთავრა პეტერბურგის

პოლიტიკეუმი. 1917 წელს თბილისში თანამშრომლობდა გაზეთ „კავკაზსკი რაბოჩიში“. 1918-20 წლებში მოღვაწეობდა ბაქოში. იყო ბაქოს რევკომის თავმჯდომარე (1920), საქართველოს გასაბჭოების შემდეგ კი თბილისის რევკომის თავმჯდომარე (1921), პარტიის თბილისის საქალაქო კომიტეტის მდივანი (1922), საქართველოს სსრ სახკომსაბჭოს თავმჯდომარის მოადგილე (1923-24). 1925-26 წლებში დიპლომატიურ საქმიანობას ეწეოდა პარიზში. იყო პარტიის აჭარის საოლქო კომიტეტის მდივანი (1926-30). 1930-34 წლებში სწავლობდა მოსკოვში წითელი პროფესურის ინსტიტუტში. 1934 წელს პარტიის ეისკის რაიკომის მდივანი, მოგვიანებით, რეპრესიებს ემსხვერპლა – დახვრიტეს 1937 წელს.

ყიფიანი დიმიტრი (1900, სოფ. ტეზერი –), მსახიობი, საქართველოს დამსახურებული არტისტი (1967). პირველი მსოფლიო ომის დროს მცირე ხნით იბრძოდა კავკასიელი თავადაზნაურებისაგან შემდგარ კავალერიაში. მუშაობდა კინოსტუდია „სახკინმრეწვი“ მსახიობად. პირველი როლი ითამაშა ივანე პერესტიანის ფილმში „სამი სიცოცხლე“, სადაც განასახიერა ერემია წარბა. გადაღებულია ფილმებში: „ვინ არის დამნაშავე?“ (1925), „ნათელა“ (1926), „ღიადი განთიადი“ (1938), „ვედრება“ (1967) და სხვა.

შალიკაშვილი ვალერიან ირაკლის ძე (1874, სოფ. აკეთი – 1919, იქვე), მსახიობი და რეჟისორი, დრამატურგი. სასცენო მოღვაწეობა დაიწყო 1902 წელს ვ. (ლადო) ალექსი-მესხიშვილის დასში. 1909-1910 წლებში სწავლობდა მოსკოვის სამხატვრო თეატრის სარეჟისორო კურსებზე. მუშაობდა თბილისის, ქუთაისის, ჭიათურის, ბაქოს ქართულ და სხვა თეატრებში. დადგა 50-მდე სპექტაკლი, დანერა შვიდი და თარგმნა 18-მდე პიესა. ეწეოდა პედაგოგიურ მოღვაწეობას ჯაბადარის სტუდიაში.

შევარდნაძე დიმიტრი ირაკლის ძე (1885, სოფ. ბახვი – 1937), მხატვარი, საზოგადო მოღვაწე. ჭიათურის შავი ქვის მრეწველთა სტიპენდიით გაემგზავრა გაემგზავრა უმაღლესი განათლების მისაღებად საზღვარგარეთ. 1907-1912 წლებში სწავლობდა მიუნხენის სამხატვრო აკადემიაში. ამავდროულად ეცნობოდა სამუზეუმო საქმეს. 1916 წელს დაბრუნდა საქართველოში. მისი თაოსნობით დაარსდა „ქართველ ხელოვანთა საზოგადოება“. 1920-იან წლებში იყო თბილისის რევკომის წარმომადგენელი თბილისის მუზეუმების დაცვის საქმეში. აირჩიეს კულტურის ძეგლთა დაცვის კომიტეტის თავჯდომარედ. მისი უშუალო ხელმძღვანელობით 1920 წელს საფუძველი ჩაეყარა პირველ ხელოვნების მუზეუმს საქართველოში, რომლის დირექტორიც იყო 1920-36 წლებში. მისი

დამსახურებით ნიკო ფიროსმანაშვილის ნამუშევრები სამუზეუმო კოლექციის კუთვნილებად იქცა. კურირებდა ფრესკების რესტავრაციის საქმეს. მუშაობდა საოპერო სპექტაკლებისა და კინოფილმების მხატვრად. ავტორია ფერწერული და გრაფიკული ნამუშევრების.

ჩხეიძე გიორგი ივანეს ძე (1874, სოფ. დიდი ჯიხაიში – 1939, თბილისი), რევოლუციური მოძრაობის მონაწილე საქართველოში, კომპარტიის წევრი 1896 წლიდან. მუშაობდა ამიერკავკასიის რკინიგზის თბილისის მთავარ სახელოსნოებში. მონაწილეობდა 1899-1900 თბილისის მუშათა გაფიცვებში. 1905-07 წლების რევოლუციის დამარცხების შემდეგ კუკიაზე მოაწყო იარაღის სანაყობი და არალეგალური სტამბა. არაერთხელ იყო დაპატიმრებული. 1917-18 წლებში მუშაობდა თბილისის რკინიგზის დეპოში, იყო რკინიგზის ბოლშევიკური ორგანიზაციის ერთ-ერთი ხელმძღვანელი. საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ მუშაობდა სხვადასხვა საპასუხისმგებლო თანამდებობაზე.

ჩხენკელი აკაკი ივანეს ძე (1874, ხონი – 1959, პარიზი), ქართველი პოლიტიკური მოღვაწე, იურისტი, პუბლიცისტი, სოციალ-დემოკრატი 1898 წლიდან, „მესამე დასის“ წევრი. 1890-იან წლებში სასწავლებლად მიემგზავრება უცხოეთში. 1912 წელს აირჩიეს IV სათათბიროს დე-

პუტატად ბათუმისა და ყარსის ოლქებიდან და სოხუმის ოკრუგიდან. შედიოდა სათათბიროს სოციალ-დემოკრატიულ ფრაქციაში. გამოდიოდა საქართველოს ავტონომიის მოთხოვნით. 1914 წელს მონაწილეობდა ბრიუსელის სათათბიროს მუშაობაში, რომელიც საერთაშორისო სოციალისტურმა ბიურომ მოიწვია. 1917 წელს იყო დროებითი მთავრობის წარმომადგენელი ამიერკავკასიაში, ამიერკავკასიის განსაკუთრებული კომიტეტის მეთაური, ხოლო 1917-18 წლებში – საქართველოს ეროვნული საბჭოს და მისი აღმასკომის, ასევე, საქართველოს პარლამენტის წევრი და ამიერკავკასიის კომისარიატის შინაგან საქმეთა მინისტრი, 1918 წლის აპრილიდან კი ამიერკავკასიის დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობის მეთაური. 1918-21 წლებში ეკავა საქართველოს საგარეო საქმეთა მინისტრის პოსტი; იყო საქართველოს დამფუძნებელი კრების წევრი (1919-21), 1921 წლის იანვრიდან კი საქართველოს დესპანი საფრანგეთში. 1921 წლიდანვე დარჩა ემიგრაციაში.

ცინცაძე კალისტრატე მიხეილის ძე (1866, ვანი – 1952), სასულიერო და საზოგადო მოღვაწე, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი და მცხეთა-თბილისის მთავარეპისკოპოსი 1932-52 წლებში, ღვთისმეტყველების კანდიდატი (1892). 1948 წლიდან იყო სსრკ მშვიდობის დაცვის კომიტეტის წევრი.

წერეთელი გიორგი ექვთიმეს ძე (1842, სოფ. გორისა - 1900, თბილისი), მწერალი, პუბლიცისტი, საზოგადო მოღვაწე, ეროვნულ-განმანთავისუფლებელი მოძრაობის ერთ-ერთი მეთაური. ქუთაისის გიმნაზიის დამთავრების (1860) შემდეგ სწავლობდა პეტერბურგის უნივერსიტეტის ფიზიკა-მათემატიკის ფაკულტეტზე. სტუდენტთა არეულობაში მონაწილეობისთვის 1861 წელს რამდენიმე თვით დააპატიმრეს. იყო გაზეთ „დროების“ პირველი რედაქტორი (1866-69), „სასოფლო გაზეთის“ რედაქტორ-გამომცემელი (1868), ჟურნალ „კრებულის“ რედაქტორი (1871-73). 1873-77 წლებში ცხოვრობდა შვეიცარიასა და გერმანიაში. 1893-1900 რედაქტორობდა გაზეთ „კვალს“. საქართველოს ახალი ისტორიის საზოგადოებრივ-პოლიტიკური და ლიტერატურული განვითარების პერიოდიზაციისას მან გამოყო სამი ეტაპი და მათ დასები უწოდა. დიდი წვლილი მიუძღვის ქართული თეატრის განვითარებაში, ასევე, „ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების“ საქმიანობაში.

წუნუნავა ალექსანდრე რაჟდენის ძე (1881, სოფ. ლიხაური - 1955, თბილისი), რეჟისორი, თეატრალური მოღვაწე, საქართველოს სახალხო არტისტი (1934). 1900 წელს მსახიობად ჩაირიცხა ქუთაისის თეატრის დასში, სადაც მუშაობდა ლადო მესხიშვილის ხელმძღვანელობით. 1910

წელს დაამთავრა მოსკოვის სამხატვრო თეატრის სტუდია (სარეჟისორო განხრით). ამავე წლიდან რეჟისორად მუშაობდა ქართულ და რუსულ თეატრებში. 1918-1955 წლებში სათავეში ედგა თბილისის საოპერო თეატრს – იყო მისი დირექტორი, სამხატვრო ხელმძღვანელი და რეჟისორი. იყო ეროვნული ოპერის შექმნის ერთ-ერთი ორგანიზატორი და პირველი ქართული ოპერების პირველი დამდგმელი, ქართული ეროვნული მხატვრული კინემატოგრაფიის ერთ-ერთი ფუძემდებელი. მისი ფილმებია: პირველი ქართული მხატვრული ფილმი „ქრისტიანე“, „ხანუმა“, „ორი მონადირე“, „ვინ არის დამნაშავე?“, „ჯანყი გურიაში“. დაჯილდოებულია ლენინის ორდენით, ასევე, შრომის წითელი დროშის ორი ორდენით.

ჭიაურელი მიხეილ ედიშერის ძე (1894, თბილისი – 1974, იქვე), კინორეჟისორი, სსრკ სახალხო არტისტი (1948), სკკპ წევრი 1940 წლიდან. 1912 წელს დაამთავრა თბილისის ფერწერისა და ქანდაკების სკოლა (იაკობ ნიკოლაძის ხელმძღვანელობით). 1915 წლიდან მუშაობდა თბილისის, ბათუმისა და ქუთაისის თეატრებში. 1921 წელს თბილისში დააარსა სატირის თეატრი. 1925-27 წლებში იყო მუშათა თეატრისა და „წითელი თეატრის“ რეჟისორი და სამხატვრო ხელმძღვანელი. 1921 წლიდან მუშაობდა მსახიობად კინოსტუდია „სახკინმრეწვში“. მისი რეჟისორობით

გადაღებულია მხატვრული ფილმები: „პირველი კორნეტი სტრეშნევი“ (1928, ე. ძიგანთან ერთად), „საბა“ (1929), „ხაბარდა“ (1931), „არსენა“ (1937), „დიადი განთიადი“ (1938), „გიორგი სააკაძე“ (1942-43), „ფიცი“ (1946), „ბერლინის დაცემა“ (1949) და სხვა. ასევე, გადაღებული აქვს მულტიპლიკაციური ფილმები.

ჭონქაძე დანიელ გიორგის ძე (1830, სოფ. ყვავილი – 1860, თბილისი), მწერალი. 1839-45 წლებში სწავლობდა ვლადიკავკაზის სასულიერო სასწავლებელში. 1851 წელს დაამთავრა თბილისის სასულიერო სემინარია. ასწავლიდა ოსურ ენას ჯერ სტავროპოლის (1851-1855), ხოლო 1855 წლიდან გარდაცვალებამდე თბილისის სასულიერო სემინარიაში. 1855 წელს ამოირიცხა სასულიერო წოდებიდან. თბილისში დაწერა ვრცელი მოთხრობა „სურამის ციხე“ (ჟურნალი „ცისკარი“, 1859-60). რუსეთის საიმპერიო აკადემიის დავალებით, ჭონქაძემ დაიწყო რუსულ-ოსური ლექსიკონის შედგენა. კრებდა ქართულ და ოსურ ფოლკლორულ ნიმუშებს. დაწყებული ჰქონდა მოთხრობა „ვისი ბრალია“, რომელსაც ჩვენამდე არ მოუღწევია – ტუბერკულოზით გარდაცვლილი მწერლის ხელნაწერები მის ახლობლებს დაუწვავთ.

ხახანაშვილი ალექსანდრე სოლომონის ძე (1864, გორი – 1912, სამარის მახლობლად აგარაკზე,

დაკრძალულია თბილისში), მეცნიერი, საზოგადო მოღვაწე, ფილოლოგი, ისტორიკოსი. 1884 წელს დაამთავრა თბილისის გიმნაზია. 1889 წლიდან კითხულობდა ლექციებს ქართულ ენასა და ლიტერატურაში ლაზარევის აღმოსავლური ენების ინსტიტუტში, 1900 წლიდან კი მოსკოვის უნივერსიტეტში. ხახანაშვილს ეკუთვნის მრავალი გამოკვლევა საქართველოს ისტორიის, ლიტერატურის, ეთნოგრაფიისა და მატერიალური კულტურის საკითხებზე. შექმნა ქართული ლიტერატურის ისტორიის პირველი სისტემური კურსი. გამოავლინა და გამოაქვეყნა ძველი ქართული ხელნაწერები. იყო მოსკოვის საიმპერატორო არქეოლოგიური საზოგადოების, საქართველოს საისტორიო და საეთნოგრაფო საზოგადოების წევრი. მისი ინიციატივითა და მატერიალური დახმარებით, მოსკოვში ჩამოყალიბდა ქართული მეცნიერების, ხელოვნებისა და ლიტერატურის შემსწავლელი საზოგადოება (1911).

ხოშტარია აკაკი მეთოდეს ძე (1873 –1932), მრეწველი, საზოგადო მოღვაწე და ქველმოქმედი. დაამთავრა პეტერბურგის სასოფლო-სამეურნეო აკადემია. მუშაობდა სპარსეთში. მსოფლიო ომის დაწყებამდე ბაქოში ჩამოაყალიბა მსხვილი სამრეწველო კომპანია. სავაჭრო ოპერაციებს წარმართავდა სამხრეთ კავკასიასა და ირანში. დააარსა ფირმა „რუპენტო“.

ეს ფირმა და „თურქულ-სპარსული ხოშტარიას ბანკი“ მსოფლიოს წამყვან ქვეყნებთან თანამშრომლობდა. თბილისში ხოშტარიას ეკუთვნოდა სამინათმოქმედო იარაღების ფაბრიკა, საპნის ქარხნა და სხვა. 1918 წელს საჯარო აუქციონზე შეიძინა ცნობილი მრეწველისა და საზოგადო მოღვაწის, დავით სარაჯიშვილის, სახლი. 1920 წელს საზღვარგარეთ შეიძინა ოთხი სამხედრო გემი და საქართველოს საჩუქრად გადასცა. დაკრძალულია პარიზის პერ-ლაშეზის სასაფლაოზე.

ინსტიტუციები

ენეშტორგი – სსრ საგარეო ვაჭრობის უმაღლესი დანესებულება, შემდგომში საგარეო ვაჭრობის სამინისტრო, სსრკ საგარეო ვაჭრობის მონოპოლიის ძირითადი სახელმწიფო ორგანო. რფსრ საგარეო ვაჭრობის სახალხო კომისარიატი ჩამოყალიბდა 1920 წელს, 1922 წელს კი მისი რეორგანიზების საფუძველზე შეიქმნა სსრკ საგარეო ვაჭრობის სახალხო კომიტეტი.

მთავარი სარეპერტუარო კომიტეტი – 1922 წელს განათლების სახალხო კომისარიატთან შეიქმნა ლიტერატურისა და გამომცემლობების საქმეთა მთავარი სამმართველო (მთავლიტი). ეს იყო საცენზურო ორგანო, რომლის თავმჯდომარეს კომუნისტური პარტია ნიშნავდა. სსრკ კავშირის შექმნის შემდეგ მთავლიტების ორგანიზება მოხდა რესპუბლიკებშიც. 1923 წელს მთავლიტის ფარგლებში ჩამოყალიბდა მთავარი სარეპერტუარო კომიტეტი (გლავრეპერტკომი), რომელიც ყველა სახის სანახაობითი ხელოვნების, მათ შორის კინოსა და თეატრის, კონტროლს ისახავდა მიზნად.

ნარკომპროსი – განათლების სახალხო კომისარიატი (ქართული აბრევიატურა – განსახკომი).

სახელმწიფო ორგანო, რომელიც 1920-30-იან წლებში პრაქტიკულად ყველა კულტურულ-ჰუმანიტარულ სფეროს აკონტროლებდა: განათლებას, მეცნიერებას, საბიბლიოთეკო და საგამომცემლო საქმეს, მუზეუმებს, კინოთეატრებს, თეატრებს, შემოქმედებით კავშირებს და სხვა. განათლების პირველი სახალხო კომისარი იყო ანატოლი ლუნაჩარსკი.

სოვნარხოზი – სახალხო მეურნეობის საბჭო. სახელმწიფო მმართველობითი ორგანო სსრკ სახალხო მეურნეობის სფეროში. საბჭოთა კავშირის ისტორიაში ასეთი საბჭოები ორი პერიოდის განმავლობაში არსებობდა: 1917-1932 და 1957-1965 წლებში. საბჭო წარმოადგენდა ადგილობრივ ორგანოს, რომელსაც ევალებოდა წარმოების ორგანიზაცია. ექვემდებარებოდა სახალხო მეურნეობის უმაღლეს საბჭოს.